

ΕΛΕΝΗΣ Κ. ΚΙΓΚΑ

Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΙ ΤΟ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ
ΕΡΓΟ ΤΟΥ

ΑΝΑΤΥΠΟ ΑΠΟ ΤΟ «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ» 1995

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 1995

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΕΛΕΝΗΣ Κ. ΚΙΓΚΑ

Σίου κ. Γιάννη Πυρρόπου
Με προσφώνη χαρζιόβιο

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 55859
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 4/9/2014
ΤΑΞΗ. ΑΡΙΘΡ.

Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΕΡΓΟ ΤΟΥ*

Ἀνάμεσα στοὺς ἡπειρωτῆτες ἐπιστήμονες πού διακρίθηκαν κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πρώτου τρίτου τοῦ 20οῦ αἰώνα ἰδιαίτερη θέση κατέχει ὁ καθηγητῆς τῆς Γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν Γ. Π. Ἀναγνωστόπουλος.

Α. ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ὁ Γεώργιος Πολυχρόνη Ἀναγνωστόπουλος γεννήθηκε τὸ 1884 στὸ Πάπιγγο Ζαγορίου καὶ ὀλοκλήρωσε τὶς σπουδές του τὸ 1914 μὲ τὴν ἀπόκτηση τοῦ πτυχίου φιλολογίας, ἀφοῦ ἐντωμεταξὺ εἶχε παρακολουθήσει μὲ ἐπιτυχία τὰ ἐγκύκλια μαθήματα στὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ του, τὰ γυμνασιακὰ στὴ Ζωσιμαία Σχολὴ Ἰωαννίνων (1895-1902) καὶ τὶς πανεπιστημιακὲς παραδόσεις στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1906-1911).

Ἀπὸ τὴ γέννησή του μέχρι τὴν ὀλοκλήρωση τῶν σπουδῶν του ἦταν μόνιμα ἐγκατεστημένος στὴ γενέτειρά του, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀπομακρυνόταν πε-

* Ἐπιθυμῶ καὶ ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ νὰ εὐχαριστήσω θερμὰ τὶς κόρες τοῦ ἀείμνηστου καθηγητῆ κ.κ. Ἐλπίδα καὶ Μαρία Ἀναγνωστοπούλου καθὼς καὶ τὴν ἐγγονή του κ. Ἄννα Φίλιππη γιὰ τὴ βοήθεια πού μοῦ προσέφεραν κατὰ τὴ διάρκεια τῆς συγκέντρωσης τοῦ ὕλικου γιὰ τὴ σύνθεση τῆς ἐργασίας μου. Ἐπίσης τὶς εὐχαριστῶ γιὰ τὴ διάθεση τοῦ φωτογραφικοῦ ὕλικου πού δημοσιεύεται.

Ἰδιαίτερες εὐχαριστίες ὀφείλω στὴν κ. Μαρία Ἀναγνωστοπούλου, ἡ ὁποία παρακολούθησε τὴν πορεία τῆς ἐργασίας μὲ ἀδιάπτωτο ἐνδιαφέρον καὶ ἡ ὁποία μοῦ προσέφερε φιλοξενία κατὰ τὰ διαστήματα τῆς παραμονῆς μου στὴν Ἀθήνα γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς ἐρευνας. Ἡ κυρία Ἀναγνωστοπούλου, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι γεννήθηκε καὶ ζεῖ στὴν Ἀθήνα, συνεχίζει τὴν παράδοση τοῦ πατέρα της, ὁ ὁποῖος διατηροῦσε, μέχρι τὸ θάνατό του, στενοὺς δεσμοὺς μὲ τὴν ἰδιαίτερη πατρίδα του, τὸ Πάπιγγο Ζαγορίου, καὶ τὴν Ἠπειρο γενικότερα.

1. Τὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα καθὼς καὶ τὰ σχετικὰ μὲ τὶς σπουδές του ἀντλήσαμε ἀπὸ τὸ Ὑπόμνημα σπουδῶν του, τὶς νεκρολογίες Ἡλιοπούλου, Βιζουκίδη, Κυριακίδη καὶ τὴν ἐργασία τοῦ Κων. Διαμάντη, Ὁ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Γεώργιος Πολυχρ. Ἀναγνωστόπουλος, Ἄπαντα 14-15, Ἀθήνα 1992, 177-216. Τυχόν μικρὲς διαφορὲς στὴ χρονολόγηση συγκεκριμένων γεγονότων τῆς ζωῆς του, ὀφείλονται στὴν προσωπικὴ μας ἐρευνα.

ριοδικά μόνο κατά τὸ διάστημα τῆς φοίτησής του στὸ γυμνάσιο καὶ τὸ πανεπιστήμιο, ἐνῶ κατά τὸ διάστημα τῆς τετραετίας 1902-1906, πού μεσολάβησε ἀνάμεσα στὶς γυμνασιακὲς καὶ τὶς πανεπιστημιακὲς του σπουδές, ὑπηρετήσε ἐκεῖ ὡς δάσκαλος στὴν Πολυχρόνιο σχολὴ Παπίγκου.

Ἡ περίοδος τῆς ζωῆς του ἀπὸ τὸ 1884 ὡς τὸ 1911 εἶναι καὶ ἡ ἄμεσα συνδεδεμένη μὲ τὴν Ἥπειρο. Μετὰ τὴν ἀπόκτηση τοῦ πτυχίου του ἔζησε μακρὰ ἀπὸ αὐτὴν, σὲ περιοχὲς τῆς Ἑλλάδας ἢ στὸ ἐξωτερικό. Κατὰ τὸ διάστημα 1919-1921 στὴν Κύπρο (1911-1912)², στὴ Μακεδονία (1913-1918, 1921) καὶ σὲ χώρες τῆς Εὐρώπης (Γαλλία-Ἑλβετία) (1919-1921), ὅπου τοῦ ἐπέβαλλαν τὰ καθήκοντα τοῦ καθηγητῆ καὶ οἱ ἀνάγκες τῶν μεταπτυχιακῶν του σπουδῶν, καὶ κατὰ τὸ διάστημα 1921-1936 στὴν Ἀθήνα. Ἡ Ἀθήνα ὑπῆρξε ἡ δεύτερη μετὰ τὸ Παπίγκο ἰδιαίτερη πατρίδα του³, ἀλλὰ καὶ ὁ σημαντικότερος τόπος μόνιμης ἐγκατάστασής του, ἀφοῦ ἐκεῖ ὑπηρετήσε ὡς συντάκτης τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (1921-1927), παντρεύθηκε τὴν Ἑλένη Κυριάκου Χατζιδάκη (1923)⁴, ἐκλέχθηκε καθηγητῆς στὸ Πανεπιστήμιο (1927), διορίσθηκε Γενικὸς Γραμματέας Ὑπουργείου Παιδείας (1935)⁵ καὶ πέθανε μετὰ ἀπὸ σύντομη, ἀλλὰ ἐπώδυνη ἀσθένεια (καρκίνο τοῦ πνεύμονος) (1936).

2. Στὴν Κύπρο δίδαξε μαθήματα φιλολογίας στὸ Παγκύπριο Γυμνάσιο Λευκωσίας. Στὸ λεύκωμα «Ἀθήνα-Κύπρος-Ἀθήνα. Ἐνα ταξίδι μέσα στὸ χρόνο», πού κυκλοφόρησε πρόσφατα (1994) ἀπὸ τὸ Πνευματικὸ Κέντρο τοῦ Δήμου Ἀθηναίων, ἀναφέρεται, βλ. σελ. 51, ὅτι κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἐκεῖ ὑπηρεσίας του μετέσχε καὶ σὲ ἐθνικοῦ περιεχομένου δραστηριότητες τοῦ γυμνασίου, ὅπως εἶναι ἡ προετοιμασία καὶ ἡ μύηση τῶν μαθητῶν στὴν τέχνη τοῦ πολέμου. Ἡ πηγὴ ἀπὸ τὴν ὁποία ἀντλήθηκε ἡ πληροφορία δὲν σημειώνεται. Ὑπενθυμίζουμε ὅτι τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἡ Κύπρος εἶναι ὑπὸ ἀγγλικὴ κατοχὴ καὶ ὅτι πρόκειται γιὰ παραμονές τῶν βαλκανικῶν πολέμων.

3. Προερχόμενος ἀπὸ τὴν ἀλύτρωτη μέχρι τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1913 Ἥπειρο εἶχε ἀποκτήσει τὴν ἑλληνικὴ ἰθαγένεια καὶ εἶχε ἐγγραφεῖ στὰ μητρώα ἀρρένων τοῦ δήμου Ἀθηναίων πρὶν ἀπὸ τὴν κήρυξη τῶν βαλκανικῶν πολέμων (1912-1913), στοὺς ὁποίους καὶ ἔλαβε μέρος, βλ. *Κυριακίδης* 305.

4. Ἀνεψιὰ καὶ θετὴ κόρη τοῦ Γεωργίου Ν. Χατζιδάκη, καθηγητῆ τῆς Γλωσσολογίας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀπέκτησε δύο κόρες, τὴν Μαρία Ἀναγνωστοπούλου καὶ τὴν Ἑλπίδα Ἀναγνωστοπούλου, βλ. καὶ σημ. 13 καὶ 24.

5. Ὁ διορισμὸς τοῦ Ἀναγνωστοπούλου στὴ θέση τοῦ Γεν. Γραμματέα τοῦ Ὑπουργείου ἔγινε ἐπὶ πρωθυπουργίας Κων. Δεμερτζῆ καὶ ὑπουργοῦ Παιδείας Δ. Σ. Μπαλάνου, βλ. καὶ σημ. 8 καὶ 93. Παραιτήθηκε ἀμέσως, ἐπειδὴ ἡ ιδιότητα τοῦ συγγραφέα διδακτικῶν βιβλίων, τὴν ὁποία κατεῖχε κατὰ τὸν χρόνο διορισμοῦ του, ἀποτελοῦσε κώλυμα ἄσκησης τῶν καθηκόντων του, βλ. *Πρωτῶν* 6-12-1935, ἔτος ΙΑ' ἀρ. φύλλ. 11-36 σελ. 3. Τὸ ἔργο πού τοῦ στέρησε τὸν τίτλο ἦταν τό: «Γραμματικὴ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης» καὶ εἶχε ἐγκριθεῖ ὡς διδακτικὸ ἐγχειρίδιο γυμνασίου γιὰ τὰ ἔτη 1931-36, βλ. κατάλογο ἔργων του.

Ἡ ἀπόκτηση τοῦ πανεπιστημιακοῦ τίτλου ἦταν ἀναμφισβήτητα ὁ σημαντικότερος σταθμὸς τῆς ἐπιστημονικῆς του πορείας. Ἐκλέχθηκε κατευθεῖαν τακτικὸς καθηγητὴς καὶ διάδοχος τοῦ Γ. Χατζιδάκη στὴν ἔδρα τῆς Γλωσσολογίας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν⁶, ἀπὸ τὴν ὁποία δίδαξε κατὰ τὴ διάρκεια τῆς καθηγεσίας του Γενικὴ Γλωσσική, Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς γλώσσας, Φωνητικὴ καὶ Μορφολογία τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς⁷. Κατὰ τὴν πανεπιστημιακὴ θητεία του διακρίθηκε γιὰ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτήρα του, τὴν ἀφοσίωση στὰ πανεπιστημιακά του καθήκοντα καὶ τὸ πανεπιστημιακὸ ἦθος του⁸.

6. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος υπέβαλε ὑποψηφιότητα γιὰ τὴν κατάληψη τῆς ἔδρας δύο φορές: τὸ 1924 καὶ τὸ 1926. Ἡ διαδικασία τῆς ἐκλογῆς τοῦ 1924, κατὰ τὴν ὁποία συνυποψήφιος του ἦταν ὁ Μανώλης Τριανταφυλλίδης, ἦταν ἄκαρπη. Τὰ σχετικά μὲ τὴν ἐκλογή μπορεῖ κανεὶς νὰ πληροφορηθεῖ ἀπὸ τὰ ἐκδεδομένα πρακτικὰ τῆς συνεδρίας τῆς 2 Ὀκτωβρίου 1924 τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Πβ. καὶ σημ. 12.

7. Βλ. *Ἡλιόπουλος* 207.

8. Τὰ δύο τελευταῖα χρόνια τῆς πανεπιστημιακῆς θητείας τοῦ Ἀναγνωστοπούλου (1935-1936) συνέπεσαν μὲ μιὰ ταραγμένη περίοδο γιὰ τὰ ἑλληνικὰ πανεπιστήμια. Σημαντικὸ γεγονός τῆς περιόδου, στὸ ὁποῖο ἀναγκάσθηκε ἀπὸ τὰ πράγματα νὰ λάβει θέση, ἦταν τὸ πανεπιστημιακὸ ζήτημα ποὺ δημιουργήθηκε ἀπὸ τὴν κατάλυση τῆς ἀρχῆς τῆς αὐτοτέλειας ἀπὸ τὸ κράτος μετὰ τὸ βενιζελικὸ κίνημα τοῦ Μαρτίου τοῦ 1935. Τὸ ζήτημα ἔφθασε σὲ κρίσιμη φάση ἐπὶ κυβερνήσεως Κων. Δεμερτζῆ καὶ κατὰ τὸ διάστημα 30-11-35/13-1-36, κατὰ τὸ ὁποῖο τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας κατέχει ὁ Δ. Σ. Μπαλᾶνος, ὁ ὁποῖος, ὑπενθυμίζουμε, εἶχε προτείνει τὸν Ἀναγνωστόπουλο στὴ θέση τοῦ Γεν. Γραμματέα Ὑπουργείου Παιδείας, χωρὶς ὅμως ἡ πρόταση νὰ ἔχει αἰσία κατάληξη, βλ. σημ. 5. Στὴ συγκεκριμένη φάση ἐπῆλθε διαφωνία μεταξὺ πρωθυπουργοῦ καὶ ὑπουργοῦ ὡς πρὸς τὸν χειρισμὸ τοῦ ζητήματος, ποὺ ὀφειλόταν στὴ διαφορετικὴ ἀντίληψη τῆς ἀρχῆς τῆς αὐτοτέλειας ἀπὸ τοὺς δύο ἄνδρες. (Τὶς ἀπόψεις τοῦ Δ. Μπαλᾶνου βλ. *Μπαλᾶνος* 7-10. Τὶς ἀπόψεις Δεμερτζῆ βλ. *Πρωῖα* 15-1-36 σελ. 4). Ἡ διαφωνία κατέληξε στὴν παραίτηση τοῦ ὑπουργοῦ, ὁ ὁποῖος ὑποστήριζε τὴν πλήρη αὐτοτέλεια τῶν πανεπιστημίων. Κατὰ τὴ σύγκρουση τῶν δύο ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι ἦταν, καὶ οἱ δύο, ἐξέχοντες πανεπιστημιακοὶ —ὁ Δεμερτζῆς καθηγητὴς Νομικῆς καὶ ὁ Μπαλᾶνος καθηγητὴς Θεολογικῆς καὶ ἀκαδημαϊκός— ἡ πανεπιστημιακὴ κοινότητα τάχθηκε μὲ τὸ μέρος τοῦ ὑπουργοῦ. Ἡ σύγκλητος τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τὸν εὐχαρίστησαν γιὰ τὴ στάση του, βλ. *Μπαλᾶνος* 15-16, ἐνῶ οἱ σχολές ἀντέδρασαν μὲ μερικὴ ἀποχή, βλ. *Πρωῖα* 18-1-36 σελ. 4, καὶ οἱ καθηγητὲς μὲ καθολικὴ, βλ. *Μπαλᾶνος* 9 σημ. 1, ἀπὸ τὶς ρυθμίσεις, οἱ ὁποῖες ἀποφασίσθηκαν ἀπὸ τὴν κυβέρνηση καὶ προέβλεπαν τὴν τυπικὴ καὶ ὄχι οὐσιαστικὴ συμμετοχὴ τῆς παν/μιακῆς κοινότητας, βλ. *Μπαλᾶνος* 9 καὶ *Πρωῖα* 18-1-36 σελ. 4. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος δήλωσε τὴν ἀντίδρασή του στὶς ρυθμίσεις μὲ ἐπίσημη δήλωση, ἡ ὁποία διαβιβάσθηκε μέσω τοῦ Πανεπιστημίου στὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας, βλ. *Πρωῖα* 18-1-36 σελ. 4. (Ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς δύο καθηγητὲς ποὺ προχώρησαν σὲ μιὰ τέτοια ἐνέργεια. Ὁ ἄλλος ἦταν ὁ Θ. Βορέας). Ἡ χειρονομία του εἶχε τὸν χαρακτήρα ἐπίσημης τοποθέτησης πάνω σὲ ἓνα σοβαρὸ παν/μιακὸ ζήτημα, τὸ ὁποῖο θὰ χειριζόταν ὡς Γεν. Γραμματέας Ὑπουργείου Παιδείας κάτω ἀπὸ ἄλλες συνθῆκες. Εἶχε ὅμως καὶ τὸν χαρακτήρα τῆς προσωπικῆς συμπαράστασης καὶ

Καθοριστικὸ ρόλο στὴ ζωὴ τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἔπαιξε ἡ γνωριμία του μὲ τὸν Γεώργιο Χατζιδάκη⁹. Στὴν ἐπίδραση, ποὺ ἄσκησε πάνω του ἡ διδασκαλία καὶ ἡ προσωπικότητα τοῦ μεγάλου Ἑλληνα γλωσσολόγου κατὰ τὶς πανεπιστημιακὲς του σπουδές, καθὼς καὶ στὴ στενὴ ἐπαφή, ποὺ εἶχε μ' αὐτὸν σὲ ὅλη του τὴ ζωὴ, μέχρι τὸ θάνατό του¹⁰, ὀφείλεται ἡ ἐνασχόλησή του μὲ τὴ γλωσσολογία, ἡ ἄρτια χρῆση τῆς γλωσσικῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου ποὺ χαρακτηρίζει τὰ ἔργα του¹¹ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴ μελέτη τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων καὶ ιδιωμάτων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸ βασικὸ πεδίο ἔρευνας τοῦ ἐπιστημονικοῦ του ἔργου. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀκαδημαϊκὴ του καριέρα καὶ ἡ ἐκλογή του κατευθεῖαν στὴ θέση τοῦ τακτικοῦ καθηγητῆ καὶ διαδόχου τοῦ Χατζιδάκη στὴν ἔδρα τῆς Γλωσσολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν συνδέθηκε στενὰ μὲ τὸ πρόσωπο καὶ τὸ κῦρος τοῦ μεγάλου προκατόχου του¹². Τέλος στενὰ συνδέθηκε μὲ τὸν Χατζιδάκη καὶ ἡ προσωπικὴ του ζωὴ¹³.

B. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΕΡΓΟ

Ὁ Ἀναγνωστόπουλος, παρὰ τὸν πρόωγο θάνατό του (πέθανε 52 ἐτῶν), ἐγκατέλειψε ἓνα ἀξιόλογο σὲ ὄγκο ἐκδεδομένο ἔργο, τὸ ὁποῖο εἶναι ἐπιστημονικὸ καὶ ἐκλαϊκευτικὸ¹⁴. Τὸ ἔργο περιλαμβάνει αὐτοτελεῖς μελέτες,

ἀλληλεγγύης πρὸς τὸν παραιτηθέντα ὑπουργὸ μὲ τὸν ὁποῖο συνδεόταν προσωπικά, ὅπως φαίνεται, λόγω τῆς κοινῆς τους καταγωγῆς καὶ τῆς συνεργασίας τους σὲ ἡπειρωτικὰ σωματεῖα τῶν Ἀθηνῶν, βλ. σημ. 93.

9. Ἡ στενὴ σχέση τοῦ Ἀναγνωστοπούλου μὲ τὸν Χατζιδάκη ἐπισημαίνεται σὲ ὅλες σχεδὸν τὶς σημαντικὲς νεκρολογίες του.

10. Ἀπὸ τὸν Κυριακίδη σημειώνεται ὅτι ὁ Ἀναγνωστόπουλος παρέμεινε μαθητῆς τοῦ Χατζιδάκη μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του, βλ. *Κυριακίδης* 306.

11. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος χρησιμοποίησε στὰ ἔργα του τὴν ἱστορικοσυγκριτικὴ μέθοδο ἀνάλυσης τῶν γλωσσικῶν φαινομένων.

12. Βλ. *Τριανταφυλλίδης*, *Δημοτικισμὸς - ἀντίδραση*, 330.

13. Ἀπὸ τὸ 1923 ἔζησε μὲ τὸν Χατζιδάκη καὶ κάτω ἀπὸ τὴν ἴδια στέγη, ὡς μέλος τῆς οἰκογένειάς του, μετὰ τὸ γάμο του μὲ τὴν ἀνεψιὰ καὶ θετὴ κόρη του, βλ. σημ. 4 καὶ 24.

14. Γιὰ τὸ ἐκλαϊκευτικὸ ἔργο τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ὁ *Φωτιάδης*, βλ. σελ. 634, γράφει: «Ὁ Ἀναγνωστόπουλος εἶχε φύσιν ἐκλαϊκευτοῦ εἰς τὴν καλὴν σημασίαν τῆς λέξεως, συναναβαίνων μετὰ τοῦ ἀναγνώστου καὶ μὴ συγκαταβαίνων μετ' αὐτοῦ, καὶ δὲν παρέλειπε τὸ γενικότερον πρὸς τὴν κοινωνίαν παιδαγωγικὸν καὶ καθοδηγητικὸν του καθῆκον».

Οἱ ἐκλαϊκευτικῆς μορφῆς ἐργασίες τοῦ Ἀναγνωστοπούλου καλύπτουν ἓνα μεγάλο μέρος τῆς ἐκδεδομένης συγγραφικῆς του παραγωγῆς. Εἶναι κυρίως ἐγκυκλοπαιδικὰ ἄρθρα ἀλλὰ καὶ αὐτοτελεῖς ἐργασίες καὶ ἄρθρα σὲ περιοδικὰ. Οἱ ἐργασίες καὶ τὰ ἄρθρα σὲ περιοδικὰ εἶναι κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος τους ἡπειρωτικοῦ περιεχομένου, βλ. σελ. 382-383, 384-389. Ἀπὸ μεθοδολογικὴ ἀποψη τὰ ἔργα εἶναι, στὸ σύνολό τους, τὸ ἴδιο ἄρτια ὅπως καὶ τὰ ἐπιστημονικά.

ἄρθρα σὲ περιοδικὰ καὶ ἑφημερίδες, βιβλιοκρισίες, συλλογές, ἀνακοινώσεις, παρεμβάσεις καὶ προσφωνήσεις σὲ συνέδρια ἢ ἐπιστημονικὰ ἰδρύματα¹⁵, συνεργασία σὲ λεξικά¹⁶ καὶ ἐγκυκλοπαιδεῖες¹⁷.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ζωῆς του ἔχει ἐπίσης νὰ ἐπιδείξει ἐπιστημονικὴ

15. Βλ. κατάλογο ἔργων του.

16. Ἐγραψε τὸν πρόλογο τοῦ λεξικοῦ «Πρωῖα», ἔκδ. 1933, βλ. κατάλογο ἔργων του. Ἀναφέρεται ἐπίσης στὸν πίνακα τῶν σπουδαιότερων συντακτῶν τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Δ. Δημητράκου, Μέγα Λεξικὸν ὅλης τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, Τομ. Α-Θ, Ἐκδοτικὸς Ὄργανισμὸς «Ἑλληνικὴ Παιδεία», Ἀθῆναι 1964 (ἀνατύπωση), πού βρίσκεται στὴν ἀρχὴ τοῦ 1ου τόμου. Ἡ ἔκδοση τοῦ λεξικοῦ ἀναγγέλθηκε τὸ 1931, ἄρχισε τὸ 1932 καὶ ὀλοκληρώθηκε τὸ 1951. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἄρχισε τὴ συνεργασία του τὸ 1933, βλ. Δ. Δημητράκου, Συνοπτικὴ ἱστορία τῆς ἐκδόσεως τοῦ Μεγάλου Λεξικοῦ ὅλης τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, στὴν ἀρχὴ τοῦ 1ου τόμου τοῦ Λεξικοῦ. Ἐργάσθηκε πολὺ λίγο, λόγῳ τοῦ θανάτου του. Στὴν εἰσήγηση γιὰ τὴ βράβευση τοῦ Λεξικοῦ ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν (1953) (εἰσηγητὴς Σ. Β. Κουγέας, μέλη Ἰ. Καλλιτσουνάκης, Φ. Κουκουλές) φέρεται ὅτι χαρακτήρισε τὸ ἔργο «Ἡράκλειον ἄθλον», βλ. ἀρχὴ τοῦ 1ου τόμου τοῦ Λεξικοῦ.

17. Συνεργάσθηκε μὲ τὴ Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδεῖα, τομ. Α-ΚΔ, Ἀθῆναι 1926-1934, τόμ. Α-Γ, Ἐκδ. ΑΕΒΕ Π. Γ. Μακρῆς καὶ Σία, τόμ. Δ-ΚΔ ἔκδ. «Πυρσὸς» Ἀνώνυμος Ἐταιρία ἐκδόσεων καὶ γραφικῶν Τεχνῶν [= Παύλου Δρανδάκη, Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδεῖα, Ἐκδοσις 2α, Ἐνημερωμένη διὰ συμπληρωμάτων, Τόμ. Α-ΚΔ + Συμπληρ. Τομ. Α-Δ, Ἐκδ. Ὄργαν. «Ὁ Φοῖνιξ», Ἀθῆναι ἄ.ἔ. [1956], ἀρχικὰ ὡς ἀπλὸς συνεργάτης (στὸν τόμο Α (1926), βλ. εἰδικὸν κατάλογο συνεργατῶν στὴν ἀρχὴ τοῦ τόμου), κυρίως ὁμῶς ὡς διευθυντὴς τοῦ κλάδου Γλωσσολογίας καὶ Γραμματολογίας (μὲ ὑπεύθυνον τοῦ τμήματος γλωσσικῆς ὕλης τὸν Β. Φάβη, στοὺς τόμους Β-ΚΔ (1927-1934), βλ. σχετικὸν κατάλογο στοὺς τόμους Β κέξ.). Ἀπὸ τὴν συνεργασία προῆλθε ἓνας μεγάλος ἀριθμὸς ἄρθρων, πού δημοσιεύονται, κατὰ τοὺς κανόνες τῆς λεξικογραφίας, ἀνεξάρτητα ἢ ὡς τμήματα ἄλλων ἄρθρων, π.χ. γεωγραφικῶν ὀνομάτων (ἡπειρῶν, χωρῶν, περιοχῶν, νήσων κλπ.) κ.ἄ. Τὰ ἄρθρα εἶναι ὅλα ἐπιλόγιστα μὲ ὑπογραφή ὀλόγραφη ἢ μὲ τὴ συντομογραφία ΓΠΑ. Ἀπὸ τὴ συστηματικὴ συλλογὴ πού διενεργήσαμε προέκυψε ὅτι ἀνέρχονται συνολικὰ σὲ 535 (ἀναγράφονται ἀναλυτικὰ στὸν κατάλογο τῶν ἔργων του, βλ. σελ. 49 κέξ.). Ἀνάμεσά τους συγκαταλέγονται καὶ τρία μικρῆς ἔκτασης καὶ τελείως δευτερεύοντα, γραμμένα σὲ συνεργασία μὲ τοὺς συνεργάτες τῆς Ἐγκυκλοπαιδεῖας: Β.Φ. (= Β. Φάβης, Συντάκτης τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλλ. Γλώσσης τῆς Ἀκ. Ἀθηνῶν), Β.Δ.Θ. (= Β.Δ. Θεοφανείδης, Ἐπιμελητὴς Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολ. Μουσείου), Θ.Β. (= Θ. Βελλιανίτης, Λογογράφος, πρῶην ὑπουργός) (συντομογραφίες βλ. ΜΕΕ, τομ. ΙΗ' κατάλογο συνεργατῶν στὴν ἀρχὴ τοῦ τόμου). Αὐτὰ εἶναι: 1) ἔγκλισις τόνου (συνεργασία μὲ Β.Φ.), 2) Μύλλερ Κ. -Ο. (συνεργασία μὲ Β.Δ.Θ.) καὶ 3) Οὐκρανικὴ γλῶσσα (συνεργασία μὲ Θ.Β.), πβ. καὶ κατάλογο ἔργων του. Ἀπὸ τὰ 535 ἄρθρα περιλαμβάνονται στὴ μέχρι σήμερα γνωστὴ ἐργογραφία τοῦ Ἀναγνωστοπούλου: 1) ὄσα ἀποτελοῦν κεφάλαια τοῦ λημ. Ἑλλάς [Γλώσσα] (τομ. Ι), 2) τὸ λημ. Λατινικὴ γλῶσσα (τομ. ΙΕ') καὶ 3) τὸ λημ. Τσάκωνες [Γλωσσολ.] (τόμ. ΚΓ). Συνολικὰ ἡ ἔκταση τῶν ἄρθρων καλύπτει, κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς μας, γύρω στὶς 140 σελίδες τοῦ μεγέθους τῆς Ἐγκυκλοπαιδεῖας ἢ γύρω στὶς 750 τοῦ μεγέθους ἑνὸς βιβλίου 8ου σχήματος μὲ στοιχεῖα τῶν 10 στιγμῶν. Ἀπὸ ἄποψη περιεχομένου τὰ ἄρθρα διακρίνονται σὲ γλωσσολογικά, βλ. σελ. 7, καὶ γραμματολογικά, βλ. σελ. 10.

καὶ κοινωνικὴ δραστηριότητα, ἡ ὁποία πλαισιώνει τὸ ἐκδεδομένο συγγραφικὸ τοῦ ἔργου. Ἡ ἐπιστημονικὴ περιλαμβάνει συμμετοχὴ σὲ συντακτικὲς ἐπιτροπὲς ἐπιστημονικῶν περιοδικῶν¹⁸, σὲ εἰδικὲς ἐπιτροπὲς ἐπιστημονικῶν ἰδρυμάτων¹⁹ καὶ σὲ ἐπιστημονικὰ καὶ ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα τῆς Ἑλλάδας καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ²⁰, ἐνῶ ἡ κοινωνικὴ σὲ σωματεῖα ἀπόδημων Ἑπειρωτῶν μὲ ἔδρα τὴν Ἀθήνα²¹ καὶ σὲ τεκτονικὰ σωματεῖα²².

Ἀκόμη ἄφησε ἀνέκδοτο ὑλικὸ στὸ Ἀρχεῖο τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν²³ καὶ κατάλοιπα (ἀνέκδοτες ἐργασίες, προσωπικὰ σημειώματα κ.ἄ.), τὰ ὁποῖα βρίσκονται στο διασπαρμένο σήμερα ἀρχεῖο τοῦ²⁴

18. Ἦταν μέλος τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τῶν περιοδικῶν Ἑπειρωτικὰ Χρονικὰ (1926-36), βλ. σελ. 390, καὶ Ἀθηνᾶ (1935), βλ. Ἀθηνᾶ 46 (1935) 302.

19. Ἦταν μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴ Σύνταξη τοῦ Καταλογοῦ τῆς Νεοελληνικῆς Ὀρθογραφίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (1931) (πρόεδρος Δημ. Αἰγινίτης, Γεν. Γραμματέας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, μέλη Κων. Ἀμαντος, Ἰω. Καλιτσουνάκης, ἀκαδημαϊκοί, Γ. Π. Ἀναγνωστόπουλος, Ἀχ. Τζάρτζανος), βλ. Ἀναγνωστόπουλος, Ὀρθογραφία 716. Ἐπίσης βλ. ΠΑΑ 14 (1939) 16 καὶ Τριανταφυλλίδης Γραμματικὴ 559.

20. Ἦταν: 1) τακτικὸς ἑταῖρος τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας, βλ. Ἀθηνᾶ 32 (1920) 219, 2) Σύμβουλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας (1930-36), βλ. πίνακα μελῶν τοῦ ΔΣ στὸ τέλος τῶν τόμων τοῦ περ. Ἀθηνᾶ 42 (1930)-46 (1935), 3) τακτικὸ μέλος τῆς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, βλ. κατάλογο μελῶν στὸ τέλος τῶν τόμων τοῦ περιοδικοῦ ΕΕΒΣ Α (1924) - Β (1936), 4) μέλος τῆς Association pour l'encouragement des études grecques, βλ. REG 49 (1936) VII, 5) μέλος τῆς Γλωσσικῆς Ἐταιρείας Ἑλλάδος, Ἡλιόπουλος 213, 6) σύμβουλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος, Ἡλιόπουλος 214, πβ. καὶ ψήφισμα ποὺ ἐκδόθηκε μετὰ τὴν ἀναγγελία τοῦ θανάτου τοῦ ἀπὸ τὸ Ἴδρυμα, βλ. σημ. 119.

21. Βλ. σελ. 393.

22. Ὑπῆρξε μέλος τῆς Μεγάλης Ἀνατολῆς (Μεγάλης Στοᾶς) τῆς Ἑλλάδος, βλ. Νεκρολογία τοῦ στὸ περ. Πυθαγόρας-Γνώμων (ἐπίσημο ὄργανο τῆς Μεγάλης Στοᾶς) 6 (1937), τεύχ. 36 87.

23. Στὸ Ἱστορικὸ Λεξικὸ βρίσκεται κατατεθειμένη συλλογὴ τοῦ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ὑπερετοῦσε ὡς συντάκτης τοῦ, βλ. κατάλογο ἔργων τοῦ, ΣΤ' Ἀνέκδοτα, ἀρ. 1.

24. Ἐχομε ἐντοπίσει τρία τουλάχιστον τμήματα τοῦ ἀρχείου τοῦ Ἀναγνωστοπούλου. Τὸ ἓνα βρίσκεται στὴν κατοχὴ τῶν θυγατέρων τοῦ, κυριῶν Μ. καὶ Ε. Ἀναγνωστοπούλου, Σκουφᾶ 10 - Κολωνάκι, Ἀθήνα (πολυκατοικία - πρώην οἰκία Γ. Χατζιδάκη). Τὸ δεύτερο ἔχει ἐκδοθεῖ ἀπὸ τὸν Κ. Διαμάντη, Ἄπαντα 14-15, Ἀθήνα 1992 226-249. Βλ. σχετικὰ σελ. 394-396. Τέλος τὸ τρίτο βρίσκεται στὸ Ἱστορικὸ Μουσεῖο Ἡρακλείου. Τὸ τμήμα αὐτὸ δωρήθηκε στὸ Μουσεῖο ἀπὸ τὴ χήρα τοῦ Ἑλένης Ἀναγνωστοπούλου μαζί μὲ τὸ ἀρχεῖο Γ. Χατζιδάκη τὸ 1956. Νὰ ὑπενθυμίσουμε ὅτι ἡ Ἑλένη ἦταν κόρη τοῦ Κυριάκου Χατζιδάκη καὶ ἀνηψιὰ καὶ θετὴ κόρη τοῦ Γ. Χατζιδάκη μὲ τὸν ὁποῖο συγκατοικοῦσε, κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ γάμου τῆς καὶ μετὰ τὸν θάνατο τοῦ συζύγου τῆς, μέχρι τὸ 1941, ὅποτε ὁ Χατζιδάκης πέθανε. Νὰ σημειώσουμε ἐπίσης ὅτι εἶχε στὴν κατοχὴ τῆς, ἀπὸ τὸ 1939 τουλάχιστον, ἀρχεῖο τῆς οἰκογένειάς τῆς, ὅπως προκύπτει ἀπὸ μιὰ ἀναφορὰ σὲ ἀρθρο τοῦ Δ. Γκίνη, βλ. Γκίνης 299-300. Ὁ

ἀνάμεσα σὲ ἄλλο ἀρχεῖο ἀρχεῖο ὑλικό²⁵.

Τὸ σύνολο τοῦ γνωστοῦ ἔργου του, ἐκδεδομένου καὶ ἀνέκδοτου, δημοσιεύεται σὰν παράρτημα στὸ τέλος τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ.

Ὁ Ἀναγνωστοπούλος ἀσχολεῖται στὸ ἐκδεδομένο ἔργο του μὲ τὴ Γλωσσολογία, τὴ Λαογραφία καὶ τὴ Γραμματολογία. Ἡ Γλωσσολογία εἶναι βεβαίως τὸ κύριο ἀντικείμενό του. Στὰ γλωσσικὰ ἔργα του ἐξετάζει θέματα ὄλων τῶν κλάδων τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης τοὺς ὁποίους δίδαξε στὸ πανεπιστήμιο²⁶. Τὸ εὖρος τῆς ἐνασχόλησής του φαίνεται κυρίως στὰ ἐκλαϊκευτικά του δημοσιεύματα καὶ συγκεκριμένα στὰ ἄρθρα του στὴ Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια²⁷. Στὰ ἐπιστημονικά του δημοσιεύματα ἡ ἐνα-

Γκίνης, ὁ ὁποῖος χρησιμοποίησε τὸ ἀρχεῖο, τὸ χαρακτηρίζει πλουσιότατο καὶ πολυτιμότερο. Μὲ τὸ ἀρχεῖο τῆς οἰκογένειας Χατζιδάκη ἀναμείχθηκε, προφανῶς, τὸ ἀρχεῖο τοῦ Ἀναγνωστοπούλου, τὸ ὁποῖο περιῆλθε στὴ σύζυγό του μετὰ τὸ θάνατό του, καὶ ἓνα τμῆμα του ἀκολούθησε τὴν τύχη τοῦ ἀρχείου Γ. Χατζιδάκη.

25. Πχ.: 1) ὑλικὸ προερχόμενο ἀπὸ τὸ διδακτικὸ τοῦ ἔργου, 2) ὑλικὸ ἱστοριοφιλολογικὸ περιεχομένου, 3) ἀλληλογραφία κλπ. Στὸ ὑλικὸ τὸ προερχόμενο ἀπὸ τὸ διδακτικὸ τοῦ ἔργου ἀνήκουν π.χ. συλλογὲς γλωσσικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ διάφορες περιοχὲς τῆς Ἑλλάδας καταρτισμένες ἀπὸ φοιτητές. Ἐπίσης ἐργασίαι φοιτητῶν στὰ πλαίσια φροντιστηριακῶν μαθημάτων. Μία ἀπὸ αὐτές, γραμμὲν τὸ 1936 ἀπὸ τὸν τριτοετῆ τότε ἠπειρώτη φοιτητὴ Κων. Διαμάντη, δημοσιεύθηκε ἀπὸ τὸν ἴδιον, βλ. Διαμάντης, Ἄπαντα 14-15, 217-223. Γιὰ τὸ ὑλικὸ ἱστοριοφιλολογικὸ περιεχομένου βλ. σελ. 394-396.

Ἡ παραπάνω γενικότερη περιγραφή τοῦ περιεχομένου τῶν καταλοίπων καὶ τοῦ ἄλλου ἀρχεῖο ὑλικοῦ τοῦ Ἀναγνωστοπούλου στηρίζεται σὲ μιὰ πρόχειρη ἐρευνα πού διενεργήσαμε στὸ τμῆμα τοῦ ἀρχείου του, τὸ ὁποῖο βρίσκεται στὴν κατοχὴ τῶν θυγατέρων του, καὶ στὸ μητρώο τῆς ἀπογραφῆς τοῦ ἀρχείου Γ. Χατζιδάκη-Γ. Π. Ἀναγνωστοπούλου, τοῦ ὁποῖου ἀντίγραφο βρίσκεται ἐπίσης στὴν κατοχὴ τῶν θυγατέρων. Στηρίζεται ἐπίσης στὴ συστηματικὴ μελέτη τοῦ τμήματος πού ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸν Κ. Διαμάντη.

26. βλ. σελ. 3.

27. Τὰ γλωσσολογικὸ περιεχομένου ἄρθρα τοῦ Ἀναγνωστοπούλου στὴν Ἐγκυκλοπαίδεια ἀνήκουν στοὺς κλάδους: 1) γραμματικῆς καὶ συντακτικοῦ (φωνητικῆ - φωνολογία - σημασιολογία - μορφολογία), 2) ἱστορίας τῶν γλωσσῶν, 3) διαλεκτολογίας, 4) εἰσαγωγῆς στὴ γλωσσολογία, 5) συγκριτικῆς γλωσσικῆς.

Στὰ ἄρθρα γραμματικῆς - συντακτικοῦ ὁ Ἀναγνωστοπούλος ἀναπτύσσει τοὺς κυριότερους ὅρους καὶ φαινόμενα τῶν δύο κλάδων. Ὅρισμένα εἶναι μεγάλης ἔκτασης καὶ σημαντικά, π.χ. τὸ ἄρθρο του γιὰ τὸ ἄρθρο κ.ἄ. Μὲ τὰ ἴδια θέματα, προσαρμοσμένα στὶς διδακτικὲς ἀνάγκες γυμνασιακῶν σπουδῶν, ἀσχολεῖται στὸ ἐγχειρίδιό του «Γραμματικὴ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης», βλ. κατάλογο ἔργων του. Στὰ ἄρθρα τῆς ἱστορίας τῶν γλωσσῶν ἐξετάζει τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξη τῶν γλωσσῶν. Ἰδιαιτέρως σημαντικὰ εἶναι τὰ ἄρθρα γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τὸ ἄρθρο γιὰ τὴ λατινικὴ γλῶσσα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν πρωτότυπες ἐργασίαι μεγάλης ἔκτασης καὶ ἔχουν περιληφθεῖ στὴ μέχρι τώρα ἐργογραφία του, βλ. Ἡλιόπουλος 218, Βιζουκίδης 270 κ.ἄ. Ὅρισμένα ἀπὸ τὰ παραπάνω ἄρθρα κυκλοφόρησαν καὶ σὲ ἀνάτυπα, βλ. κατάλογο ἔργων του. Τὰ ἄρθρα διαλεκτολογικὸ περιεχομένου ἐξετάζουν διαλέκτους ξένων γλωσσῶν καὶ τῆς Ἑλληνικῆς. Ἰδιαιτέρος λόγος πρέπει νὰ γίνει γιὰ τὰ ἄρθρα

σχόληση περιορίζεται, με ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις, σὲ θέματα προερχόμενα ἀπὸ τὸν κλάδο τῆς ἱστορίας τῶν γλωσσῶν καί, σχεδὸν ἀποκλειστικά, τῆς ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας.

Ἡ ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας εἶναι τὸ πεδίο στὸ ὁποῖο ἐργάσθηκε ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἀπὸ τὴν ἑναρξὴ τῆς ἐνασχόλησής του μετὰ τὴ Γλωσσολογία. Οἱ σχετικὲς του ἐργασίαι διαπραγματεύονται θέματα ἀπὸ τὶς τρεῖς περιόδους τῆς ἑλληνικῆς, ἀρχαία, μεσαιωνική, νέα. Τὸ θέμα ποὺ προσελκύει τὸ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον του εἶναι οἱ διάλεκτοι. Ἐχει ἀσχοληθεῖ μετὰ τὶς διαλέκτους καὶ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νέας ἑλληνικῆς. Μετὰ τὶς διαλέκτους τῆς ἀρχαίας ἀσχολήθηκε σὲ ἓνα σύγγραμμα καὶ σὲ ἓνα ἄρθρο του. Στὸ σύγγραμμα, τὸ ὁποῖο εἶναι ἀπὸ τὰ βασικά του ἔργα καὶ τὸ ὁποῖο ἔγραψε γιὰ τὶς ἀνάγκες, κυρίως, τῶν φοιτητῶν, περιγράφει τὴν ἱστορία τῶν διαλέκτων²⁸ ἐνῶ στὸ ἄρθρο ἐξετάζει προβλήματα μεμονωμένης διαλέκτου (Βοιωτικῆς)²⁹.

Μετὰ τὶς διαλέκτους καὶ τὰ ιδιώματα τῆς Νεοελληνικῆς ἀσχολήθηκε σὲ πολὺ περισσότερες ἐργασίαι του. Γιὰ τὴν ἱστορία τῶν δύο αὐτῶν μορφῶν τῆς Νεοελληνικῆς ἐτοίμαζε εἰδικὸ σύγγραμμα ἀντίστοιχο μετὰ αὐτὸ τῶν ἀρχαίων διαλέκτων, τὸ ὁποῖο ὅμως δὲν πρόλαβε νὰ ἐκδώσει³⁰. Στὶς μελέτες ποὺ ἐξέδωσε ἀσχολεῖται μετὰ μεμονωμένες διαλέκτους (Τσακωνική) καὶ ιδιώματα (ἠπειρωτικὸ, κρητικὸ, κυπριακὸ) τῶν ὁποίων ἐξετάζει τὴ γραμματικὴ ἢ ἐπιμέρους φωνητικὰ, μορφολογικὰ καὶ λεξικογραφικὰ θέματα. Ἀσχολήθηκε ἐπίσης μετὰ γενικότερα προβλήματα τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων καὶ ἰδιαίτερα μετὰ τὸ πρόβλημα τῆς ἀρχῆς τους. Τὶς ἀπόψεις του γιὰ τὸ πρόβλημα ἐξέθεσε σὲ ἄρθρο, ποὺ δημοσίευσε τὸ 1924³¹. Ἐπανῆλθε στὸ

τῶν διαλέκτων τῆς ἑλληνικῆς, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ κύριο ἐρευνητικὸ του πεδίο. Τὰ ἄρθρα ἀσχολοῦνται μετὰ διαλέκτους καὶ ιδιώματα τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νέας ἑλληνικῆς. Τὰ σχετικὰ μετὰ τὶς διαλέκτους τῆς ἀρχαίας στηρίζονται στὸ ὑλικὸ τοῦ ἐκδεδομένου ἔργου του «Ἱστορία τῶν ἀρχαίων διαλέκτων», βλ. κατάλογο ἔργων του. Ἐνδιαφέροντα εἶναι ἰδιαίτερα τὰ ἄρθρα ποὺ ἀφοροῦν στὶς νεοελληνικὲς διαλέκτους, γιατί ἀνάμεσά τους ὑπάρχουν ἀρκετὰ ποὺ δὲν στηρίζονται σὲ δημοσιευμένα ἔργα του. Ἀπὸ αὐτὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ σχηματίσει μιὰ γενικὴ εἰκόνα γιὰ τὴν ἐρευνά του πάνω σὲ νεοελληνικὰ ιδιώματα πέρα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ μελέτησε στὶς γνωστὲς ἐκδεδομένες ἐργασίαι του καὶ νὰ πιθανολογήσει ὅτι πρόκειται γιὰ τμήματα ὑλικοῦ ἀπὸ τὸ ἀνέκδοτο ἔργο του γιὰ τὶς νεοελληνικὲς διαλέκτους, βλ. κατάλογο ἔργων του, ΣΤ' Ἀνέκδοτα, ἀρ. 2.

28. Πρόκειται γιὰ τὸ ἔργο «Ἱστορία τῶν ἀρχαίων διαλέκτων». Βλ. καὶ σημ. 27.

29. Βλ. Ποικίλα γλωσσολογικά. 1) Γλωσσικαὶ παρατηρήσεις εἰς βοιωτικὰς ἐπιγραφάς. 2) Περί τοῦ νεοελλ. ρήματος «ἐργῶ». 3) Περί τοῦ βίου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Γουλ. Schulze, Ἀθηνᾶ 46 (1935) 248-252.

30. Βλ. σημ. 27.

31. «Εἰσαγωγή εἰς τὴν νεοελληνικὴν διαλεκτολογία. Περί τῆς ἀρχῆς τῶν νέων ἑλληνικῶν διαλέκτων», ΕΕΒΣ Α (1924) 93-108, βλ. καὶ κατάλογο ἔργων του.

ζήτημα τὸ 1936 με ἀνακοίνωση πού ἔκανε στὸ 5ο διεθνὲς Βυζαντινολογικὸ Συνέδριον τῆς Ρώμης³². Ἡ ἔρευνά του πάνω στὸ θέμα δὲν ὀλοκληρώθηκε λόγω τοῦ θανάτου του, ἔχει ὅμως χαρακτηριθεῖ σὰν ἡ γενναιότερη καὶ σημαντικότερη ἐπιστημονικὴ προσπάθειά του³³.

Ἐνα ἀπὸ τὰ θέματα πού τὸν ἀπασχόλησαν στὰ πλαίσια τοῦ ἐνδιαφέροντός του γιὰ τὴ νεοελληνικὴ διαλεκτολογία ἦταν καὶ ὁ καταρτισμὸς τοῦ γλωσσικοῦ διαλεκτικοῦ Ἔατλαντα τῆς Ἑλλάδας. Στὰ πλαίσια τῆς προετοιμασίας τῆς ἔκδοσής του, ἡ ὁποία ἀποφασίσθηκε κατ' ἀρχὴν ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν γύρω στὸ 1933-34³⁴, ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἀνέλαβε τὴ συνταξὴ σχεδίου³⁵ γιὰ τὴ συστηματικὴ συλλογὴ τοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου καὶ συνέταξε δειγματοληπτικὰ ἐρωτηματολόγιο ἀπὸ 41 ἐρωτήσεις³⁶. Ὁ καταρτισμὸς τοῦ Ἔατλαντα ἀποτελοῦσε βασικὸ ἐπιστημονικὸ του στόχο, τὸν ὁποῖο ὅμως δὲν κατόρθωσε νὰ προωθήσει γιὰ διαφόρους λόγους ἀλλὰ καὶ λόγω τοῦ θανάτου του³⁷.

32. Δημοσιεύεται στὰ Πρακτικὰ τοῦ Συνεδρίου με τίτλο: «Περὶ τῆς διαλεκτικῆς ποικιλίας τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς», βλ. καταλόγον ἔργων του.

33. Ὁ Βιζουκίδης 264, ἀξιολογώντας τὸ ἄρθρο «Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν νέων ἑλληνικῶν διαλέκτων», ΕΕΒΣ Α (1924) 93-108, στὸ ὁποῖο ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἀναπτύσσει κατὰ βάση τις ἀπόψεις του γιὰ τὴν ἀρχὴ τῶν διαλέκτων τῆς νέας Ἑλληνικῆς, γράφει: «Ἐπίσης σπουδαία τυγχάνει ἡ «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν νεοελληνικὴν διαλεκτολογίαν» (περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν νέων ἑλληνικῶν διαλέκτων) ἐν τῇ ὁποίᾳ προσεπάθησε νὰ εὔρη τὰ χρονικὰ ὄρια τῆς ἀναπτύξεως τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων. Ἡ ἐργασία αὕτη ἀποτελεῖ τὴν γενναιότεραν καὶ σημαντικότεραν τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἐπιστημονικὴν προσπάθειαν, μολονότι τὰ συμπεράσματα αὐτῆς ἐνεκὸν ἐλλείψεως πηγῶν, δὲν δύνανται ἴσως ἀκόμη νὰ θεωρηθῶσιν ὀριστικά. Πάντως ὁμως διὰ τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἠνοιχθῆ ἤδη ὁ δρόμος πρὸς τὴν περαιτέρω ἐπὶ τοῦ πεδίου τούτου ἐπιστημονικὴν ἔρευναν». Τὴ γνώμη ὅτι ἡ ἔρευνα τοῦ Ἀναγνωστοπούλου γιὰ τὴν ἀνίχνευση τῆς ἀρχῆς τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων εἶναι ἡ σπουδαιότερη ἐπιστημονικὴ του προσπάθεια ἐκφράζει καὶ ὁ Κυριακίδης, ὁ ὁποῖος συμπληρώνει ὅτι ἡ ἔρευνα δὲν ὀλοκληρώθηκε λόγω τοῦ θανάτου του, βλ. Κυριακίδης 306-307.

34. Ἡ ἀπόφασις λήφθηκε μετὰ τὴν ὁμιλίαν τοῦ Α. Meillet (1933) καὶ τὴν εἰσήγησιν τοῦ καθηγητῆ καὶ ἀκαδημαϊκοῦ Κ. Ἀμάντου, βλ. Κοντοσόπουλος 118.

35. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἀσχολήθηκε μετὰ τὸν καταρτισμὸ τοῦ Ἔατλαντα μετὰ ἀπὸ ἐπιμονὴν παρακλήσιν τοῦ Α. Meillet, παλαιοῦ δασκάλου του, εἶχε ὅμως καὶ ὁ ἴδιος σκεφθεῖ ἕνα τέτοιο ἐγχεῖσμα, βλ. Merlier 140.

36. Βλ. Κοντοσόπουλος 118. Τὸ ἐρωτηματολόγιο με τίτλο «Φωνητικαὶ καὶ γραμματικαὶ παρατηρήσεις ἀναφερόμεναι εἰς τὸ ἰδίωμα» τυπώθηκε ἀπὸ τὴν Σύνταξιν τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς καὶ στάλθηκε σὲ συλλογεῖς γιὰ συγκέντρωσιν ὕλικου. Χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ τὸν Γ. Πάγκαλο γιὰ τὴν συγκέντρωσιν ὕλικου ἀπὸ τὴν Κρήτην καὶ δημοσιεύθηκε ἀπὸ αὐτόν, βλ. Πάγκαλος 130-133. Εἶναι ἑκτασῆς δύο περίπου σελίδων.

37. Βλ. Κυριακίδης, 307-308. Γιὰ τὸ ζήτημα τοῦ καταρτισμοῦ τοῦ γλωσσικοῦ Ἔατλαντα τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν πορεία του μέχρι σήμερον βλ. Ν. Κοντοσόπουλος, Ὁ γλωσσικὸς Ἔατλας

Ἡ Λαογραφία εἶναι ἡ ἐπιστήμη πού ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἀγάπησε ἐξί-
σου μὲ τὴ Γλωσσολογία. Τὰ λαογραφικὰ ἔργα του ἀνήκουν στὴν πρῶιμη,
κυρίως, περίοδο τῆς συγγραφικῆς του δραστηριότητος³⁸ καὶ εἶναι συλλογές
λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὴν ἰδιαίτερη πατρίδα του, τὸ Ζαγόρι, καὶ ἀπὸ
τὴν Κύπρο. Ὁ ἴδιος ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἀναφέρει στὸ ὑπόμνημά του³⁹
ὅτι οἱ συλλογές ἀπὸ τὴν πατρίδα του γράφτηκαν, γιὰ νὰ βοηθήσουν στὴ
συγγραφή γλωσσικῶν κυρίως μελετῶν. Λαογραφικὸ ὑλικὸ δημοσιεύει καὶ
σὲ γλωσσικὰ ἔργα του⁴⁰. Μὲ τὴ Λαογραφία δὲν ἔπαψε ὁ Ἀναγνωστόπου-
λος νὰ ἀσχολεῖται καὶ μετὰ τὴν ἐκλογή του στὴν ἔδρα τῆς Γλωσσολογίας.
Τὸ 1935 ὀρίσθηκε μέλος κριτικῆς ἐπιτροπῆς λαογραφικοῦ διαγωνισμοῦ⁴¹
καὶ τὸ 1936, λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατό του, δημοσίευσε βιβλιοκρισία λαο-
γραφικοῦ ἔργου⁴².

Τὰ γραμματολογικὰ ἔργα του εἶναι αὐτοτελεῖς ἐργασίες, ἄρθρα σὲ πε-
ριοδικὰ καὶ ἐφημερίδες, κυρίως ὅμως ἄρθρα στὴ Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυ-
κλοπαιδεῖα, τὰ ὁποῖα ἀσχολοῦνται στὴν πλειοψηφία τους μὲ προσωπικό-
τητες τῆς γλωσσολογίας, τῆς φιλολογίας καὶ τῶν γραμμάτων γενικότερα.
Ὅρισμένα ἀπὸ τὰ ἄρθρα του στὴν Ἐγκυκλοπαιδεῖα ἀσχολοῦνται μὲ κα-
θαρὰ φιλολογικὰ θέματα, π.χ. Αἰνεῖας κ.ἄ.

Τὰ κατάλοιπα τοῦ Ἀναγνωστοπούλου περιέχουν ὑλικὸ γλωσσολογικοῦ
περιεχομένου ἀνάμεσα στὸ ὅποιο διακρίνονται ἐργασίες μεγάλης ἔκτασης
στὴν τελικὴ φάση ἐπεξεργασίας⁴³. Ἐπίσης περιέχουν ὑλικὸ λογοτεχνικοῦ
περιεχομένου, ὑπηρεσιακῆς φύσης κλπ.⁴⁴.

τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ σχετικὰ προβλήματα, ΛΔ 11 (1966-67) 115-133, τοῦ ἴδιου, Προβλήματα
τοῦ ἑλληνικοῦ γλωσσικοῦ Ἄτλαντος, ΛΔ 12 (1972) 43-49 καὶ τοῦ ἴδιου, Ὁ γλωσσικὸς
Ἄτλας τῆς Ἑλλάδος - Νέοι προσανατολισμοί, ΛΔ 14 (1982) 101-121.

38. Ἡ περίοδος ἀρχίζει ἀπὸ τὴν εἴσοδό του στὸ πανεπιστήμιο καὶ φτάνει μέχρι τὴν ἐκλο-
γή του στὴν ἔδρα τῆς Γλωσσολογίας.

39. Βλ. Ὑπόμνημα 3.

40. Πβ. τὸ ἄρθρο «Περὶ τῆς ἐν Κρήτῃ ὁμιλουμένης καὶ ἰδίως περὶ τοῦ ἰδιώματος Ἀγ.
Βαρβάρας καὶ περιχώρων», θ' Διαλεκτικὰ κείμενα 1. Παραμύθι, 2. Δημοτικὸν ἄσμα, Ἀθηνᾶ
38 (1926) 190-192. Στὸν κατάλογο δημοσιευμάτων του πού δημοσιεύεται στὶς νεκρολογίες
Ἡλιοπούλου καὶ Βιζουκίδη τὸ τμῆμα αὐτὸ τοῦ ἄρθρου δημοσιεύεται ὡς ἀνεξάρτητη ἐργα-
σία τοῦ Ἀναγνωστοπούλου μὲ τὸν ἀρ. 8 καὶ στὶς δύο. Πβ. ἐπίσης τὸ ἄρθρο «Περὶ τοῦ ἰδιώ-
ματος τῆς ἐν Ἠλείῳ Βουρμπιάνης καὶ τῶν περὶ αὐτὴν κωμῶν», βλ. καὶ σελ. 381.

41. Βλ. σελ. 393.

42. Πρόκειται γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Μ. Μιχαηλίδη - Νουάρου, Λαογραφικὰ Σύμμεικτα Καρ-
πάθου, Τόμ. Β', βλ. κατάλογο ἔργων του, Γ' Βιβλιοκρισιές.

43. Βλ. κατάλογο ἔργων του, ΣΤ' Ἀνέκδοτα.

44. Γιὰ τὸ λογοτεχνικὸ καὶ ὑπηρεσιακῆς φύσης ἔργο του βλ. σελ. 394-396.

Γ. ΤΟ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΕΡΓΟ ΤΟΥ Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Τμῆμα τοῦ συνολικοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἔργου τοῦ Ἀναγνωστοπούλου εἶναι ἠπειρωτικοῦ ἐνδιαφέροντος. Τὸ τμῆμα περιλαμβάνει ἐκδεδομένο ἔργο, ἐπιστημονικὴ καὶ κοινωνικὴ δραστηριότητα, κατάλοιπα καὶ ἀρχεῖακὸ ὑλικό. Ἀκολουθεῖ ἀναλυτικὴ ἐξέταση τῶν περιεχομένων του καθὼς καὶ συνολικὴ ἀξιολόγησή του.

1. ΕΚΔΕΔΟΜΕΝΟ ΕΡΓΟ

Τὸ ἐκδεδομένο ἔργο περιλαμβάνει μελέτες, ἄρθρα ἢ συλλογὲς ἐπιστημονικῆς καὶ ἐκλαϊκευτικῆς μορφῆς, μὲ γλωσσολογικό, λαογραφικὸ καὶ γραμματολογικὸ περιεχόμενο. Οἱ ἐργασίες ἀνήκουν, κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος τους, στὴν περίοδο ἢ ὁποία καλύπτει τὸ διάστημα ἀπὸ τὴν εἰσαγωγή του στὸ Πανεπιστήμιο μέχρι τὴν ἐκλογή του στὴν ἔδρα τῆς Γλωσσολογίας καί, μόνο κατὰ ἓνα μικρό, στὴν περίοδο ἀπὸ τὴν ἐκλογή μέχρι τὸν θάνατό του.

1.1. Γλωσσικὲς ἐργασίες

Οἱ γλωσσολογικοῦ περιεχομένου ἐργασίες ἀποτελοῦν βασικὸ τμῆμα τοῦ ὅλου γλωσσικοῦ ἔργου του καὶ εἶναι ἐπιστημονικὲς κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος καὶ ἐκλαϊκευτικὲς μόνο κατὰ ἓνα μικρό.

Οἱ ἐπιστημονικὲς ξεκίνησαν μὲ ἀφορμὴ τὴ σύνθεση ἐργασίας γιὰ τὸ φροντιστήριο τοῦ μαθήματος τῆς Γλωσσολογίας, τὸ ὁποῖο παρακολούθησε κατὰ τὶς σπουδές του στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν καὶ τὸ ὁποῖο δίδασκε ὁ Γ. Χατζιδάκης. Γιὰ τὴν ἐργασία συγκέντρωσε γλωσσικὸ ὑλικὸ προερχόμενο ἀπὸ τὸ ἰδίωμα Ζαγορίου. Ἀπὸ τὴ συστηματικὴ ἔρευνα πού ἄρχισε μὲ τὴν ἀφορμὴ αὐτὴ πάνω στὸ ἰδίωμα τοῦ Ζαγορίου προῆλθαν, στὸ διάστημα 1912-1926, τὸ διδακτορικὸ καὶ οἱ ἄλλες σχετικὲς μὲ τὸ ἰδίωμα μελέτες του. Οἱ μελέτες, λόγω τῆς ἐπιστημονικῆς τους ἀξίας καὶ ἀριότητος, ἀποτέλεσαν καὶ τμῆμα τοῦ ἔργου του πού ὑποβλήθηκε γιὰ τὴν ὑποστήριξη τῆς ὑποψηφιότητάς του στὴν ἔδρα τῆς Γλωσσολογίας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν⁴⁵. Καλύπτουν φωνητικά, μορφολογικὰ καὶ λεξικογραφικὰ θέματα τοῦ ἰδιώματος τοῦ ΒΔ τμήματος τοῦ Ζαγορίου⁴⁶.

Ἡ ἐπιστημονικὴ ἐνασχόληση τοῦ Ἀναγνωστοπούλου μὲ διαλεκτολογικὰ θέματα τῆς Ἠπείρου συνεχίσθηκε καὶ μετὰ τὴν ἐκλογή του στὴν ἔδρα

45. Βλ. Ἀναγνωστόπουλος, Ὑπόμνημα 3-4.

46. Βλ. Ἀναγνωστόπουλος, Ἰδιώματα Ἠπείρου 83.

τῆς Γλωσσολογίας, ὅποτε τὸ ἐνδιαφέρον του στράφηκε καὶ πρὸς ἰδιώματα ἄλλων περιοχῶν τῆς Ἠπείρου πού παρουσιάζουν ἐνδιαφέρον, ὅπως εἶναι ἡ Κόνιτσα. Ἀπὸ τὰ ἰδιώματα τῆς Κόνιτσας μελέτησε αὐτὸ πού μιλιέται σὲ μιὰ ὁμάδα χωριῶν μὲ κυριότερο τὴ Βούρμπιανη.

Ἐπίσης ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἔγραψε ἐργασίες στὶς ὁποῖες ἀσχολήθηκε μὲ τοπωνυμολογικὰ θέματα τῆς Ἠπείρου.

Στὰ ἐπιστημονικὰ ἔργα του⁴⁷ ἀνήκουν οἱ ἑξῆς μονογραφίες καὶ ἄρθρα:

1. *Περὶ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιώματι Ζαγορίου* (1915). Εἶναι ἡ διδακτορική του διατριβή, πού τιμήθηκε μὲ τὸ Ράλλειο βραβεῖο. Βασικώτατο ἔργο γιὰ τὴ φωνητικὴ τοῦ ἰδιώματος πού μιλιέται στὸ ΒΔ τμήμα τοῦ Ζαγορίου καὶ ἀνήκει στὴν ὁμάδα τῶν βόρειων ἰδιωμάτων τῆς Νεοελληνικῆς. Σ' αὐτὸ καθορίζονται οἱ ὅροι καὶ ἡ ἔκταση τῶν φωνητικῶν ἀλλοιώσεων πού ἔχει ὑποστῆ τὸ ἰδίωμα λόγῳ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ. Τὸ ἔργο εἶναι ἡ πρώτη ἐκδεδομένη ἐπιστημονικὴ ἐργασία πάνω στὰ ἠπειρωτικὰ ἰδιώματα⁴⁸. Ἄν καὶ ἐπιστημονικὸ πρωτόλειο καὶ μὲ ὀρισμένες ἐλλείψεις⁴⁹, διακρίνεται ὄχι μόνον ἀνάμεσα στὰ ἄλλα ἔργα τοῦ ἀλλὰ καὶ ἀνάμεσα στὰ ἔργα τῆς ἑλληνικῆς γλωσσικῆς βιβλιογραφίας 1910-36 καὶ ἀποτελεῖ, ἀκόμη καὶ σήμερα, ἀπαραίτητη ἀφετηρία γιὰ τὴ μελέτη τῆς νεοελληνικῆς διαλεκτολογίας καὶ ἰδιαίτερα τῶν βόρειων ἰδιωμάτων.

2. *Ὀλίγα περὶ τῆς κλίσεως τῶν ὀνομάτων καὶ ἀντωνυμιῶν ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου* (1921). Περιγράφει τὴν κλίση τῶν ὀνομάτων καὶ ἐρμηνεύει πολλοὺς μορφολογικοὺς τοὺς μετασχηματισμοὺς.

3. *Περὶ τῶν νεοελληνικῶν ἀνδρωνυμικῶν* (1923). Ἔργο μὲ γενικὸ τίτλο, πού εἶναι ὅμως, κυρίως, ἠπειρωτικοῦ περιεχομένου. Ἀσχολεῖται μὲ τὰ ἀνδρωνυμικὰ τοῦ ἰδιώματος Ζαγορίου καὶ ἐλάχιστα ἄλλων ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων. Ἐξετάζει μὲ συντομία: 1) τοὺς τρόπους σχηματισμοῦ τῶν ἀνδρωνυμικῶν (παραγωγή - σύνθεση) καὶ 2) τὴ χρῆση τους.

4. *Γλωσσικὰ ἀνάλεκτα 2. Περὶ τοῦ ρήματος ἐν τῇ ἐν Ἠπείρῳ ὀμιλουμένη* (1924). Ἡ μελέτη ἀσχολεῖται κατὰ κύριο λόγο μὲ τὸ ρῆμα στὸ ἰδίωμα Ζαγορίου, γίνεται ὅμως ἀναφορὰ καὶ σύγκριση καὶ μὲ τὸ ρῆμα σὲ ἄλλα ἠπειρωτικὰ ἰδιώματα. Στὴν ἀρχὴ τῆς μελέτης περιέχεται γενικὴ ἐπισκόπηση τῶν κυριότερων ἠπειρωτικῶν ἰδιωμάτων, στὴν ὁποία διαγράφονται μὲ συντομία οἱ κυριότεροι φωνητικοὶ καὶ ἄλλοι χαρακτῆρες τους. Ἡ ἐπισκόπηση στηρίζεται σὲ πληροφορίες ἀνεπαρκεῖς, ἐλλιπεῖς καὶ ἐλάχιστες, ὅπως

47. Τὶς πλήρεις βιβλιογραφικὲς ἐνδείξεις τῶν ἔργων τοῦ Ἀναγνωστοπούλου τὰ ὁποῖα ἐξετάζονται στὴ συνέχεια, σελ. 12-21, βλ. στὸν κατάλογο ἔργων του.

48. Βλ. Ἀναγνωστόπουλος, Ὑπόμνημα 3. Βλ. ἐπίσης σημ. 104.

49. Ὁ χαρακτηρισμὸς καὶ ἡ ἀξιολόγηση τοῦ ἔργου ἀνήκει στὸν ἴδιο, βλ. Ἀναγνωστόπουλος, Ὑπόμνημα 4.

παραδέχεται ὁ ἴδιος ὁ Ἀναγνωστόπουλος στὸ ἄρθρο⁵⁰, καὶ ἔχει χαρακτηριθεῖ ἀπὸ ἐρευνητὲς προσωρινὴ καὶ ἀτελής ἤδη τὸ 1926⁵¹. Παρολαυτὰ ἀποτελεῖ βασικότατο βοήθημα καὶ ἀπαραίτητη ἀφετηρία γιὰ ὅσους ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἐρευνα τῆς ἠπειρωτικῆς διαλεκτολογίας καὶ ἰδιαίτερα μὲ τὴν κατάταξη καὶ γεωγραφικὴ κατανομὴ τῶν ἰδιωμάτων τῆς περιοχῆς⁵².

5. *Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν Ἡπειρωτικῶν τοπωνυμίων* (1926). Ἐρευνᾷ τοὺς ὄρους κάτω ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἔχουν σχηματισθεῖ τὰ ἠπειρωτικὰ τοπωνύμια καὶ γενικότερα τοὺς ὄρους κάτω ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀναπτύσσεται ἡ ὀνοματοθετικὴ δραστηριότητα τοῦ λαοῦ.

6. *Περὶ τοῦ ἰδιώματος τῆς ἐν Ἠλείῳ Βουρμπιάνης καὶ τῶν περὶ αὐτὴν κωμῶν* (1928-29). Ἀνήκει στὴν περίοδο μετὰ τὴν ἐκλογή του στὴν ἐδρα τῆς Γλωσσολογίας. Περιγράφει μὲ συντομία τὴ φωνητικὴ, μορφολογία, παραγωγή καὶ σύνθεση τοῦ ἡμιβόρειου ἰδιώματος τοῦ χωριοῦ Βούρμπιανη, κυρίως⁵³. Περιέχει ἐπίσης ἰδιωματικὲς λέξεις καὶ διαλεκτικὰ κείμενα (ἓνα μῦθο).

Στὰ ἐπιστημονικὰ ἔργα τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἀνήκουν ἐπίσης οἱ βιβλιοκρισίαι του σὲ ἄρθρο τοῦ Δ. Σάρρου καὶ σύγγραμμα τοῦ C. Höeg, τὰ ὁποῖα διαπραγματεύονται θέματα τῶν ἠπειρωτικῶν ἰδιωμάτων. Γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Höeg⁵⁴ δημοσίευσε δύο βιβλιοκρισίαι, μία στὸ περιοδικὸ «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά» (1926) καὶ μία στὸ περιοδικὸ «Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher» (1927-28). Οἱ βιβλιοκρισίαι εἶναι οἱ ἑξῆς:

7. Δ. Σάρρου, *Παρατηρήσεις εἰς τὸ "Ἡπειρωτικὸν γλωσσάριον" τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ* (1923). Μετὰ ἀπὸ συνοπτικὴ παρουσίαση τοῦ ἄρθρου τοῦ Σάρρου ὁ Ἀναγνωστόπουλος συμπληρώνει τὶς παρατηρήσεις τοῦ συγγραφέα, προσθέτοντας ἓνα ἀριθμὸ λέξεων ἀπὸ τὸ ἰδίωμα τοῦ ΒΔ τμήματος τοῦ Σαγορίου (χωρὶά Πάπιγκο, Ἀρτσίστα, Βιτσικό, Ἀγ. Μηνᾶς).

8. C. Höeg, *Les Saracatsans* (1926). Βιβλιοπαρουσίαση τοῦ σημαντικοῦ αὐτοῦ ἔργου γιὰ τὴν ἐρευνα τῶν ἠπειρωτικῶν ἰδιωμάτων (ἀλλὰ καὶ τῆς ἠπειρωτικῆς λαογραφίας), ἀπὸ τὴν ὁποῖα φαίνεται καὶ ἡ συμβολὴ τοῦ Ἀναγνωστοπούλου στὴν ἐπιλογή τοῦ θέματος ἀπὸ τὸν συγγραφέα.

9. C. Höeg, *Les Saracatsans* (1927-28). Βιβλιοκρισία, ἡ ὁποῖα ἔχει γραφεῖ πρὶν ἀπὸ τὴ βιβλιοπαρουσίαση τοῦ ἔργου στὰ «Ἡπειρωτικὰ Χρο-

50. Σελ. 61.

51. Βλ. Höeg 289.

52. Βλ. σημ. 106.

53. Βλ. σελ. 449 σημ. 1 τοῦ ἄρθρου. Τὸ ἄρθρο γράφτηκε μὲ βάση, κυρίως, ὑλικὸ ἀπὸ τὴ συλλογὴ τοῦ Χαραλ. Ρεμπέλη, βλ. σημ. 87.

54. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος χαρακτηρίζει τὸν Höeg «γλωσσοδίφης», βλ. ΗΧ 1 (1926) 83.

νικά»⁵⁵ καὶ περιέχει ὀρισμένες προσθήκες καὶ διορθώσεις σὲ παρατηρήσεις τοῦ συγγραφέα.

Στὴν ἴδια κατηγορία ἀνήκουν ἀκόμη καί:

10. Οἱ ὁδηγίες γιὰ τὴ συγκέντρωση καὶ σωστὴ φωνητικὴ καταγραφὴ γλωσσικοῦ ὑλικοῦ, ποὺ ἐπισυνάπτονται στὴν προκήρυξη τοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ «Ἐν Ἀθήναις Συνδέσμου τῆς κοινότητος Βουρμπιάνης» (1926 καὶ 1927). Οἱ ὁδηγίες ἔχουν γραφεῖ στὰ πλαίσια τῆς δραστηριότητάς του ὡς μέλους τῆς τριμελοῦς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τῶν «Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν»⁵⁶. Καταλαμβάνουν ἕκταση μιᾶς περίπου σελίδας.

Τέλος στὰ ἐπιστημονικὰ ἔργα του πρέπει νὰ περιληφθεῖ καί:

11. Ἡ ἀνακοίνωσή του στὴν ἐν Ἀθήναις Ἐπιστημονικὴ Ἑταιρεία στὴν ὁποία ἀσχολεῖται μὲ τὸ νότιο γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Χιμάρας (1923). Γιὰ τὴν ἀνακοίνωση δὲν ὑπάρχουν δυστυχῶς περισσότερα στοιχεῖα. Τὸ περιεχόμενό της εἶναι ἄγνωστο καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ ὑλικὸ βάσει τοῦ ὁποίου συντάχθηκε. Ὁ Ἀναγνωστοπούλου ἐπανέρχεται στὸ ἰδίωμα στὸ ἄρθρο του «Γλωσσικὰ ἀνάλεκτα. 2. Περί τοῦ ρήματος ἐν τῇ ἐν Ἡπείρῳ ὁμιλουμένῃ»⁵⁷, ὅπου καὶ ἐξετάζει ὀρισμένα βασικὰ του χαρακτηριστικὰ (συγκεκριμένα τὸ ἀσυνίζητο) καθὼς καὶ τὴ σχέση του μὲ τὸ ἰδίωμα τῆς Μάνης⁵⁸.

Οἱ ἐκλαϊκευτικὲς γλωσσικὲς ἐργασίες τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἔχουν δημοσιευθεῖ σὲ περιοδικὰ καὶ ἐγκυκλοπαιδεῖες. Οἱ σημαντικότερες ἀσχολοῦνται μὲ διαλεκτολογικὰ θέματα (διαλεκτολογικὴ κατάσταση τῆς Ἡπείρου κατὰ τὴν ἀρχαία καὶ τὴ νέα περίοδο) καὶ μὲ θέματα ὁργάνωσης τῆς ἔρευνας τῶν ἠπειρωτικῶν ἰδιωμάτων. Μερικὰ ἐγκυκλοπαιδικὰ ἄρθρα, τελείως δευτερεύουσας σημασίας, ἀσχολοῦνται μὲ ὀρισμένες συνθηματικὲς γλῶσσες τῆς περιοχῆς. Οἱ ἐργασίες εἶναι:

12. *Τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆς Ἡπείρου* (1926). Ἄρθρο, στὸ ὁποῖο τονίζεται ἡ πολλαπλὴ χρησιμότητα τῆς ἔρευνας τῆς Νέας Ἑλληνικῆς καὶ εἰδικότερα τῶν ἠπειρωτικῶν ἰδιωμάτων καὶ δίνονται ὁδηγίες χρήσιμες γιὰ τὴ

55. Βλ. ΗΧ 1 (1926) 196.

56. Βλ. σελ. 16.

57. Βλ. Ἀθηνᾶ 36 (1924) 62-63.

58. Γιὰ τὸ ἰδίωμα τῆς Χιμάρας βλ. Δ. Β. Βαγιακάκου, *Γλωσσικὰ καὶ λαογραφικὰ Χιμάρας Β. Ἡπείρου καὶ Μάνης*, Β' Συμπόσιο Γλωσσολογίας τοῦ Βορειοελλαδικοῦ χώρου [13-15 Ἀπριλίου 1978], Θεσ/νίκη 1983 9-26. Βλ. ἐπίσης ἐκτενὴ ἀνακοίνωση τοῦ ἴδιου μὲ τὸν τίτλο: Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς Χιμάρας Βορείου Ἡπείρου, Πρακτικὰ τοῦ Α' Πανελληνίου Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου «Βόρειος Ἡπειρος - Ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλός», [Κόνιτσα, 22-24 Αὐγούστου 1987], Ἀθῆναι 1988 303-337. Γιὰ τὴν ἐνασχόληση τοῦ Ἀναγνωστοπούλου μὲ τὸ ἰδίωμα βλ. σελ. 321 τῆς ἀνακοίνωσης, ὅπου ἀναφέρεται τὸ ἄρθρο του «Γλωσσικὰ ἀνάλεκτα» ὄχι ὁμῶς καὶ ἡ ἀνακοίνωσή του.

συλλογὴ τοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου τους⁵⁹.

13. *Ἠπειρος* (1930). Μικρῆς ἔκτασης ἄρθρο τοπωνυμικοῦ περιεχομένου, πού ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἐτυμολογία τοῦ ὄν. *Ἠπειρος*. Ἀποτελεῖ εἰσαγωγή τοῦ λημ. *Ἠπειρος* τῆς Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας.

14. *Ἠπειρος [Γλῶσσα]* (1930). Ἄρθρο γιὰ τὴ γλῶσσα τῆς Ἠπείρου κατὰ τὴν ἀρχαία καὶ νεότερη περίοδο, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ τμῆμα τοῦ λημ. *Ἠπειρος* τῆς Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας. Τὸ ἄρθρο ἔχει ἀναδημοσιευθεῖ στὸ ἔργο «Ἠπειρος»⁶⁰. Εἶναι, ἀκόμη καὶ σήμερα, ὅσο γνωρίζουμε, ἡ μοναδικὴ ἐργασία πού ἀσχολεῖται συνολικὰ μὲ τὴ διαλεκτολογικὴ κατάσταση τῆς Ἠπείρου, ἀρχαίας καὶ νεότερης.

15. *Μπουκουραΐικα* (1931). Μικρῆς ἔκτασης ἄρθρο στὴ Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ γιὰ τὴ συνθηματικὴ γλῶσσα τῶν μπουκουραίων (ραφτάδων), πού μιλιέται σὲ ὀρισμένα χωριὰ τῆς Ἠπείρου.

1.2. Λαογραφικὲς ἐργασίες

Οἱ λαογραφικοῦ περιεχομένου ἐργασίες τοῦ Ἀναγνωστοπούλου εἶναι συλλογές λαογραφικοῦ ὕλικου τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας του, τὶς ὁποῖες κατάρτισε γιὰ τὸ φροντιστήριό τῆς λαογραφίας κατὰ τὶς πανεπιστημιακὲς του σπουδές. Οἱ συλλογές ἀπέσπασαν εὐνοϊκὰ σχόλια ἀπὸ τὸν καθηγητὴ τῆς Λαογραφίας Ν. Πολίτη, κρίθηκαν δημοσιεύσιμες καὶ δημοσιεύθηκαν στὸ περιοδικὸ «Λαογραφία» μεταξὺ τοῦ 1910 καὶ 1921. Εἶναι οἱ ἑξῆς:

1. *Συλλογὴ παροιμιῶν τοῦ Ζαγορίου* (1910-11). Περιέχει παροιμίες καταταγμένες κατὰ ἀλφαβητικὴ σειρὰ τῆς σημαντικότερης λέξης τῆς κάθε παροιμίας.

2. *Κατάραι ἐκ τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου* (1911-12). Συλλογὴ ἀπὸ 45 κατάραι στὸ τοπικὸ ἰδίωμα. Οἱ κατάραι ἀναγράφονται χωρὶς ἰδιαίτερη κατάταξη (κατὰ αὐξοῦντα ἀριθμὸ, ἀπὸ τὸ 1-45).

3. *Λαογραφικὰ ἐξ Ἠπείρου* (1915-16). Συλλογὴ μὲ γενικὸ τίτλο, πού περιλαμβάνει λαογραφικὸ ὕλικὸ μόνον ἀπὸ τὸ Ζαγόρι καταταγμένο εἰδολογικὰ στὰ ἑξῆς κεφάλαια: παροιμίες, γαμήλια ἔθιμα, ἔθιμα κατὰ τὴν γέννησιν, προλήψεις, παραδόσεις Σαρακατσάνων.

4. *Προλήψεις καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι ἐν Παπίγκῳ τοῦ Ζαγορίου* (1921). Συλλογὴ ἀπὸ 20 προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες γραμμένες στὸ ἰδίωμα τοῦ Ζαγορίου καὶ χωρὶς ἰδιαίτερη κατάταξη (κατὰ αὐξοῦντα ἀριθμὸ).

59. Τὸ ἄρθρο χαρακτηρίζεται ἐκλαϊκευτικοῦ χαρακτήρα ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἀναγνωστόπουλο, βλ. Ὑπόμνημα 14, γιὰυτὸ καὶ περιλαμβάνεται στὸ ἄρθρο μας στὴν κατηγορία τῶν ἐκλαϊκευτικῶν του ἔργων.

60. Ἀνατύπωση ἄρθρων ΜΕΕ γιὰ τὴν Ἠπειρο, ἐκδ. «Ἠπειρ. Ἑστίας», 1952.

1.3. Γραμματολογικὲς ἐργασίες

Τὰ γραμματολογικὰ ἔργα τοῦ Ἀναγνωστοπούλου εἶναι αὐτοτελεῖς μελέτες, ἄρθρα σὲ περιοδικὰ ἢ ἑφημερίδες καὶ ἄρθρα στὴ Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδεῖα. Τὰ σημαντικότερα ἀσχολοῦνται μὲ προσωπικότητες γιὰ τίς ὁποῖες τὸ ἐνδιαφέρον του ἦταν προσωπικὸ ἢ ἐπιστημονικὸ. Συνολικὰ τὰ ἔργα εἶναι:

1. Ὁ Μιχαὴλ Ἀναγνωστόπουλος (ἢ Ἀνάγνος) (1923)⁶¹. Μονογραφία, τὴν ὁποία ἔγραψε σὲ συνεργασία μὲ τὸν συγγενή του Δημ. Χ. Ἀναγνωστόπουλο⁶². Δεσπόζει λόγῳ τῆς ἔκτασής της ἀνάμεσα στὰ γραμματολογικὰ του ἔργα. Στὸ ἔργο σκιαγραφεῖται ἡ ζωὴ καὶ ἡ προσφορὰ τοῦ Μ. Ἀναγνωστοπούλου, συνεργάτη τοῦ Ἀμερικανοῦ φιλέλληνα S. Howe καὶ διαδόχου του στὸ Ἰδρυμα Τυφλῶν Perkins τῆς Βοστώνης, ὁ ὁποῖος καταγόταν ἀπὸ τὸ Πάπιγγο καὶ ὁ ὁποῖος, ὅταν ἀκόμη ζοῦσε, ἱδρυσε στὴν ἰδιαίτερη πατρίδα του τὰ Καλλίνεια σχολεῖα⁶³, ἐνῶ μὲ τὴ διαθήκη του κατέλιπε μεγάλο χρη-

61. Τὰ πλήρη στοιχεῖα τῆς ἔκδοσης ἀναγράφονται στὸ ψευδοεξώφυλλο τοῦ βιβλίου καὶ εἶναι: «Ἐπιφανὴς Ἑλλήν διαπρέψας ἐν Ἀμερικῇ - Ὁ Μιχαὴλ Ἀναγνωστόπουλος (ἢ Ἀνάγνος) ἦτοι σύντομος βιογραφία αὐτοῦ, ἧς προτάσσονται ἐπιστολαὶ τοῦ μακαριωτάτου Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Κου Χρυσοστόμου καὶ τοῦ διαπρεποῦς καὶ σοφοῦ καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Κου Γ. Ν. Χατζιδάκι - Ἐκδίδεται ὑπὸ τῶν συγγενῶν τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρὸς κ.κ. Δημ. Χ. Ἀναγνωστοπούλου καὶ Γ. Π. Ἀναγνωστοπούλου δ.φ., Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1923.

62. Στὸ ἔργο τοῦ Γ. Π. Παπαϊωάννου, Μιχαὴλ Ἀναγνωστόπουλος, Ἀθήναι 1981 (βλ. γενεαλογικὸ δένδρο οἰκογένειας Μιχ. Ἀναγνωστοπούλου, στὸ τέλος τοῦ βιβλίου), δημοσιεύονται στοιχεῖα ἀπὸ τὰ ὁποῖα προκύπτει ὅτι ὁ Δημ. Χ. Ἀναγνωστόπουλος ἦταν θεῖος τοῦ Γ. Π. Ἀναγνωστοπούλου (πρῶτος ἐξάδελφος τοῦ πατέρα του) καὶ ὄχι ἀδελφός του, ὅπως ἐσφαλμένα ἀναγράφεται ἀπὸ τὸν Κων. Διαμάντη, Ἀναγνωστόπουλος 179. Ἡ μακρυνότερη συγγένεια φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴ διαφορὰ πατρωνύμων ποὺ ἀναγράφονται στὸν τίτλο τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖο οἱ δύο συνέγραψαν. Ἀπὸ τὰ ἴδια στοιχεῖα, βλ. Παπαϊωάννου, Μ. Ἀναγνωστόπουλος δ.π., προκύπτει ὅτι ὁ Ἀναγνωστόπουλος εἶχε καὶ μιὰ ἀδελφή. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀδελφή εἶχε καὶ ἀδελφό, ὁ ὁποῖος πέθανε σὲ πολὺ νεαρὴ ἡλικία, πιθανῶς τὸ 1907, βλ. Διαμάντης, Ἀναγνωστόπουλος 182 καὶ 198.

63. Τὸ ὄνομα πρὸς τιμὴν τῆς μητέρας του Καλλίνιας, βλ. Παπαϊωάννου, Πάπιγγο, 1 70. Τὴν ἱδρυση τῶν σχολείων ἀποφάσισε τὸ 1888, βλ. Παπαϊωάννου, Πάπιγγο δ.π. Τὸ 1900 κατέθεσε ἓνα ποσὸ γιὰ τὸν παραπάνω σκοπὸ, βλ. Διαμάντης Ἀναγνωστόπουλος 17. Τὸ 1906 συνέταξε τὸν κανονισμὸ καὶ κατέθεσε ἐπίσης ποσὸ γιὰ τὴ λειτουργία τους, βλ. Παπαϊωάννου, Μ. Ἀναγνωστόπουλος 81. Χρηματικὸ ποσὸ κληροδότησε σ' αὐτὰ ἐπίσης μὲ τὴ διαθήκη του, τὴν ὁποία βλ. στὸν Παπαϊωάννου, Μ. Ἀναγνωστόπουλος 72. Μὲ τὴν ὀργάνωση τῶν Καλλινείων σχετίζεται καὶ ἡ ἐπίσκεψη τοῦ μητροπολίτη Βελλᾶς καὶ Κονίτσης τὸ 1908 στὸ Πάπιγγο, βλ. σελ. 395. Στὰ τέλη τοῦ 19ου αἰ. καὶ ἄλλος εὐεργέτης ἀπὸ τὸ Πάπιγγο ἐνισχύει τὰ σχολεῖα τοῦ χωριοῦ του. Πρόκειται γιὰ τὸν Μ. Πολυχρονίου, ὁ ὁποῖος τὸ 1897 διέθεσε χρήματα γιὰ τὴν ἀνέγερση τοῦ σχολικοῦ κτηρίου τοῦ Μεγάλου Παπίγκου. Πρὸς τιμὴν τοῦ

ματικὸ ποσὸ γιὰ τὴν ἴδρυση τοῦ Ἀναγνωστοπούλειου Γεωργικοῦ Σχολείου στὴν Κόνιτσα⁶⁴.

2. *Ἐπίγραμμα τοῦ Wilamowitz ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει τῶν Ἰωαννίνων* (1926). Πρόκειται γιὰ σημείωμα μὲ τὸ ὁποῖο δίνει στὴ δημοσιότητα τὸ ἐπίγραμμα ποὺ συνέθεσε ὁ μέγας Γερμανὸς φιλόλογος Wilamowitz γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῶν Ἰωαννίνων⁶⁵.

3. *Μιχαὴλ Ἀναγνωστοπούλου* (1928). Ἄρθρο στὴ Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ, ὅπου γίνεται παρουσίαση τῆς προσωπικότητος καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Μ. Ἀναγνωστοπούλου μὲ βάση στοιχεῖα, γνωστὰ ἀπὸ τὴν ὁμοτιτλῆ μονογραφία (1923), ποὺ ὁ Ἀναγνωστοπούλος ἔγραψε σὲ συνεργασία μὲ τὸν Δημ. Χ. Ἀναγνωστοπούλου, ἀλλὰ καὶ ἄγνωστα.

4. *Τὰ Ἠπειρωτικὰ Χρονικὰ καὶ οἱ Ἠπειρώται* (1929). Ἄρθρο, στὸ ὁποῖο ἐξετάζεται ἡ ἀπήχηση ποὺ εἶχε τὸ περιοδικὸ στὰ τέσσερα πρῶτα χρόνια τῆς ἔκδοσής του, κυρίως ἀνάμεσα στοὺς ἠπειρωτικὸς λογίους.

5. *Ἐκ τῶν ἀνεκδότων ἔργων τοῦ Παν. Στ. Ἀραβαντινοῦ* (1935). Ἄρθρο, στὸ ὁποῖο ὁ Ἀναγνωστοπούλος ἐκδίδει ἓνα ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν καταλοίπων τοῦ λογίου⁶⁶. Πρόκειται γιὰ τὸ λόγο ποὺ ἐκφώνησε ὁ Ἀραβαντινὸς στὸ

διαθέτῃ τὸ σχολεῖο ὀνομάσθηκε Πολυχρόνιος Σχολή. Στὴν Πολυχρόνιο ἐργάσθηκε κατὰ τὰ ἔτη 1902-1906 ὁ Ἀναγνωστοπούλου, βλ. σελ. 2.

64. Στὸ ἔργο δημοσιεύονται ἀποσπάσματα τῆς διαθήκης βάσει τῆς ὁποίας ἰδρύεται τὸ σχολεῖο, βλ. σελ. 59-62. Πλήρως κείμενο τῆς διαθήκης του εὐεργέτη μπορεῖ νὰ βρεῖ κανεὶς στὸ βιβλίο τοῦ Παπαϊωάννου Μ. Ἀναγνωστοπούλου 71-74, ὅπου καὶ στοιχειώδης βιβλιογραφία γιὰ τὸ ἔργο καὶ τὴν προσωπικότητά του. Στὰ ἀναφερόμενα ἔργα νὰ προστεθεῖ καὶ ἡ ἐργασία τῆς Μαίρης Ν. Βέη, Πέντε ἐπιστολαὶ τοῦ εὐεργέτου Μιχαὴλ Ἀναγνωστοπούλου Ἠπειρώτου Ἕλληνας, καὶ ἄλλη ἀλληλογραφία σημαντικῶν, σχετικὴ πρὸς τὸ κληροδοτήμα «Μιχαὴλ Ἀναγνωστοπούλου» ἐνδιαφέρουσα καὶ ἄλλως τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν ἱστορίαν, Ἀθήνα 1966, σελ. 67.

65. Τὸ ἐπίγραμμα μετέφρασε ὁ ὁμότιμος καθηγητὴς τῆς Κλασικῆς Φιλολογίας τοῦ Παν/μίου Ἰωαννίνων κ. Φάνης Ι. Κακριδῆς ὡς ἑξῆς:

*Μὲς στὰ ψηλὰ κλαριά τῆς θεοτικῆς βελανιδιάς, στὸν Τόμαρο,
πέρφανη ἢ περιστέρα τραγουδεῖ τῆς λευτεριάς τραγούδι:
«Δία, τῆς Δωδώνης βασιλιά, Πελασγικέ, γιὰ ἰδὲς ν' ἀναγαλλιάσεις,
πόσο μεγάλη ἡ λεβεντιὰ τῆς τωρινῆς Ἑλλάδας».
Γιορτάζουν τὰ ἐπινίκια σ' ὀλόκληρη τῆ γῆς ἀδελφωμένοι
ὄσοι τοῦ Δία εἶναι πιστοὶ καὶ τῶν Ἑλλήνων φίλοι.*

Ἡ μετάφραση δημοσιεύεται ἑδῶ γιὰ πρώτη φορά. Τὸ κείμενό της παραχώρησε στὸν ἐκδότη ἢ κ. Μαρία Ἀναγνωστοπούλου. Στὸ χειρόγραφο τῆς μετάφρασης σημειώνεται ἀπὸ τὸν μεταφραστὴ τὸ ἑξῆς σχόλιο γιὰ τὸ τοπωνύμιό τοῦ ἐπιγράμματος «Τμαρίοις»: «Τὸ βουνὸ τῆς Δωδώνης λέγεται Τόμαρος καὶ οἱ ἱερεῖς Τομοῦροι = Τομασο-ουροι, ἢ Τόμουροι, ἀλλὰ ὁ Βιλαμόβιτς θὰ ἤξερε κάτι παραπάνω».

66. Τὰ κατάλοιπα τοῦ λογίου περιῆλθαν μετὰ τὸ θάνατό του σὲ μέλη τῆς οἰκογένειάς του

μνημόσυνο ἑνὸς ἀπὸ τοὺς μεγάλους ἠπειρωτῆς εὐεργέτες ἀδελφοὺς Ζω-

καὶ στὴ συνέχεια σὲ ἀπογόνους του. Τὸ 1935-36 βρίσκονται στὴν κατοχὴ τοῦ ἐγγονοῦ του Δημ. Ἄριστ. Ἀραβαντινοῦ, δ/ντῆ τῆς ἐφημ. Βραδυνή, βλ. Ἀναγνωστόπουλος, Ἀραβαντινὸς 205. Βλ. καὶ σημ. 67. Γιὰ τὸν Δημ. Ἀραβαντινὸ (1883-1938), βλ. Μάγερ 250. Τὸ 1938 βρίσκονται ἐπίσης στὴν κατοχὴ τῆς οἰκογένειας Ἀραβαντινοῦ, ἡ ὁποία τὰ θέτει στὴ διάθεση τοῦ Κ. Θ. Δημαρᾶ γιὰ ἔρευνα, βλ. Ἀραβαντινὸς ιγ'. Ἡ ἔρευνα ἐγίνε, σύμφωνα μὲ μαρτυρία τοῦ Δημαρᾶ, «στὰ ἀρχεῖα τῆς ἀπόγονης» τοῦ λογίου, βλ. Ἀραβαντινὸς κα'. Τὸ ὄνομα τῆς ἀπογόνου δὲν ἀναφέρεται. Πρόκειται προφανῶς γιὰ τὴ Νίνα-Ἑλένη Ἀραβαντινοῦ, σύζυγο τοῦ Δημ. Ἀραβαντινοῦ, ἡ ὁποία μετὰ τὸ θάνατο τοῦ ἀντρα της (1938) κληρονόμησε τὴν ἐφημ. Βραδυνή, βλ. Μάγερ 246, καὶ ὑπῆρξε ἐκδότρια καὶ διευθύντριά της μέχρι τὸ 1962, βλ. Ἑλληνικὸν Who's Who 1965, Ἀθήναι 43, καὶ Νεώτερον Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν «Ἡλίου» τομ. Δ' 318. Μετὰ τὸ 1938 τὰ κατάλοιπα βρίσκονται στὴν κατοχὴ τοῦ Δημαρᾶ, βλ. Βρανούσης, Χρονικὰ Ἡλείου 157 σημ. 1 καὶ Βρανούσης Χρονικὸν Ἰωαννίνων 62 σημ. 1. Νὰ σημειωθεῖ ἐδῶ ὅτι δὲν εἶναι βέβαιο ἂν περιῆλθε στὸ Δημαρᾶ τὸ σύνολο τῶν καταλοίπων τοῦ λογίου. Αὐτὸ τουλάχιστον ἀφήνει νὰ ἐννοηθεῖ ὁ Βρανούσης, βλ. Χρονικὸν Ἰωαννίνων 62 σημ. 1. Γράφει σχετικὰ: «Ἐκ τῶν καταλοίπων καὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ ἀρχείου τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ εἶχα τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἰδῶ καὶ νὰ μελετήσω ὅσα εὐρίσκονται εἰς χεῖρας τοῦ κ. Κ. Θ. Δημαρᾶ, ἐν Ἀθήναις, ὅταν πρό τινων ἐτῶν (1958-1959) ἠσχοκλήθην...».

Τὰ κατάλοιπα περιεῖχαν ἀρκετὰ ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ λογίου. Ὅρισμένα ἐκδόθηκαν ἀπὸ τοὺς γιούς του Σπυρίδωνα καὶ Κωνσταντῖνο κατὰ τὸ διάστημα 1880-1909 καὶ εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) Συλλογὴ δημοδῶν ἀσμάτων τῆς Ἡλείου, Ἐν Ἀθήναις 1880, 2) Ἱστορία τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ τοῦ Τεπελενλῆ, Ἐν Ἀθήναις 1895, 3) Μονογραφία περὶ Κουτσοβλάχων, ἐν Ἀθήναις 1905, 4) Ἡπειρωτικὸν Γλωσσάριον, Ἐν Ἀθήναις 1909, βλ. Ἀναγνωστόπουλος, Ἀραβαντινὸς 203-205. Τὰ ὑπόλοιπα παρέμεναν τὸ 1909 ἀνέκδοτα. Σύμφωνα μὲ κατάλογο δημοσιευμένο στὴν ἐξωτερικὴ σελίδα τοῦ ὀπισθοφύλλου τοῦ ἔργου τοῦ λογίου «Ἡπειρωτικὸν Γλωσσάριον» (1909) τὰ ἀνέκδοτα εἶναι: 1) Περιγραφή τῆς Ἡλείου τρίτομος, συγγραφεῖσα κατὰ τὸ πρόγραμμα τοῦ Ζωγραφείου διαγωνισμοῦ, 2) Ἐθιμογραφία τῆς Ἡλείου, 3) Βιογραφίαι λογίων Ἡπειρωτῶν, 4) Πραγματεία περὶ τῆς καθ' Ἑλληνας ναυτικῆς, 5) Μονογραφία περὶ τῆς φυλῆς τῶν Ἐκπετᾶρ ἦτοι Ἀλβανῶν, 6) Πραγματεία περὶ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων κατὰ τὸν μεσαῖωνα. Προσθέτουμε ἐδῶ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Ἀραβαντινός, μετὰ τὴν ἐκδοσὴ τῶν ἔργων του «Πραγματεία περὶ Δωδώνης», Ἐν Ἰωαννίνοις 1862 καὶ «Παροιμιαστήριον», Ἐν Ἰωαννίνοις 1863 ἀπὸ τὸ γνωστὸ τυπογραφεῖο τῶν Ἰωαννίνων «Δωδώνη», εἶχε προσπαθήσει νὰ ἐκδώσει, χωρὶς τελικὰ νὰ τὸ ἐπιτύχει, καὶ μερικὰ ἄλλα ἔργα του. Ἡ ἐκδοσὴ ἐπρόκειτο νὰ γίνε ἀπὸ τὸ ἴδιο τυπογραφεῖο. Σὲ κατάλογο ἐκδόσεων τοῦ τυπογραφείου, δημοσιευμένο στὴν ἐξωτερικὴ πλευρὰ τοῦ ὀπισθοφύλλου τοῦ «Παροιμιαστηρίου» τοῦ Ἀραβαντινοῦ ἀναφέρεται τὸ ἔργο του «Ἐθιμογραφία τῆς Ἡλείου» μὲ τὴν ἔνδειξη «ὑπὸ τὰ πιεστήρια». Ἐπίσης ἀναγγέλλεται ἡ ἐκδοσὴ «προσεχῶς» καὶ τῶν: 1) Βιογραφία 360 σοφῶν καὶ λογίων Ἡπειρωτῶν, Θεσσαλῶν καὶ Μακεδόνων, μέχρι τοῦδε ἀμνημονεύτων καὶ ἀγνώστων τῶν πλείστων, 2) Συλλογὴ 600 περίπου ποικίλων δημοδῶν ἀσμάτων, καὶ δισχιλίων διστίχων ἀνεκδότων ὄντων, ἐν ἔξαιρέσει ὀλιγίστων, μετὰ ἱστορικῶν καὶ φιλολογικῶν σημειώσεων, 3) Γλωσσάριον τῆς Ἡλείου, περιέχον τρισχιλίας περίπου λέξεις ἀθησαυριστοὺς καὶ 4) Πραγματεία περὶ τῆς καθ' Ἑλληνας ναυτικῆς κατὰ τὴν ἠρωϊκὴν καὶ τὰς ἀκολουθούσους ἐποχάς.

Τὰ ἔργα ποὺ ἀναγράφονται σὰν ἀνέκδοτα στὸ «Ἡπειρωτικὸν Γλωσσάριον» περιλαμβάνονται, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ «Πραγματεία περὶ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων κατὰ τὸν μεσαῖωνα», ἐπίσης στὸν κατάλογο ἀνεκδότων ποὺ δημοσιεύεται ἀπὸ τὸν Σούλη (1928), βλ. Σούλης, Ἀρα-

σιμᾶ, τοῦ Ν. Ζωσιμᾶ, στὴ μητρόπολη Ἰωαννίνων τὸ Μάϊο τοῦ 1843⁶⁷.

βαντινὸς 281. Τὸ «Μονογραφία περὶ τῆς φυλῆς τῶν Σκιπετᾶρ ἦτοι Ἀλβανῶν» χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν Σούλη ἡμιτελές, ὁ.π.

Τὸ 1935-36 ἔρχεται στὸ φῶς μὲ τὸ ἄρθρο τοῦ Ἀναγνωστοπούλου Π. Ἀραβαντινὸς βλ. 205-06 τὸ περιεχόμενο τῶν ἐξῆς ἀνέκδοτων ἔργων τοῦ Ἀραβαντινοῦ: 1) Περιγραφή τῆς Ἠπείρου, 2) Βιογραφικὴ συλλογὴ σοφῶν καὶ λογίων Ἑλλήνων, 3) Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας παρ' Ἑλλησιν ἀπὸ τῆς Ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τοῦ 1821. Τὰ παραπάνω ἔργα ἐκδόθηκαν στὸ διάστημα 1960-86 ἀπὸ τὸν Δημαρᾶ σὲ συνεργασία μὲ τὴν Ἑταιρεία Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν (ΕΗΜ). Τὸ ἓνα μὲ ἐπιμέλεια τοῦ ἴδιου καὶ τὰ ἄλλα δύο μὲ ἐπιμέλεια Ἐλευθερίας Νικολαΐδου μετὰ ἀπὸ παραχώρηση τῶν χειρογράφων τῶν ἔργων στὴν ΕΗΜ. Γιὰ τὴν παραχώρηση βλ. Π. Ἀραβαντινοῦ, Περιγραφή τῆς Ἠπείρου, Σημείωμα στὴν ἀρχὴ τοῦ πρώτου τόμου τοῦ ἔργου ἀπὸ τὸν Κ. Φρόντζο καὶ Π. Ἀραβαντινοῦ, Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας παρ' Ἑλλησιν, Σημείωμα στὴν ἀρχὴ τοῦ ἔργου ἐπίσης ἀπὸ τὸν Κ. Φρόντζο. Ἀναλυτικὰ τὰ ἔργα ἐκδόθηκαν ὡς ἐξῆς: 1) Βιογραφικὴ συλλογὴ λογίων τῆς Τουρκοκρατίας, ἐπιμ. Κ.Θ. Δημαρᾶ, Ἰωάννινα 1960, 2) Περιγραφή τῆς Ἠπείρου, ἐπιμ. Ἐλ. Νικολαΐδου, τόμ. 1-3, Ἰωάννινα 1984, 3) Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς παιδείας παρ' Ἑλλησιν, ἐπιμ. Ἐλ. Νικολαΐδου, Ἰωάννινα 1986. Σήμερα, ἂν λάβει κανεὶς ὑπόψη τοὺς γνωστούς ἀπὸ τὶς διάφορες πηγές τίτλους ἀνέκδοτων ἔργων τοῦ Ἀραβαντινοῦ καὶ τοὺς συγκρίνει μὲ τοὺς ἀντίστοιχους τῶν ἐκδεδομένων μετὰ τὸ θάνατό του, θὰ καταλήξει στὸ συμπέρασμα ὅτι παραμένουν ἀκόμη ἀνέκδοτα ὀρισμένα ἔργα τοῦ λογίου. Μερικὰ ὁμως ἀπὸ αὐτὰ ἔχουν περιεχόμενο σχετικὸ μὲ τὸ περιεχόμενο τῶν κεφαλαίων τοῦ ἐκδεδομένου ἔργου τοῦ «Περιγραφή τῆς Ἠπείρου»: 1. «Ἦθη καὶ ἔθη» καὶ 2. «Τὰ περίεργα ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὸ αὐτόσε ἐνοικοῦν ἄλβανικὸν στοιχεῖον», βλ. τόμ. 1ος 3-4.

Συνοπτικὰ τοὺς τίτλους τῶν ἀρθρῶν τοῦ λογίου σὲ περιοδικὰ καθὼς καὶ τῶν ἐκδεδομένων ἔργων τοῦ μέχρι τὸ 1928 βλ. Σούλης, Ἀραβαντινὸς 280-281. Ἐργογραφία τοῦ Ἀραβαντινοῦ ἐπαυξημένη μὲ τὰ ἔργα ποὺ ἐκδόθηκαν μέχρι τὸ 1960 βλ. Πλουμίδης 269.

Τὰ κατάλοιπα τοῦ Ἀραβαντινοῦ τὰ ὁποῖα περιῆλθαν στὴν κατοχὴ τοῦ Δημαρᾶ περιεῖχαν, ὅπως πληροφορεῖ ὁ ἴδιος ὁ Δημαρᾶς, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ὀλοκληρωμένα καὶ σχεδὸν ἔτοιμα γιὰ δημοσίευση ἔργα του καὶ ἄλλο ὑλικό, πιὸ προσωπικοῦ χαρακτήρα, τὸ ὁποῖο χαρακτηρίζει «λείψανα ἐνὸς ἀρχείου ποὺ χάθηκε ἢ λανθάνει σήμερα», βλ. Ἀραβαντινὸς ιγ'. Ἀνάμεσα στὸ ὑλικό ὑπῆρχε καὶ ὁ λόγος τοῦ λογίου γιὰ τὸν Ζωσιμᾶ ποὺ ἐκδίδει ὁ Ἀναγνωστόπουλος τὸ 1935, καθὼς καὶ μιὰ αὐτοβιογραφία του, βλ. Ἀραβαντινὸς ιγ' -ιδ'. Γράφει ὁ Δημαρᾶς, ὁ.π.: «ἀπὸ αὐτὰ τὰ χαρτιά εἶναι φανερό ὅτι ὁ Γ. Ἀναγνωστόπουλος εἶχε ἀνασύρει τὸν λόγο στοὺς Ζωσιμάδες, τὸν ὁποῖο ἐξέδωσε στὰ «Ἠπειρωτικὰ Χρονικά» τοῦ 1938 [γράφε 1935]: τὸ αὐτόγραφο του βρίσκεται ἀνάμεσά τους· ἀντίθετα, ἄλλα χαρτιά τὰ ὁποῖα εἶχε χρησιμοποιήσει ὁ ἱστορικὸς τῆς Ἠπείρου, ὅπως συμπεραίνεται ἀπὸ τὰ ἴδια του τὰ ἔργα, εἴτε ἐχάθηκαν εἴτε ἐξέφυγαν ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τοῦτο. Ἐκεῖνο, πάντως, ποὺ ἐσωζόταν καὶ ποὺ ἔδινε ἰδιαίτερη ἀξία στὰ ὀλίγα αὐτὰ λείψανα, εἶναι μιὰ αὐτοβιογραφία τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ...». Τὴ βιογραφία δημοσιεύει στὴ συνέχεια, ὁ.π. ιδ-ιστ'. Ἀπὸ τὰ «ἄλλα χαρτιά» ποὺ «χάθηκαν» ἢ «ξέφυγαν» ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τοῦ Ἀραβαντινοῦ ὁ Δημαρᾶς ἀναφέρει συγκεκριμένα ἓνα ἀντίγραφο τοῦ «Κουβαρᾶ». Σημειώνει: «Ἐχρησιμοποίησε [ὁ Ἀραβαντινὸς] τὸν κουβαρᾶ σὲ ἀντίγραφο τοῦ ὁποίου δὲν μπόρεσα ὡς σήμερα νὰ ξαναβρῶ τὰ ἴχνη μέσα στὰ ἀρχεῖα τῆς ἀπόγονής του», βλ. Ἀραβαντινὸς κα'. Γιὰ τὴ σχέση τοῦ Ἀναγνωστοπούλου μὲ τὰ κατάλοιπα βλ. σημ. 67 καὶ 71. Γιὰ τὸ ἀντίγραφο τοῦ Κουβαρᾶ βλ. σελ. 395-396.

67. Τὸ κείμενο τοῦ λόγου παραχωρήθηκε γιὰ δημοσίευση στὸν Ἀναγνωστόπουλο, ὅπως

6. Παναγιώτης Στ. Ἀραβαντινός (1935-36). Ἡ κύρια ἐργασία τοῦ Ἀναγνωστοπούλου γιὰ τὸν Ἡπειρώτη λόγιον⁶⁸, τοῦ ὁποίου τὸ ἔργο γνώριζε ἀπὸ πολὺ νωρὶς, ὅπως φαίνεται⁶⁹. Στὴν ἐργασία, μετὰ ἀπὸ μιὰ πολὺ γενικὴ παρουσίαση τῆς προσωπικότητος τοῦ Ἀραβαντινοῦ, περιγράφονται μὲ συνομοία τὰ ἐκδεδομένα μέχρι τὸ 1935 ἔργα του καθὼς καὶ τρία ἀνέκδοτα ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ δύο ἠπειρωτικοῦ ἐνδιαφέροντος. Γίνεται ἐπίσης ἀπλή ἀναφορὰ τοῦ λόγου γιὰ τὸν Ζωσιμᾶ, ὁ ὁποῖος περιλαμβάνεται στὰ ἀνέκδοτα⁷⁰. Τὰ τρία ἀνέκδοτα ἔργα περιγράφονται, ὅπως δηλώνει ὁ συγγραφέας, μὲ βάση τὰ χειρόγραφα τους τὰ ὁποῖα βρισκόνταν, στὰ κατάλοιπα τοῦ λογίου⁷¹. Στὸ ἄρθρο ἔρχεται στὸ φῶς γιὰ πρώτη φορὰ τὸ περιεχόμενο με-

ἀναφέρει ὁ ἴδιος στὸ ἄρθρο του σελ. 187, ἀπὸ τὸν ἐγγονὸ τοῦ λογίου Δ. Α. Ἀραβαντινὸ, δ/ντὴ τῆς ἐφημ. «Βραδυνή». Τὸ αὐτόγραφο τοῦ λόγου, τὸ ὁποῖο χρησιμοποίησε ὁ Ἀναγνωστοπούλος γιὰ τὴν ἐκδοση, βρέθηκε ἀπὸ τὸν Δημαρᾶ ἀνάμεσα στὰ προσωπικὰ χαρτιά τῶν καταλοίπων τοῦ λογίου. Ἀπὸ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ χειρογράφου στὸ συγκεκριμένο αὐτὸ τμήμα τῶν καταλοίπων ὁ Δημαρᾶς ἀφήνει νὰ ἐννοηθεῖ ὅτι ὁ Ἀναγνωστοπούλος εἶχε ἄμεση πρόσβαση στὸ ἀρχεῖο τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ, βλ. σημ. 66 καὶ 71.

68. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὴν ἔχει γράψει τὸ ἄρθρο στὸ ὁποῖο ἐκδίδει τὸ λόγο τοῦ Ἀραβαντινοῦ γιὰ τὸν Ζωσιμᾶ, βλ. σελ. 385 καὶ τὴ βιβλιογραφία γιὰ τὸ ἄρθρο τοῦ Δ. Σάρρου τὸ σχετικὸ μὲ τὸ Ἡπειρωτικὸ γλωσσάριο τοῦ Ἀραβαντινοῦ, βλ. σελ. 381. Πβ. καὶ τὰ σχετικὰ μὲ τὸ χειρόγραφο τοῦ 19ου αἰ. πού βρέθηκε στὰ κατάλοιπά του καὶ πού, σύμφωνα μὲ ὅσα ὑποστηρίζουμε σὲ ἄλλη ὑπὸ ἐκδοσὴ ἐργασία μας, εἶναι τὸ χειρόγραφο τοῦ «Κουβαρᾶ» τοῦ 1819, τὸ ὁποῖο εἶχε ὁ Ἀραβαντινός ἀπὸ τὴν κατοχὴ του, βλ. σελ. 396.

69. Ὁ Μάνος, βλ. σελ. 11, γράφει: «Μικρὸς, μιὰ μέρα, ξεκίνησε ἀπὸ τὸ Πάπιγγο τοῦ Ζαγοριοῦ καὶ ἦλθε στὸ Γιάννενα. Κάποιος τοῦ ἐδάνεισε τότε μερικὰ βιβλία: Τὴν ἱστορία τῆς Ἡλείρου τοῦ Πάνου Ἀραβαντινοῦ, τὴν Ἑλληνικὴ Ἱστορία τοῦ Παπαρηγοπούλου, τὴ Γλωσσολογία τοῦ Γεωργίου Χατζηδάκη. Ὁ ἴδιος μοῦ ἔλεγε, λίγες μέρες προτοῦ παύσει νὰ πάλῃ ἐπὶ τὴν ἡ ώραία του καρδιά, πὼς ξενύκτησε μὲ τὸ κερί διαβάζοντας τὴν ἱστορία τῆς Αἰτίας τοῦ «γραμμμένη ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο ἴσως τέκνο τῆς Ἡλείρου, τὸν Πάνο Ἀραβαντινὸ» — καθὼς ὁ ἴδιος ἐτόνιζεν, ὅταν τοῦ ἐδίδετο ἡ εὐκαιρία».

70. Γιὰ τὰ ἔργα τοῦ Ἀραβαντινοῦ, ἐκδεδομένα καὶ ἀνέκδοτα, βλ. σημ. 66.

71. Ἡ παρουσίαση τῶν ἀνέκδοτων ἠπειρωτικοῦ περιεχομένου ἔργων τοῦ Ἀραβαντινοῦ τὴν ὁποία ἐπιχειρεῖ στὸ ἄρθρο ὁ Ἀναγνωστοπούλος δίνει ἀφορμὴ νὰ θιγῆι τὸ ζήτημα τῆς σχέσης τοῦ συγγραφέα μὲ τὰ κατάλοιπα καὶ τὸ ἀρχεῖο τοῦ Ἀραβαντινοῦ. Ὁ Ἀναγνωστοπούλος, στὴν ἀρχὴ τῆς παρουσίας, δίνει τὴν πληροφορία ὅτι ἀπὸ τὰ ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ λογίου εἶχε ὑπόψη του τὸ λόγο του γιὰ τὸν Ζωσιμᾶ καὶ τρία ἔργα του, τὰ: Περιγραφή τῆς Ἡλείρου, Βιογραφικὴ συλλογὴ σοφῶν καὶ λογίων Ἑλλήνων κλπ. καὶ Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς παιδείας κλπ., τὰ ὁποῖα ἔθεσε στὴ διάθεσή του γιὰ ἐξέταση ὁ ἐγγονός του Δ. Α. Ἀραβαντινός, βλ. 205-207. Ἀπὸ τὴν παραπάνω πληροφορία μπορεῖ νὰ συμπεράνει κανεὶς ὅτι ὁ Ἀναγνωστοπούλος εἶχε ἄμεση πρόσβαση στὸ συγγραφικὸ ἔργο τῶν καταλοίπων τοῦ λογίου. Ὁ Δημαρᾶς ὁμοίως ὑπαινίσσεται ἄμεση πρόσβαση τοῦ Ἀναγνωστοπούλου καὶ στὸ τμήμα τῶν καταλοίπων πού χαρακτηρίζει «λείψανα ἀρχείου πού ἐχάθηκε ἢ λανθάνει» ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀνακάλυψε τὸ αὐτόγραφο τοῦ λόγου τοῦ λογίου γιὰ τὸν Ζωσιμᾶ ἀνάμεσα στὰ χαρτιά πού τὸ ἀποτελοῦν, βλ. Ἀραβαντινός ιγ' -ιδ': «ἀπὸ αὐτὰ τὰ χαρτιά εἶναι φανερὸ ὅτι ὁ Γ.

ρικῶν ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν καταλοίπων τοῦ λογίου. Γιὰ πρώτη ἐπίσης φορὰ τὰ κατάλοιπα ἐρευνῶνται ἀπὸ πρόσωπο ποὺ δὲν ἀνήκει στὴν οἰκογένεια τοῦ λογίου⁷². Ἐπίσης δίνεται ἰδιαίτερη σημασία στὶς χειρόγραφες πηγές ποὺ ἀναφέρονται στὰ ἔργα τοῦ Ἀραβαντινοῦ καὶ ἰδιαίτερα σ' αὐτὲς ποὺ χάθηκαν, ὅπως π.χ. τὸ χειρόγραφο τοῦ «Κουβαρᾶ»⁷³ καὶ τὸ «Χρονικὸν τῆς ἄλλοτέ ποτε τοπαρχίας Παπίγκου»⁷⁴. Ἡ ἐργασία ἦταν, μέχρι τὸ 1960, ὅποτε ἀρχίζει ἡ ἔκδοση τῶν ἀνέκδοτων ἔργων τοῦ λογίου ἀπὸ τὴν Ἑταιρεία Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν⁷⁵, μία ἀπὸ τὶς δύο προσπάθειες κριτικῆς καὶ συνθετικῆς παρουσίας τῆς προσωπικότητας καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Ἀραβαντινοῦ⁷⁶, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀπὸ τοὺς σημαντικότερους ἡπειρῶτες λογίους⁷⁷ καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς προδρόμους τῆς ἐπιστήμης τῶν νεοελληνικῶν σπουδῶν⁷⁸.

2. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ κοινωνικὴ δραστηριότητα τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ποὺ ἀφορᾶ τὴν Ἠπειρο συμπληρῶνει τὸ ἀντίστοιχο συγγραφικὸ του ἔργο. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἀναπτύχθηκε σὲ ἓναν, κυρίως, βασικὸ ἡπειρωτικὸ πνευματικὸ χῶρο τῆς προπολεμικῆς περιόδου, τὸ περιοδικὸ «Ἠπειρωτικὰ Χρονικά». Τὰ «Ἠπειρωτικὰ Χρονικά» ἦταν κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ τὸ μοναδικὸ στὴν Ἠπειρο ἐπιστημονικὸ περιοδικὸ ἀλλὰ καὶ τὸ μοναδικὸ στὴν Ἑλλάδα τοπικὸ ἱστορικὸ περιοδικὸ διεθνοῦς ἀξίας⁷⁹. Ἰδρύθηκε μὲ πρωτο-

⁷² Ἀναγνωστόπουλος εἶχε ἀνασύρει τὸν λόγο στοὺς Ζωσιμάδες...». Βλ. καὶ σημ. 66. Σημειώνουμε ἐδῶ τὸ χρόνο ἐρευνας τῶν δύο μελετητῶν: ὁ Δημαρᾶς ἄρχισε νὰ μελετᾷ τὰ κατάλοιπα τοῦ Ἀραβαντινοῦ τὸ 1938, λίγο μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἀναγνωστοπούλου (1936), βλ. σημ. 66. Ἄμεση πρόσβαση τοῦ Ἀναγνωστοπούλου στὰ κατάλοιπα τοῦ Ἀραβαντινοῦ σημαίνει καὶ πολὺ καλὴ γνώση τοῦ ὑλικοῦ τους (ἔργων, ἐγγράφων καὶ ἄλλων χαρτιῶν), ἀπὸ τὴν ὁποία ἐξηγεῖται, πιθανῶς, καὶ ἡ ὑπαρξὴ τοῦ χειρογράφου τοῦ «Κουβαρᾶ» στὰ κατάλοιπα τοῦ Ἀναγνωστοπούλου. Γιὰ τὸ χειρόγραφο βλ. σελ. 395.

⁷² Σύμφωνα τουλάχιστον μὲ τὰ ὑπάρχοντα στοιχεῖα τὰ κατάλοιπα βρίσκονται τὸ 1935-36 στὴν κατοχὴ τῆς οἰκογένειας τοῦ Ἀραβαντινοῦ καί, ὡς τότε, ἦταν προσιτὰ μόνο τοὺς γιούς τοῦ λογίου οἱ ὁποῖοι τὰ χρησιμοποίησαν, βλ. σημ. 66.

⁷³ Βλ. σελ. 202-203.

⁷⁴ Βλ. σελ. 206, πβ. καὶ Βρανούσης, Χρονικά Ἠλείου 180.

⁷⁵ Βλ. σημ. 66. Οἱ ἐκδόσεις τῶν ἔργων περιέχουν εἰσαγωγές στὶς ὁποῖες παραθέτονται νέα στοιχεῖα γιὰ τὴ συγγραφὴ ὀλοκληρωμένης μονογραφίας γιὰ τὸν Ἀραβαντινὸ.

⁷⁶ Ἡ ἄλλη προσπάθεια ἦταν τοῦ Σπ. Λάμπρου, βλ. Ἀραβαντινός ια'.

⁷⁷ Σύμφωνα μὲ τὸν Μάνο, ὁ Ἀναγνωστόπουλος χαρακτήριζε τὸν Ἀραβαντινὸ «τὸ μεγαλύτερο ἴσως τέκνο τῆς Ἠλείου», βλ. σημ. 69. Κρίσεις γιὰ τὸ ἔργο τοῦ λογίου βλ. ἐπίσης στὸν Βρανούση, Χρονικά Ἠλείου 131-132.

⁷⁸ Βλ. Ἀραβαντινός κ' -κα'.

⁷⁹ Βλ. Stadtmüller 169.

βουλία τοῦ τότε μητροπολίτη Ἰωαννίνων καὶ μετέπειτα ἀρχιεπισκόπου Σπυρίδωνος Βλάχου καὶ ἐκδιδόταν μὲ τὴ φροντίδα του, ἐνῶ τὴν ὕλη του ἐπιμελοῦνταν τριμελὴς συντακτικὴ ἐπιτροπὴ στὴν ὁποία μετεῖχε ὁ Ἀναγνωστόπουλος⁸⁰ ἀπὸ τὴν ἑναρξὴ τῆς ἔκδοσής του (1926) μέχρι τὸ θάνατό του (1936)⁸¹.

Ὡς μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ὁ Ἀναγνωστόπουλος εἶχε τὴν εὐθύνη τῆς σύνταξης τῆς γλωσσολογικῆς ὕλης τοῦ περιοδικοῦ ποῦ ἀφοροῦσε στὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα τῶν ἠπειρωτικῶν ἰδιωμάτων⁸². Στὰ πλαίσια τῆς ἀρμοδιότητάς του ἀνέπτυξε δραστηριότητα δύο εἰδῶν:

α) Συγγραφὴ ὀρισμένων δημοσιευμάτων. Τὰ δημοσιεύματα εἶναι τρία ἄρθρα⁸³, τὸ κείμενο τῆς προκήρυξης τοῦ (πρώτου) γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ περιοδικοῦ ποῦ δημοσιεύεται στὸν 1ο καὶ 2ο τόμο⁸⁴ καὶ οἱ ὁδηγίες γιὰ τὴ σωστὴ φωνητικὴ καταγραφή τοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου, οἱ ὁποῖες εἶναι προσαρτημένες στὴν προκήρυξη τοῦ γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ «Ἐν Ἀθήναις συνδέσμου τῆς κοινότητος Βουρμπιάνης»⁸⁵.

β) Συμμετοχὴ στὶς ἐπιτροπὲς κρίσεως ὀρισμένων ἀπὸ τοὺς διαγωνισμοὺς ποῦ προκήρυξε τὸ ἴδιο τὸ περιοδικὸ ἢ ἄλλοι ἠπειρωτικοὶ σωματειακοὶ φορεῖς μέσα ἀπὸ αὐτό. Οἱ ἐπιτροπὲς κρίσεως συγκροτήθηκαν γιὰ τοὺς ἑξῆς δύο διαγωνισμοὺς: 1. Γλωσσικὸ διαγωνισμὸ τοῦ περιοδικοῦ «Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ»⁸⁶ καὶ 2. Γλωσσικὸ διαγωνισμὸ τοῦ «Ἐν Ἀθήναις Συνδέ-

80. Τὰ ἄλλα δύο μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ἦταν ὁ Περ. Βιζουκίδης καὶ ὁ Ἀλκ. Κοντοπάνος. Τὴν ἀριστη διεύθυνση τοῦ περιοδικοῦ τονίζει ὁ *Stadt Müller* 168 σημ. 1.

81. Στὸ ἐξώφυλλο τῶν τόμων τοῦ περιοδικοῦ ἀναγράφεται τὸ ὄνομα τοῦ Ἀναγνωστοπούλου μέχρι τὸ 1940 ὅποτε τὸ περιοδικὸ διέκοψε τὴν ἔκδοσή του λόγω τοῦ πολέμου. Ἡ ἀναγραφὴ τοῦ ὀνόματός του καὶ μετὰ τὸ θάνατό του ὀδηγεῖ στὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ κενὸ ποῦ δημιουργήθηκε στὴ συντακτικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ περιοδικοῦ ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ μέλους της δὲν πληρώθηκε μέχρι τὴ διακοπὴ τῆς ἔκδοσής του.

82. Βλ. Ἀναγνωστόπουλος, Ὑπόμνημα 17.

83. Τά: 1) Τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆς Ἡλείρου (Ὁδηγίαι διὰ τὴν συλλογὴν τοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου τῶν) (1926), 2) Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν ἠπειρωτικῶν τοπωνυμίων (1926), 3) Τὰ Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ καὶ οἱ Ἡπειρώται (1929), βλ. σελ. 13, 14, 17.

84. Βλ. ΗΧ 1 (1926) 103-104 καὶ 2 (1927) 227-228. Τὸ κείμενο ὑπογράφεται «Ἐκ τῆς Δ/νσεως τῶν Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν», συντάκτης του ὁμοίως εἶναι ὁ Ἀναγνωστόπουλος, βλ. ΗΧ 5 (1930) 195 καὶ ΗΧ 1 (1926) 330. Γιὰ τὸ διαγωνισμὸ βλ. στὴ συνέχεια.

85. Βλ. σελ. 14. Γιὰ τὸ διαγωνισμὸ βλ. στὴ συνέχεια. Στὸ περιοδικὸ δημοσίευσε ἐπιπλέον δύο ἄρθρα μὲ περιεχόμενον ἄσχετο πρὸς τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐπιμελητῆ ἔκδοσης, τά: 1) Ἐπίγραμμα Wilamowitz ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει τῶν Ἰωαννίνων (1926) καὶ 2) Ἐκ τῶν ἀνεκδότων ἔργων τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ (1935), καὶ μία βιβλιοκρισίαι (στὸ ἔργο τοῦ C. Höeg), βλ. κατάλογο τῶν ἔργων του. Συνολικὰ ἡ συνεργασία του στὰ «Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ» περιλαμβάνει ὀχτὼ δημοσιεύματα.

86. Βλ. ΗΧ 1 (1926) 103-104. Βλ. ἐπίσης σημ. 84. Ἐπιτροπὴ κρίσεως τοῦ διαγωνισμοῦ

σμου τῆς κοινότητος Βουρμπιάνης», πού προκηρύχθηκε μέσω τῶν «Ἠπειρωτικῶν Χρονικῶν»⁸⁷. Ἦταν ἐπιτροπὲς τριμελεῖς. Τὸ μόνο ἀπόλυτα εἰδικὸ μέλος τῶν ἐπιτροπῶν ἦταν, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴ σύνθεσή τους, ὁ Ἀνα-

ἦταν ἡ ἐξῆς: Γρ. Παπαμιχαήλ, καθηγητὴς Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (πρόεδρος), Γ.Π. Ἀναγνωστόπουλος, Δημ. Σάρρος (μέλη). Τὴ σύνθεση τῆς ἐπιτροπῆς βλ. ΗΧ 1 (1926) 333, ὅπου καὶ ἀνακοίνωση τῆς σχετικῆς κρίσης γιὰ τὸ διαγωνισμό. Ἐκθεση τῆς ἐπιτροπῆς δὲν δημοσιεύθηκε. Ὑποβλήθηκαν γιὰ κρίση δύο συλλογές ἀπὸ τοὺς Κ. Καζαντζῆ καὶ Σπ. Μουσελίμη, οἱ ὁποῖες βραβεύθηκαν.

87. Ὄνομάζεται καὶ Τράντειος, ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ χορηγοῦ, ἱατροῦ Ἀ. Τράντα. Τὴν προκήρυξη τοῦ διαγωνισμοῦ βλ. ΗΧ 1 (1926) 330-332 καὶ 2(1927) Παραρτ. 1ο 61-62. Ἐπιτροπὴ κρίσεως τοῦ διαγωνισμοῦ ἦταν ἡ ἐξῆς: Γ. Π. Ἀναγνωστόπουλος, Β. Δημάρατος, δ.φ., καθηγητὴς, Β. Λύτης, ἀρχιτέκτων (μέλη), βλ. ΗΧ 5 (1930) 192 σημ. 1. Ἡ ἐκθεση τῆς ἐπιτροπῆς δημοσιεύθηκε στὰ ΗΧ 5 (1930) 192-194. Στὸ διαγωνισμό ὑποβλήθηκε μία καὶ μοναδικὴ συλλογὴ, πού βραβεύθηκε ἀπὸ τὸν Σύνδεσμο. Φέρει τὸ τίτλο: «Γλωσσολογικὰ σύμμεικτα τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης τῆς Ἠλείου» καὶ γράφτηκε ἀπὸ τὸν Χαράλ. Ν. Ρεμπέλη, δάσκαλο, διευθυντὴ τῆς Δημοτικῆς Σχολῆς Βούρμπιανης. Ἡ συλλογὴ ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸ γιὸ τοῦ συλλογέα Ν. Χ. Ρεμπέλη μὲ τὶς ἐνδείξεις: Χαράλ. Ρεμπέλη «Κονιτσιώτικα» ἐπιμελεία Ν. Χ. Ρεμπέλη, ἐκδ. Ἠπειρωτικῆς Ἐταιρείας Ἀθηνῶν, 1953, σελ. 357. Ἐκτενὴς βιβλιοκρισία τῆς ἐκδοσης ἔχει γραφεῖ ἀπὸ τὸν Δ. Βαγιακάκο, στὸ περ. Ἀθηνᾶ 60 (1956) 314-327, μὲ τὸν τίτλο: «Χαράλ. Ρεμπέλη, Κονιτσιώτικα, μετὰ τοπογραφικοῦ χάρτου τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης, βραβευθέντα εἰς τὸν Τράντειον διαγωνισμόν, σελ. 360. Εἰς χάρτης ἐκτὸς κειμένου. Ἐπιμελεία Ν. Χ. Ρεμπέλη, φιλολόγου. Ἐκδόσεις Ἠπειρωτικῆς Ἐταιρείας Ἀθηνῶν 1953. Ἠπειρωτικαὶ Μελέται. Α. Γλώσσα καὶ Λαογραφία. Κρίσεις: Δ. Πετροπούλου, Λαογραφία 16 (1956), 311-312. Γ. Κοτζιούλα, Ἠπειρωτικὴ Ἔστια 5 (1956) 614, 615».

Ἡ συλλογὴ περιέχει τρία μέρη ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ τρίτο (237-356) φέρει τὸν τίτλο: «Γραμματικὰ - Τοπωνυμικὰ - Λεξιλογικὰ» καὶ ὑποδιαιρεῖται σὲ τρία κεφάλαια. Τὸ πρῶτο τιτλοφορεῖται: «Φθογγολογικαὶ καὶ γραμματικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῶν Μαστοροχωρίων Κονίτσης» (237-256). Ὁ ἐκδότης τῆς συλλογῆς ἀναφέρει στὴ σελ. 237 σημ. 1 ὅτι τὸ κεφάλαιο, ὅπως καὶ τὸ παραμῦθι ἀρ. 1 τῆς συλλογῆς, ἔχει δημοσιευθεῖ ἀπὸ τὸν Γ. Ἀναγνωστόπουλο μὲ τὸν τίτλο: «Περὶ τοῦ ἰδιώματος τῆς ἐν Ἠλείῳ Βουρμπιάνης καὶ τῶν περὶ αὐτὴν κωμῶν» στὸ περ. Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher 7 (1930) σελ. 448-461. Ὁ Βαγιακάκος στὴ βιβλιοκρισία του χαρακτηρίζει τὸ κεφάλαιο «μελέτη» τοῦ Γ. Π. Ἀναγνωστοπούλου, βλ. σελ. 315, 315 σημ. 1, 316 (σημειώνουμε ὅτι τὸ τοποθετεῖ ἀπὸ τυπογραφικὸ λάθος στὶς σελ. 337-353 ἀντὶ τοῦ σωστοῦ 237-253). Στὴν πραγματικότητά δὲν πρόκειται γιὰ κεφάλαιο τῆς συλλογῆς τὸ ὁποῖο δημοσίευσε ὁ Ἀναγνωστόπουλος αὐτούσιο, ἀλλὰ γιὰ κεφάλαιο ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀντλήσε, κυρίως, τὸ ὑλικὸ γιὰ τὴ σύνθεση τῆς ἐργασίας του, πράγμα πού ἀναφέρει καὶ ὁ ἴδιος, βλ. σελ. 448 σημ. 1 (λανθασμένα ἀντὶ σημ. 3): «Τὸ ὑλικὸν ταύτης [τῆς πραγματείας] ἠρύθην κατὰ τὸ πλεῖστον μὲν ἐκ τῆς εἰς τὸν Τράντειον διαγωνισμόν βραβευθείσης καλλίστης λεξικολογικῆς καὶ λαογραφικῆς συλλογῆς τοῦ κ. Χαράλ. Ρεμπέλη, Διευθυντοῦ τῆς ἐν Βουρμπιάνῃ (τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης) δημοτικῆς Σχολῆς, ἐν μέρει δὲ καὶ ἐκ προφορικῶν ἀνακοινώσεων τοῦ ἐγκρίτου καὶ φίλου ὀφθαλμιάτρου κ. Α. Τράντα καὶ τοῦ καθηγητοῦ κ. Βασ. Δημαράτου, ἀμφοτέρων καταγομένων ἐκ Βουρμπιάνης». Βλ. ἐπίσης σελ. 449 σημ. 1: «Πρέπει νὰ δηλωθῇ ὅτι τὰ ἐν τῇ παρούσῃ πραγματεία ἀναγραφόμενα

γνωστόπουλος, γιαυτό και πρέπει νά θεωρηθεῖ ὁ οὐσιαστικότερος ἢ ὁ μόνος συντάκτης τῶν ἀνακοινώσεων κρίσεως καί τῶν ἐκθέσεων τῶν διαγωνισμῶν μέ τις παρατηρήσεις πού περιέχουν, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι αὐτὲς ὑπογράφονται ἀπὸ τὰ τρία μέλη⁸⁸.

γνωρίσματα χαρακτηρίζουν κυρίως τὸ ἰδίωμα τῆς Βουρμπιάνης. Ἄν ὅλα ταῦτα ἢ τινα μόνον (καί ποῖα ἀκριβῶς) ἰδιάζουν καί εἰς τὰ ἰδιώματα τῶν περὶ αὐτὴν χωρίων, δὲν ὑποδηλοῦνται ἀτυχῶς ἐν τῇ ἀνωτέρω συλλογῇ, ἣτις ἀπετέλεσε τὴν βάσιν τῆς παρούσης πραγματείας». Τέλος βλ. σελ. 458 σημ. 1, ὅπου δηλώνεται ὅτι τὸ διαλεκτικὸ κείμενο (παραμῦθι) πού δημοσιεύεται, προέρχεται «ἐκ τῆς μνημονευθείσης καί ἀνεκδότου συλλογῆς τοῦ κ. Τρεμπέλη».

88. Τὰ μέλη τῶν ἐπιτροπῶν κρίσεως τῶν διαγωνισμῶν βλ. σημ. 86, 87. Πρέπει πάντως νά σημειωθεῖ ὅτι καί ὁ Δ. Σάρρος εἶχε ἀσχοληθεῖ μέ γλωσσικά θέματα ἠπειρωτικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ὁ Σάρρος εἶναι, ὅσο γνωρίζουμε, ὁ πρῶτος διδάκτορας Γλωσσολογίας στὴν ἱστορία τῆς γλωσσικῆς ἔρευνας τῆς νεότερης Ἠπείρου. Γιὰ τὴ διδακτορικὴ του διατριβή, στὴν ὁποία ἐξετάζει θέματα φωνητικῆς τῶν ἠπειρωτικῶν ἰδιωμάτων, βλ. σημ. 104. Ὁ Σάρρος ἀσχολεῖται μέ γλωσσικά θέματα ἠπειρωτικοῦ ἐνδιαφέροντος καί σὲ τμῆμα τοῦ ἄρθρου του «Παλαιογραφικὸς ἔρανος», Περιοδικὸν τοῦ ἐν Κων/πόλει Ἑλλ. Φιλολογικοῦ Συλλόγου ΛΓ (1914) 51-122 [=74]. Στὶς σελ. 86-94 βλ. περιγραφή τοῦ χειρογράφου, πού περιέχει τὸ «Λεξικὸν τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς γλώσσης» τοῦ Διονυσίου ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων, καί παράθεση ἀποσπασμάτων τοῦ ἔργου. Ἐγράψε ἐπίσης τὰ γλωσσικοῦ περιεχομένου ἄρθρα: «Παρατηρήσεις εἰς τὸ Ἠπειρωτικὸν γλωσσάριον τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ» (1921), βλ. σελ. 381, «Περὶ τῶν ἐν ἠπειρωτικοῖς ἄσμασι λέξεων ἀσέλλινο(ν) - προσέλλινο(ν), σέλλινο(ν) - ξεσέλλινο(ν)», Ὁ ἐν Κων/πόλει Ἑλλ. Φιλολογικὸς Σύλλογος, Πεντηκονταετηρίς (1861-1911), παραρτ. τοῦ ΛΔ τομ., Ἐν Κων/πόλει 1913-1921 425-430, «Περὶ τῶν ἐν Ἠπείρῳ, Μακεδονίᾳ καί Θράκῃ συνθηματικῶν γλωσσῶν», Λαογραφία Ζ (1923) 521-542 καί «Τοπωνυμικὸν Βίτσης καί Μονοδενδρίου Ζαγορίου», ΗΧ 12 (1937) 121-204. Ἐγκατέλειψε ἀκόμη ἀνέκδοτο ἔργο μέ τὸν τίτλο: «Λεξικὸν τῶν Ἠπειρωτικῶν ἰδιωμάτων», βλ. Σούλης, Σάρρος 196. Τὸ ἔργο περιλαμβάνει ἀνάμεσα στὶς ἐργασίες πού εἶχε γιὰ τύπωμα τὸ 1937, βλ. σημ. 104. Τὸν καταρτισμὸ «Λεξικοῦ τῆς Ἠπειρωτικῆς» μέ τὴν προσθήκη ὅτι θὰ εἶναι «ἐκτενὲς» ἀνακοινῶναι τὸ 1921 ὁ ἴδιος, Σάρρος 385 σημ. 1. Τέλος ἔχει ἀσχοληθεῖ καί μέ τὴ συγκέντρωση γλωσσικοῦ ὕλικου (λεξιλογίου, συνωνύμων, ἰδιωματισμῶν) στὴ συλλογὴ του «Ἠπείρου δημοτικὰ ποικίλα». Ἡ συλλογὴ, πού περιέχει ἐπίσης λαογραφικὸ ὕλικό, βρίσκεται κατατεθειμένη στὸ Ἀρχεῖο τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδ. Ἀθηνῶν (χρφο ἀρ. 18, σελ. 381), βλ. Ξύδης 110. Στὴν ἐφημ. Φωνὴ τῆς Ἠπείρου (ἐκδότης Γ. Γάγαρης) 27-5-1894 καταχωρεῖται ἡ εἶδηση ὅτι στὸ διαγωνισμὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις γλωσσικοῦ συλλόγου «Κοραῆς» βραβεύθηκε συλλογὴ του μέ τὸν ἴδιο τίτλο. Ἡ εἶδηση δὲν εἶναι, ὅπως φαίνεται, ἀκριβής. Στὸ σύλλογο «Κοραῆς» βραβεύθηκε τὸ 1893 συλλογὴ του μέ τὸν τίτλο «Ἠπειρωτικὰ ποικίλα» καί μέ λαογραφικὸ ὕλικό, βλ. Σάρρος 385 σημ. 1.

Ὁ Σάρρος ἐκτὸς ἀπὸ τὸ γλωσσικὸ ἔχει ἐπίσης νά ἐπιδείξει λαογραφικὸ, ἱστορικο-φιλολογικὸ, λογοτεχνικὸ καί, κυρίως, μεταφραστικὸ ἔργο. Γιὰ τὴ ζωὴ καί τὸ ἔργο του, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἐργασίες τῶν Νικολαΐδη, Σούλη, Ξύδη στὶς ὁποῖες παραπέμπουμε, βλ. καί: 1) Χρ. Ι. Σούλη, Δημ. Σάρρος, ἡ ζωὴ καί τὸ ἔργο του, Ἠπειρωτικὰ Γράμματα Α (1944) 22-27 καί 2) Κ. Π. Λαζαρίδη, Δ. Μ. Σάρρος, Γιάννινα 1973.

Ἐπιστημονικὴ δραστηριότητα ἀνάλογη μὲ αὐτὴ ποὺ ἀνάπτυξε στὰ «Ἠπειρωτικὰ Χρονικά», ἐπιχείρησε ὁ Ἀναγνωστόπουλος καὶ στὴν Ἠπειρωτικὴ Ἑταιρεία⁸⁹, ἕναν ἄλλο πνευματικὸ φορέα ἠπειρωτικῶν ἐπιδιώξεων, μὲ τὴ συμμετοχὴ του στὴν ἐπιτροπὴ κρίσεως τοῦ 1ου γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ σωματείου, ποὺ προκηρύχθηκε τὸ 1935. Ἡ συμμετοχὴ του ὅμως διακόπηκε λόγῳ τοῦ θανάτου του⁹⁰.

Ἡ κοινωνικὴ δραστηριότητα τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἐκτείνεται σὲ συλλόγους ἢ σωματεῖα τῶν Ἀθηνῶν ποὺ καλλιεργοῦσαν τὸν Ἠπειρωτισμὸ στὰ πλαίσια τῶν καταστατικῶν τους ἐπιδιώξεων. Αὐτὰ ἦταν ἡ Ἑνωσις Ζαγορισίων Ἀθηνῶν, τῆς ὁποίας ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἦταν τακτικὸ μέλος⁹¹, καὶ ἡ Ἠπειρωτικὴ Ἑταιρεία. Ἡ Ἠπειρωτικὴ Ἑταιρεία ἦταν σωματεῖο ποὺ ἰδρύθηκε τὸ 1934 μὲ ἔδρα τὴν Ἀθήνα καὶ καταστατικὸς σκοποὺς «τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας καὶ λαογραφίας τῆς Ἠπείρου, τὴν ἔρευναν τῶν διαφορῶν ζητημάτων καὶ τὴν θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν αὐτῆς, γενικῶς δὲ τὴν πνευματικὴν ἐνίσχυσιν καὶ παντοίαν προαγωγὴν τῶν ἀπανταχοῦ Ἠπειρωτῶν», σύμφωνα μὲ τὸ ἄρθρο 2 τοῦ καταστατικοῦ του⁹². Διοικοῦνταν ἀπὸ 15μελὲς συμβούλιο ἀποτελούμενο ἀπὸ πρόεδρο, δύο ἀντιπροέδρους, Γεν. Γραμματέα, ταμία καὶ δέκα μέλη ἕνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα, τὸ 1935-36, ἦταν ὁ Ἀναγνωστόπουλος⁹³. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς σύντομης θη-

89. Βλ. στὴ συνέχεια.

90. Ἡ προκήρυξη τοῦ διαγωνισμοῦ δημοσιεύεται σὲ ἐφημερίδες τῆς ἐποχῆς, π.χ. *Πρωῖα*, Τρίτη 17 Δεκ. 1935, ἔτος ΙΑ' ἀρ. φύλλ. 11-47 σελ. 2, ὅπου ἀναφέρονται καὶ τὰ τρία μέλη τῆς κριτικῆς ἐπιτροπῆς: Δ.Σ. Μπαλᾶνος (ἀντιπρόεδρος τῆς Ἠπ. Ἑταιρείας), Γ. Π. Ἀναγνωστόπουλος καὶ Β. Δημάρατος (σύμβουλοι). Ἡ προθεσμία ὑποβολῆς ἔργων ἔληγε τὸ 1937. Στὴν προκήρυξη ὁ διαγωνισμὸς ὀνομάζεται: «γλωσσικὸς καὶ λαογραφικὸς». Στὰ πεπραγμένα τῆς Ἑταιρείας χαρακτηρίζεται ὡς: «Λαογραφικὸν διαγώνισμα Ἠπ. Ἑταιρείας» μὲ θέμα: «Ἠπειρωτικὸν Λεξιλόγιον Ἠπειρ. συλλογαὶ δημοτικῶν ἀσμάτων, παροιμιῶν, αἰνιγμάτων, τοπικῶν παραδόσεων, περιγραφῶν ἠπειρ. ἠθῶν καὶ ἐθίμων». Ἡ διαδικασία τοῦ διαγωνισμοῦ συνεχίσθηκε ὁμαλὰ μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἀπὸ ἐπιτροπὴ, ἡ σύνθεσις τῆς ὁποίας δὲν μᾶς εἶναι γνωστὴ, καὶ ἔφθασε στὸ τέρας μὲ τὴν ὑποβολὴ ἔκθεσης. Στὸ διαγωνισμὸ ὑποβλήθηκε μία καὶ μόνη συλλογὴ, ἡ ὁποία ἀνῆκε στὸν Ὀλμο Περάνθη (Μιχ. Παπαδόπουλο), «ἠπειρώτην σπουδαστὴν καὶ φέρελπιν διανοούμενον», σύμφωνα μὲ τὴν ἔκθεσις, καὶ περιεῖχε συλλογὴ ἠπειρ. τραγουδιῶν. Παρόλο ὅτι δὲν κρίθηκε ἄξια βραβεύσεως, ἡ ἐπιτροπὴ κατέβαλε στὸ συλλογέα μέρος τοῦ ποσοῦ ποὺ εἶχε ὀρισθεῖ ὡς βραβεῖο, γιὰ νὰ ἐνθαρρύνει τὴν ἐνασχόληση μὲ τὴν ἔρευνα τῆς ἠπειρ. λαογραφίας, βλ. *Ἡ Λογοδοσία 1935-37* 9.

91. Βλ. *Ἑνωσις Ζαγορισίων* 1.

92. Βλ. *Ἡ Λογοδοσία 1935-37* 4 καὶ 27.

93. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἦταν μέλος τοῦ πρώτου Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ σωματείου, στὸ ὁποῖο μετεῖχαν διαπρεπεῖς Ἠπειρώτες τῶν Ἀθηνῶν, βλ. *Ἡ Λογοδοσία 1935-37* 4 καὶ 7. Ἀνάμεσά τους, ὡς μέλος ἀρχικὰ καὶ ἀργότερα ὡς ἀντιπρόεδρος, ὁ Δ. Σ. Μπαλᾶνος, βλ. *Ἡ Λογοδοσία 1935-37* 4 καὶ 8, καθηγητῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου

τείας του συμμετέσχε ἐνεργά, ὅπως φαίνεται, στήν πραγμάτωση τῶν σκοπῶν τοῦ σωματείου, ἢ συμμετοχή του ὁμως διακόπηκε λόγω τοῦ θανάτου του⁹⁴.

3. ΚΑΤΑΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΑΡΧΕΙΑΚΟ ΥΛΙΚΟ

Κατάλοιπα καί ὑλικό μέ ἡπειρωτικό περιεχόμενο ἀπό τό ἀρχεῖο τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἤρθαν στή δημοσιότητα πρόσφατα ἀπό τόν Κ. Διαμάντη. Μέχρι σήμερα ἔχουν δημοσιευθεῖ ἕνα λογοτεχνικό ἔργο, μιᾶ ὑπηρεσιακή ἔκθεση, ἕνα σημείωμα μέ προσωπικές ἐνθυμήσεις⁹⁵ καί ἕνα χειρόγραφο τοῦ 19ου αἰ.⁹⁶. Ἀκολουθεῖ σύντομη περιγραφή τους.

1. *Παιδικά σκαλαθύρματα*⁹⁷. Ποιητική συλλογή πού ἔχει γραφεῖ πρῖν ἀπό τήν ἀπόκτηση τοῦ πτυχίου του καί κατὰ τό διάστημα 1904-1907⁹⁸, δηλ. τήν ἐποχή πού κατοικοῦσε ἀκόμη στό Πάπιγγο. Περιλαμβάνει συνθέσεις, οἱ ὁποῖες εἶναι ἐμπνευσμένες ἀπό τή φύση τοῦ χωριοῦ του, ἀπό γεγονότα τῆς προσωπικῆς καί οἰκογενειακῆς του ζωῆς (θάνατος ἀδελφοῦ του), ἀπό διακεκριμένες προσωπικότητες τοῦ χωριοῦ του (π.χ. ἀπό τόν εὐεργέτη Μ.

⁹⁴ Ἀθηνῶν, ἀκαδημαῖκός καί ὑπουργός Ἐρησκειμάτων καί Ἐθνικῆς Παιδείας (δύο φορές), γόνος τῆς μεγάλης οἰκογένειας τῶν Μπαλαναίων, προσωπικότητα μέ μεγάλο κύρος μεταξύ τῶν ἀνθρώπων τοῦ πνεύματος καί τῆς ἐπιστήμης, ἀλλά καί μεταξύ τῶν Ἠπειρωτῶν, βλ. νεκρολογίες Κ. Μπόνη, Δημήτριος Σ. Μπαλάνος, Ἐν Ἀθήναις 1957 καί Στ. Μ. Καλλιάρια - Ε. Π. Φωτιάδου, Δημήτριος Σίμου Μπαλάνος, Μνημόσυνοι λόγοι, Ἐν Ἀθήναις 1961. Τό σύντομο διάστημα τῆς πρώτης ὑπουργίας του στό Ὑπουργεῖο Παιδείας (30-11-35/13-1-36), πού συμπίπτει μέ τμήμα τῆς θητείας του στό Διοικητικό Συμβούλιο τῆς Ἠπειρωτικῆς Ἐταιρείας, τό συνδέεται μέ πράξεις σύμφωνες μέ τοῖς καταστατικούς σκοποῦς τοῦ σωματείου, ὅπως ἐπίσης ἐπιχορηγήσεις γιά συντήρηση μνημείων τῆς Ἠλείου (ψηφιδωτῶν Νικόπολης), βλ. *Ἠπειρωτολογία 1935-37* 12-13 καί ἡ προώθηση Ἠπειρωτῶν σέ ἀνώτατες θέσεις τοῦ Ὑπουργείου, π.χ. τοῦ Ἀναγνωστοπούλου, τόν ὁποῖο, μόλις ἀνέλαβε τά καθήκοντα τοῦ ὑπουργοῦ, τόν πρότεινε στή θέση τοῦ Γεν. Γραμματέα τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, βλ. σημ. 5, 8. Ἡ πρόταση δείχνει τήν ἐκτίμηση τοῦ Μπαλάνου πρὸς τόν Ἀναγνωστόπουλο καί τίς ἱκανότητές του, τήν ὁποία ὁ ἴδιος δικαίωσε μέ τή στάση πού τήρησε κατὰ τό παν/μιακό ζήτημα τοῦ 1935-36, βλ. σημ. 8.

⁹⁴ Βλ. καί σελ. 393 καί 401.

⁹⁵ Βλ. Διαμάντης, Ἀναγνωστόπουλος 175-216.

⁹⁶ Βλ. Διαμάντης, Ἀνθολογία 224-244.

⁹⁷ Χρησιμοποιεῖται ἐδῶ ὁ τίτλος τοῦ χειρογράφου, βλ. Διαμάντης, Ἀναγνωστόπουλος 184. Ὁ Διαμάντης, ὁ.π., δημοσιεύει τίς συνθέσεις μέ τόν τίτλο: «Παιδικά στιχουργήματα ἀπό τή ζωή του [δηλ. τοῦ Ἀναγνωστοπούλου] στό Πάπιγγο» παραφράζοντας προφανῶς τόν τίτλο: «Παιδικά σκαλαθύρματα» πού ὑπάρχει στό χειρόγραφο. Ὅταν ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἔγραψε τίς συνθέσεις ἦταν 20-23 ἐτῶν.

⁹⁸ Χρονολογίες ὑπάρχουν στό ἐξώφυλλο τοῦ χειρογράφου του καί σέ ὁρισμένα ἀπό τά ποιήματά του. Βλ. Διαμάντης, Ἀναγνωστόπουλος 84, 200, 201 κ.ἄ.

Ἀναγνωστόπουλο) ἢ ἔχουν γραφεῖ γιὰ νὰ ἀπαγγελθοῦν ἀπὸ τοὺς μαθητὲς τῆς Πολυχρονείου σχολῆς τοῦ Παπίγκου κ.ἄ. Λογοτεχνικοῦ περιεχομένου ἔργα ἐμφανίζονται μόνο στὰ κατάλοιπά του, γιὰ αὐτὸ καὶ τὸ δημοσιευόμενον εἶναι ἐνδιαφέρον, ἀφοῦ ἀποκαλύπτει ἄγνωστες μέχρι τώρα ἱκανότητες καὶ πλευρὲς τῆς προσωπικότητάς του.

2. *Ἐκθεσις πρὸς τὴν Α. Σεβασμιότητα τὸν Μητροπολίτην Βελλᾶς καὶ Κονίτσης περὶ τῆς διοργανώσεως τῶν Καλλινείων Σχολείων*⁹⁹. Ἡ ἐκθεση φέρει ἡμερομηνία 14 Ἰουλίου 1908. Εἶναι κείμενο παιδαγωγικοῦ ἐνδιαφέροντος στὸ ὁποῖο ὁ Ἀναγνωστόπουλος διατυπώνει τὴ γνώμη του πρὸς τὸν τότε μητροπολίτη Βελλᾶς καὶ Κονίτσης¹⁰⁰ γιὰ τὴν καλύτερη ὁργάνωση τῶν Καλλινείων σχολείων Παπίγκου¹⁰¹. Ἡ ἐκθεση συντάχθηκε μετὰ τὴν ἐπίσκεψη ποὺ πραγματοποίησε ὁ μητροπολίτης στὸ Πάπιγκο μὲ τὴν ιδιότητα τοῦ προέδρου τῆς ἐφορίας τῶν σχολείων¹⁰².

3. *Σημείωμα μὲ προσωπικὲς ἐνθυμήσεις*. Τὸ σημείωμα εἶναι, πιθανότατα, πρῶτης περιόδου. Ἀναγράφει τὴ διήγηση δύο ὀνείρων, τὰ ὁποῖα εἶδε ὁ Ἀναγνωστόπουλος τὸ 1907. Στὴ διήγηση ἐντοπίζονται ἀνάμεσα στὰ ἄλλα καὶ σημαντικὰ γεγονότα τῆς προσωπικῆς του ζωῆς.

4. *Χειρόγραφο τοῦ 19ου αἰ.* Τὸ χειρόγραφο ἀποτελεῖται ἀπὸ 26 σελίδες καὶ φέρει χρονολογία 1819. Περιέχει προλογικὸ σημείωμα, τὸ ὁποῖο διασώζει τὴν πληροφορία ὅτι εἶναι ἀντίγραφο τῆς περίφημης χρονογραφικῆς

99. Ὁ τίτλος τῆς ἐκθεσῆς ἀναγράφεται ὅπως σώζεται στὸ χειρόγραφο, βλ. Διαμάντης, Ἀναγνωστόπουλος 205. Τὴν ἡμερομηνία τῆς ἐκθεσῆς βλ. Διαμάντης, Ἀναγνωστόπουλος 205 καὶ 215.

100. Ὁ μητροπολίτης, μὲ βάση τὴ χρονολογία τῆς ἐκθεσῆς, πρέπει νὰ ἦταν ὁ Σπυρίδων Βλάχος. Ὁ Σπ. Βλάχος χειροτονήθηκε μητροπολίτης Βελλᾶς καὶ Κονίτσης τὸ 1906 καὶ ἐποίμανε τὴν ἐπαρχία της μέχρι τὸ 1916 ὅποτε μετατέθηκε στὴ μητρόπολη Ἰωαννίνων, βλ. Σπυρίδων 7-8.

101. Βλ. σελ. 384.

102. Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴν ἐκθεση (σελ. 1), ὁ μητροπολίτης ἐπισκέφθηκε τὸ Πάπιγκο τὸν Ἰούνιο τοῦ 1908 μὲ σκοπὸ τὴ διοργάνωση τῶν σχολείων σύμφωνα μὲ τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ κανονισμοῦ τους. Κατὰ τὴν ἐπίσκεψή του συγκάλεσε σύσκεψη γιὰ τὴ συζήτηση τοῦ θέματος. Στὴ συζήτηση μετέσχε καὶ ὁ Ἀναγνωστόπουλος, ὁ ὁποῖος, ἐπειδὴ δὲν ἦταν κατάλληλα προετοιμασμένος λόγω τοῦ ὅτι ἡ συζήτηση ἐγίνε ἀπρόοπτα, ἔστειλε τὶς ἀπόψεις του γραπτὰ, ἓνα μῆνα περίπου ἀργότερα. Ἡ ιδιότητα μὲ τὴν ὁποία μετέσχε στὴ συζήτηση δὲν μᾶς εἶναι γνωστὴ. Δὲν φαίνεται πάντως νὰ ἦταν αὐτὴ τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ δασκάλου τῶν σχολείων τοῦ Παπίγκου (σ' αὐτὰ ὑπηρετήσε, ὅπως εἶναι ἤδη γνωστό, βλ. σελ. 2, γιὰ μιὰ τουλάχιστον τετραετία), ἀφοῦ τὸ 1908 ἦταν, σύμφωνα μὲ τοὺς ὑπολογισμούς μας, δευτεροετῆς φοιτητῆς φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, βλ. καὶ Ἀναγνωστόπουλος, Ὑπόμνημα 1. Ἀνεξάρτητα ἀπὸ αὐτὸ ἡ συμμετοχή του στὴ συζήτηση καὶ ἡ ἀποστολὴ τῆς ἐκθεσῆς δείχνουν ὅτι ὑπάρχει προσωπικὴ γνωριμία του μὲ τὸν Σπυρίδωνα πολὺ πρὶν ὀρισθεῖ ἀπὸ αὐτὸν μέλος τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ περιοδικοῦ «Ἠπειρωτικὰ Χρονικά», βλ. σελ. 390.

συλλογῆς ἱστορικῶν κειμένων τῆς Ἠπείρου γνωστῆς μὲ τὸ ὄνομα «Κουβαράς». Ἀπὸ σχετικὴ ἔρευνα ποὺ πραγματοποιήσαμε, συγκεντρώσαμε στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα, κατὰ τὴ γνώμη μας, στηρίζουν τὴν ἄποψη ὅτι τὸ χειρόγραφο εἶναι τὸ χειρόγραφο «Κουβαρά» τοῦ 1819 τὸ ὁποῖο πέρασε στὴν κατοχὴ τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ, δὲν βρέθηκε ὁμως ἀνάμεσα στὰ κατάλοιπά του. Τὰ στοιχεῖα ἐκθέτουμε σὲ εἰδικὸ ἄρθρο μὲ τὸν τίτλο «Ὁ Γ. Π. Ἀναγνωστόπουλος καὶ τὸ χειρόγραφο τοῦ «Κουβαρά» τοῦ 1819»¹⁰³.

4. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Τὸ συνολικὸ ἠπειρωτικὸ περιεχομένου ἔργο τοῦ Ἀναγνωστοπούλου εἶναι, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴ συστηματικὴ συγκέντρωση καὶ κατάταξή του, ἀξιόλογο σὲ ἔκταση, κατανεμημένο σὲ ὅλες τὶς φάσεις τῆς καριέρας του καὶ ἀντιπροσωπευτικὸ τῶν γενικότερων ἐπιστημονικῶν ἐνδιαφερόντων καὶ ἀναζητήσεών του. Τὸ σημαντικότερο τμήμα του εἶναι αὐτὸ τῶν ἐκδεδομένων ἐργασιῶν, οἱ ὁποῖες διαπραγματεύονται θέματα τριῶν κλάδων: γλωσσολογίας, λαογραφίας, γοαιματολογίας. Ἀπὸ τὶς ἐργασίες τὸ μεγαλύτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν οἱ ἐργασίες τοῦ κλάδου τῆς γλωσσολογίας καὶ ἰδιαίτερα ἐκεῖνες ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἠπειρωτικὴ διαλεκτολογία¹⁰⁴. Οἱ ἐργασίες ἐξετάζουν μόνον τὰ ἰδιώματα τῆς περιοχῆς ΒΔ Ζα-

103. Βλ. καὶ σελ. 401. Τὸ ἄρθρο πρόκειται νὰ δημοσιευθεῖ σύντομα.

104. Ἡ διαλεκτολογία τῆς Ἠπείρου εἶναι ἓνας κλάδος ἔρευνας τῆς περιοχῆς ὃ ὁποῖος δὲν ἔχει ἀναπτυχθεῖ σὲ ἱκανοποιητικὸ βαθμὸ ὡς σήμερα. Σ' αὐτὸ συντελεῖ καὶ τὸ ὅτι ἡ Ἠπειρος εἶναι ἀπὸ γλωσσικὴ ἄποψη χῶρος μὲ πολλὰ καὶ δύσκολα προβλήματα, βλ. σημ. 106. Ἡ ἔλλειψη προόδου στὸν κλάδο εἶναι αἰσθητὴ κυρίως στὸν τομέα τῆς μελέτης τῶν ἰδιωμάτων. Μὲ τὸν τομέα τῆς μελέτης ἔχουν ἀσχοληθεῖ λίγοι εἰδικοί μελετητές. Πρῶτος, ὅσο γνωρίζουμε, εἶναι ὁ Δ. Σάρρος (1869 ἢ 1870-1938), ὃ ὁποῖος ὑπέβαλε στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἐναίσιμη διδακτορικὴ διατριβὴ μὲ τὸν τίτλο: «Τὸ φωνῆεν α ἐν τοῖς συγχρόνοις Ἠπειρωτικοῖς ἰδιώμασιν». Μὲ τὸ παραπάνω ἔργο ἀνακηρύχθηκε διδάκτορας μὲ τὸ βαθμὸ «λίαν καλῶς», *Νικολαΐδης* 116. Πότε ἀκριβῶς ἀπέκτησε τὸν τίτλο τοῦ διδάκτορα δὲν εἶναι γνωστό. Ἀπὸ τὸν Νικολαΐδη ἀναφέρεται ὅτι συνέθεσε τὴ διατριβὴ μετὰ τὴν ἀπόκτηση τοῦ πτυχίου του (1897), δὲν σημειώνεται ὁμως πότε, *Νικολαΐδης* 116. Εἶναι πάντως γεγονός, ὅσο τουλάχιστον μπορέσαμε νὰ ἐλέγξουμε, ὅτι χρησιμοποίησε τὸν τίτλο τοῦ διδάκτορα (δ.φ.) τὸ 1900. Βλ. ἀναγραφὴ τοῦ τίτλου μετὰ τὸ ἐπώνυμό του στὸ ἄρθρο του «Χρονογραφικὰ σημειώματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν νεωτέραν ἱστορίαν τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς ἡγεμονίας τῆς Βλαχίας», *Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολ. Ἑταιρίας τῆς Ἑλλάδος* E (1900) 568-571. Ἡ διατριβὴ τοῦ Σάρρου, ἢ ὁποῖα ἦταν ἀνέκδοτη τὸ 1925, χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ τὸν Ἀναγνωστόπουλο καὶ χαρακτηρίζεται ἀπὸ αὐτὸν «καλλίστη», βλ. *Ἀναγνωστόπουλος*, Ρῆμα 61 σημ. 1. Μέχρι τὸ θάνατο τοῦ συγγραφέα (1938) δὲν εἶχε ἐκδοθεῖ. Ὅπως πληροφορεῖ ὁ *Νικολαΐδης* 116 σημ. 1, ὃ ὁποῖος ἐπικαλεῖται μαρτυρία τοῦ ἴδιου τοῦ Σάρρου, ὃ συγγραφέας

γορίου καὶ τοῦ χωριοῦ Βούρμπιανη Κόνιτσας. Παρὰ τὸ ὅτι δὲν ἀσχο-

σκόπευε νὰ τὴν ἐκδώσει συμπληρωμένη τὸ 1939, δὲν κατόρθωσε ὁμως νὰ πραγματοποιήσει τὴν ἐπιθυμία του λόγω τοῦ θανάτου του. Ἡ διατριβὴ δὲν περιλαμβάνεται στὸν κατάλογο τῶν ἀνέκδοτων ἔργων του στὴ νεκρολογία του ποὺ δημοσίευσε ὁ Χρ. Σούλης, βλ. Σούλης, Σάρρος 194-196. Περιλαμβάνεται ὁμως ἐργασία (ἀρ. 32) μὲ τίτλο: «Τὰ φωνήεντα εἰς τὰ ἠπειρωτικὰ ἰδιώματα». Ἐργασία μὲ τὸν ἴδιο τίτλο περιλαμβάνεται ἀνάμεσα σὲ ἄλλες ἐργασίες μὲ τὴν ἔνδειξη «γιά τύπωμα» καὶ σὲ κατάλογο ἔργων τοῦ Σάρρου, ποὺ δημοσιεύεται σὲ μεταφραστικὲς ἐργασίες τις ὁποῖες ἐξέδωσε μεταξὺ 1935 καὶ 1938, π.χ. Δ. Σάρρου, Σοφοκλῆς, Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶ, Ἀθήνα, Τυπογρ. «Κύκλου» 1937 (βλ. στὸ τέλος τοῦ βιβλίου, μετὰ τὰ περιεχόμενα). Τὸ πιθανότερο εἶναι ὅτι πρόκειται γιὰ τὴ διδακτορικὴ του διατριβή, τὴν ὁποία εἶχε συμπληρώσει, σύμφωνα μὲ τὴν πληροφορία τοῦ Νικολαΐδη, καὶ σκόπευε νὰ ἐκδώσει τὸ 1939. Ὁ Σάρρος ἐκτὸς ἀπὸ τὴ διατριβὴ ἔγραψε καὶ ἄλλα γλωσσικὰ ἔργα. Γι' αὐτὰ βλ. σημ. 88.

Τὸ Σάρρο ἀκολουθεῖ ὁ Ἀναγνωστόπουλος, ὁ ὁποῖος ἐμφανίζεται στὴν ἠπειρωτικὴ γλωσσικὴ ἔρευνα τὸ 1911 μὲ τὴ διδακτορικὴ του διατριβὴ «Περὶ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου». Ἡ ἔκδοση τῆς ἐργασίας του τὸ 1915 σημειώνει τὴν ἐπίσημη ἔναρξη τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας τῶν ἠπειρωτικῶν ἰδιωμάτων, βλ. σελ. 380. Ἐπίσης εἰδικὸς μελετητὴς τῶν ἰδιωμάτων κατὰ τὴν προπολεμικὴ περίοδο εἶναι ὁ C. Höeg, βλ. σελ. 381-382 καὶ σημ. 108. Κατὰ τὴ μεταπολεμικὴ περίοδο ἀσχολήθηκε εἰδικά, ὅσο γνωρίζουμε, ὁ Κ. Μηνᾶς στὸ ἄρθρο του «Γλωσσικὰ ἀπὸ τὸ Πωγωνί τῆς Ἠλείρου», Β' Συμπόσιο Γλωσσολογίας τοῦ Βορειοελλαδικοῦ Χώρου, Θεσσαλονίκη 1983 197-207. Πρόκειται γιὰ σύντομη ἐργασία στὴν ὁποία περιγράφονται τὰ βασικότερα φωνητικὰ καὶ μορφολογικὰ ἰσόγλωσσα τοῦ ἰδιώματος τοῦ Πωγωνίου. Ἐπίσης ἀσχολήθηκε ὁ Δ. Βαγιακάκος σὲ ἀνακοίνωσή του γιὰ τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Χιμάρας, βλ. σημ. 58. Ἀκόμη ἀσχολήθηκε ὁ Κ. Οἰκονόμου στὰ πλαίσια τῆς διδακτορικῆς του διατριβῆς «Τοπωνυμικὸ τῆς περιοχῆς Ζαγορίου», Ἰωάννινα 1991 βλ. εἰσαγωγή 14-36. Ἡ ἔρευνά του ἀφορᾷ στὸ ἰδίωμα Ζαγορίου, τὸ ὁποῖο ἐρεύνησε κατὰ μεγάλο μέρος (τὸ ὁμιλούμενο στὸ ΒΔ Ζαγόρι) ὁ Ἀναγνωστόπουλος, βλ. σελ. 379. Πρόσφατα ἀσχολήθηκε ἐπίσης ὁ Λ. Ι. Παπαγεωργίου στὴν ἀνακοίνωσή του: «Γλωσσικὴ σύγκριση Ἠλείρου καὶ Κέρκυρας», Νεοελληνικὴ Διαλεκτολογία, τομ. 1ος, Πρακτικὰ Α' Πανελληνίου Συνεδρίου Νεοελληνικῆς Διαλεκτολογίας [Ρόδος 26-30.3.1992] Ἀθήνα 1994 326-370.

Ἡ συλλογὴ γλωσσικοῦ ὕλικου τῶν ἰδιωμάτων τῆς περιοχῆς βρίσκεται σὲ καλύτερη θέση ἀπὸ τὴ μελέτη τῶν ἰδιωμάτων. Πρόοδο σημείωσε κυρίως ἡ συλλογὴ τοῦ λεξιλογίου. Σήμερα ὑπάρχουν συλλογὲς ἀπὸ ἀρκετὲς περιοχὲς τῆς Ἠλείρου, πρέπει ἐντούτοις νὰ σημειωθεῖ ὅτι οἱ περισσότερες δὲν πληροῦν τοὺς ὅρους τῆς σωστῆς φωνητικῆς καταγραφῆς τοῦ ὕλικου καὶ κατὰ συνέπεια χάνουν μεγάλο μέρος τῆς χρησιμότητάς τους. Ἀπὸ τοὺς συλλογεῖς σημαντικότερος εἶναι ὁ Εὐ. Μπόγκας μὲ τὸ ἔργο του «Τὰ Γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆς Ἠλείρου», τόμ. 1-2, ἔκδ. ΕΗΜ, Ἰωάννινα 1964-66. Τὸ ἔργο εἶναι συλλογὴ λεξιλογίου ἀπὸ διάφορες περιοχὲς τῆς Ἠλείρου (Ἰωάννινα, Β. Ἠπειρο, Χιμάρα-Δρυμάδες-Παλιάσα, Θεσπρωτία, ΒΔ Κόνιτσα), ἡ ὁποία βραβεύθηκε ἀπὸ τὴν ἐν Ἀθήναις Γλωσσικὴ Ἐταιρεία κατὰ τὸ γλωσσικὸ διαγωνισμὸ τοῦ 1951 μὲ τὸ πρῶτο βραβεῖο, βλ. Ἐκθεσις Γλ. Διαγωνισμοῦ 1951 368. Ὁ Μπόγκας ἦταν πτυχιούχος τῶν Φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἀνώτερος υπάλληλος ΟΤΕ, ἀσχολούμενος μὲ: «τὴν Γλωσσολογίαν "ἐρασιτεχνικῶς" μὲν, ὡς μετὰ μετριοφροσύνης δηλοῖ ὁ ἴδιος μετὰ πολλῆς ὁμως ἐπιτυχίας», βλ. Ἐκθεσις Γλ. Διαγωνισμοῦ 1951 365. Κατὰ τὴν ἔκθεση ἡ συλλογὴ ἀποτελεῖ «πολύτιμον καὶ ἀσφαλὲς ὄργανο μελέτης τῆς ἠπειρωτικῆς διαλέκτου», ὁ.π.

λοῦνται μὲ τὸ σύνολο τῶν φαινομένων τῶν ἰδιωμάτων, παρὰ τὸ ὅτι ἔχουν

368. Για τὸ ἔργο βλ. βιβλιοκρισίες ἀπὸ τὸν Δημ. Β. Οἰκονομίδη στὴν Ἐπιθεώρηση 67 (1964) 426-430 καὶ ἀπὸ τὸν Η. Mihăescu, στὸ Revue Roumaine de Linguistique XII (1967) No 6 539-540. Διορθώσεις στὴ σημασιολογία καὶ ἔτυμολογία λέξεων τοῦ ἔργου καθὼς καὶ προσθῆκες νέων λημμάτων βλ. στὶς ἐργασίες τῶν: Κ. Μηνᾶ, Ἐτυμολογίες νεοελληνικῶν λέξεων τῆς Ἠπείρου, Δωδώνη, Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρίδα Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Παν. Ἰωαννίνων 7 (1978) 105-116, Κ. Ε. Οἰκονόμου, Διορθώσεις καὶ προσθῆκες στὰ «Γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆς Ἠπείρου» τοῦ Εὐ. Μπόγκα ΗΧ 23 (1981) 215-251 καὶ Κ. Μηνᾶ, βιβλιοκρισία στὸ ἄρθρο τοῦ Κ. Ε. Οἰκονόμου στὰ ΗΧ 23 (1981), στὰ πλαίσια τῆς βιβλιογραφικῆς ἐργασίας τοῦ «Γλωσσολογία», στὴ σειρά «Βιβλιογραφία γιὰ τὴν Ἠπειρο» ΗΧ 25 (1983) 313-315. Ὁ Μηνᾶς ἀσχολεῖται ἐπανειλημμένα σὲ ἠπειρωτικῶν περιεχομένου ἐργασίες του μὲ τὸ ἔργο τοῦ Μπόγκα. Ἐχει τὴ γνώμη ὅτι τὸ ἔργο παρουσιάζει μειονεκτήματα, γιὰ αὐτὸ καὶ ἐπιδέχεται βελτιώσεις. Δέχεται ὅμως ὅτι δεσπάζει ἀνάμεσα στὴν ἠπειρωτικὴ γλωσσικὴ βιβλιογραφία, βλ. Μηνᾶς, Ἠπειρος-Βιβλιογραφία (1983) 311 καὶ ὅτι θὰ ἀποτελεῖ γιὰ πολλὴ ἀκόμη μόνιμη βάση καὶ ἀφετηρία γιὰ κάθε λεξιλογικὴ μελέτη τοῦ ἠπειρωτικοῦ χώρου, βλ. Μηνᾶς, Ἠπειρος-Γλῶσσα 286. Ὁ Μπόγκα, κατὰ τὸν ἴδιο μελετητὴ, εἶναι, μαζὶ μὲ τὸν Ἀναγνωστόπουλο καὶ τὸν Höeg, οἱ σημαντικότεροι μελετητὲς τῶν ἠπειρωτικῶν ἰδιωμάτων, βλ. σημ. 108.

Μὲ τὴ συλλογὴ λεξιλογίου ἔχουν ἀσχοληθεῖ καὶ συγγραφεῖς ἐργασιῶν τοπικῆς ἱστορίας καὶ λαογραφίας. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ποὺ ἀσχολήθηκαν πρόσφατα εἶναι π.χ. καὶ οἱ: Ι. Παπαϊωάννου, Τὸ Πάπιγκο, τόμ. 2ος Θεσσαλονίκη 1987, Ἀλκ. Σέβης, Τὰ Πεστὰ Ἰωαννίνων, Γιάννινα 1988, Στ. Φίλος, Ἄγναντα Ἄρτας, Ἀθήνα 1991, Χρ. Χρηστίδης, Πουρνιὰ Κονίτσης-Ἰωαννίνων, Τὸ χωριό μου, Ἀθήνα 1991 κ.ἄ. Ἀκόμη γλωσσάρια ἠπειρωτικῶν ἰδιωμάτων ἀπαντοῦν σὲ συλλογικὲς μονογραφίες χωριῶν ποὺ ἐκδίδονται μὲ τὴ φροντίδα τοπικῶν συλλόγων ἢ συλλόγων ἀποδήμων Ἠπειρωτῶν, π.χ. Κάντσικο-Δροσοπηγή, ἐκδ. Ἀδελφότητα Δροσοπηγιατῶν Κόνιτσας «Ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος» κ.ἄ., σὲ τοπικὰ περιοδικὰ, π.χ. Ἠπειρωτικὰ Χρονικά, Ἠπειρωτικὴ Ἔστια, Κόνιτσα, Σκουφᾶς κλπ.

Τέλος ἀνεκδότο ἰδιωματικὸ ὑλικὸ ἀπὸ τὴν Ἠπειρο μπορεῖ κανεὶς νὰ βρεῖ σὲ συλλογὲς καὶ χειρογραφοὺς τοῦ ἀρχείου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ὅρισμένες ἀναφέρονται π.χ. ἀπὸ τοὺς Ἀναγνωστόπουλο, Ρῆμα 61 σημ. 1, Παπαγεωργίου 327 κ.ἄ.

Δυστυχῶς, εἰδικὴ ἐργασία μὲ τὴ σχετικὴ γλωσσικὴ βιβλιογραφία (μελέτες, γλωσσάρια καὶ ἄλλα δημοσιεύματα, π.χ. κείμενα μὲ ἐρμηνευτικὸ λεξιλόγιο, ἰδιωτικὰ ἔγγραφα κλπ.) ἀπὸ τὴν ἔναρξη τῆς συλλογῆς τοῦ ὑλικοῦ καὶ τῆς μελέτης τῶν ἠπειρωτικῶν ἰδιωμάτων δὲν ἔχει δημοσιευθεῖ ὡς σήμερα. Βάση γιὰ τὴ σύνθεσή της μποροῦν νὰ ἀποτελέσουν οἱ ἀναγραφὲς ἔργων καὶ οἱ βιβλιογραφικὲς πηγὲς ἀπὸ τοὺς: Δ. Σάρρο, Παρατηρήσεις εἰς τὸ Ἠπειρωτικὸν Γλωσσάριον τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ, Πεντηκονταετηρὶς Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κων/πόλεως (1921) σελ. 385 σημ. 1 (συστηματικὴ ἀναγραφὴ τῶν δημοσιευμάτων μέχρι τὸ 1921), Γ. Π. Ἀναγνωστόπουλο, Τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆς Ἠπείρου ΗΧ 1 (1926) 83 σημ. 1, τοῦ ἴδιου ΜΕΕ λ. Ἠπειρος [Γλῶσσα] (ἀναγραφὴ δημοσιευμάτων μέχρι τὸ 1926), Εὐ. Μπόγκα, Τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆς Ἠπείρου 1 (1964) ια' -ιδ', Κ. Ε. Οἰκονόμου, Διορθώσεις καὶ προσθῆκες στὰ Γλωσσικὰ Ἰδιώματα τοῦ Μπόγκα ΗΧ 23 (1981) 215 σημ. 1 (οἱ σπουδαιότερες ἐργασίες λεξιλογικοῦ ἐνδιαφέροντος μέχρι τὸ 1969), Κ. Μηνᾶ, Γλωσσολογία (στὴ σειρά «Βιβλιογραφία γιὰ τὴν Ἠπειρο» ΗΧ 22 (1980) 267-273, 23 (1981) 390-401, 25 (1983) 311-315, 27 (1985) 279-283 καὶ τοῦ ἴδιου, Ἡ γλωσσολογικὴ ἐξέταση τῆς Ἠπείρου ΗΧ 28 (1986-87) 285-290 (στὰ ἄρθρα ἀναγραφὴ δημοσιευμάτων τῆς περιόδου 1973-1985). Γλωσσο-

γραφεῖ, σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις, χωρὶς ἐπαρκῆ στοιχεῖα καὶ τέλος παρὰ τὸ ὅτι ἔχει περάσει ἀρκετὸ διάστημα ἀπὸ τὸ χρόνο συγγραφῆς τους¹⁰⁵, ἀποτελοῦν καὶ σήμερα τὴν κυριότερη ἢ καὶ τὴ μοναδική συστηματικὴ πηγὴ ἔρευνας τῶν μελετητῶν πάνω στὰ συγκεκριμένα ἰδιώματα. Πέρα ὡστόσο ἀπὸ τὴν εἰδικὴ ἔχουν καὶ γενικότερη σημασία γιὰ τὴν ἠπειρωτικὴ διαλεκτολογία, γιατί: 1) μελετοῦν ἰδιώματα ἀντιπροσωπευτικὰ τῆς ποικιλίας τῶν ἰδιωμάτων τῆς περιοχῆς¹⁰⁶ καὶ 2) διαπραγματεύονται, στὰ πλαίσια τῆς μελέτης τῶν δύο ἰδιωμάτων, βασικότερα προβλήματα τῆς ἔρευνας τῶν ἠπειρωτικῶν ἰδιωμάτων, ὅπως εἶναι ἡ γεωγραφικὴ κατανομὴ καὶ κατάταξή τους¹⁰⁷.

Λόγω τῆς ἀξίας τῶν ἐργασιῶν του ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἔχει χαρακτηριθεῖ ἀπὸ ἐρευνητῆς¹⁰⁸ ἓνας ἀπὸ τοὺς ἐλάχιστους σημαντικοὺς μελετητῆς τῆς διαλεκτολογίας τῆς Ἠπείρου. Κατὰ τὴ γνώμη μας εἶναι ὁ σημαντικότερος, ἂν ληφθεῖ ὑπόψη ὅτι εἶναι ὁ μόνος ποὺ ἀσχολήθηκε συνθετικὰ μὲ τὴ μελέτη περισσότερων ἀπὸ ἓνα ἰδιωμάτων καὶ μάλιστα ἰδιωμάτων ποὺ ἀνήκουν σὲ διαφορετικὲς ομάδες (ἓνα βόρειο - ἓνα ἡμιβόρειο), ὁ μόνος ποὺ ἀσχολήθηκε μὲ θέματα γενικότερου διαλεκτολογικοῦ ἐνδιαφέροντος γιὰ

λογικὲς ἐργασίες καὶ πηγὲς γλωσσικοῦ ὕλικου (μονογραφίες χωριῶν κλπ.) περιέχονται ἐπίσης στὸ ἔργο τῶν: *Λουκίας Δρούλια-Βούλας Κόντη*, Ἠπειρωτικὴ βιβλιογραφία 1571-1980, Ἀθήνα 1984 (γενικὴ ἠπειρωτικὴ βιβλιογραφία ποὺ περιλαμβάνει μόνον αὐτοτελεῖς ἐκδόσεις). Βλ. ἐπίσης τὴ γενικὴ γλωσσικὴ βιβλιογραφία τοῦ Δ. Βαγιακάκου, Γλωσσικὴ βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1971-1977, ΛΔ 13, (1978) 83-226, ὅπου ἀναγραφὴ καὶ ὄλων τῶν παλαιότερων ἐργασιῶν τοῦ συγγραφέως γιὰ τὴν ἑλληνικὴ γλωσσικὴ βιβλιογραφία. Ἀκόμη βλ. τὴ σειρὰ τῆς UNESCO *Linguistic Bibliography (Bibliographie Linguistique)*, λ. Greek (Grec), τόμ. 1978-1991.

105. Πβ. Μηνᾶς, Ἠπειρος-Βιβλιογραφία (1980) 267.

106. Ὁ χώρος τῆς ἐνιαίας Ἠπείρου διακρίνεται γιὰ τὴ διαλεκτικὴ πολυμορφία του κατὰ τὴ νεοελληνικὴ περίοδο. Στὴν περιοχὴ του μιλοῦνται βόρεια, νότια καὶ ἡμιβόρεια ἰδιώματα. Γιὰ τὴν ἔκταση τῶν ἰδιωμάτων βλ. Ἀναγνωστόπουλος, Ρῆμα 62 καὶ Ἀναγνωστόπουλος, Βούρμπιανη 448. Βλ. ἐπίσης Μπόγκα, τόμ. 1ος 1-2 καὶ τόμ. 2ος 4-6 καὶ Κοντοσόπουλος 48. Πβ. καὶ Παπαγεωργίου 332-333. Στὶς ἐργασίες τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἐξετάζεται τὸ βόρειο ἰδίωμα τοῦ ΒΔ Ζαγορίου καὶ τὸ ἡμιβόρειο τῆς Βούρμπιανης. Ὑπενθυμίζεται ὅτι σὲ ἀνακοίνωσή του ἔχει ἐξετασθεῖ ἐπίσης καὶ τὸ νότιο ἰδίωμα τῆς Χιμάρας, βλ. σελ. 382. Ἡ γενικότερη γλωσσικὴ κατάσταση τῆς Ἠπείρου εἶναι πολὺπλοκη, γιὰ αὐτὸ καὶ ἡ ἐξέτασή της παρουσιάζει ἀντικειμενικὲς δυσκολίες ἀλλὰ καὶ ἐνδιαφέρον, βλ. Ἀναγνωστόπουλος, Ρῆμα 61-62 καὶ Μηνᾶς, Ἠπειρος - Γλῶσσα 285.

107. Βλ. Ρῆμα 62 καὶ Βούρμπιανη 448.

108. Βλ. Μηνᾶς, Ἠπειρος-Βιβλιογραφία (1980) 267 καὶ Μηνᾶς, Ἠπειρος-Βιβλιογραφία (1983) 311. Σημαντικοὺς μελετητῆς τῶν ἠπειρωτικῶν ἰδιωμάτων θεωρεῖ ὁ Μηνᾶς τρεῖς: τὸν Ἀναγνωστόπουλο, τὸν Høeg καὶ τὸν Μπόγκα. Ἀξιολογώντας τὸ ἔργο τους τονίζει ἰδιαίτερα τὴν ποιότητα τῶν ἐργασιῶν τοῦ Ἀναγνωστοπούλου.

τὴν Ἑπειρο (κατάταξη-γεωγραφικὴ κατανομὴ ἰδιωμάτων) καὶ ὁ μόνος ποῦ ἀνέπτυξε γενικότερη δραστηριότητα γιὰ τὴν ὁργάνωση τῆς διαλεκτολογικῆς ἔρευνας τῆς Ἑπείρου¹⁰⁹.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν συμβολή του στὴν ἡπειρωτικὴ διαλεκτολογία ἀξίζει νὰ μνημονευθεῖ καὶ ἡ συμβολή του στὴν τοπωνυμολογία τῆς περιοχῆς¹¹⁰ μὲ ἓνα καὶ μοναδικὸ ἄρθρο, τὸ ὁποῖο ὅμως ἀποτελεῖ ἀφετηρία γιὰ κάθε τοπωνυμικὴ μελέτη τῆς περιοχῆς σχετικὴ μὲ τὴν εἰδολογικὴ κατάταξη τῶν τοπωνυμίων.

Παρὰ τὴν ἐξέχουσα θέση τῶν γλωσσικῶν ἐργασιῶν τοῦ Ἀναγνωστοπούλου στὸ σύνολο τοῦ ἡπειρωτικοῦ ἔργου του, δὲν πρέπει νὰ υποτιμῶνται καὶ οἱ λαογραφικὲς καὶ γραμματολογικὲς, ποῦ ἀποτελοῦν σημαντικὸ τμῆμα του, οὔτε πρέπει νὰ παραγνωρίζεται ἡ χρησιμότητά τους γιὰ τοὺς συγκεκριμένους τομεῖς ἔρευνας τῆς Ἑπείρου, ἰδιαίτερα κατὰ τὴν περίοδο 1910-1936, ὅποτε εἶναι ἀπὸ τίς ἐλάχιστες σχετικὲς ἐργασίες.

Οἱ ἐργασίες καὶ τῶν τριῶν κλάδων ἀποτελοῦν προσφορὰ γενικότερα στὴ νεοελληνικὴ ἔρευνα τῆς Ἑπείρου, ἰδιαίτερα στὴν περίοδο 1910-1936, κατὰ τὴν ὁποία οἱ τομεῖς γλωσσολογίας, λαογραφίας καὶ γραμματολογίας ἦταν ἐλάχιστα ἀναπτυγμένοι, ἀλλὰ καὶ μέχρι σήμερα.

Ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ κοινωνικὴ δραστηριότητα τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἀκολουθεῖ σὲ σημασία τὸ τμῆμα τῶν ἐκδεδομένων ἐργασιῶν του. Ἡ ἐπιστημονικὴ συμπληρώνει τὴ συγγραφικὴ του δράση στοὺς βασικοὺς κλάδους τῶν ἐνδιαφερόντων του (γλώσσα, λαογραφία). Ἡ κοινωνικὴ, ὅσο τουλάχιστον ἀφορᾷ τὸ σωματεῖο «Ἐνωσις Ζαγορισίων Ἀθηναίων», ἔχει τὸ χαρακτῆρα τῆς ἠθικῆς στήριξης πρὸς τὴ γενέτειρά του μὲ τὴν ὁποία διατηροῦσε στενοὺς δεσμοὺς παρὰ τὴν ἀπομάκρυνσή του. Ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ ἡ κοινωνικὴ δραστηριότητά του συμπίπτουν στὸ ἐξῆς κοινὸ σημεῖο: ὅτι ἀνα-

109. Βλ. σελ. 390 κέξ.

110. Στὸν τομέα τῆς τοπωνυμολογίας τῆς Ἑπείρου ἐπικρατεῖ κατάσταση ἀνάλογη μὲ αὐτὴ τῆς διαλεκτολογίας, βλ. σημ. 104. Οἱ ἐπιστημονικὲς μελέτες εἶναι πολὺ λίγες. Συλλογὲς τοπωνυμίων ὑπάρχουν ἀρκετὲς σὲ τοπικὰ περιοδικά, π.χ. Ἑπειρωτικὰ Χρονικά, Ἑπειρωτικὴ Ἑστία, Κόνιτσα, Σκουφᾶς κ.ἄ., σὲ ἐφημερίδες ποῦ ἐκδίδονται ἀπὸ ἰδιῶτες ἢ συλλόγους ἀποδήμων Ἑπειρωτῶν, σὲ ἐργασίες τοπικῆς ἱστορίας-λαογραφίας κλπ. Εἰδικὴ ἐργασία μὲ τὴ σχετικὴ βιβλιογραφία (μελέτες καὶ ἄλλα δημοσιεύματα μὲ τοπωνυμικὸ ὕλικό) δὲν ὑπάρχει. Βιβλιογραφία τῆς περιόδου μέχρι τὸ 1962 βλ. Δ. Βαγιακάκου, Σχεδιάσμα περὶ τῶν τοπωνυμικῶν καὶ ἀνθρωπωνυμικῶν σπουδῶν ἐν Ἑλλάδι (1833-1962), 3. Ἑπειρος, Ἀθηνᾶ 66 (1962) 374-378. Ἐργασίες τῆς μετέπειτα περιόδου βλ. στίς γενικὲς γλωσσικὲς βιβλιογραφίες τοῦ Δ. Βαγιακάκου, πβ. σημ. 104 καὶ στὴν ἐπίσης γενικὴ τοπωνυμολογικὴ βιβλιογραφία *Bibliographia Onomastica-Græce*, *ONOMA* 10 (1962-63) - 29 (1987-89). Μιὰ σύντομη γενικὴ ἀποτίμηση γιὰ τὴν πορεία τῆς τοπωνυμολογικῆς ἔρευνας τῆς Ἑπείρου βλ. Μηνᾶς, Ἑπειρος - Γλώσσα 287.

πτύσσονται μέσα σὲ ἰδρύματα καλλιέργειας τοῦ ἠπειρωτισμοῦ, γι'αὐτὸ καὶ ἐντάσσονται στὰ πλαίσια τῆς εὐρύτερης προσφορᾶς πρὸς τὴν ἰδιαίτερη πατρίδα του. Ἡ προσφορά του ἀξιολογεῖται ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ ἰδρύματα μὲ ἀφορμὴ τὸ θάνατό του σὲ πεπραγμένα ἢ νεκρολογίες. Ἔτσι στὴ Λογοδοσία Πεπραγμένων τῆς ἠπειρωτικῆς Ἐταιρείας τῶν ἐτῶν 1935-37¹¹¹ ὁ Ἀναγνωστοπούλου χαρακτηρίζεται «πολύτιμος συμβουλευτικὸς καὶ ἐκτελεστικὸς αὐτῆς παράγων» ἐνῶ στὴ Γενικὴ Συνέλευση τῆς Ἐνώσεως Ζαγορησίων Ἀθηνῶν τοῦ ἔτους 1937 περιλαμβάνεται ἀνάμεσα στὰ διακεκριμένα μέλη ποὺ ἔχασε τὸ σωματεῖο λόγω θανάτου¹¹². Ἀλλὰ καὶ στὴ νεκρολογία ποὺ δημοσίευσαν τὰ «ἠπειρωτικὰ Χρονικά»¹¹³ ὁ θάνατός του χαρακτηρίζεται «βαρὺ πλήγμα» γιὰ τὸ περιοδικό¹¹⁴.

Τὰ κατάλοιπα τοῦ Ἀναγνωστοπούλου παρουσιάζουν ἐνδιαφέρον κυρίως λόγω τοῦ χειρογράφου τοῦ «Κουβαρᾶ» τοῦ 1819 τὸ ὁποῖο διασώζουν. Ἄν τὸ χειρόγραφο εἶναι πραγματικά, ὅπως ὑποστηρίζουμε¹¹⁵, τὸ ἴδιο τὸ χειρόγραφο τοῦ «Κουβαρᾶ» τοῦ Ἀραβαντινοῦ περιέχουν μιὰ ἀπὸ τρεῖς χειρόγραφες πηγές τοῦ «Κουβαρᾶ» ποὺ εἶχε στὴ διάθεσή του ὁ λόγιος¹¹⁶. Ἡ ἀποκάλυψη καὶ ἡ συστηματικὴ μελέτη τῆς θὰ βοηθήσει στὴν ἐπίλυση καίριων προβλημάτων ποὺ προκάλεσε ἡ ἀπουσία τῆς καὶ ποὺ εἶναι ἱστορικὰ καὶ φιλολογικὰ.

Ἀπὸ ἔγκυρους γλωσσολόγους ἔχει ἐκφρασθεῖ ἡ ἄποψη ὅτι ὁ πρόωρος θάνατος τοῦ Ἀναγνωστοπούλου, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ ζημία ποὺ προκάλεσε γενικότερα στὴν ἑλληνικὴ γλωσσολογία, ἔπληξε εἰδικότερα τὴν ἐπιστημονικὴ μελέτη τῶν ἰδιωμάτων τῆς ἠπειροῦ, γιὰτὶ διέκοψε τὴ δραστηριότητα ἑνὸς ἐρευνητῆ τῶν τοπικῶν ἰδιωμάτων, ὁ ὁποῖος ἦταν ταυτόχρονα καὶ ἠπειρωτικῆς καταγωγῆς, ἦταν λοιπὸν ἐπόμενο, λόγω τῆς καταγωγῆς του, νὰ ἔχει πάντα στραμμένο τὸ ἐνδιαφέρον του πρὸς τὰ ἰδιώματα τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας του¹¹⁷. Ἐκτιμώντας κανεῖς συνολικὰ τὸ γλωσσολογικὸ, λαογραφικὸ καὶ γραμματολογικὸ ἔργο ποὺ ἄφησε πίσω του καὶ κρίνοντας ἀπὸ τοὺς τομεῖς πάνω στοὺς ὁποίους ἐργάσθηκε (συγγραφὴ ἐργασιῶν, ὀργάνωση ἔρευνας, γλωσσικῆς —κυρίως διαλεκτολογικῆς— ἀλλὰ καὶ λαογραφικῆς, καὶ συγκέντρωση ἱστορικῶν πηγῶν - χειρόγραφο «Κουβαρᾶ»), μπορεῖ νὰ ὑπο-

111. Βλ. *HE* Λογοδοσία 1935-37 7.

112. Βλ. *Ἐνωσις Ζαγορησίων* 1.

113. Τὴ νεκρολογία ἔγραψε ὁ Π. Βιζουκίδης, συνεπιμελητῆς τοῦ Ἀναγνωστοπούλου στὴν ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ. Πβ. καὶ σελ. 390.

114. Βλ. *Βιζουκίδης* 261.

115. Βλ. σελ. 396.

116. Βλ. *Βρανούσης*, *Χρονικά ἠπειροῦ* 139 κέξ.

117. Βλ. *Μηνᾶς*, *ἠπειρος* - *Γλώσσα* 286.

στηρίξει ὅτι ἐπληξε γενικότερα τὴ νεοελληνικὴ ἔρευνα τῆς Ἡπείρου, ἰδιαίτερα τὴν προπολεμικὴ περίοδο. Μπορεῖ ἀκόμη νὰ προσθέσει ὅτι ἐπληξε καὶ τὸν Ἡπειρωτισμὸ ἀφαιρώντας ἀπὸ βασικὰ ἰδρύματά του καὶ φορεῖς τῆς προπολεμικῆς περιόδου ἓνα δραστήριο καὶ καταξιωμένο παράγοντα.

Δ. ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Ἡ κηδεῖα τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἔγινε στὸν τόπο κατοικίας του, στὴν Ἀθήνα, μὲ τὴ συμμετοχὴ τῶν πανεπιστημιακῶν ἀρχῶν, τῶν συναδέλφων του καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ φοιτητῶν, ἐπιστημονικῶν καὶ ἄλλων ὀργανώσεων, πολλῶν δημοσιογράφων, ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων καὶ πολλῶν φίλων του. Ἐκφωνήθηκαν πολλοὶ ἐπικήδειοι λόγοι καὶ κατατέθηκαν στεφάνια¹¹⁸. Δημοσιεύθηκαν ἐπίσης ψηφίσματα¹¹⁹ καὶ ἓνας μεγάλος ἀριθμὸς νεκρολογιῶν καὶ ἄλλων ἐπικήδειων δημοσιευμάτων¹²⁰.

118. Τὰ ὀνόματα τῶν ἐκπροσώπων τῶν πανεπιστημιακῶν ἀρχῶν, τῶν φοιτητῶν καὶ ἄλλων ἰδρυμάτων καθὼς καὶ ἰδιωτῶν ποὺ ἐκφώνησαν λόγους βλ. *HX* 12 (1937) 268. Ἀνάμεσά τους διακρίνεται αὐτὸ τοῦ ἀντιπροέδρου τῆς ἐν Ἀθῆναις Ἡπειρωτικῆς Ἐταιρείας Δ.Σ. Μπαλάνου, βλ. σημ. 93, ὁ ὁποῖος ἐκφώνησε λόγο ἐκ μέρους τοῦ ἰδρύματος. Τὰ ὀνόματα τοῦ ἐκπροσώπου τοῦ ἠπειρωτικοῦ σωματείου «Ἐνωσις Ζαγορησίων Ἀθηνῶν» Ἀναστ. Σακελλαρίου, ἀντιπροέδρου τοῦ σωματείου, ἐκπαιδευτικοῦ συμβούλου καὶ τοῦ ἐκπροσώπου τῆς κοινότητος Παπίγκου Κων. Λαζαροῖδη, δικηγόρου, καθὼς καὶ τοὺς ἴδιους τοὺς ἐπικήδειους βλ. ἐφημ. *Ἡπειρωτικὸν Βῆμα Ἀθηνῶν*, 15-1-1937 ἀρ. φύλλ. 267 σελ. 1. Πβ. ἐπίσης καὶ *Ἡλιόπουλος* 203.

119. Ψηφίσματα ἐκδόθηκαν ἀπὸ: 1) τὴ Σύγκλητο τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, βλ. ἐφημ. *Πρωΐα*, ἔτος *IB* 31-12-36 ἀρ. 12-60 σελ. 7, 2) τὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὁ.π., 3) τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρείας, ὁ.π., 4) τὴν Ἐνωση τῶν ἐν Ἀθῆναις καὶ Πειραιεῖ Παπιγκιωτῶν «Ἡ Ἀναγέννησις», βλ. ἐφημ. *Ἡπειρωτικὸν Βῆμα Ἀθηνῶν* 15-1-1937 ἀρ. φύλλ. 267 σελ. 1, 5) τὴν Ἐνωση Ζαγορησίων Ἀθηνῶν, βλ. ἐφημ. *Ἡπειρωτικὸν Βῆμα Ἀθηνῶν* 1-1-1937 σελ. 4.

120. Νεκρολογίαις ἔχουν γραφεῖ: α) σὲ ἑλληνικὰ περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες ἀπὸ τοὺς: 1) *Περικλῆ Κ. Βιζουκίδη*, Γεώργιος Π. Ἀναγνωστόπουλος (1884-1936), *HX* 12 (1937) 261-273, 2) *Κ. Ν. Ἡλιόπουλο*, Γεώργιος Π. Ἀναγνωστόπουλος (1884-1936), Ἀθηνᾶ 47 (1937) 203-220, 3) *Ἄριστο Καμπάνη*, Ἐκεῖνοι ποὺ φεύγουν, ἐφημ. *Ἐβδομαδιαῖος Νέος Κόσμος*, ἔτος *A* ἀρ. φύλλ. 21 14-1-37 σελ. 2, 4) *Ἐμμ. Κριαρᾶ*, Γεώργιος Π. Ἀναγνωστόπουλος, *N. Ἐστία* 21 (1937) 217-219, 5) *Στ. Κυριακίδη*, Γεώργιος Π. Ἀναγνωστόπουλος (1884-1936), *Λαογραφία IB* (1938-1948) 305-307, 6) *Στεφ. Μάνο*, Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος, ἐφημ. *Βραδυνή* 5-1-37 σελ. 2, 7) *Ο. Merlier*, Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος, *N. Ἐστία* 21 (1937) 140, 8) «*Φίλιππος*», Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος, *Πυθαγόρας - Γνώμων* 6 (1937), τεύχ. 3, 87, 9) *Κ. Π. Χατζηϊωάννου*, Γεώργιος Π. Ἀναγνωστόπουλος, *Κυπριακὰ Χρονικὰ II* (1937), τεύχ. *A* 77-79, 10) Δ/ση τοῦ περ. *Γνώσις*, βλ. τόμ. *Γ* (1936), τεύχ. 1-2 (ἐκδ. Ἐν Λευκωσίᾳ) 322. Μὲ τὴν εὐκαιρία εὐχαριστῶ θερμὰ τὸν κ. Κων. Κωνσταντινίδη, ἀναπληρωτὴ καθηγητὴ Βυζαντινῆς Ἱστορίας τοῦ Τμήματος Ἱστορίας καὶ Ἀρχαιολογίας τοῦ Παν. Ἰωαννίνων γιὰ τὴ φωτοτύπηση καὶ μεταφορὰ τοῦ κειμένου τῆς νεκρολογίας ἀπὸ τὴ Βιβλιοθήκη Μακαρίου τῆς

Κατὰ τὶς ἐκδηλώσεις πένθους αἰσθητὴ ἦταν ἡ παρουσία τοῦ ἠπειρωτικοῦ στοιχείου, τὸ ὁποῖο, ἐκπληρώνοντας μιὰ αὐτονόητη ὑποχρέωση, ἔσπευσε αὐθόρμητα νὰ ἀποτίσει φόρο τιμῆς καὶ σεβασμοῦ σὲ ἓνα «λαμπρὸν Ἡπειρώτην»¹²¹. Στὴν κηδεῖα παραβρέθηκαν οἱ Ἡπειρωτῆτες ἐπιστήμονες τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς καθὼς καὶ τὸ προεδρεῖο καὶ μέλη τῆς Ἐνώσεως Ζαγορισίων Ἀθηνῶν¹²². Ἐκφωνήθηκαν ἐπικήδειοι λόγοι ἀπὸ τὸν ἀντιπρόεδρο τῆς Ἐνώσεως καὶ ἀπὸ ἐκπρόσωπο τῆς γενέτειράς του Παπίγκου¹²³, ἐνῶ ἡ ἐφημερίδα «Ἡπειρος» τῶν Ἰωαννίνων δημοσίευσε συλλυπητήριον σημείωμα καὶ τὰ «Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ» ἐκτενὴ νεκρολογία¹²⁴. Ἐπίσης προκηρύχθηκε στὴ μνήμη του ἀπὸ τὰ «Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ» λαογραφικὸς διαγωνισμὸς μὲ ἀθλοθέτη τὸν καθηγητὴ Π. Βιζουκίδη καὶ κριτὴ τὸν καθηγητὴ τῆς Λαογραφίας Στ. Κυριακίδη¹²⁵.

Σήμερα, στὸ Πάπιγκο, μιὰ ὁδὸς ποὺ φέρει τὸ ὄνομά του, διατηρεῖ, ζωντανή, τὴ μνήμη ἐνὸς διακεκριμένου τέκνου του.

Λευκωσίας Κύπρου καὶ β) σὲ ξένα περιοδικὰ ἀπὸ τοὺς: 1) F. D., G. Anagnostopoulos, *Byzantinische Zeitschrift* 37 (1937) 287-288, 2) K. N. Iliopoulos, Georg Anagnostopoulos, *Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher* 13 (1936-37) 193-195, 3) Man. Kriaras, Georges P. Anagnostopoulos (1884-1936), *Byzantion* XII (1937) 722-724, 4) B. Lavagnini, *Rivista di Filologia e d' Istruzione Classica* XV (LXV) 1937) 105-106. Συλλυπητήρια σημειώματα καὶ ἀνακοινώσεις τοῦ θανάτου του βλ.: ἐφημ. 1) Πρωῖα (Ἀθῆναι), ἔτος IB', ἀρ. 12-60 31-12-36 σελ. 1 καὶ 7, 2) Ἐλεύθερον Βῆμα 31-12-36 (Ἀθῆναι) σελ. 2, 3) Ἡπειρος (Ἰωάννινα) 5-1-1937 σελ. 1. Ἀνακοίνωση τοῦ θανάτου του σὲ γενικὲς συνελεύσεις καὶ συνεδρίες ἐπιστημονικῶν καὶ ἄλλων ἰδρυμάτων βλ.: 1) Λογοδοσία Πεπραγμένων Ἡπειρωτικῆς Ἐταιρείας 1935-1937 7, 2) Ἐκθέσις τῶν ὑπὸ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας πεπραγμένων κατὰ τὸ ἔτος 1936, Ἀθηνᾶ 47 (1937) 273-274, 3) Τὰ ὑπὸ τῆς Ἐταιρείας [Βυζαντινῶν Σπουδῶν] κατὰ τὸ 1936 Πεπραγμένα, ΕΕΒΣ IB (1936) 563, 4) [Société de Linguistique de Paris] Séance du 6 Février 1937, *Bulletin de la Société de Linguistique de Paris* 38 (1937) No 113 xij.

121. Ὁ χαρακτηρισμὸς «λαμπρὸς Ἡπειρώτης» ἀνήκει στὸν Π. Βιζουκίδη καὶ ἀναφέρεται στὴ νεκρολογία του γιὰ τὸν Ἀναγνωστόπουλο. Ὁ Βιζουκίδης χαρακτήρισε ἐπίσης τὸν Ἀναγνωστόπουλο «λαμπρὸν Ἕλληνα». Τοὺς δύο χαρακτηρισμοὺς προσθέτει στὸν χαρακτηρισμὸ «λαμπρὸς ἄνθρωπος», τὸν ὁποῖο ἀπέδωσε στὸν ἀείμνηστο καθηγητὴ, λίγες μέρες μετὰ τὸν θάνατό του, ὁ Γ. Χατζιδάκης μὲ τὴ φράση του: «Δὲν χάνεται ἡ γλωσσολογία, οὔτε τὸ ἔθνος, ἐχάθη ὁ λαμπρὸς ἄνθρωπος», βλ. ΗΧ 12 (1937) 267, πβ. καὶ 261.

122. Βλ. ἐφημ. Ἡπειρωτικὸν Βῆμα Ἀθηνῶν 15-1-1937, ἀρ. φύλλ. 267 σελ. 1.

123. Βλ. σημ. 118.

124. Ἡ νεκρολογία ἔχει γραφῆ ἀπὸ τὸν Π. Βιζουκίδη. Βλ. σημ. 120.

125. Ἡ προκήρυξη τοῦ διαγωνισμοῦ δημοσιεύθηκε στὰ ΗΧ 11 (1936) 343-344 καὶ ἡ κρίση τῶν συλλογῶν ποὺ ὑποβλήθηκαν στὰ ΗΧ 12 (1937) 300-307.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

- Ἀναγνωστόπουλος
Ρῆμα Ἀναγνωστόπουλος Γ.Π., Γλωσσικά ἀνάλεκτα, 2. Περί τοῦ ρήματος ἐν τῇ ἐν Ἠλείρῳ ὁμιλουμένη, Ἀθηνᾶ 36 (1924) 61-98.
- Ἀναγνωστόπουλος
Ἰδιώματα Ἠλείρου Ἀναγνωστόπουλος Γ.Π., Τὰ γλωσσικά ἰδιώματα τῆς Ἠλείρου, Ἠπειρωτικά Χρονικά 1 (1926) 81-85.
- Ἀναγνωστόπουλος
Υπόμνημα Ἀναγνωστόπουλος Γ.Π., Ὑπόμνημα πρὸς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου, Ἐν Ἀθήναις 1926, 17.
- Ἀναγνωστόπουλος
Βούρμπιανη Ἀναγνωστόπουλος Γ.Π., Περί τοῦ ἰδιώματος τῆς ἐν Ἠλείρῳ Βουρμπιάνης καὶ τῶν περὶ αὐτὴν κωμῶν, Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher 7 (1928-1929) 448-461.
- Ἀναγνωστόπουλος
Ὀρθογραφία Ἀναγνωστόπουλος Γ.Π., Ὀρθογραφία, Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδεΐᾳ, λ. Ἑλλάς [Ἡ' Γλῶσσα] τόμ. I 714-718, ἔκδ. «Πυρσός» Α.Ε., Ἀθῆναι 1934.
- Ἀναγνωστόπουλος
Ἀραβαντινός Ἀναγνωστόπουλος Γ.Π., Π. Στ. Ἀραβαντινός, Λαϊκὸν Πανεπιστήμιον «Βραδυνῆς» 4 (1935-36) 1 (13) 201-207.
- Ἀραβαντινός
Βιζουκίδης Ἀραβαντινός Π., Βιογραφικὴ συλλογὴ λογίων τῆς Τουρκοκρατίας, Εἰσαγωγή-Ἐπιμέλεια Κ. Θ. Δημαρᾶ, ἔκδ. ΕΗΜ, Ἰωάννινα 1960, κζ+249.
- Βιζουκίδης Βιζουκίδης Π., Γεώργιος Π. Ἀναγνωστόπουλος (1884-1936) (Νεκρολογία), Ἠπειρωτικά Χρονικά 12 (1937) 261-273.
- Βρανούσης
Χρονικά Ἠλείρου Βρανούσης Λ., Χρονικά τῆς Μεσαιωνικῆς καὶ Τουρκοκρατουμένης Ἠλείρου, ἔκδ. ΕΗΜ, Ἰωάννινα 1962, στ+221.
- Βρανούσης
Χρονικὸν Ἰωαννίνων Βρανούσης Λ., Τὸ χρονικὸν τῶν Ἰωαννίνων κατ' ἀνέκδοτον δημῶδη ἐπιτομήν, Ἐπετηρὶς Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου 12 (1962) 57-115, Ἀθῆναι 1965.
- Διαμάντης Διαμάντης Κων., Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθη-

- Ἀναγνωστόπουλος νῶν Γ. Πολυχρ. Ἀναγνωστόπουλος (1874-1936), ᾠΑπαντα 14-15, Ἀθήνα 1992 177-216.
- Διαμάντης
Ἀνθολογία Διαμάντης Κων., Ἀνθολογία ἱστορικῶν ἐγγράφων καὶ χειρογράφων, IV. Ἀντίγραφον Χρονικοῦ τῆς Ἠλείρου ἀπὸ τὸν «Κουβαρᾶ» τῆς Μονῆς τῶν Φιλανθρωπινῶν τοῦ Σπανοῦ, ᾠΑπαντα 14-15, Ἀθήνα 1992 224-244.
- Ἐκθεσις
Γλ. Διαγωνισμοῦ Ἐκθεσις Γλωσσικοῦ Διαγωνισμοῦ τοῦ ἔτους 1951 τῆς ἐν Ἀθήναις Γλωσσικῆς Ἐταιρείας, Ἀθηνᾶ 55 (1951) 365-368.
- Ἡλιόπουλος Ἡλιόπουλος Κ. Ν., Γεώργιος Π. Ἀναγνωστόπουλος (1884-1936) (Νεκρολογία), Ἀθηνᾶ 47 (1937) 203-220.
- Ἐνωσις Ζαγορισίων Ἐτησία Γενικὴ Συνέλευσις τῆς Ἐνώσεως Ζαγορισίων, ἔφημ. Ἠπειρωτικὸν Βῆμα Ἀθηνῶν, 4-6-1937 σελ. 1.
- HE Λογοδοσία
1935-37 Ἠπειρωτικῆς Ἐταιρείας, Λογοδοσία Πεπραγμένων ἐτῶν 1935-37, Ἐν Ἀθήναις 1938, 28.
- ΕΕΒΣ Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν.
- ΗΧ Ἠπειρωτικὰ Χρονικά.
- Γκίνης Γκίνης Δ., Τὸ ἐξ ἐθίμων δίκαιον τῶν Χίων ἐπὶ Τουρκοκρατίας, Ἑλληνικά 11 (1939) 299-306.
- Höeg Höeg C., Παρατηρήσεις στὰ «Γλωσσικὰ Ἀνάλεκτα» τοῦ κ. Γ. Π. Ἀναγνωστοπούλου, Ἀθηνᾶ 36 (1924) 289-296.
- Κοντοσόπουλος Κοντοσόπουλος Ν. Γ., Ὁ γλωσσικὸς Ἀτλας τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ σχετικὰ προβλήματα, Λεξικογραφικὸν Δελτίον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 11 (1966-67) 115-133.
- Κυριακίδης Κυριακίδης Στ., Γεώργιος Π. Ἀναγνωστόπουλος (1884-1936) (Νεκρολογία), Λαογραφία 12 (1938-48) 305-307.
- ΛΔ Λεξικογραφικὸν Δελτίον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.
- Μάγερ Μάγερ Κ., Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Τύπου, τόμ. Β΄, Ἀθῆναι 1959, 381.

- ΜΕΕ Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεῖα, ἔκδ. «Πυρσὸς» Α-ΚΔ, Ἀθῆναι 1926-34 [= Παύλου Δρανδάκη, Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεῖα, ἔκδ. 2α τόμ. Α-ΚΔ+Συμπλ. τόμ. Α-Δ, ἔκδ. «Ὁ Φοῖνιξ», Ἀθῆναι ἄ.ἔ., [1956]].
- Μηνᾶς, Ἡπειρος - βιβλιογραφία 1980 Μηνᾶς Κ. Γλωσσολογία (βιβλιογραφία γιὰ τὴν Ἡπειρο), Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ 22 (1980) 267-273.
- Μηνᾶς, Ἡπειρος - βιβλιογραφία 1983 Μηνᾶς Κ., Γλωσσολογία (βιβλιογραφία γιὰ τὴν Ἡπειρο), Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ 25 (1983) 311-315.
- Μηνᾶς Ἡπειρος-γλῶσσα Μηνᾶς Κ., Ἡ γλωσσολογικὴ ἐξέταση τῆς Ἡπείρου, Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ 28 (1986-87) 285-290.
- Merlier Merlier Ο., Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος (Νεκρολογία), Νέα Ἑστία 21 (1937) 140.
- Μπαλᾶνος Μπαλᾶνος Δ. Σ., Τὸ Πανεπιστημιακὸν Ζήτημα ἐπὶ τῆς ὑπουργίας μου 30.11.35-13.1.36, Ἐν Ἀθήναις 1936, 16.
- Μπόγκας Μπόγκας Εὐ., Τὰ γλωσσικὰ ιδιώματα τῆς Ἡπείρου τόμ. 1-2, ἔκδ. ΕΗΜ, Ἰωάννινα 1964-66.
- Νικολαΐδης Νικολαΐδης Ι.Ν., Ἱστορικὴ μονογραφία περὶ τῆς ἐν Ἡπείρῳ χώρας Βεζίτζης, Ἐν Ἰωαννίνοις 1939, 168.
- Πάγκαλος Πάγκαλος Γ., Περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ιδιώματος τῆς Κρήτης, τόμ. Α', Ἐν Ἀθήναις 1955, 475.
- Πᾶνος Πᾶνος Στ., Γ. Π. Ἀναγνωστόπουλος (Νεκρολογία), ἔφημ. Βραδυνή, 5-1-1937 σελ. 2.
- Παπαγεωργίου Παπαγεωργίου Λ. Ι., Γλωσσικὴ σύγκριση Ἡπείρου καὶ Κέρκυρας, Νεοελληνικὴ Διαλεκτολογία, τόμ. 1ος, Πρακτικὰ Α' Πανελληνίου Συνεδρίου Νεοελληνικῆς Διαλεκτολογίας [Ρόδος 26-30.3.1992], Ἀθήνα 1994 326-370.
- Παπαϊωάννου Πάπιγκο Παπαϊωάννου Ι. Γ., Τὸ Πάπιγκο, τόμ. 1ος, Θεσσαλονίκη 1977, 226.
- Παπαϊωάννου Μ. Ἀναγνωστόπουλος Παπαϊωάννου Ι. Γ., Μιχαὴλ Ἀναγνωστόπουλος, Ἀθῆναι 1981, 86.

- Φωτιάδης Φωτιάδης Ε. Π., Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος, Νεώτερον Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν «Ἡλίου», 1η ἔκδοση, Ἀθῆναι ἄ.ἔ. [1948-1955], τόμ. Β' 634.
- Πλουμίδης Πλουμίδης Γ., Π. Ἀραβαντινός, Ἐγκυκλοπαιδεία Πάπυρος-Λαρούς-Μπριτάννικα, ἔκδ. Πάπυρος, τόμ. 10ος 1981, 269.
- ΠΑΑ Πρακτικά Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.
- Πρωϊα Πρωϊα (ἔφημερίδα), Ἀθῆναι (δ/ντής Στ. Ι. Πεσμαζόγλου).
- REG Revue des Études Greques.
- Σάρρος Σάρρος Δ., Παρατηρήσεις εἰς τὸ Ἡπειρωτικὸν γλωσσάριον τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ, Ὁ ἐν Κων/πόλει Ἑλλ. Φιλολογικὸς Σύλλογος, Πεντηκονταετηρίς (1861-1911), παραρτ. του ΛΔ τόμ., Ἐν Κων/πόλει 1913-1921 383-424.
- Σούλης, Ἀραβαντινός Σούλης Χρ. Γ. Η. Ἀραβαντινός, Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. Ε' 680-681.
- Σούλης, Σάρρος Σούλης Χρ. Γ., Δημήτριος Σάρρος (Νεκρολογία), Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ 13 (1938) 191-196.
- Σπυρίδων Σπυρίδων, ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος (21 Μαρτίου 1956), Ἀθῆναι 1956, 39 (ἀνάτ. περιόδ. Ἐκκλησία ΛΓ (1956) 97-130).
- Stadtmüller Stadtmüller G., Τὰ προβλήματα τῆς ἱστορικῆς διερευνήσεως τῆς Ἡπείρου, Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ 9 (1934) 140-169.
- Τριανταφυλλίδης Τριανταφυλλίδης Μ., Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ, τόμ. 1ος, Ἱστορικὴ Εἰσαγωγή, Ἀθήνα 1938, 667.
- Τριανταφυλλίδης Τριανταφυλλίδης Μ., Δημοτικισμὸς καὶ ἀντίδραση, Ἀθήνα 1960, 397.
- Τριανταφυλλίδης Δημοτικισμὸς-ἀντίδραση
- Ξύδης Ξύδης Θεόδ., Σάρρος Δημ., Μεγάλη Ἐγκυκλοπαιδεία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας, ἔκδ. Χάρη Πάτση, τόμ. 12ος, Ἀθῆναι 107-111.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΠΙΚΗΔΕΙΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑ

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ (1910-1936)*

Α. ΑΥΤΟΤΕΛΗ ΕΡΓΑ

1. Περί τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου, Ἐναίσιμος ἐπὶ διδακτορία διατριβή, βραβευθεῖσα ἐν τῷ Ραλλεῖῳ φιλολ. διαγωνισμῷ. Ἐν Θεσσαλονίκη, τύποις Ἰ. Κωνσταντινίδου, 1915, σελ. 44.
2. Ὁ Μιχαὴλ Ἀναγνωστόπουλος (ἢ Ἀνάγνος). Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, 1923, σελ. 62 (γραμμένο σὲ συνεργασία μὲ τὸν Δημ. Χ. Ἀναγνωστόπουλο).
3. Σύντομος ἱστορία τῶν ἑλληνικῶν διαλέκτων, Μέρος πρῶτον. Ἱστορία τῶν ἀρχαίων διαλέκτων. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, 1924, σελ. ι+162. [Βιβλιοκρ.: Ἐμμ. Πεζόπουλος, Ἀθηνᾶ 36 (1924) 299-300. D. Hesselting, Museum 33 (1926) 115. A.H. (= Heisenberg), Byzantinische Zeitschrift 25 (1925) 424. E. Hermann, Philologische Wochenschrift 45 (1925) 545-547].
4. Tsakonische Grammatik, mit einem Geleitwort von Prof. Dr. Ed. Schwyzer (Texte und Forschungen zur byzantinisch-neugriechischen Philologie, zwanglose Beihefte zu den Byzantinisch-Neugriechischen Jahrbüchern, Herausgegeben von Prof. Dr. N. A. Bees (Βέης), nr. 5). Berlin, Urania-Buchhandlung-Athen, Verlag P. D. Sakellarios, 1926, σελ. XI+84. [Βιβλιοκρ.: P. Kretschmer, Glotta XVII (1929) 229-300. Ant. Meillet, Bulletin de la Société de Linguistique de Paris XXX, No 3 (1930) 108. G. Rohlfs, Gnomon VIII (1932) 216-217].
5. Ὑπόμνημα πρὸς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου. Ἐν Ἀθήναις 1926, σελ. 17.
6. Σημειώσεις. Γενικὴ Γλωσσικὴ, ἐπὶ τῇ βάσει ἐστενογραφημένων παραδόσεων. Παν. ἔτος 1936 (Κεντρικὴ πώλησις, Κατάστημα Γραφομηχανῶν Τάσσου Κουράση, Βερανζέρου 11, Πλατεῖα Κάνιγγος), Ἀθῆναι.
7. Γραμματικὴ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης. Πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν γυμνασίων, ἡμιγυμνασίων κ.λ.π. (Ἐγκριθεῖσα κατὰ τὸν τελευταῖον διαγωνισμόν διὰ τὴν πενταετίαν 1931-1936), Ἔκδοσις 1η. Ἐν Ἀθήναις, Βιβλιοπωλεῖον Ἰω. Ν. Σιδέρη, 52 Ὀδὸς Σταδίου - Μέγαρον Ἀρσακείου 1935, σελ. 175 (γραμμένο σὲ συνεργασία μὲ τὸν Ἐμμ. Παντελάκη, πρώην γυμνασιάρχην).

* Στὴν ἐργογραφία περιλαμβάνονται τὰ ἔργα ποὺ ἀναγράφονται στοὺς γνωστοὺς ἀπὸ τὶς νεκρολογίες τοῦ Ἀναγνωστοπούλου καταλόγους δημοσιευμάτων του, ἀλλὰ καὶ ἔργα ποὺ ἔχουν παραλειφθεῖ, καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ σύνολο τῶν ἀρθρῶν του στὴ Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδεῖα. Περιλαμβάνονται ἐπιπλέον καὶ οἱ γνωστὲς σὲ μᾶς βιβλιοκρισιεὶς ἢ βιβλιοπαραρσιάσεις τῶν δημοσιευμάτων του. Κατάταξη τῶν ἔργων ἀνάλογα μὲ τὸ περιεχόμενον βλ. στὶς νεκρολογίες του ποὺ ἔχουν δημοσιευθεῖ στὰ περιοδικά: Ἀθηνᾶ 47 (1937) 215-220, ΗΧ 12 (1937) 268-273 καὶ Νέα Ἐστία 21 (1937) 218-219.

Β. ΑΡΘΡΑ ΣΕ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ
ΚΑΙ ΤΙΜΗΤΙΚΟΥΣ ΤΟΜΟΥΣ

1. Συλλογή παροιμιῶν τοῦ Ζαγορίου. Λαογραφία 2 (1910-1911) 307-329.
2. Κατάραι ἐκ τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἡπείρου. Λαογραφία 3 (1911-1912) 270-272.
3. Λαογραφικά ἐξ Ἡπείρου. Λαογραφία 5 (1915-1916) 3-51.
4. Τὸ ἄσμα τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ. Κυπριακὴ παραλλαγή. Λαογραφία 5 (1915-1916) 371-373.
5. Προλήψεις καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι ἐν Παπίγκῳ τοῦ Ζαγορίου. Λαογραφία 8 (1921) 217-219.
6. Ὀλίγα περὶ τῆς κλίσεως τῶν ὀνομάτων καὶ ἀντωνυμιῶν ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου. Ἀφιέρωμα εἰς Γ. Ν. Χατζιδάκιν, Ἐν Ἀθήναις 1921, 176-183.
7. Περὶ τοῦ ἄρθρου. Ἀθηνᾶ 34 (1922) 166-247 (ἀνάτυπο μὲ τὸν τίτλο: Συμβολὴ πρῶτη εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Περὶ τοῦ ἄρθρου ἦτοι ἱστορικὴ ἔρευνα τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς χρήσεως αὐτοῦ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ καὶ τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, 1922).
[Βιβλιοκρ.: P. Kretschmer, Glotta XIV (1925) 232-233. Ant. Meillet, Bulletin de la Société de Linguistique de Paris XXIV (1924) 2e fasc. 62. Ed. Schwyzer, Bursian's Jahresbericht (1925) 131. H. Pernot, Revue des Études Grecques 37 (1924) 365-366. K. D., Byzantinische Zeitschrift 24 (1924) 436].
8. Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς Κυπριας διαλέκτου. Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον Μέσης καὶ Νέας Ἑλληνικῆς 6 (1923) 72-87.
[Βιβλιοπαρουσίασις: P. Kretschmer, Glotta 14 (1925) 209].
9. Περὶ τῶν νεοελληνικῶν ἀνδρωνυμικῶν. Λαογραφία 7 (1923) 121-126.
10. Ἀνέκδοτα λαογραφικά ἐκ Κύπρου. Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον Μέσης καὶ Νέας Ἑλληνικῆς 6 (1923) 86-87.
11. Γλωσσικά ἀνάλεκτα. Ἀθηνᾶ 36 (1924) 3-98 (ἀνάτυπο μὲ τὸν τίτλο: Γλωσσικά ἀνάλεκτα ἦτοι 1) περὶ τῆς γλώσσης τῶν κωμωδιῶν τοῦ Ἀριστοφάνους (πραγματεία τυχοῦσα τοῦ Κοντείου βραβείου). 2) περὶ τοῦ ρήματος ἐν τῇ ἐν Ἡπείρῳ ὀμιλουμένη. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, 1923).
[Βιβλιοκρ.: C. Höeg, Ἀθηνᾶ 36 (1924) 289-296. P. von der Mühl, Philologische Wochenschrift 46 (1926) 593-595. W. Wust, Bursian's Jahresbericht 207 (1926) 107 κέξ.].
12. Εἰσαγωγή εἰς τὴν νεοελληνικὴν διαλεκτολογίαν. Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν νέων ἐλληνικῶν διαλέκτων. Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν Α (1924) 93-108 (ἀνάτυπο μὲ τὸν τίτλο: Εἰσαγωγή εἰς τὴν Νεοελλ. Διαλεκτολογίαν. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1924).
[Βιβλιοκρ.: F. Dölger, Philologische Wochenschrift 46 (1926) 610].

13. Κυπριακαὶ παροιμίαι. Κυπριακὰ Χρονικὰ 2 (1924) τευχ. Α-Β 12-24, τευχ. Γ 68-75, τευχ. Δ 98-107.
14. Περί τῆς ἐπιδράσεως τῆς Βενετίας εἰς τὰς ὑπ' αὐτῆς καταληφθείσας ἑλληνικὰς χώρας. Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν 2 (1925) 306-325.
[Βιβλιοκρ.: Α. Η. (= Heisenberg), Byzantinische Zeitschrift 26 (1926) 236].
15. Περί τῆς ἐν Κρήτῃ ὁμιλουμένης καὶ ἰδίως περὶ τοῦ ἰδιώματος Ἀγίας Βαρβάρας καὶ περιχώρων. Ἀθηνᾶ 38 (1926) 139-193 (ἀνάτυπο μὲ τὸν τίτλον: Περί τῆς ἐν Κρήτῃ ὁμιλουμένης καὶ ἰδίως περὶ τοῦ ἰδιώματος Ἀγ. Βαρβάρας καὶ περιχώρων. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Ἑταιρείας «Π. Δ. Σακελλάριος», 1926).
16. Les études linguistiques en Grèce pendant ces dernières années. Byzantion 2 (1926) 601-606.
17. Ἐπίγραμμα τοῦ Wilamowitz ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει τῶν Ἰωαννίνων. Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ 1 (1926) 39-40.
18. Τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆς Ἠλείρου (Ὁδηγίαι διὰ τὴν συλλογὴν τοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου των). Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ 1 (1926) 81-85 (ἀνάτυπο μὲ τὸν τίτλον: 1) Τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆς Ἠλείρου. 2) Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν ἠπειρωτικῶν τοπωνυμίων) (βλ. καὶ ἀρ. 19).
19. Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν ἠπειρωτικῶν τοπωνυμίων. Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ 1 (1926) 86-101 (βλ. καὶ ἀρ. 18).
20. [Σύντομες ὁδηγίαι γιὰ τὴ συγκέντρωσιν καὶ σωστὴ φωνητικὴ καταγραφὴ τοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου]. Προκήρυξις διαγωνισμοῦ ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις Συνδέσμου τῆς κοινότητος Βουρμπιάνης. Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ 1 (1926) 331-332.
21. Ἐτυμολογικά. Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher 5 (1926-1927) 76-78.
22. [Σύντομες ὁδηγίαι γιὰ τὴ συγκέντρωσιν καὶ σωστὴ φωνητικὴ καταγραφὴ τοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου]. Προκήρυξις γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις Συνδέσμου τῆς κοινότητος Βουρμπιάνης. Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ 2 (1927), παράρτημα πρῶτον 61-62.
23. Σύντομος ἱστορία τῶν γλωσσικῶν μελετῶν. Ἀθηνᾶ 39 (1927) 73-100 (ἀνάτυπο μὲ τὸν τίτλον: Σύντομος ἱστορία τῶν γλωσσικῶν μελετῶν. Ἐναρκτήριος εἰς τὸ μάθημα τῆς γλωσσολογίας. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Ἑταιρείας «Π. Δ. Σακελλάριος», 1927).
24. Σταμάτιος Ψάλτης. Θρακικὰ 1 (1928) 240-243.
25. Τὸ Α' Διεθνὲς Γλωσσολογικὸν Συνέδριον τῆς Χάγης. Ἀθηνᾶ 40 (1928) 216-218 (ἀνάτυπο μὲ τὸν τίτλον: Τὸ Α' Διεθνὲς Γλωσσολογικὸν Συνέδριον τῆς Χάγης. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Ἑταιρείας «Π. Δ. Σακελλάριος»).
26. Περί τοῦ ἰδιώματος τῆς ἐν Ἠλείρῳ Βουρμπιάνης καὶ τῶν περὶ αὐτὴν κωμῶν. Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher 7 (1928-1929) 448-461.
27. Ein kleiner Beitrag zur neugriechischen Syntax. (δὲν ἔχω εἶντα φάγω). Donum

- natalicium Schrijnen (Jos.). Nijmegen Utrecht, 1929, 421-422.
28. Τὰ «Ἡπειρωτικά Χρονικά» καὶ οἱ Ἡπειρώται. Ἡπειρωτικά Χρονικά 4 (1929) 186-188.
29. Die Erforschung des Mittelgriechischen und die neugriechischen Dialekte. Byzantinische Zeitschrift 30 (1929-1930) 220-224.
30. Τὸ ζήτημα τῆς ὀρθογραφίας μας. Τὸ Νέο Σχολεῖο Α (1933) τεύχ. 2 43-44.
31. Περί τῆς συγχρόνου κυπριακῆς διαλέκτου καὶ τῆς μελέτης αὐτῆς. Ἡ Γνώσις (ἐν Λευκοσίᾳ Κύπρου) Α (1933-34) τεύχ. 1 10-13.
32. Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς Κυπρίας διαλέκτου. Ἡ Γνώσις (ἐν Λευκοσίᾳ Κύπρου) Α (1933-1934) τεύχ. 2 44-52, τεύχ. 3 84-91.
33. Les langues balkaniques. Revue Internationale des Études Balkaniques I-II (1934-35) 272-273.
34. Ἐπείγουσα συμβολὴ εἰς τὴν νεοελληνικὴν διαλεκτολογίαν. Θερακικά 5 (1934) 310-311.
35. Τὸ διεθνὲς βυζαντινὸν συνέδριον Σόφιας. Ἡ Προϊτα, ἀρ. φύλλ. 9314 τῆς 16ης Σεπτεμβρίου 1934.
36. Ποικίλα γλωσσολογικά. 1) Γλωσσικαὶ παρατηρήσεις εἰς βοιωτικὰς ἐπιγραφάς. 2) Περί τοῦ νεοελληνικοῦ ῥήματος «ἐργᾶ». 3) Περί τοῦ βίου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Γουλιέλμου Schulze. Ἀθηνᾶ 46 (1935) 248-252 (Ἀνάτυπο μὲ τὸν τίτλο: Ποικίλα γλωσσολογικά. Περί τοῦ Γουλιέλμου Schulze. Ἀθήνησι, τύποις Π. Λεωνῆ, 1935).
37. Τὸ ὀρθογραφικὸν μας ζήτημα. Λαϊκὸν Πανεπιστήμιον «Βραδυνῆς» 3 (1934-35) τεύχ. 1 (9) 239-242.
38. Πῶς θὰ προπαρασκευασθῆ ἡ μεγάλη ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ ἰδίως τῆς μεσαιωνικῆς. Φιλολογικὸς Νέος Κόσμος 1 (1935) τεύχ. 1 44-48.
39. Περί τοῦ λεξικοῦ τῆς νέας Κυπριακῆς διαλέκτου. Κυπριακά Χρονικά 11 (1935) 8-9.
40. Ἐκ τῶν ἀνεκδότων ἔργων τοῦ Παναγιώτου Στ. Ἀραβαντινοῦ. Ἡπειρωτικά Χρονικά 10 (1935) 187-191 (ἀνάτυπο μὲ τὸν ἴδιο τίτλο. Ἐν Ἰωαννίνοις 1935).
41. Ὁ γλωσσικὸς Ἀτλας τῆς Ἑλλάδος. Λαϊκὸν Πανεπιστήμιον «Βραδυνῆς» 3 (1935) τεύχ. 3 (11) 3-5.
42. Παναγιώτης Στ. Ἀραβαντινός. Λαϊκὸν Πανεπιστήμιον «Βραδυνῆς» 4 (1935-1936) τεύχ. 1 (13) 201-207.
43. Τὸ Ε΄ διεθνὲς βυζαντινολογικὸν συνέδριον τῆς Ρώμης. Λαϊκὸν Πανεπιστήμιον «Βραδυνῆς» 4 (1935-1936) τεύχ. 4 (16) 127-132.
44. Über das griechische Suffix -εύς. Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung auf dem Gebiete der Indogermanischen Sprachen, Neue Folge, 63 (1936) Heft 1-2 141-144.
45. Über das neugriechische εἶναι (ἐστί, εἰσί). Glotta 25 (1936) Heft 1-2 9-11.

Γ. ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

1. Κ. Ἀμάντου, Οἱ βόρειοι γείτονες τῆς Ἑλλάδος. Ἔστια 29ης Δεκεμβρίου 1923.
2. Δ. Σάρρου, Παρατηρήσεις εἰς τὸ «Ἠπειρωτικὸν γλωσσάριον» τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ (ἐν τῇ Πεντηκονταετηρίδι τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλην. Φιλολ. Συλλόγου σ. 383-424). Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον Μέσης καὶ Νέας Ἑλληνικῆς 6 (1923) 500-504.
3. Collection de l' Institut Néo-hellénique de l' Université de Paris. 1) D. Hesseling, Histoire de la littérature grecque moderne, Paris 1924, σελ. IX καὶ 180. 2) H. Pernot, Pages choisies des Evangiles, Paris 1925, σελ. 259. Ἀθηνᾶ 36 (1924) 301-304.
4. Μ. Δέφνερ, Λεξικὸν τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου, ἐν Ἀθήναις 1923, σελ. XXI καὶ 411 8ο. Byzantinische Zeitschrift 25 (1925) 368-373.
5. Α.Ε. Μέγα, Ἱστορία τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος. Α'. Ἐν Ἀθήναις. 8α σελ. 367 (Βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἐστίας») 1925. Ἀθηνᾶ 37 (1925) 235-236.
6. C. Höeg, Les Saracatsans, une tribu nomade grecque. I. Etude linguistique précédée d' une notice ethnographique. II. Textes (contes et chansons), vocabulaire, technique etc., Paris-Copenhague 1925-1926, σελ. XX καὶ 312, 212. Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher 5 (1926-1927) 228-230.
7. C. Höeg, Les Saracatsans, une tribu nomade grecque. I. (Etude linguistique précédée d' une notice ethnographique) - II (Textes, vocabulaire technique, Index verborum). Paris-Copenhague 1925-1926 σελ. XX, 312+212. Ἠπειρωτικὰ Χρονικὰ 1 (1926) 195-197.
8. Max Vasmer, Ein russisch-byzantinisches Gesprächbuch. Beiträge zur Erforschung der älteren russischen Lexicographie, Leipzig, Markert-Petters, 1922, σελ. 180, 8ον. Untersuchungen über die ältesten Wohnsitze der Slaven. I. Die Iranier in Südrussland, Leipzig, Markert-Petters, 1923, σελ. IV + 180, 8ον. Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher 6 (1927-1928) 250-252.
9. Ἀνθ. Παπαδοπούλου, Γραμματικὴ τῶν βορείων ιδιωμάτων τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης. Byzantinische Zeitschrift 29 (1929-1930) 63-64.
10. Χρ. Παντελίδου, Φωνητικὴ τῶν νεοελληνικῶν ιδιωμάτων τῆς Κύπρου, Δωδεκανήσου καὶ Ἰκαρίας, Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, 1927, σελ. ις+72, εἰς 8ον. Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher 7 (1928-1929) 220-221.
11. Ν. Ἀνδριώτου, Περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ιδιώματος τῆς Ἰμβρου, Ἀθηνᾶ 42 (1930) 146-187. Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher 9 (1930-1931 u. 1931-1932) 206-207.
12. Γ. Ν. Χατζιδάκι, Ἀκαδημεικὰ Ἀναγνώσματα εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γραμματικὴν, τόμ. Α-Β, Ἀθῆναι 1924-1931, σελ. κβ+553, ις+604. Ἀθηνᾶ 43 (1931) 213-216 καὶ Ἐπιστημολόγος 1932, τεύχ. 3 28.

13. H. Pernot, *Lexique grec moderne-français*, Paris (Garnier frères) 1933, εἰς 8ον σελ. XIII+528. Ἐπιστημολόγος 1933, τεύχ. 18 282.
14. Οὐμπ. Περονό-Ἀθ. Κωστάκη, Σύντομος γραμματική τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου, Ἀθῆναι 1933, σελ. 95, 8ον. Ἀθηνᾶ 45 (1933) 374-375.
15. Κ. Χατζηϊωάννου, Βιβλιογραφία τῆς Κυπριακῆς λαογραφίας καὶ γλωσσολογίας, Ἐν Λευκοσίᾳ 1933. Ἡ Γνώσις (Ἐν Λευκοσίᾳ) Α (1933), τεύχ. 1 13.
16. Ed. Schwyzer, *Neugriechische Dialekttexte aufgenommen von Aug. Heisenberg. Under Verwertung der Vorarbeiten von Joh. Kalitsunakis (= Lautbibliothek. Texte zu den Sprachplatten des Instituts für Lautforschung an der Universität Berlin, herausgegeben von D. Westermann, Nr. 94) Berlin 1934, σελ. 68 Σχ. 8ον. Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher 12 (1935-1936) 152.*
17. H. Pernot, *Introduction a l' étude du dialecte tsakonien (Collection de l' Institut Néo-hellénique de l' Université de Paris, tome II)*, Paris, Les Belles Lettres, 1934, σελ. 550, Σχ. 8ον. Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher 12 (1935-1936) 151-152.
18. D. A. Zakythinos, *Le chrysobulle d' Alexis III Comnene, empereur de Trébizonde, en faveur des Venitiens (Collection de l' Institut Néo-hellénique de l' Université de Paris, fascicule 12)*, Paris, Les Belles Lettres, 1932, σελ. VIII+103, Σχ. 8ον μικρόν. Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher 12 (1935-1936) 150-151.
19. Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου, *Λαογραφικά σύμμεικτα Καρπάθου, τόμ. Β'*, Ἀθῆναι 1934, σελ. 511, Σχ. 8ον. Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher 12 (1936) 151.

Δ. ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ-ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΕΙΣ

Ι. ΣΕ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

1. A propos du «Thesaurus totius graecitatis» [tout particulièrement du grec moderne]. Actes du premier Congrès International de linguistes, A la Haye, du 10-15 Avril 1928. A. W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij N. V., Leiden ἄ.ἔ. 174¹.
2. Proposition [relative à la publication d' une grammaire historique du grec médiéval]. Actes du IV Congrès International des Études Byzantines, Sofia, Sept. 1934. Tome Iere, Kraus Reprint, Nendeln Liechtenstein 1978 40-42.

1. Τὸ κείμενο τῆς ἀνακοίνωσης δὲν δημοσιεύεται στὰ Πρακτικά. Μὲ τὴν εὐκαιρία εὐχαριστῶ τὸν καθηγητὴ τῆς Γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Σορβόννης κ. Χρῆστο Κλαίρη γιὰ τὴν ἀποστολὴ τῆς φωτοτυπίας μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς συμμετοχῆς τοῦ Ἀναγνωστοπούλου στὸ συνέδριο. Τὸν εὐχαριστῶ ἐπίσης καὶ γιὰ τὴ συμβολή του στὴν εὕρεση τῶν στοιχείων τῆς συμμετοχῆς τοῦ ἀείμνηστου καθηγητῆ στὸ Γλωσσολογικὸ Συνέδριο Κων/πόλεως, βλ. ἄρ. 4.

3. Les sources de l' histoire du grec médiéval. Actes du IVe Congrès International des Études Byzantines, Sofia, Sept. 1934, Tome 1ere 12¹.
4. Allocution. Üçüncü Türk Dil Kurultayı (ağustos 1936), Devlet Basimevi, Istanbul, 1937 430².
5. Περί τῆς διαλεκτικῆς ποικιλίας τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς. Atti del V Congresso Internazionale di Studi Bizantini, Roma 20-26 sett. 1936, tom. I 408-410 [= Studi Byzantini e Neellenici 5 (1939) 408-410].

II. ΣΤΗΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

1. Περί τῶν παρ' Ἀριστοφάνει δημωδῶν γλωσσικῶν στοιχείων καὶ περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ιδιώματος τῆς Χειμάρρας. Ἀθηνᾶ 35 (1923) 253-254.
2. Περί τῆς ἐπιδράσεως ξένων γλωσσῶν ἐπὶ τὴν Ἑλληνικὴν. Ἀθηνᾶ 38 (1926) 214.
3. Περί τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου τοῦ κατὰ τὴν 16 Ἰανουαρίου 1935 ἀποθανόντος καθηγητοῦ τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας Γουλιέλμου Schulze. Ἀθηνᾶ 46 (1935) 290-291.

E. ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΣΕ ΛΕΞΙΚΑ ΚΑΙ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΕΣ

I. ΠΡΟΛΟΓΟΙ ΣΕ ΛΕΞΙΚΑ

1. Ἀντὶ προλόγου. Λεξικὸν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἔκδοσις «Πρωΐας», τόμ. Α', Ἀθῆναι 1933 5-7.

II. ΑΡΘΡΑ ΣΕ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΑ ΛΕΞΙΚΑ

ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

1. «Αἰνειάς»	5. αἰτιατικὴ
2. αἰολικὴ διάλεκτος	6. «Ἀκαδημεικὰ»
3. Αἰσχύλος	7. Ἀλβανία [Γλῶσσα]
4. Αἰσχύλος ὁ ἐξ Ἀλεξανδρείας	8. Ἀναγνωστόπουλος Μιχ.
	9. ἀναδιπλασιασμός [Γραμματ.]

1. Τίτλος ἀνακοίνωσης στὸ πρόγραμμα τοῦ συνεδρίου (συνεδρία Δευτέρας 10 Σεπτεμβρίου 1934). Τὸ κείμενο τῆς ἀνακοίνωσης δὲν δημοσιεύεται στὰ Πρακτικά. Ἡ πληροφορία τοῦ περιοδ. Ἑλληνικά 7 (1934) σελ. 334, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἡ ἀνακοίνωση τοῦ Ἀναγνωστοπούλου στὸ συνέδριο εἶχε τίτλο: «Περὶ τῶν ἑλληνικῶν λέξεων εἰς τὰς βαλκανικὰς γλώσσας», δὲν ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ τὰ Πρακτικά.

2. Εὐχαριστῶ θερμὰ τὸν δ.φ. Erdim Öztokat, Fenerbahçe, Istanbul, γιὰ τὴν εὕρεση τῶν στοιχείων συμμετοχῆς τοῦ Ἀναγνωστοπούλου στὸ συνέδριο καὶ τὴν ἀποστολὴ τῆς σχετικῆς φωτοτυπίας.

10. ἀναλογία [Γλωσσολ.]
 11. ἀνάπτυξις [Γλωσσολ.]
 12. ἀνομοίωσις [Γλωσσολ.]
 13. ἀντέκτασις [Γλωσσολ.]
 14. ἀντιμεταχώρησις [Γλωσσολ.]
 15. ἀντωνυμία [Γλωσσολ.]
 16. ἀόριστος [Γραμματ.]
 17. ἀπαρέμφατον [Γλωσσολ.]
 18. ἀπενρίνωσις [Γλωσσολ.]
 19. ἀπλολογία [Γλωσσολ.]
 20. ἀποκοπή [Γλωσσολ.]
 21. ἀπουράνωσις [Γλωσσολ.]
 22. ἀργεῖα διάλεκτος [Γλωσσολ.], λ. Ἄργεῖος
 23. Ἄρενς (Ahrens) Ἑρρ.
 24. ἄρθρον (τὸ)
 25. ἀριθμητικά [Γλωσσολ.], λ. ἀριθμητικός
 26. ἀρκαδικὴ διάλεκτος, λ. ἀρκαδικός
 27. Ἄσια [Γλωσσολ.]
 28. ἄττικὴ διάλεκτος, λ. ἄττικός
 29. αὔξησις [Γραμματ.]
 30. ἀφαίρεσις [Γλωσσολ.]
 31. ἀφαιρετικὴ
 32. ἀφομοίωσις [Γλωσσολ.]
 33. Ἄφρική [Γλῶσσαι]
 34. ἀχαϊκὴ διάλεκτος, λ. ἀχαϊκός
- Β**
35. Β [Παλαιογρ.], [Γλωσσολ.]
 36. Βαλτικαὶ γλῶσσαι, λ. βαλτικός
 37. βασκικὴ γλῶσσα
 38. Βιλαμόβιτς (Wilamowitz) Οὐλ., Μέλλεντορφ, φόν-
 39. βοιωτικὴ διάλεκτος, λ. βοιωτικός
 40. Βουλγαρία [Γλῶσσα]
- Γ**
41. Γ [Γλωσσολ.]
 42. Γαλλία [Γλῶσσα]
 43. γενικὴ [Γραμματ.]
 44. γένος [Γλωσσολ.]
45. Γερμανία [Γλῶσσα]
 46. Γκάισφορντ (Gaisford) Θ.
 47. Γκάμπελεντς (Gabelentz) Χάνς Κόνων
 48. Γκάμπελεντς (Gabelentz) Χάνς Γέωργιος Κόνων
 49. Γκέσνερ (Gesner) Ι. - Μ.
 50. Γκραίβιος (Graevius) Ι. - Γ.
 51. Γκράσμαν (Grassmann) Ἑρμ.-Γκ.
 52. Γκριμ (Grimm) Γ. - Κ.
 53. Γκριμ (Grimm) Ἰάκ.
 54. γλαγολιτικὸν ἀλφάβητον (Glagolica)
 55. γλῶσσα [Γλωσσολ.]
 56. γλῶσσα
 57. γλωσσολογία
 58. Γλωσσολογία
 59. γράμμα [Γλωσσολ.]
 60. Γραμματικὴ [Ἑγκυκλ.]
 61. γραμματικός
 62. γραμματικός διάκοσμος, λ. γραμματικός
 63. Γρονόβιος (Gronovius) Ἰάκ.
 64. Γρονόβιος (Gronovius) Ἰ.-Φρ.
 65. γυναικωνυμικά (τὰ) [Γλωσσολ.]
- Δ**
66. Δ [Γλωσσολ.]
 67. δάνεια γλωσσικὰ στοιχεῖα, λ. δάνειος
 68. Δανία [Γλῶσσα]
 69. δασέα σύμφωνα [Γραμματ.], λ. δασύς
 70. δασεία (ἦ) [Γλωσσολ.]
 71. δασυντικός (ὀ)
 72. δασύνω [Γραμματ.]
 73. δεικτικαὶ ἀντωνυμιαὶ [Γραμματ.], λ. δεικτικός
 74. δελφικὴ διάλεκτος [Γλωσσολ.], λ. δελφικός
 75. Δέφνερ [Deffner] Μιχ.
 76. δημοτικὴ (ἦ)

77. διαλεκτολογία (ἦ) [Γλωσσολ.]
 78. διάλεκτος (ἦ) [Γλωσσολ.]
 79. δίγαμμα (τό)
 80. διγλωσσία (ἦ) [Γλωσσολ.]
 81. διέκτασις (ἦ) [Γλωσσολ.]
 82. διπλά σύμφωνα [Γραμματ.-Γλωσσολ.] Β´.
 83. δίπλωσις (ἦ) [Γλωσσ.]
 84. δισσολογία (ἦ διπτολογία) [Γραμμ.]
 85. δίφθογγος (ἦ) [Γλωσσολ.]
 86. δίχρονα (τά) [Γραμματ.], λ. δίχρονος
 87. δοτική [Γλωσσολ.]
 88. δραβιδικαὶ γλῶσσαι [Γλωσσολ.], λ. δραβιδικός
 89. δυϊκὸς ἀριθμὸς [Γλωσσολ.]
 90. δωρική διάλεκτος, λ. δωρικός
- Ε
91. Ε [Γλωσσολ.]
 92. Ἔβαλντ (Ewald) Ἑρρ.
 93. Ἐβεράρδος (Eberhard) Ἰω. Αὐγ.
 94. Ἐβερεττ (Everett) Ἑδ.
 95. Ἐγκζέρ (Egger) Αἰμ.
 96. ἐγκλίσεις τοῦ ρήματος [Γραμματ.], λ. ἐγκλισίς
 97. ἐγκλίσις τόνου [γραμματ.], λ. ἐγκλίσις (σὲ συνεργασία μὲ Β.Φ.)
 98. ἐγκλιτικά [Γραμματ.], λ. ἐγκλιτικός
 99. ἐθνικά (τά), λ. ἐθνικός
 100. εἰρωνεία [Συντακτ.]
 101. ἔκθλιψις [Γραμματ.]
 102. ἔκτασις [Γραμματ.]
 103. ἐλαμιτική γλῶσσα [Γλωσσολ.], λ. ἐλαμιτικός
 104. Ἑλλάς [Η´ Γλῶσσα]: 2) ἡ ἑλληνική κατὰ τοὺς ἀλεξανδρινούς καὶ ρωμαϊκοὺς χρόνους, 3) Μεσαιωνική ἑλληνική, 4) Νεωτέρα ἑλληνική, Τόμ. I 692-696, 696-699, 699-705, ἔκδ. «Πυρσὸς» Α.Ε., Ἀθῆναι 1934 [= Ἑλλάς [Γ´ Γλῶσσα]: 2) ἡ ἑλληνική κατὰ τοὺς ἀλεξανδρινούς καὶ ρωμαϊκοὺς χρόνους, 3) Μεσαιωνική ἑλληνική, 4) Νεωτέρα ἑλληνική, τόμ. I 89-93, 93-96, 96-103, ἔκδ. «Ὁ Φοῖνιξ» ΕΠΕ, Ἀθῆναι ἀ.έ.].
 105. Ἑλλάς [Η´ Γλῶσσα]: Γραμματική καὶ σύνταξις, τόμ. I 710-714, ἔκδ. «Πυρσὸς» Α.Ε., Ἀθῆναι 1934 [= Ἑλλάς [Γ´ Γλῶσσα]: Γραμματική καὶ σύνταξις, τόμ. I 103-107, ἔκδ. «Ὁ Φοῖνιξ» ΕΠΕ, Ἀθῆναι ἀ.έ.].
 106. Ἑλλάς [Η´ Γλῶσσα]: Ὁρθογραφία, τόμ. I 714-718 ἔκδ. «Πυρσὸς» Α.Ε., Ἀθῆναι 1934 [= Ἑλλάς [Γ´ Γλῶσσα]: Ὁρθογραφία, τόμ. I 107-111, ἔκδ. «Ὁ Φοῖνιξ» ΕΠΕ, Ἀθῆναι ἀ.έ.] (ἀνάτυπο μὲ τὸν τίτλο: Ἡ ἑλληνική ὀρθογραφία: ἦτοι σύντομος ἐπισκόπησις αὐτῆς ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τῆς σήμερον, Ἀθῆναι τύποις «Πυρσοῦ» 1934, 16ον σελ. 43).
 107. Ἑλλάς [Η´ Γλῶσσα]: Γενική Βιβλιογραφία, τόμ. I 728, ἔκδ. «Πυρσὸς» Α.Ε., Ἀθῆναι 1934.
 108. Ἐλλειψις [Γλωσσολ.]
 109. Ἐμπελ (Ebel) Ἑρμ.-Γουλ.
 110. ἐναλλαγή [Γραμματ.]
 111. ἐναρκτικά ρήματα [Γραμματ.]
 112. ἐνεστῶς
 113. ἐνικός ἀριθμὸς [Γραμματ.]
 114. ἐνρινα (τά), λ. ἐνρινος [Γλωσσολ.]
 115. ἐξαίρεσις [Γραμματ.]
 116. ἐξ ἀναλόγου [Συντακτ.], λ. ἐξ
 117. ἐξ ἀντιθέτου [Συντακτ.], λ. ἐξ
 118. ἐπαγγελματικαὶ γλῶσσαι [Γλωσσολ.], λ. ἐπαγγελματικός
 119. ἐπαναστροφή [Συντακτ.]

120. ἐπαναφορὰ [Συντακτ.]
 121. ἐπένθεσις [Γλωσσολ.]
 122. ἐπεξηγήσεις [Γραμματ.]
 123. ἐπιδιόρθωσις [Συντακτ.]
 124. ἐπίθετον (τὸ) [Γραμματ.]
 125. ἐπίθημα
 126. ἐπίκοινα ὀνόματα [Γραμματ.]
 127. ἐπιμεριστικαὶ ἀντωνυμῖαι [Γραμματ.], λ. ἐπιμεριστικὸς
 128. ἐπίρρημα (τὸ) [Γλωσσολ.]
 129. ἐπιφώνημα [Γλωσσολ.]
 130. ἐρασμική (ἢ ἐρασμιακή) προφορὰ
 131. Ἔρασμος (Erasmus) Ντεζιντέριος
 132. ἐρωτηματικὰ ἐπιρρήματα, λ. ἐρωτηματικὸς
 133. ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμῖαι, λ. ἐρωτηματικὸς
 134. Ἑσθονία [Γλῶσσα]
 135. ἑτερόκλητα, λ. ἑτερόκλητος [Γραμματ.]
 136. ἑτυμολογία [Γλωσσολ.]
 137. Ἑτυμολογικὸν Μέγα (Etymologicum magnum)
 138. εὐκτική (ἡ) [Γραμματ.]
 139. Εὐρώπη [Γλῶσσα]
 140. εὐφωνία [Γλωσσολ.]
 141. εὐφωνικὸν ν [Γραμματ.], λ. εὐφωνικός
- Ζ**
142. Ζ [Γλωσσολ.]
 143. ζενδική γλῶσσα
- Η**
144. Η [Γλωσσολ.]
 145. ἡλειακή διάλεκτος [Γλωσσολ.], λ. ἡλειακὸς
 146. Ἡπειρος (ἑτυμολογία τοῦ ὀνόματος) (Ἀναδημοσίευση μὲ τὸν τίτλο: Τὸ ὄνομα «Ἡπειρος», βλ. Ἡ Ἡπειρος. Ἱστορία-γεωγραφία-γλῶσσα-οἰκονομία κλπ., Τόμ. 1ος, Ἰω-
 ἀννίνα, ἐκδόσεις ἀρ. 1 τοῦ περιοδ. «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» 1952 5)
 147. Ἡπειρος [Γλῶσσα] (Ἀναδημοσίευση μὲ τὸν τίτλο: Ἡ γλῶσσα ἐν Ἡπείρῳ, βλ. Ἡ Ἡπειρος. Ἱστορία-γεωγραφία-γλῶσσα-οἰκονομία κλπ., Τόμ. 1ος, Ἰωάννινα, ἐκδόσεις ἀρ. 1 τοῦ περιοδ. «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» 1952 123-127)
 148. ἠτακισμὸς
 149. ἠχηροὶ φθόγγοι, λ. ἠχηρὸς
- Θ**
150. Θ [Γλωσσολ.]
 151. θαμιστικὰ σήματα [Γραμματ.], λ. θαμιστικὸς
 152. Θεσσαλία [Γλῶσσα]
 153. Θύρα [Γλωσσολ.]
 154. Θησαυρὸς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης (Thesaurus linguae graecae)
 155. Θησαυρὸς τῆς λατινικῆς γλώσσης (Thesaurus linguae latinae)
 156. Θιβέτ [Γλῶσσα]
 157. Θρακικὴ γλῶσσα [Γλωσσολ.], λ. θρακικὸς
 158. Θρακικὴ διάλεκτος [Γλωσσολ.], λ. θρακικὸς
- Ι**
159. Ι [Γλωσσολ.]
 160. Ἰαπετικὴ γλῶσσα, λ. ἰαπετικὸς
 161. Ἰαπωνία [Γλῶσσα]
 162. ἰδεόγλωσσα
 163. Ἰκαρία [Γλωσσολ.]
 164. Ἰλλυρία [Γλῶσσα]
 165. Ἰνδῖαι [Γλῶσσα]
 166. Ἰνδοευρωπαϊκὴ ὁμοεθνία, λ. ἰνδοευρωπαϊκὸς
 167. Ἰνδοσινικαὶ γλῶσσαι, λ. ἰνδοσινικὸς
 168. Ἰρανικαὶ γλῶσσαι [Γλωσσολ.], λ. ἰρανικὸς

169. Ἰσλανδία [Γλῶσσα]
 170. Ἰσπανία [Γλωσσολ.]
 171. Ἰταλία [Γλῶσσα] (Α. ἰταλικαὶ διά-
 λεκτοὶ [Ἀρχ.], Β. Ἡ σύγχρονος
 ἰταλικὴ γλῶσσα, Γ. Ἑλληνικαὶ διά-
 λεκτοὶ ἐν Ἰταλίᾳ)
 172. ἰωνικὴ διάλεκτος, λ. ἰωνικὸς
 173. ἰωτακισμὸς

Κ

174. Κ [Γλωσσολ.]
 175. καθαρεύουσα (ἡ) [Γλωσσολ.]
 176. Καλύμνου ἰδίωμα, λ. Κάλυμνος
 177. κανὼν [Γραμματ.]
 178. καππαδοκικὰ ἰδιώματα, λ. καππα-
 δοκικὸς
 179. Καραϊβικαὶ ἢ Κариβικαὶ γλῶσσαι,
 λ. καραϊβικὸς
 180. Κάρατζιτς Βούκ Στ.
 181. Κάρπαθος [Γλωσσολ.]
 182. Κασμηρικὴ (ἡ) [Γλωσσολ.]
 183. Κάσος [Γλωσσολ.]
 184. Κασουβικὴ [Γλωσσολ.], λ. κασου-
 βικὸς
 185. Καστελλόριζον [Γλωσσολ.]
 186. Καστιλλιανὴ διάλεκτος, λ. Καστιλ-
 λιανὸς
 187. Καστολιανία [Γλωσσολ.]
 188. Κάτε (Kate) Λαμβ. τέν-
 189. Καυκασία [Γλωσσολ.]
 190. κελτικαὶ γλῶσσαι [Γλωσσολ.], λ.
 κελτικὸς
 191. Κίνα [Γλῶσσα]
 192. Κιργισικὴ (ἡ) [Γλωσσολ.]
 193. κλητικὴ (ἡ) [Γραμματ.]
 194. κλίσις [Γραμματ.]
 195. κλιτικαὶ γλῶσσαι, λ. κλιτικὸς
 196. κοινὴ (ἡ) [Γλωσσολ.]
 197. Κορέα [Γλῶσσα]
 198. κορινθιακὴ διάλεκτος [Γλωσσολ.],
 λ. κορινθιακὸς

199. Κορσικὴ [Γλωσσολ.]
 200. κου [Γραμματ.]
 201. Κοὺν (Kuhn) Ἀδαλβέρτος
 202. Κοὺν (Kuhn) Ἐρν.
 203. Κοῦρδοι (Γλῶσσα)
 204. Κούρτιος (Curtius) Γ.
 205. Κουτσοβλαχικὴ (ἡ) [Γλωσσολ.]
 206. κρᾶσις [Γραμματ.]
 207. κρεολικαὶ γλῶσσαι, λ. κρεολικὸς
 208. Κρέτσμερ (Kretschmer) Π.
 209. Κρήτη [Γλῶσσα] (Κρητικὴ διάλε-
 κτος 2) Ἀρχαία 3) Νέα)
 210. Κρούσιος (Kraus ἢ Crusius) Μαρτ.
 211. Κυμβρικὴ γλῶσσα (ἡ) [Γλωσσολ.]
 212. Κύπρος [Γλῶσσα] (Κυπριακὴ διά-
 λεκτος Α. Ἀρχαία - Β. Νέα)
 213. κυριλικὸν ἀλφάβητον, λ. κυριλ-
 λικὸς
 214. Κῶς [Γλωσσ. ἰδίωμα]

Λ

215. Λ [Γλωσσολ.]
 216. Λαίνροτ (Lönnrot) Ἡλίας
 217. Λακωνικὴ (ἡ) [Γλωσσολ.]
 218. λαλουμένη (ἡ) [Γλωσσολ.]
 219. Λαντσμαάλ (Landsmaal)
 220. Λαπωνία [Γλῶσσα]
 221. Λατινικὴ γλῶσσα, λ. λατινικὸς
 (Ἀνάτυπο μὲ τὸν τίτλο: Ἡ λατινι-
 κὴ γλῶσσα, ἔκδ. «Πυρσοῦ» Ἀθῆναι
 1931, 16ον σελ. 69).
 222. Λεσβιακὴ διάλεκτος 1) ἀρχαία 2)
 Νέα, λ. λεσβιακὸς
 223. Λεσκίν (Leskien) Αὔγ.
 224. λήγουσα (ἡ) [Γραμματ.], λ. λήγω
 225. Λιβυκὴ (ἡ) [Γλωσσολ.]
 226. Λόμπτεκ (Lobeck) Χρ.-Αὔγ.
 227. Λούντβιχ (Ludwig) Ἀλφ.
 228. Λυκία [Γλῶσσα]

Μ

229. Μ [Γλωσσολ.]

230. Μάγερ (Meyer) Γουστ.
 231. Μάγερ (Meyer) Λέων
 232. Μάγερ-Λούμπκε (Meyer-Lübke) Γουλ.
 233. Μακεδονία [Γλωσσολ.]
 234. Μαλαϊάλαμική
 235. Μαλαϊκή (ή) [Γλωσσολ.], λ. μαλαϊκός
 236. Μαλαϊκο-πολυνησιακαὶ γλῶσσαι
 237. Μάμπα (ή) [Γλωσσολ.]
 238. Μάν, νῆσος του - [Γλωσσολ.]
 239. μανδαϊκή [Γλωσσολ.], λ. μανδαϊκός
 240. Μαντζουϊκή (ή) [Γλωσσολ.]
 241. Μαχραττική ἢ Μαραθική
 242. μεγαρική διάλεκτος, λ. μεγαρικός
 243. Μεγιέ (Meillet) Ἄντωνιος
 244. μελανησιακαὶ γλῶσσαι, λ. μελανησιακός
 245. μέλλων [Γραμματ.]
 246. μέρη τοῦ λόγου, λ. μέρος [Γλωσσολ.]
 247. Μεσσαπική (ή) [Γλωσσολ.]
 248. μεσσηνιακή διάλεκτος [Γλωσσολ.], λ. μεσσηνιακός
 249. μεταβιβαστικά ρήματα, λ. μεταβιβαστικός
 250. μετάθεσις
 251. μετάπτωσις [Γλωσσολ.]
 252. μετοχή [Γλωσσολ.]
 253. Μῆλος [Γλωσσολ.]
 254. Μίκλοζιχ (Miklosich) Φρ.
 255. Μικρασιατικαὶ γλῶσσαι, λ. μικρασιατικός
 256. Μίλλερ (Miller) Βσελ. Θεοδ.
 257. Μογγολική (ή), λ. μογγολικός
 258. μονοσυλλαβικαὶ γλῶσσαι, λ. μονοσυλλαβικός
 259. μόριον [Γραμματ.]
 260. μορφολογία [Γραμματ.]
 261. μουνδαϊκή γλωσσική ὁμοφυλία [Γλωσσολ.]
 262. Μπαντουὺ [Γλωσσολ.]
 263. Μπάρτς (Bartsch) Κ.-Φ.-Α.-Κ.
 264. Μπέχτελ (Bechtel) Φρ.
 265. Μπόππ (Bopp) Φρ.
 266. Μπουκουραίικα (τά)
 267. Μπρεάλ (Bréal) Μ.
 268. Μπρούγκμανν (Brugmann) Κ.
 269. Μύλλερ (Müller) Κ.-Ο (σὲ συνεργασία μὲ Β.Δ.Θ.)
 270. Μύλλερ (Müller) Μάξ
 271. Μύλλερ Φρ. (Müller)
- N
272. N [Γλωσσολ.]
 273. Νάουκ (Nauck) Αὔγ.
 274. Νάουμανν (Naumann) Χάνς
 275. Νεδερλανδική ἢ νεερλανδική γλῶσσα
 276. Νέλντεκε (Nöldeke) Θεοδ.
 277. νόθοι δίφθογγοί [Γραμματ.], λ. νόθος
 278. νοούμενον, σχῆμα κατὰ τό, λ. νοούμενον
 279. Νορβηγία [Γλῶσσα]
 280. Νορμανδική (ή) [Γλωσσολ.], λ. νορμανδικός
 281. Νοτιοσλαυία [Γλῶσσαι]
 282. ντεβανάγγαρι
 283. Ντελμπρὺκ (Delbrück) Μπέρτ.
 284. Ντεντερλάϊν (Döderlein) Λουδ.
 285. Ντίτεριχ (Dieterich) Καρ.
 286. Ντίτς (Diez) Ἑρ.-Φρ.
 287. Ντίφενμπαχ (Diefenbach) Λαυρ.
 288. ντόρτικα (τά)
 289. Ντουγραματζίδικα (τά)
 290. Ντουλγέρικα (τά)
 291. Ντύμπνερ (Dübner) Φρ.
- Ξ
292. Ξ [Γλωσσολ.]
 293. Ξαλξική
 294. ξέναι λέξεις, λ. ξένος

295. Ξύλανδρος (Xylander) Γουλ.

Ο

296. Ο [Γλωσσολ.]

297. δ

298. δ

299. ό, ή, τὸ

300. Ὀβελάκ (Hovelaque) Ἀλέξ.

301. ὀδοντόφωνα (τά), λ. ὀδοντόφωνος [Γλωσσολ.]

302. οί

303. Ὀλλανδία [Γλῶσσα]

304. Ὀμβρική διάλεκτος, λ. ὀμβρικός

305. Ὀμοφυλία γλωσσική, λ. ὀμοφυλία

306. ὄνομα [Γραμματ.]

307. ὀνομαστική (ή) [Γραμματ.]

308. ὀνοματολογία [Λεξικογρ.]

309. ὀνοματοποιΐα (ή) [Γλωσσολ.]

310. Ὀππερτ (Oppert) Ἰούλ.

311. ὀργανική (ή) [Γραμματ.]

312. ὀρθογραφία (ή) [Γλωσσολ.]

313. Ὀριγική (ή) [Γλωσσολ.]

314. ὀριστική (ή) [Γραμματ.]

315. ὀριστική ἀντωνυμία, λ. ὀριστικός

316. ὀρολογία [Λεξικογρ.]

317. Ὀσκή (ή) [Γλωσσολ.]

318. Ὀστιάκη (ή) [Γλωσσολ.]

319. Ὀστχόφφ (Osthoff) Ἑρμ.

320. Ὀπτεντότοι (οί) [Γλωσσολ.]

321. Ούγγαρία [Γλῶσσα]

322. οὐδέτερον γένος [Γραμματ.], λ. οὐδέτερος

323. Οὐίγουρική (ή) [Γλωσσολ.]

324. Οὐίτνεϋ (Whitney) Οὐίλλ.

325. Οὐκρανία [Γλῶσσα] (σὲ συνεργασία με Θ.Β.)

326. Οὐραλο-αλταϊκή γλωσσική ὁμοεθνία

327. οὐρανισκόφωνα (τά) [Γλωσσολ.]

328. Οὐρδουϊκή (ή) [Γλωσσολ.]

329. Οὐσβεκική [Γλωσσολ.]

330. οὐσιαστικὸν (τὸ) [Γραμματ.]

Π

331. Π [Γλωσσολ.]

332. παθητικὰ ρήματα [Γραμματ.], λ. παθητικός

333. παλική [Γλωσσολ.]

334. παμφυλιακή διάλεκτος, λ. παμφυλιακός

335. Πάνινι (Panini)

336. Πάουλ (Paul) Ἑρμαν

337. Πάπε (Pape) Γουλ.

338. παραγωγή [Γλωσσολ.]

339. παρακείμενος (ὁ) [Γραμματ.]

340. παρετυμολογία

341. Πασσύ (Passy) Παῦλος

342. Πάσσοβ (Passow) Ἀρν.

343. Πάσσοβ (Passow) Φρ.

344. πατουά (τὸ) [Γλωσσολ.]

345. πατρωνυμικά (τά), λ. πατρωνυμικός

346. πελασγική γλῶσσα, λ. πελασγικός

347. Πελοπόννησος [Γλῶσσα]

348. Περσία [Γλῶσσα]

349. Πιερρόν (Pierpon) Ἀλέξης

350. Πλάττ-ντόϋτς

351. πληθυντικός ἀριθμὸς [Γραμματ.], λ. πληθυντικός

352. πνεῦμα [Γραμματ.]

353. πολυσυνθετικαὶ γλῶσσαι, λ. πολυσυνθετικός

354. Πολωνία [Γλῶσσα]

355. Πόντος [Γλῶσσα]

356. Πορτογαλία [Γλῶσσα]

357. Πόττ (Pott) Αὔγ.

358. Πρακρική [Γλωσσολ.]

359. προβιγκιανή διάλεκτος, λ. προβιγκιανός

360. πρόθεσις [Γραμματ.]

361. προσδιορισμὸς (ὁ) [Συντακτ.]

362. προσχηματισμὸς (ὁ) [Γραμματ.]

363. προστακτική (ἦ) [Γλωσσολ.]
 364. προσωπικαὶ ἀντωνυμῖαι [Συντακτ.], λ. προσωπικός
 365. πρόσωπον [Γραμματ.]
 366. πρότασις [Γλωσσολ.]
 367. Πρωσσία [Γλῶσσα]
 368. πτῶσις [Γραμμ.]

Ρ

369. Ρ [Γλωσσολ.]
 370. ραιτορρωμανική γλῶσσα
 371. Ραντερμάχερ (Radermacher) Λουδ.
 372. Ρενιῶ (Regnaud) Παῦλος
 373. Ρῆμα (τὸ)
 374. ρηματικὰ ἐπίθετα, λ. ρηματικός
 375. ρίζα [Γλωσσολ.]
 376. Ρόδος [Γλωσσολ.]
 377. Ρουμανία [Γλῶσσα]
 378. ρουνική γραφή
 379. Ρουσσελό (Rousselot) ἄββας
 380. Ρωμανικαὶ Γλῶσσαι, λ. ρωμανικός
 381. Ρωσία [Γλῶσσα]
 382. ρωτακισμὸς [Γλωσσολ.]

Σ

383. Σ [Γλωσσολ.]
 384. σαβελλικαὶ διάλεκτοι
 385. σαβελλικὸν ἀλφάβητον, λ. σαβελλικός
 386. Σαινέ (Chaignet) Ἄνσ.
 387. Σακελλάριος Ἀθ.
 388. σαμογετική γλῶσσα
 389. Σάμος [Γλῶσσα]
 390. σαμπὶ
 391. σανσκριτική γλῶσσα, λ. σανσκριτικός
 392. σαχαπτινική γλωσσική ὁμοφυλία
 393. σενεγαλικαὶ γλῶσσαι, λ. σενεγαλικός
 394. σερβοκροατική γλῶσσα, λ. σερβοκροατικός
 395. Σέρερ (Scherer) Γουλ.

396. Σέταιλαι (Setälä) Αἰμ.
 397. σημασιολογία (ἦ) [Γλωσσολ.]
 398. σημιτικαὶ γλῶσσαι, λ. σημιτικός [Γλωσσολ.]
 399. Σιάμ [Γλωσσολ.]
 400. σὶν (τὸ) (shin)
 401. σινθική (ἦ)
 402. Σιούχαρντ (Schuchardt) Οὔγος
 403. Σίφερς (Sievers) Ἔδ.
 404. Σκαλιγέρου χρυσοῦν παράγγελμα
 405. σκανδιναυικαὶ γλῶσσαι, λ. σκανδιναυικός
 406. Σκούτς (Skutsch) Φρ.
 407. σκυθική γλῶσσα [Γλωσσολ.]
 408. Σλάιχερ (Schleicher) Αὔγ.
 409. σλαυικαὶ γλῶσσαι, λ. σλαυικός
 410. σλαυόφωνοι ἐν Ἑλλάδι, λ. σλαυόφωνος
 411. σλοβενική γλῶσσα, λ. σλοβενικός
 412. Σμίθ (Smith) Γ.
 413. Σμίτ (Schmidt) Ἴ.
 414. Σμίτ (Schmidt) Ἴσ.
 415. Σμίτ (Schmidt) Μ.
 416. Σόλμσεν (Solmsen) Φῆλιξ
 417. σολοικισμὸς (ὀ)
 418. Σολυμική (ἦ) [Γλωσσολ.]
 419. Σομαλική (ἦ)
 420. Σόμμερ (Sommer) Φερδ.
 421. σορβική (ἦ)
 422. Σουηδία [Γλῶσσα]
 423. Σουήτ (Sweet) Ἐρρ.
 424. Σούλτενς (Schultens) Ἐρρ.
 425. Σούλτσε (Schulze) Βεν.
 426. Σούλτσε (Schulze) Γουλ.
 427. Σούλτσε (Schulze) Μαρτ.
 428. Σουμερία [Γλωσσολ.]
 429. σουνδαϊκή γλῶσσα
 430. σουπῖνον (τὸ)
 431. Σοφοκλῆς, Εὐαγγελινὸς Ἀποστολίδης
 432. σοχοϊκή γλῶσσα
 433. Σπίγκελ (Spiegel) Φρ. φόν

434. Στάϊνταλ (Steinthal) Ἑρμαν
 435. στερητικά (τά), λ. στερητικὸς
 436. στιγμή [γραμματ.]
 437. Στόλτς (Stolz) Φρ.
 438. Στράϊτμπεργκ (Streitberg) Γουλ.
 439. συγκολλητικαὶ γλῶσσαι, λ. συγκολλητικὸς
 440. σύγκρισις [γραμματ.]
 441. συζυγία [γραμματ.]
 442. συμφυρμός [Γλωσσολ.]
 443. σύμφωνον [Γλωσσολ.]
 444. συναίρεσις
 445. συναλοιφή (ή) [γραμματ.]
 446. σύνδεσμος [Γλωσσολ.]
 447. συνδετικόν [Συντακτ.]
 448. συνεκφορά (ή) [Γλωσσολ.]
 449. σύνθεσις [Γλωσσολ.]
 450. συνθετικά ἢ συνθετικῶν τύπου γλῶσσαι, λ. συνθετικὸς
 451. συνθηματικά γλῶσσαι, λ. συνθηματικὸς
 452. συνίζησις [Γλωσσολ.]
 453. συντακτικόν (τὸ)
 454. Σύνταξις [Γλωσσολ.]
 455. συνώνυμοι λέξεις, λ. συνώνυμος [Γλωσσολ.]
 456. συριακὴ γλῶσσα, λ. συριακὸς
 457. σφηνοειδὴς γραφή, λ. σφηνοειδὴς
 458. Σωσσὺρ (Saussure) Φερδίν. ντέ.
- Τ**
 459. Τ [Γλωσσολ.]
 460. Τάαλ
 461. ταγαλικὴ γλῶσσα
 462. Τζῶνς (Jones) Γουλ.
 463. τιγρικὴ γλῶσσα
 464. τιφινάγκ
 465. τμήσις [γραμματ.]
 466. Τόϋφφελ (Teuffel) Γουλ.
 467. Τόμσεν (Thomsen) Γουλ.
 468. τονισμός [Γλωσσολ.]
469. τόνος [Γλωσσολ.]
 470. τοπικὴ [γραμματ.]
 471. τοπωνύμιον [γραμματ.]
 472. τουλουϊκὴ
 473. Τούμπ (Thumb) Ἄλβ.
 474. Τουρκομανικὴ (ή)
 475. τοχαρικὴ [Γλωσσολ.]
 476. Τσάκωνες [Γλωσσολ.]
 477. Τσεχοσλοβακία [Γλῶσσα]
 478. τσιακαβικὴ διάλεκτος (צאקאנצ) [Γλωσσολ.]
 479. Τσόϊς (Zeuss)
 480. τυπικόν (τὸ) [γραμματ.]
 481. τυρρηρικὴ γλῶσσα, λ. τυρρηρικὸς
- Υ**
 482. Υ [Γλωσσολ.]
 483. ὑγρά (τά) [γραμματ.]
 484. ὑπερθετικά (τά) [γραμματ.]
 485. ὑπερσυντέλικος [γραμματ.]
 486. ὑποθετικά προτάσεις, λ. ὑποθετικὸς
 487. ὑποθετικοὶ λόγοι, λ. ὑποθετικὸς
 488. ὑποκείμενον [Συντακτ.]
 489. ὑποκοριστικά (τά), λ. ὑποκοριστικὸς
 490. ὑποτακτικὴ (ή) [Συντακτ.]
 491. ὑφαίρεσις [γραμματ.]
 492. ὑφέν
- Φ**
 493. Φ [Γλωσσολ.]
 494. φαλισκικὴ διάλεκτος
 495. φθογγολογικόν (τὸ) [γραμματ.]
 496. φθόγγος [Γλωσσολ.]
 497. Φίξ (Fick) Αὔγ.
 498. Φιλλανδία [Γλῶσσα]
 499. φλαμανδικὴ γλῶσσα, λ. φλαμανδικὸς
 500. φοινικικὴ γλῶσσα, λ. φοινικικὸς
 501. Φόϋ (Foy) Καρ.
 502. φριστικὴ γλῶσσα

503. φωκική διάλεκτος, λ. φωκικός
 504. φωνή [Γλωσσολ.]
 505. φωνήεντα [Γλωσσολ.], λ. φωνήεις
 506. φωνητική, λ. φωνητικός [Γλωσσολ.]
 507. φωνητικὸν ἀλφάβητον, λ. φωνητικός
 508. φωνολογία (ή) [Γλωσσολ.]
- Χ
509. Χ [Γλωσσολ.]
 510. χαλεγγική (ή) [Γλωσσολ.]
 511. Χαμιρική (ή) [Γλωσσολ.]
 512. χαμιτικάι γλῶσσαι, λ. χαμιτικός
 513. χαρακτήρ [Γραμματ.]
 514. Χάσα (ή) [Γλωσσολ.]
 515. χασμωδία (ή) [Γλωσσολ.]
 516. Χατζιδάκις Γ.Ν.
 517. Χάϋνε (Heyne) Μόριτς
 518. χανσική γλῶσσα
 519. χειλικοί φθόγγοι, λ. χειλικός
 520. Χέρμπιχ (Herbig) Γουστ
521. χεττιτική γλῶσσα, λ. χεττιτικός
 522. χιαστὸν σχῆμα [Συντακτ.], λ. χιαστὸς
 523. Χιντι
 524. Χίος [Γλωσσολ.]
 525. Χίρτ (Hirt) Ἔρμαν
 526. Χόφφμαν (Hoffmann) Ι.
 527. Χόφφμαν (Hoffmann) Ο.
 528. Χριστοφορίδης Κων.
 529. χρονικαὶ προτάσεις, λ. χρονικός
 530. χρόνοι τοῦ ρήματος [Γραμματ.], λ. χρόνος
- Ψ
531. Ψ [Γλωσσολ.]
 532. Ψάλτης Σταμ.
 533. ψιλή (ή) [Γραμματ.]
- Ω
534. Ω [Γλωσσολ.]
 535. Ὠκεανία [Γλῶσσαι]

ΣΤ. ΑΝΕΚΔΟΤΑ

1. Συναγωγή γλωσσικῆς ὕλης ἐκ τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου Κρήτης, σελ. 266 (χρφο κατατεθειμένο στὸ Ἱστορικὸ Λεξικὸ τῆς Ἀκ. Ἀθηνῶν, ἀρ. 435/1925).
2. Ἱστορία τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων (ὕλικὸ γιὰ τὸ δεύτερο μέρος τοῦ ἔργου «Σύντομος Ἱστορία τῶν ἑλληνικῶν διαλέκτων») (Ἀρχεῖο οἰκογένειας Γ.Π. Ἀναγνωστοπούλου).
3. Εἰσαγωγή εἰς τὴν συγκριτικὴν σπουδὴν τῶν Ἰαπετικῶν γλωσσῶν, σελ. 533 (Ἀρχεῖο Γ.Ν. Χατζιδάκη-Γ.Π. Ἀναγνωστοπούλου, Ἱστορικὸ Μουσεῖο Ἡρακλείου).

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ († 1936)

ΕΠΙΚΗΔΕΙΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Κηδεΐαι

Τὸν προσφιλή μας σύζυγον, πατέρα, υἱὸν, ἀδελφὸν, θεῖον καὶ ἀνεψιὸν
ΓΕΩΡΓΙΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΝ
καθηγητὴν Πανεπιστημίου

θανόντα χθὲς κηρῦσθμεν σήμερον Πέμπτην
καὶ ὥραν 10 1/2 π. μ. ἐκ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ
Ἁγ. Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου (ὁδοῦ Σκου-
φᾶ).

Ἡ τεθλιμμένη σύζυγος Ἑλένη Γ. Ἀναγνω-
στοπούλου. Τὰ τέκνα: Μαρία, Λιλίκα.
Ἡ μητηρ Ἑλένη Π. Ἀναγνωστοπούλου.
Οἱ ἀδελφοί: Ὀλγα καὶ Βασίλειος Τσέ-
λιος Νίκος καὶ Δώρα Χατζιδάκη, Λεω-
νίδας καὶ Παναγιώτα Χατζιδάκη, Μαρία
καὶ Κωστής Ρωσιδάκης. Ἀνδρονίκη καὶ
Χαρίλαος Τσιλένης. Ὁ θεῖος Γεώργιος
Ν. Χατζιδάκης. Οἱ ἀνεψιοί.

Ὁ θάνατος τοῦ
καθηγητοῦ τῆς
Γλωσσολογίας εἰς
τὸ Πανεπιστήμιον
Ἀθηνῶν Γεωργίου
Ἀναγνωστοπούλου ἀποτελεῖ μίαν
ὀδυνηρὰν ἀπώλειαν διὰ τὴν Ἑλλη-
νικὴν ἐπιστήμην. Ὁ Ἐκλιπὼν εἶχεν
ἐνωρὶς ἐπιδείξει μίαν δημιουργικὴν
ἰδιοφυΐαν εἰς τὸν κλάδον τῆς ἐπιστή-
μης, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ἀφιερῶθη
καὶ ἡ γνώμη του ἐπὶ τῶν γλωσσο-
λογικῶν ζητημάτων ἠκούετο πάν-
τοτε μετὰ πολλῆς προσοχῆς εἰς τοὺς
διεθνεῖς ἐπιστημονικοὺς κύκλους.
Ἐπῆρξεν ὁ ἰδεώδης καθηγητὴς τῆς
γλωσσολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον
Ἀθηνῶν — ἰδεώδης ὄχι μόνον διὰ
τὴν ἐπιστημονικὴν αὐθεντίαν του,
ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἦθος καὶ τὸν χα-
ρακτῆρά του — εἶχε δὲ κατακτήσει
τὴν ἀγάπην καὶ τὸν σεβασμὸν ὄχι
μόνον τῶν συναδέλφων του ἐπιστη-
μόνων καὶ τῶν φοιτητῶν, ἀλλὰ καὶ
τοῦ εὐρυτέρου κοινωνικοῦ περιβάλ-
λοντός του. Ἡ «Πρωΐα», τῆς ὁποίας
ὁ μεταστάς ἐπρολόγισε τὸ «Λεξικὸν
τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης», διαβιβάζει
πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἐκλι-
πόντος διαπρεποῦς ἐπιστήμονος καὶ
ἀνθρώπου τὰ συγκεκριμένα καὶ
θερμὰ συλλυπητήριά της.

— □ □ □ —

ΑΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΙΚΟΣΙΤΕΤΡΑΩΡΟΥ

ΑΠΕΘΑΝΕΝ

Ο Γ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Με ειλικρινῆ καὶ θαθεϊαν θλίψιν ὄλοκλήρου τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου τῶν Ἀθηνῶν ἐκηδεύθη ὁ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος. Νεώτατος ἀκόμη εἶχε ἀναδειχθῆ διὰ τὰς ἐξαιρετικὰς σπουδὰς εἰς τὴν γλωσσολογίαν, τὰ δὲ ἐπιστημονικὰ του ἔργα ἐπὶ σημαντικῶν γλωσσολογικῶν ἔζητημάτων, προεκάλεσαν τὴν γενικὴν προσοχὴν ὄχι μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ξένους γλωσσολογικοὺς κύκλους. Ἀναλαβὼν τὴν ἔδραν τῆς γλωσσολογίας, ἐπέδειξε ἐξαιρετικὴν διδακτικὴν ἰκανότητα, ἀλλὰ συγχρόνως ἐπεδείκνυεν ἀξιόλογον κοινωνικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν δρασίαν καὶ ἔξω τοῦ στε-

ειλικρίνειαν, τὴν κάλωσύνην του καὶ τὰ ἀγνὰ ἔθνικα καὶ χριστιανικὰ του αἰσθήματα καὶ ὁ θάνατός του στερεῖ τὴν ἐπιστήμην ἑνὸς ἐκλεκτοῦ ἐπιστήμονος καὶ τὴν κοινωνίαν ἑνὸς ἐκ τῶν χρηστοτέρων αὐτῆς μελῶν.

ἔφημ. Προϊα 31-12-36

νῶς Πανεπιστημιακοῦ κύκλου. Οἱ συνάδελφοί του, οἱ φοιτηταί, οἱ μετ' αὐτοῦ συνεργαζόμενοι, τὸν ἐξετίμησαν καὶ τὸν ἠγάπησαν ὅλοι διὰ τὴν

ΚΗΔΕΙΑ

Τὸν προσφιλή μας σύζυγον, πατέρα, υἱὸν, ἀδελφόν, θείον καὶ ἀνεψιὸν
ΓΕΩΡΓ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΝ
 καθηγητὴν πανεπιστημίου
 θανόντα χθὲς κηδεύομεν σήμερον Πέμ-
 πτην καὶ ὡρὰν 10.30 π.μ. ἐκ τοῦ ἱε-
 ροῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Διονυσίου Ἀρεο-
 παγίτου [ὁδοῦ Σκοιφᾶ].

Ἐν Ἀθῆναις τῇ 31 Δεκεμβρίου 1936
 Ἡ τεθλιμμένη σύζυγος: Ἑλένη Γ.
 Ἀναγνωστοπούλου. Τὰ τέκνια: Μαρία,
 Λιλίκα. Ἡ μήτηρ: Ἑλένη Π. Ἀναγνω-
 στοπούλου. Οἱ ἀδελφοί: Ὀλγα καὶ Βα-
 σίλειος Τσεῖλιος, Νίκος καὶ Δώρα Χα-
 τζιδάκη, Λεωνίδας καὶ Παναγιώτα Χα-
 τζιδάκη, Μαρία καὶ Κωνστῆς Ρασιδά-
 κης, Ἀνδρονίκη καὶ Χαρίτων Τσιλέ-
 νης. Ὁ θείος: Γεώργιος Ν. Χατζιδάκης.
 Οἱ ἀνεψιοί.

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ἔφημ. Ἐλεύθερον Βῆμα 31-12-36

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀπεβίωσε χθὲς κατόπιν μὲν τῆς ἀ-
 σθενείας ὁ καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς
 γλωσσολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀ-
 θηνῶν Γεώργιος Ἀναγνωστοπούλος. Ἡ
 κηδεαία του θά γίνῃ τῇ 30 π.μ. τῆς
 σήμερον. Ὁ τῶσον τρεῖς ἔξ μεταστάς
 ἐπιστημῶν εἶχε διακριθῆ ἰὰ τὴν βα-
 θείαν του μόρφωσιν καὶ τὴν ἐξαιρετικὴν
 ἐπιστημονικὴν του ἐργασίαν, ἣ ὅποια
 εἶχε προκαλέσῃ γενικὸν ἐνδιαφέρον τό-
 σον ἐν Ἑλλάδι ὅσον καὶ εἰς τὸ ἐξωτε-
 ρικόν. Εἰς τὰς σπουδὰς του κηθωδῆγη-
 θη ἀπὸ τὸν κ. Χατζηδάκην, ὁ ὅποιος εἶ-
 χεν ἀπεριορίστον ἐκτιμῶσιν εἰς τὸν νεα-
 ρὸν τότε ἐπιστημονίαν. Ὡς καθηγητὴς ὁ
 Γεώργιος Ἀναγνωστοπούλος ἐπέδειξε
 σπάνια προσόντα, διὰ τὰ ὅποια καὶ οἱ
 συναδελφοί του καὶ οἱ φοιτηταὶ τὸν ἐ-
 λατρεῦσαν. Ἡ καλῶσιση του καὶ ἡ ἐν
 γενεὶ κοινωνικὴ δράσις του θά ἀποτε-
 λοῦν φωτεινὸν παραδειγμα διὰ τοὺς
 νεωτέρους ἐπιστημονίας.

ΨΗΦΙΣΜΑΤΑ

Ἡ Σύγκλητος τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, συνελθοῦσα ἐκτάκτως σήμερον τῇ 30 Δεκεμβρίου 1936, ἡμεραν Τετάρτην καὶ ὥραν 10 π.μ. ἐπὶ τῷ θλιβερῷ ἀγγέλματι τοῦ θανάτου τοῦ τακτικοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΓΕΩΡΓ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀκούσασα τοῦ Πρυτάνεως καὶ τὴν βαθυτάτην λύπην αὐτῆς ἐκδηλώσασα ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ διαπρεποῦς συναδέλφου τιμήσαντος τὸ Πανεπιστήμιον, ψηφίζει ὁμοφώνως τάδε:

1) Νὰ ἀναρτηθῇ μεσίστιος ἡ σημαία τοῦ Πανεπιστημίου ἐπὶ τριήμερον.

2) Νὰ ἀργήσῃ τὸ Πανεπιστήμιον κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κηδείας αὐτοῦ.

3) Νὰ κατατεθῇ στέφανος ἐπὶ τῷ νεκρῷ.

4) Νὰ ἀκολουθήσωσι τὴν ἐκφορὰν αὐτοῦ ὁ Πρύτανις, ἡ Σύγκλητος, οἱ Καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ οἱ φοιτηταί.

5) Νὰ σταλῶσι συλλυπητήρια γράμματα πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ μεταστάντος.

6) Νὰ ἀναρτηθῇ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ.

Ὁ Πρύτανις

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ

Οἱ Συγκλητικοί

Ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν συνελθοῦσα ἐκτάκτως σήμερον τὴν 30ὴν Δεκεμβρίου ἡμέραν Τετάρτην καὶ ὥραν 12ην καὶ λαβοῦσα γνῶσιν μετὰ βαθυτάτης θλίψεως τοῦ θανάτου τοῦ διαπρεποῦς συναδέλφου

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ τακτικοῦ καθηγητοῦ τῆς γλωσσολογίας, ἐψήφισεν ὁμοφώνως τὰ ἑξῆς:

1) Νὰ παρακολουθήσῃ ἡ Σχολὴ σύσσωμος τὴν κηδείαν αὐτοῦ.

2) Νὰ ἐκφωνήσῃ τὸν πρέποντα λόγον ὁ καθηγητὴς κ. Ἐμμ. Πεζόπουλος.

3) Νὰ κατατεθῇ ὑπὸ τοῦ Κοσμητοροῦ στέφανος ἐπὶ τῆς σοροῦ τοῦ μεταστάντος.

4) Νὰ σταλῶσιν συλλυπητήρια γράμματα εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Δεκεμβρίου 1936
Ὁ Κοσμητὼρ τῆς Φιλοσοφ. Σχολῆς
ΜΙΧΑΗΛ Δ. ΒΟΛΟΝΑΚΗΣ

ΨΗΦΙΣΜΑΤΑ

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας συνελθὼν ἐκτακτικῶς τὴν 30ὴν Δεκεμβρίου 1936 ἐπὶ τῇ θλιβερᾷ ἀγγελίᾳ τοῦ θανάτου τοῦ ἐπιλέκτου μέλους αὐτοῦ ἀειμνήστου

Γ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ἀπεφάσισε:

1) Νὰ ἀναρτηθοῦν μερίστια εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Ἑταιρείας.

2) Νὰ ἀργήσουν τὰ σχολεῖα κατὰ ἡμέραν τῆς κηδείας.

3) Νὰ ἀκολουθήσουν τὴν κηδείαν τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον, τὸ προσωπικὸν τῶν γραφείων καὶ τῶν σχολείων καὶ ἀντιπροσωπεῖα ἐκ μαθητριῶν Ἀθηῶν καὶ Ψυχικοῦ.

4) Νὰ διατεθῶσιν ἀντὶ στεφάνου ὑπὲρ τοῦ Συνδέσμου Ἀποφοίτων Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας 1.500 δραχμαὶ καὶ δραχμαὶ 1.500 ὑπὲρ τοῦ Ὀρφανοτροφείου Χατζηκώστα.

5) Νὰ ἀποσταλοῦν συλλυπητήρια γράμματα εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀποθανόντος.

Ὁ Πρόεδρος Ὁ Γραμματεὺς
Γ. Θ. ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΙΩ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας συνελθὼν ἐκτακτικῶς τὴν 30ὴν Δεκεμβρίου 1936, ἐπὶ τῇ θλιβερᾷ ἀγγελίᾳ τοῦ θανάτου τοῦ ἐπιλέκτου μέλους αὐτοῦ ἀειμνήστου Γ. Ἀναγνωστοπούλου, ἀπεφάσισε:

1) Νὰ ἀναρτηθοῦν μερίστια εἰς τὰ Σχολεῖα τῆς Ἑταιρείας.

2) Νὰ ἀργήσουν τὰ Σχολεῖα κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κηδείας.

3) Νὰ ἀκολουθήσουν τὴν κηδείαν τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον, τὸ προσωπικὸν τῶν Γραφείων καὶ τῶν Σχολείων καὶ ἀντιπροσωπεῖα ἐκ μαθητριῶν Ἀθηῶν καὶ Ψυχικοῦ.

4) Νὰ διατεθῶσιν ἀντὶ στεφάνου ὑπὲρ τοῦ Συνδέσμου Ἀποφοίτων Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας 1.500 δραχμαὶ καὶ δρχ. 1500 ὑπὲρ τοῦ Ὀρφανοτροφείου Χατζηκώστα.

5) Νὰ ἀποσταλοῦν συλλυπητήρια γράμματα εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀποθανόντος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Δεκεμβρίου 1936

Ὁ Πρόεδρος
Γ. Θ. ΚΥΡΙΑΚΟΣ

Ὁ Γραμματεὺς
ΙΩ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ

ἐφημ. Ἐλεύθερον Βῆμα 31-12-36

ἐφημ. Πρωτῆ, 31-12-36

**ΕΠ ΤΩ ΘΑΝΑΤΩ
ΤΟΥ ΔΕΙΜΝΗΣΤΟΥ Γ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΨΗΦΙΣΜΑ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΖΑΓΟΡΙΣΙΩΝ**

Επί τη θανάτου του Δειμνήστου Γεωργίου Αναγνωστοπούλου καθηγητού του Πανεπιστημίου Αθηνών, Μεγάλου Συμπολίτου, πολλαπλώς τιμιότατος τέκνον της ιδιαίτερης πατρίδος αλλά και της Ηπείρου εν γένει, και εκ των Ελληνικών μελών της Ενώσεως Ζαγορισιών, αποφασίζει:

1) Να κεντηθῆ στέφανος ἐπὶ τοῦ σώρου τοῦ μεταστάντος.

2) Νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ἐφορὰν αὐτοῦ τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον καὶ ἅπαντα τὰ μέλη τῆς Ἐνώσεως.

3) Νὰ σταλῶσι συλλυπητήρια γράμματα εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ μεταστάντος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Δεβρ. 1936

Ὁ Πρόεδρος
ΣΤ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ Γραμματεὺς
ΚΩΝΣΤ. ΔΑΖΑΡΙΔΗΣ

Περὶ τῆς θανάτου τοῦ Δειμνήστου Γεωργίου Αναγνωστοπούλου καθηγητού του Πανεπιστημίου Αθηνών, Μεγάλου Συμπολίτου, πολλαπλώς τιμιότατος τέκνον της ιδιαίτερης πατρίδος αλλά και της Ηπείρου εν γένει, και εκ των Ελληνικών μελών της Ενώσεως Ζαγορισιών, αποφασίζει:

1) Να κεντηθῆ στέφανος ἐπὶ τοῦ σώρου τοῦ μεταστάντος.

2) Νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ἐφορὰν αὐτοῦ τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον καὶ ἅπαντα τὰ μέλη τῆς Ἐνώσεως.

3) Νὰ σταλῶσι συλλυπητήρια γράμματα εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ μεταστάντος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Δεβρ. 1936

Ὁ Πρόεδρος Ὁ Γ. Γραμματεὺς
ΣΠ. ΚΑΣΙΩΤΗΣ Α. ΖΟΥΓΡΟΣ

ΨΗΦΙΣΜΑ

Ἐνώσεως τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεὶ Παπιγκιωτῶν
Ἡ Ἀναγέννησις

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Ἐνώσεως τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεὶ Παπιγκιωτῶν «Ἡ Ἀναγέννησις» συναθροθὲν σήμερον ἐκτάκτως ἐπὶ τῇ τηλεγραφ. ἀγγελίᾳ τοῦ θανάτου τοῦ Δειμνήστου Γεωργίου Αναγνωστοπούλου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Μεγάλου Συμπολίτου, πολλαπλώς τιμιότατος τέκνον της ιδιαίτερης πατρίδος αλλά και της Ηπείρου εν γένει, και εκ των Ελληνικών μελών της Ενώσεως, αποφασίζει:

- 1) Νὰ κεντηθῆ στέφανος ἐπὶ τοῦ σώρου τοῦ μεταστάντος.
- 2) Νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ἐφορὰν αὐτοῦ τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον καὶ ἅπαντα τὰ μέλη τῆς Ἐνώσεως.
- 3) Νὰ σταλῶσι συλλυπητήρια γράμματα εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ μεταστάντος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Δεβρ. 1936

Ὁ Πρόεδρος
ΣΤ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ Γραμματεὺς
ΚΩΝΣΤ. ΔΑΖΑΡΙΔΗΣ

ἔφημ. Ἡπειρωτικὸν Βῆμα Ἀθηνῶν 1-1-1937

ΕΞΕΧΟΥΣΑΙ ΦΥΣΙΘΓΗΘΜΙΑΙ

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Εἰς ἡλικίαν πλήρη δράσεως καὶ ζωτικότητος ἀπέθανεν πρὸ ἡμερῶν ὁ Καθηγητὴς τῆς Γλωσσολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν συμπατριώτης μας ἐκ Παπίγγου τοῦ Ζαγορίου Γ. Π. Ἀναγνωστόπουλος. Ἡ σκληρὰ μοῖρα ἐστέρησεν τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστήμην ἐνός ἀληθινοῦ καὶ φιλοπόνου ἐργάτου τῆς τῆν δὲ ἠπειρωτικὴν διανόησιν διακεκριμένου ἐκπροσώπου τῆς. Ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς ἐπιστημονικῆς του δράσεως μέχρι τοῦ 1927 ὅτε ἀντικατέστησεν εἰς τὴν ἴδραν του τὸν διαπρεπῆ γλωσσολόγον Γ. Ν. Χατζιδάκιν καὶ ἐντατικώτερον ἔκτοτε ὡς Καθηγητὴς εἰργάζετο ἀκούραστα διὰ τὴν συγκέντρωσιν τοῦ γλωσσικοῦ νεοελληνικοῦ ὕλικου διὰ νὰ καταστή, δυνατόν νὰ συνταχθῆ μίαν ἡμέραν ἢ διαλεκτολογικὴ ἱστορία τῆς ἑλλ. γλώσσης καὶ ὁ μεγάλος γλωσσολογικὸς ἀτλας. Δυστυχῶς ὁμοῦ ὁ θάνατος ἀνέκοψεν τὸ ἔργον σου τὸ ὁποῖον παρὰ τὴν ἀπαιτούμενην δυσβάστακτον ἐργασίαν ἀνέλαβεν ὁ ἴδιος μὲ ἀπαράμιλλον ἐργατικότητα καὶ ὑπομονήν. Καίτοι δὲ ἡ σὺνταξις τῶν μνημειωδῶν τούτων ἔργων ἱστορικῶς διεκόπη καὶ εἰς τὸ πρῶτον εἰσέτι στάδιον, τῆς συγκεντρώσε-

ω, τοῦ ὕλικου, ἢ ἄλλη ἐπιστημονικὴ ἐργασία τοῦ ἐκλιπόντος ἠπειρώτου ἐπιστήμονος ἐγκατεσπαρμένη τὸ πλεῖστον εἰς διάφορα περιοδικὰ ἀποτελεῖ θετικὴν συμβολὴν εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας γλώσσης. Διότι πλὴν τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας γλώσσης τῆς ὁποίας δυστυχῶς μόνον ὁ εἰς τόμος ἐξεδόθη καὶ τῶν παντοίων ἀρθρῶν, εἴναι εἴνε ὀλίγαι αἱ ἔρευναι του αἱ ἀναφερόμεναι εἰς προβλήματα καὶ θέματα τῆς συγχρόνου ἑλληνικῆς γλώσσης, ἰδιαιτέρως δὲ εἰς τὰ ἰδιώματα τοῦ Ζαγορίου, τῆς Κύπρου καὶ τῶν Τσακωνικῶν. Ἀλλὰ καὶ γενικώτερα ἐπιστημονικὰ θέματα ἀναπτύσσονται εἰς τὰ μεγάλα αὐτοῦ ἀρθρα περὶ τῆς ἱστορίας τῶν γλωσσικῶν μελετῶν, τῆς νεοελληνικῆς διαλεκτολογίας, τῆς γλωσσικῆς ἐπιδράσεως τῆς Βενετίας κ. ἄ. Ὅτι ὁμοῦ περισσότερον καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας διέκρινεν αὐτὸν ἦτο ὁ ἀκέραιος καὶ εἰλικρινὴς χαρακτήρ του, καὶ τὸ ἀπέριπτον καὶ μετρίον ἄρθρον ἐπιστημονικόν του ἦθος. Διὰ τοῦτο δὲ ἡ ἀπώλεια ἐνός ἐξόχου τέκνου, καὶ ἐπιστήμονος καὶ ἀνθρώπου, εἶνε ὀδυνηρὰ διὰ τὴν ἠπειρον.

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΔΙΚΗΓΟΡΟΥ
Κ. ΛΑΖΑΡΙΔΟΥ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΥ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΠΑΠΙΓΚΟΥ

Πελοκλαυστε καὶ ἀληθινότε
Ἀναγνωστοπούλε,

Μόλις αὐτὸς φωνὴς τοῦ λόγου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ προεκάλεσε ὁ τὸν πρῶτος καὶ ἀδάκρυτος γυμνὸς Σὺ, μὴ ἂν τοὺς κοίτους ἐπιμύνας, τοὺς θρήνους τῆς γυναικας, τοὺς ὀλοφρονοῦς τῶν παιδῶν καὶ τὰ δάκρυα τῶν συγγενῶν καὶ φίλων, μὴ ἐξαρσιστὴ φωνή, ὅπως ἰδιαιτέρως βόγγος, ἀκούγεται ἀπὸ χθές, μικρῶν ἄλλ' ἀκατάλυστος...

Εἶναι ὁ βόγγος τοῦ ἀγαπημένου Σου χωριῶν, τοῦ δυτικῶν Παπίγκων, πού μὲ βαθύτατο πόνος Σὺ συνοδεύει σήμερον σὴν τελευταία Σου κατοικία.

Γέννημα καὶ θρόνον τῆς μοῆς αὐτῆς Ἡπειρωτικῆς Γωνίας, ἠκολούθησες τὰ βήματα τοῦ Μεγάλου Σου Πάπλου Μιχαὴλ Ἀναγνωστοπούλου, τοῦ τόσον τιμήσαντος τὸ Ἡπειρωτικὸν ἀλλὰ καὶ ἐν γένει τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα ἐνταῦθα καὶ ἐν τῇ Ξένη, καὶ διὰ τῆς σιδηρῆς θελήσεώς Σου καὶ τοῦ χαλκῶν Σου χωρικῆρος εἰσηλθες εἰς τὸν Νυδὸν τῆς Ἐπιστήμης, διακονήσας ἐν αὐτῇ μετὰ ζήλου καὶ ἀφοσιώσεως, ἀνελθὼν εἰς τὰς ἀνωτάτας τοῦτου βαθμίδας.

Σὲ ὅλη σου αὐτὴ τῇ φωτεινῇ σταδιοδρομίᾳ, τὴν ὁποία ἐξαρκητικῶς ἀπετέλεσες δραστηριότητος καὶ ἀνδραγαθίας, θέλησας, πάντοτε τὸ ἀγαπημένο Σου Πάπικο Σὲ παρακολοθεῖσθαι μὲ ἀνεκφραστὴ χαρὰ καὶ μεγάλη ὑπερηφάνεια.

Καὶ ὅταν τὸ περασμένο καλοκαίρι ἐτίμας τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα εἰς τὸ Συνέδριον τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Ρώμης, ἀποσκιάσας κατὰ τὸν ἐμπνευσμένον ἐν Κων) πόλει λόγον Σου τὰ συγγραφήματα καὶ τὸ ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Τουρκικοῦ Ἔθνους, μὴ φωτεινῇ ἀντανάκλασις τῆς φωτῶν ἐπιστημονικῆς δραστείας Σου, ἐφθάνε ὡς τὸ Ζιγῶρι καὶ κατήγαγε τὸ Πάπικο.

Τὸ Πάπικο Σὲ εἴμα καὶ Σὲ ἐκαμίρωνεν ὡς Μέγαν γιατί ἀληθῶς ἦτον Μέγας.

Μέγας γὰρ τὸ Πάπικο, μέγας γιὰ τὴν Ἡπειρο, Μέγας γὰρ τὸ Πανεπιστήμιον, Μέγας γὰρ τὴν Ἑλλάδα.

Ποιὰ λοιπὸν θὰ εἶναι ἡ παρηγοριὰ ὄλων π. ὑ. περιθεῖς Σὲ συνοδεύουμε σήμερον εἰς τὴν τελευταία σου κατοικία;

Ποῦ θὰ βροῦμε τὸ βάλασμα γὰρ νὰ καταπραυνώμε τὸν πόνον, πού σεις καρδιές μας ἀλάκωσε ἡ σκληρὴ μοῖρα, ἀποκάρσισα τόσον πρόωρα τὸ πολυτιμότεον νῆμα τῆς ζωῆς Σου;

Μήπως σὲ γυμᾶτο καλωσύνη χαμόγελό Σου; Ἄλλ' αὐτὸ τὸ σφραγισμὸν πικρῶτα ἢ βίασαν μοῖρα.

Μήπως στοὺς καλοὺς Σου λόγους καὶ σὴν ὀλόχρη συντροφιά Σου; Ἄλλ' αὐτὰ ἔσβησαν γὰρ πίντα.

Ἡ μήπως ἡ ἀλήθεια θέλει μᾶς ἀπαλύνει τὸν πόνον καὶ ἐπουλώσει τὴν πληγὴν; Ὀχι.

Δὲν εἶναι ἀληθινότε Ἀναγνωστοπούλε, ὁ πόνος ἂν ἐκείνους πού ὁ χρόνος μπορεῖ νὰ γυμῶν Δὲν εἶναι τὸ κενὸν ἂν ἐκεῖνα πού μποροῦν νὰ ἀναπληρωθοῦν.

Πάντοτε γὰρ μᾶς θὰ εἶσαι ὁ ἀληθινότες καὶ Μέγας Συμπολίτης φωτισμένος, μὲ τὸν φωτιστέφανον πού ἡ Ἐπιστημονικὴ, κοινωνικὴ καὶ πολυσχιδῆς Σου δραστίας ἐπλεξαν γύρω ἀπὸ τὴν θύμησίν σου, ἡ ὁποία θὰ εἶναι αἰωνία.

Τὸ ἀγαπημένο Σου χωριὸν συνετριμμένο καὶ ὀλοφρομένο, μὲ δάκρυα στοὺς ὀφθαλμούς καὶ μὲ βαρὺ ἄλγος, Σὲ συνοδεύει σὲ αἰώνιον ταξίδι σου, καταθέτοντας δι' ἐμοῦ τραγικὸν ἐκτελοῦντος καθήκον, ἐπάνω στὸν νωπὸν τάφον Σου, ἀντισμυρτιᾶς καὶ δάφνης, τὰ ὀλίγα αὐτὰ Ἀττικὰ λουλούδια.

Τὸ Ἀττικὸ χῶμα πού θὰ σὲ σκεπάσῃ ἄς εἶναι ἑλαφρόν...

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ
(* 1884 — † 1936)

RENÉ RUAUX
(* 1878 — † 1937)

ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ
(* 1855 — † 1937)

Εἰς τοὺς διαπρεπεῖς τούτους ἄνδρας,
ᾧν ὁ θάνατος ἐλύπησε βαθύτατα πάντα
Ἡπειρώτην καὶ πάντα Ἑλληνα, τὰ «Ἡ-
πειρωτικὰ Χρονικὰ» θ' ἀφιερῶσωσιν ἐκ-
τενεῖς νεκρολογίας ἐξαιρούσας τὰ τοῦ βίου
καὶ τοῦ ἔργου αὐτῶν, δημοσιευθησομένας
δὲ ἐν τῷ ἐπομένῳ τόμῳ τοῦ Περιδικοῦ.

ΑΙ ΜΕΓΑΛΑΙ ΑΠΩΛΕΙΑΙ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Ο ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Τὸν ἄνθρωπον, πὺν μὲ ἀδυσώ-
πητη Μοῖρα, ἀραξε ξαφνικὰ ἀπὸ
τὴν ἀγάτη τῶν ἰδικῶν του καὶ τὴν
ἐχτίμησι καὶ τὸν σεβασμὸν ὄλων
τῶν γνωστῶν του, τὸν Γεώργιον
Ἀναγνωστόπουλον, κλαίονεν ἀκό-
μη μὲ ἀνεπαφραστη λυτὴ δλα, συ-
νάδειφαί του εἰς τὸ Πανεπιστή-
μιον, δημοσκογράφα, φοιτηταί,
Ἠπειρώται συμπαιτρώτα του. Τὸν
ἐχάσαμεν ἀκριβῶς τὴν ὥρα πού
τὸν θεωρούσαμεν πλέον ἢ ποτὲ
χρήσιμον σὲ ὄλους, πρῶτα ἀπ' ὀ-
λα χρήσιμον στὴν ἐπιστήμη, τὴν
μεγάλῃ ἐπιστήμῃ τῆς Φιλολογίας
καὶ τῆς Γλωσσολογίας, χρήσιμον
στὴν Ἑλλάδα, χρήσιμον στοὺς νέ-
ους πού προσπένεζαν σ' αὐτὸν μὲ
τόσας ἐλπίδες, χρήσιμον στὴν ἰδι-
αιτέρῃ, τὴν καλὴν μας πατρίδα, τὴν
Ἠπειρον, 52 χρονῶν! Δύο μεγάλα
γυρῶνὰ μάτια, πού μέσα τους ἐ-
φώλιζε ἢ πὸ βαθειά, ἢ πὸ πρῶ-
τύτερη ἀνθρώπινῃ καλωσύνη. Ὅση
χαρὰ καὶ θάρρος σκόρπιζαν τὰ
μάτια, σφράγιζε πάντοτε μ' ἀγα-
θότητα τὸ γλυκύτερον ἀνθρώπινον
μευδίαμα. Ὁ Γεώργιος Ἀναγνω-
στάτοπιλος ἦτο καλός. Ἦτο συνεί-
δησις ἀγαθὴ, ἦτο Φύσις ἐξιδανι-
κειμένη καὶ εὐγενής. Ἐγνώριζε νὰ
ἐσπῆται τῇ ἀληθείᾳ, νὰ ποιῇ
τὸν πόνον τοῦ ἀδικοιμένου, νὰ βα-
πῆ τὸν ἀγῶνα τοῦ ἀδινάτου, τοῦ
πρωτοῦ, τοῦ ἐγκραταλελειμένου.
Μικρός, μὰ ἡμέρα, ξεάνησε ἀπὸ
τὸ Πάπυγγο τοῦ Ζαγορίου καὶ
ἦλθε στὰ Γιάννενα. Κάποιος τοῦ
ἐδάπτισε τότε μερικὰ βιβλία: Τὴν
ἱστορία τῆς Ἠπειροῦ τοῦ Πάνου
Ἀρσβαντινοῦ, τὴν Ἑλληνικὴ Ἱ-
στορία τοῦ Παπαρηγοπούλου, τὴ
Γλωσσολογία τοῦ Γεωργίου Χατζη-
δάκη. Ὁ ἴδιος μὲ ἐλεγε, Ἄγε,
μέρες προτοῦ παύσει νὰ πάλῃ ἐ-
κείνη ἢ ὡραία του καρδιά, πῶς
ξετύπησε μὲ τὸ κερὶ διαβάζοντας
τὴν ἱστορία τῆς Αἰγύπτου ἐγραμ-
μῆτη ἀπὸ τὸ μεγαλεῖτερον ἴσως τέ-
κνον τῆς Ἠπειροῦ, τὸν Πάνον Ἀ-
ρσβαντινόν — καθὼς ὁ ἴδιος ἐτό-
νξεν, δταν τοῦ ἐδίδετο ἢ εὐκα-
ρία. Στὴ Ζωσμοσία τῶν Ἰωαννί-
νων ἐγράφτηκε μὲ τὰ καλλίτερα ὀ-
νερα, τίς εὐγενέστερες προθέσεις

καὶ τὸν μεγαλεῖτερον ζῆλον γὰ τὰ
γράμματα. Γιὰ τοὺς συμμαθητὰς
του, τότε, Ἀναγνωστόπουλος ἐσή-
μανεν ἦθος, μάθησις, εὐγένεια,
καλωσύνη, ἀπλότης. Αὐτὲς τίς ἰδι-
ότητες τίς δυνάμωσι μὰ προσε-
κτικῇ πνευματικῇ καλλιέργεια. Ἔ-
νος ὑπερκόσμος ἔρωσι τοῦ Καλοῦ,
μία Ἀγάτη πού ἐπάντα στέργει,
πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει.
Θραυβευτὴς ὁ μικρός Ἠπειρώτης
χαρετὰ τὰ ἰτεροῦσαντα βοινὰ τῆ-
ποτρίδας του, πίνει γὰ τελευταία
φορὰ τὸ νερό τῆς κροσσιστάλλειας
δρύσης τοῦ δημοφροῦ χωριοῦ κα' ἐρ-
χεται ἀγνωστός μόνος στὴν πρω-
τεύουσα. Ὅσα μὰ μεγάλα, διδά-
σκαλὰ πύρινα, ἐφώτιζαν τότε τὸ
στερεῖμα τῆς ἐλληνικῆς ἐπιστή-
μης: Κόντος, Χατζηδάκης, Με-
στρωτὴς. Ἦσαν καιροὶ μεγάλων
φιλολογικῶν ζυμώσεων, τὸ Πανε-
πιστήμιον κέντρον τοῦ ἐνδιαφέρον-
τος τῶν σαλονιῶν, ἦτο πραγμασι-
κὰ ἐστία τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν
μεγάλων, εὐγενῶν ἀγῶνων. Ὁ
μικρός Ἀναγνωστόπουλος εἰς
λάβει τὴν θέσιν του εἰς τὰ πρό-
των μεγάλων διδασκάλων ἐδώλια.
Τὴν εἶχε εαυτοδικαίως ἰδικίαν
του, δὲν τὴν ἐγκατέλειπε παρὰ διὰ
τὸν φαγητόν του καὶ τὴν ἀνάταν-
σιν του. Ἐνεθιμείτο τὰ τρία
μεγάλα ὀνόματα πού κατηύγασαν
τὸ πνεῦμα του μὲ τὴν σοφίαν των,
μὲ τὴν πίστιν των: Τὸν Ἀρσβαν-
τινόν, τὸν Χατζηδάκη, τὸν Παπαρ-
ρηγόπουλον. Ἐπανελάθε τὰ πολὺ-
μηνα ξενύκτια του στὸ μοναχικόν
μυσεμκόν του δωμάτιον, ἀλλ' αὐτὴ
τὴν φορὰ στὰ μάτια τοῦ φοιτητοῦ
Ἀναγνωστοπούλου ἦσαν καὶ κεί-
μενα ξενόγλωσσα, πραγματεία
μεγάλων ξένων φιλολόγων, ἔργα
πολυσελίδα, χειρόγραφα, ἀρχαία
παλαιὰ σκοπισμένα ἀπὸ τὸν χρόνον.
Τὸ βαθύ ἐρεινητικόν του μυαλόν
εἰργάζετο ἐργασίαν συνθετικῆν, ἰ-
δημοῦργει, ἀκκιδαινοῦσε μὲ ἀντι-
νέργειαν ἐπὶ τῶν ἴδη μαθημένων
τὸ λαϊκτρὸν ἀπιστημονικῶν ἀκοδό-
μημα τῆς ἐπιστήμης του. Αἱ πρῶ-
τα πρωτότυπα μελέται του εἶδον
τότε τὸ φῶς. Δειλὰ-δειλὰ τίς
πρωτοδιάβασε σὲ ὀλίγους συμμα-
θητὰς, δυστακτικῶς ἀπὸς ἦτο καὶ

Δημόσιον Κεντρικὸν Βιβλιοθηκονόμισσας

μετρούκων, θεωρείτο μήπως τῶν ποὺν κανένα ἔπαινον. Κάποτε, τέλος, τὸ βλέμμα τῶν διδασκάλων ἔπεσε στὰ χειρόγραφα τοῦ φατῆ τοῦ τῶν πρώτων ἐδωλίων τῆς αἰ-

Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος

θείτης τῶν παραδόσεων. Τὸν προσέξαν, τὸν ἐπῆραν ἐστὶ σὺν δαρά, τὸν ἐνεθάρρηναν μὲ τὸ νομὴ τοῦ ποιητῆ εμπράβωσ κατὰ πρόσωπον. Διότι αὐτὸ ἀκούοντες ἐθελοῦντο καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ὁ Ἀναγνωστόπουλος. Ἄν ἤθελε νὰ τὸν κολακεύουν, προτιμοῦσε ὀλοφύχως νὰ κρούσῃ τὴν γνώμην σου γὰρ αὐτὸν καὶ νὰ τοῦ πῆς κατὰ τί εἰσέφερε νέον τι εἰς τὴν ἐπιστήμην, διότι μόνον σ' αὐτὴν ἐπίστευεν ὡς μίστης πραγματικῶς καὶ ἦτο. Ἐστεφανώθη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, αἱ ἐργασίαι τοῦ ἐκάλεζον νὰ σταχτή, τοῦ ἐνοκίετο ἐνὸς ὁ δρόμος πρὸς τὴν μεγάλην ἐπιστημονικὴν πύλιν. Ὁ μέγας Χατζηδάκης, ὁ Νέστορ τῆς Γλωσσολογίας, ἐχάρισεν εἰς τὸν λαμπρὸν ἀπουδαστὴν τὴν ψυχὴν του. Τὸν ἔλεγε δημοσίᾳ ἰσχυρῶς του, τὸν διημεροσέθη ἀπὸ τοῦ ἄλλου καθηγητῆ διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν του καριέραν. Ἡ τύχη συμφώνησε. Κι' ἔτσι, μὰ ἡμέρα, ἡ καρδιά τοῦ ἐπερὶστατον Ἠπειρωτῆ ἔδωκεν ἀπὸ τὸ δράμα μὰς πολυτέλης κόρης, τῆς ἀντιγάς — θυγατρὸς καλλιτέρας — τοῦ μεγάλου τοῦ διδασκάλου, καὶ ἐπέλεξε ν' ἀποδῆ σὺζυγος ἀνεκτιμητοῦ καὶ μητέρα ὑποδειγματικῆ τῶν παιδιῶν τοῦ ἀλφειοκλήτου ἐπιστήμου. Κι' ὅταν τὰ χρόνια κίλησαν γοργά, βαρυνά, καὶ τὰ χρόνια

να σκέπασαν τὰ μαλλιά τοῦ μεγάλου Χατζηδάκη, ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἀνέλαβε γὰρ συνεχίσῃ τὸ τετάνεον ἔργον τοῦ διδασκάλου καὶ γὰρ τὸ συνεχίσῃ μὲ κύρος καὶ γνώσιν διεθνῶς ἀναγνωρισθείσαν.

Ἐδῶ καὶ στὴν Εἰρώπη καὶ παντοῦ ὅλα αἱ ἐπιστήμονες τὸν χειροκροτοῦσαν. Ἐκαινοτόμη μετὰ περικίνεως. Ἐπροχώρη μεθοδικὰ μὲ ἀπλήν φιλοκαλίαν καὶ ἐπιλοσοφει βαθέτατα εἰς τὸ ἔργον του σὺν ἀτάκτοιο. Πρὸ ὀλίγων μῶν ἀπὸ τῶν στὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Ρώμην, ἀμίλη ἐπίσημος εἰς συνέδρια καὶ αἱ ξένα τὸν ἐνεκοποῦντο καὶ τὸν συνέχαιρον. Ἐκστὴ Ρώμην, σ' ἕνα πάρκο του μετὰ δύο-τρεις καλοὺς συναδέλφους του ἐπῆγαν ἕνα δειλὸν γ' ἀνασπασίν, ἡ δολερὴ Μαίρα ἐκπέτηεν ὑποῦλα τὸν καλὸν ἐπιστήμη, τὸν καλλιστον ἀνθρώπον. Ἐνας βίχας, μὰ ἐπίμονη κακοδιαθεσία τὸν κρατοῦσαν ἀγαλλοῦτο ἐξακολοῦθητικὰ καὶ στὴν ἡμέραν τοῦ ἐγύσεν. Μὰ ὅταν, στὸ γραφεῖο μαὶ στὸ

ἐπιπέδον εἶχε ὑποσχεθῆ κατὰ ἕνα ἄρθρον γὰρ τὸ συνέδριον. Περιστὸς στὸν λόγον του τὸ ἔατο, ἀρρωστος δὲως ἦταν, ἀλλὰ γελοιοῦ καὶ τυχαῖος. Ἐπέλεγε νὰ τὸν συγχορήσοιμε καὶ ἤλθεν ἔτσι ἀδιάθετος. «Ὁ, τι λῆξε νὰ τὸ κάνωιμε, βρέ παιδιά», μὰς εἶπε. Καὶ ἔειπε γὰρ τὸ κρεδδάτι του. Τὴν μεθελκμένη ἐσπασώθη καὶ μεθελκνὸν τὸ ἀξέλαστο ἐκείνο μεθελκνὸν, μὰς ξαναβρέθη στὸ γραφεῖο. Κατὰ, μὰς εἶπε, τὸν ἐπαρῶντι, νὰ δῆ εἰς τὴν τελευταία διορθωτικῶν. Τὴν ἔκαυε μόνος του τὴν τελευταία αὐτῆ διορθωτικῶν, μὰς ἔσφιξε τὸ χεῖρ καὶ ἔσφιγγεν ὁ κοιλότητος φίλος γὰρ τὸ σπῆ του. Στὸ κρεδδάτι τὴν τελευταία ἡμέρας, ζήτησε χωρὶς τίποτε νὰ τὸν κἀν νὰ μαντεύσῃ τὸ μαρτυρῶν τέλος, νὰ δῆ τὰ βιβλία του. Ἐκλάθε δεικνὸν γὰρ κωνοῦργες δημοσιονομικῶν ἰσχυρῶν, ἀγωνιστοῦσε διὰ τὸ χεῖρ του ἔτριψε καὶ ἤθελε νὰ ἐκτενίσῃ τὴν τελευταία σελίδα τῆς «Γλωσσολογίας» του. Ἐνεθελκμένη κρῶσκα καὶ πράγματα καὶ ἡ κωνοῦργη του δράκος εἶχε κατακτά ἀνεκαίωσεν κ' ἔδωκε στοργικὰς ἀδελφίνας. Ὁ συγγενὴς του, μισὴ ἄρα πρὸ τοῦ τέλους, συγγενισμένη γὰρ ἀπὸ τὸ κρεδδάτι του, τὸν ἀκοῦσαν νὰ διαλεχθῆ μὲ φωνὴν καλλιτέρας ἀπὸ συγγενῆ γὰρ κατὰ προσηλικῶν τοῦ ἱστορικοῦ... Ἦταν κωνοῦργη, κωνοῦργη.

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

ΕΚΕΙΝΟΙ ΠΟΥ ΦΕΥΓΟΥΝ

ΤΟΥ Κ. ΑΡΙΣΤΟΥ ΚΑΜΠΑΝΗ

Ἡ ἐπιστήμη μας εἶναι Γερμανική. Γερμανοειδής, ὅπως εἶπε οὗτος Περικλῆς Γιαννόπουλος, ὁ «Ἀττικόφρων» ἐκεῖνος λιβελογράφος, πού εἶπε κάποτε πῶς εἴμαστε τόσο ἡμερὸς λαός, ὥστε ἀν... διαθέταμε τὰ ἄγρια φρύδια τοῦ Μπίσμαρκ, θὰ τὰ μεταχειριζόμαστε γιὰ φράχτες στ' ἀμπέλια. Ἡ ἐπιστήμη μας εἶναι Γερμανική, τόσο πού ἀκούμε συχνά, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ θεωρία δὲν ἔχει περάσει στὴ Γερμανία», ὅτι ἡ συνειρμική ψυχολογία ἔπεσε στὴ Γερμανία, ὅτι στὴ Γερμανία εἶναι σήμερα τοῦ συρμού αὐτὴ ἡ πίστις, αὐτὴ ἡ κοσμοθεωρία, αὐτὴ ἡ πεποίθησις—ὅτι ὁ κόσμος εἶναι ἡ Γερμανία. Ἀπὸ τὴν ἀλλή μεριά ἡ λογοτεχνία μας διευθύνεται ἀπὸ τὸ Γαλλικὸ περιοδικό, τὴ Γαλλικὴ ἔφημερίδα, τὸ Γαλλικὸ κοφενεῖο — τοὺς Γαλλικοὺς ἰδεολογικοὺς ἀγῶνες. Ἐγγραφὰν ἢ διάβαζαν ἀντιπολεμικὰ ἔργα στὸ Παρίσι; Κι' ἐμεῖς τὸ ἴδιο. Ἐπιχειροῦσαν οἱ Γάλλοι λόγιοι ταξεῖδια στὴ Σοβιετία; Τὸ ἴδιο καὶ μερικοὶ δικοὶ μας. Μια φορὰ ὁ φίλος μου Καζαντζάκης ἤρθε στὰ γραφεῖα τῆς «Πρωίας» μαζί μὲ τὸ μακαρίτη Ἑλληνορρομῶνα Παναῖτ Ἰσράτι, γιὰ νὰ μὲ πείσουν νὰ βγῶ ἀπὸ τὴν οὐδετερότητα στὸν κοινωνικὸν ἀγῶνα! Τοὺς εἶπα καθαρὰ πῶς εἶμαι ἀντικομμουνιστής! Καὶ μὲ εἰρωνεύτηκε. Μὰ σὲ λίγο καιρὸ, ὕστερ' ἀπὸ ἓνα ταξεῖδι τοῦς στὴ Ρωσία, γύρισαν κι' οἱ δύο ἀλλαγμένοι. Ὁ Καζαντζάκης μάλιστα μοῦγραψε ἓνα γράμμα ὠραϊότατο—ἓνα γράμμα στὸ ὁποῖον ἐδήλωνε ὅτι μόνη τοῦ παρηγορία εἶναι πλέον ἡ τυχὴ. Φτωχὴ παρηγορία: Ἡ τέχνη δὲν μπορεῖ νὰ ξεδιψᾷ ὅλες τὶς ἡμέρας μας. Νάλεγε τοῦλάχιστον ἡ ἀρησκεία!

Μεγίε, ὁ μεγαλύτερος γλωσσολόγος τῶν τελευταίων ἐτῶν, τὸ χαρακτηρισε ἀριστούργημα...

Ὁ Ἀναγνωστόπουλος εἶχε ἐτοιμάσει μιὰ ἱστορικὴ γραμματικὴ τῆς Ἑλληνικῆς — κάτι ἀνάλογο μὲ τὸ κλασσικὸ βιβλίο τοῦ Μεγίε, ἀλλὰ περισσότερο διεξοδικὸ ὅσον ἀφορᾷ τὰ νέα μας ἰδιώματα. Τὸ ἔργο αὐτὸ ἐπρόκειτο νὰ περάσῃ στὴ σειρά τῶν Νεοελληνικῶν ἐκδόσεων Περνὸ. Δυστυχῶς ὁ κ. Περνὸ δὲ διαθέτει τὰ οἰκονομικὰ μέσα: Ἡ σχετικὴ πίστωσις δὲν ἀναγράφεται πιά στὸν προϋπολογισμό μας. Περίοδος περισυλλογῆς.

Στὴν ὑπόθεσι τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος ὁ Ἀναγνωστόπουλος βοήθησε τὴν προσπάθεια τοῦ «Γλωσσικοῦ Συλλόγου»: Τὴν προσπάθεια τοῦ νὰ καθαρῶσθῃ ἡ γραφομένη δημοτικὴ ἀπὸ νεκρὰ ἢ ἰδιωματικὰ στοιχεῖα, νὰ προσεγγίσῃ τὸν Ἀθηναῖκο προφορικὸ λόγον. Ἡ γνωστὴ ὀμιλία μου στὸ σύλλογον «Παρνασσὸ» τοῦ ἔδωκε ἀφορμὴ νὰ μιλήσῃ στὸ Πανεπιστήμιον καὶ νὰ ἐξηγήσῃ ὅτι ἡ νομοτέλεια ἢ φωνητικὴ στίς γραπτὰς γλῶσσας εἶναι παραμυθία — ὅτι ἡ φωνητικὴ νομοτέλεια τοῦ Ὁβελᾶκ καὶ τοῦ Ψυχάρη δὲν ὑπάρχει στὸν προφορικὸ λόγον τῶν πόλεων, καὶ δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ὑπάρχῃ στὸ γραπτὸ: Ἄνθρωπος ἀφανάτιστος ὁ Ἀναγνωστόπουλος, γύρεψε νὰ λυτρώσῃ τὴν Ἀκαδημαϊκὴ νεότητα ἀπὸ τὶς παιδιάτικες ἰδέες «τῆς γλωσσικῆς μηχανικῆς».

Ὁ θάνατος τοῦ Ἀναγνωστόπουλου θὰ εἶναι ὀδυνηρὸς γιὰ τὸ Πανεπιστήμιον. Διότι ὑπάρχουν βέβαια ἐπιστήμονες νέοι πού σπούδασαν ἢ σπουδάζουν γλωσσολογία — ἀλλὰ

Γιατί ὅμως αὐτὴ ἡ σχοινοτενὴς πορένθεσις; Εἶπα πῶς ἡ ἐπιστήμη μας εἶναι Γερμανικὴ. Ἄν ὁ Κόντος σποῖ ἔσασε στὴν Ὀλλανδία, σχεδὸν ὅλοι οἱ ἄλλοι σύγχρονοὶ τοῦ φιλόλογοι, θεολόγοι, νομικοὶ, κλπ. σπούδαζαν στὴ Γερμανία. Μόνο στὴν περίοδο τοῦ πολέμου καὶ στὰ πρῶτα μεταπολεμικὰ χρόνια κάποιοι νέοι πήραν ἄλλους δρόμους—προτίμησαν ἢ ἀναγκάσθηκαν νὰ προτιμήσουν ἄλλα Πανεπιστήμια. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς εἶναι καὶ ὁ Γεώργ. Ἀναγνωστόπουλος, ὁ διάδοχος τοῦ Χατζιδάκη στὴν ἔδρα τῆς Γλωσσολογίας—ὁ καλὸς ἐπιστήμων πού θρηνήσαμε ἐδῶ καὶ λίγες ἡμέρες τὸ θάνατό του. Τὰ βιβλία του — ἡ Ἱστορία τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν διαλέκτων ἔχουν τὴ Γαλλικὴ σαφήνεια — τὴν ἀνεπίδεικτὴ σοφία — κάποιον χάρι Ἑλληνικὴ στὴν ἔκθεσι. Τὰ βιβλία τοῦ Ἀναγνωστόπουλου εἶναι προσιτὰ καὶ στοὺς μὴ ειδικούς. Τὸ ἄρθρο του γιὰ τὴ Λατινικὴ γλῶσσα — αὐτὸ πρῶ πάντων — ποὺ δημοσιεύτηκε στὴν Ἐγκυκλοπαίδεια τοῦ Μακρῆ, καὶ τοῦ κυκλοφόρησε σὲ ἰδιαίτερο τεύχος, εἶναι ἐξαιρετο: Ὁ μακαρίτης

οἱ ἐπιστήμονες αὐτοὶ δὲν εἶναι ἴσως ἀκόμη ὄριμοι. Ἔτσι ἡ ἔδρα θὰ μείνῃ γιὰ καιρὸ κενή, ἐκτὸς ἂν διορισθῇ ὁ κ. Τριανταφυλλίδης — ὅποτε τὸ μάθημα τῆς γλωσσολογίας θὰ μεταβληθῇ σὲ ἀδιάκοπη σειρά ὁμιλιῶν γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα. Κι αὐτὸ βέβαια δὲν εἶναι σωστό: Οἱ Πανεπιστημιακὲς ἔδρες πρέπει νὰ διατηρήσουν τὸν ἐπιστημονικὸν τους χαρακτήρα. Τὸ γλωσσικὸν ζήτημα εἶναι πρῶ πάντων ζήτημα κοινῶν, χρηστικόν. Καὶ μόνο ἀρητικῶς μποροῦν νὰ βοηθήσουν τὴ λύσιν τοῦ οἱ γλωσσολόγοι, ὅπως τὴ βοήθησε ὁ Ἀναγνωστόπουλος μὲ τὸ μάθημά του περὶ φωνητικῶν νόμων: Ἡ γλῶσσα εἶναι δημιουργία τῆς ψυχῆς. Στὴ διαμόρφωσίν της ἐπιδρῶν ἱστορικοὶ ψυχικὸι παράγοντες. Ὁ γλωσσικὸς ὕλισμος εἶναι μίαν μωρία. Καὶ τὰ γλωσσικὰ πρότυπα θὰ τὰ δώσουν οἱ συγγραφεῖς, ὄχι οἱ γραμματικοί, πού χρέος ἔχουν νὰ περιγράφουν νεκρὲς ἢ ζωντανὲς γλῶσσες, ὄχι νὰ φτιάξουν γλῶσσες καὶ νὰ τὶς ἐπιβάλλουν στὰ ἔθνη.

ΑΡΙΣΤΟΣ ΚΑΜΠΑΝΗΣ

Κ. Ν. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

(1884-1936)

ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΜΖ ΤΟΜΟΥ ΤΗΣ «ΑΘΗΝΑΣ»

ΑΘΗΝΗΣΙ
ΤΥΠΟΙΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ ΛΕΩΝΗ
1937

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

(1884—1936.).

«Ὅταν δ' ἔλθῃ τὸ πεπρωμένον τέλος,
οὐ μετὰ λήθης ἄτιμοι κείνται, ἀλλὰ μετὰ
μνήμης τὸν αἰεὶ χρόνον ὑμνούμενοι θάλλουσι»
(Ξενοφ. Ἀπομνημ. 2, 1, 33).

Τῆς 30 Δεκεμβρίου 1936 ἡ ἐπιστημονικὴ τῆς Ἑλλάδος καθόλου οἰκογένεια καὶ ἰδίᾳ ἡ Πανεπιστημιακὴ ὑπέστη ἐν τῶν μεγαλυτέρων μέγχι τοῦδε πληγμάτων διὰ τῆς ἀπωλείας ἐνός τῶν πλέον ἐπιλέκτων μελῶν αὐτῆς, τὸ ὅποιον ἀπετέλει πραγματικῶς σέμνωμα καὶ ἐγκαλλώπισμα διὰ ταύτην. Κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἡμέραν, μετὰ ἄνισον ἐπὶ δέμηνον πρὸς ἐπάρχτον νόσον ἀγῶνα, ἔκυψεν ὑπὲρ τὴν ἀνηλεῆ τοῦ πεπρωμένου πυγμὴν καὶ κατῆλθεν εἰς τὸν τάφον εἰς πραγματικὸς καὶ ἀκάματος τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἱεροφάντης καὶ θεραπευτῆς—τοῦ ὅποιου ὁ βίος οὐδὲν ἄλλο ὑπῆρξεν ἢ μία διαρκὴς ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς ἐπιστήμης προσφορά—ὁ ἐρευνητὴς τῆς ἱστορικωτέρας τῶν γλωσσῶν, ὁ μετριοφρονέστατος τῶν τιμωτάτων καὶ εὐγενεστάτων Ἑλληνικῶν ἀγῶνων μαχητῆς, ὁ τῆς ἐθνικῆς ζωῆς λαξευτῆς, ὁ ἐπὶ τῶν ἐπάλλξεων τῆς ἐπιστήμης καὶ ἠθικῆς ἀγωνισθεὶς γενναῖος καὶ πιστὸς στρατιώτης, ὁ καλὸς κάγαθος Γεώργιος Π. Ἀναγνωστόπουλος, Καθηγητῆς τῆς Γλωσσολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν.

Ὁ θάνατος τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός γενόμενος γνωστὸς ἐβύθισεν εἰς ραθὺ πένθος μέγιστον μέρος τοῦ ἐπιστημονικοῦ τῆς Ἑλλάδος κόσμου καὶ ἰδίᾳ τοῦ τῶν Ἀθηνῶν, καθ' ἕσσαν τὸ ἔνομα τούτου εἶναι στενώτατα συνδεδεμένον μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης. Ὁ Πρύτανις, ἡ Σύγκλητος, οἱ Καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, πλεῖστα ἐπιστημονικαὶ καὶ ἄλλαι ὀργανώσεις, πλεῖστοι τῶν φίλων του καὶ διατελεσάντων μαθητῶν του, γαλουχηθέντες ὑπ' αὐτοῦ διὰ τῶν διδασμάτων τῆς ἀληθοῦς παιδεύσεως καὶ ἠθικῆς, ἔσπευσαν μετὰ πενθίμων βημάτων, ἕπως κλίνουσι εὐλαεῖς γόνυ πρὸ τῆς σεπτῆς τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός σοροῦ καὶ παρακολουθήσουσι τὴν ἐκφορὰν του.

Ὁ θάνατος τούτου ἀπετέλεσε καὶ ἀποτελεῖ μεγίστην τῆς Ἑλληνικῆς

ἐπιστήμης καὶ κοινωνίας ἀπώλειαν καὶ δυσπλήρωτον ἐδημιούργησε κενόν, καθ' ὅσον ὁ ἀείμνηστος ἀνὴρ συνεδύαζεν ἐν ἑαυτῷ φυσικὰς καὶ ἐπικτήτους ἰδιότητες, ἅς πᾶς τις θὰ ἐζήλου, ἦτοι φυσικὴν εὐφυΐαν, ἐπιμέλειαν, ἐργατικότητα, ἔφεσιν πρὸς πᾶν ὑψηλὸν καὶ εὐγενές καὶ δὴ πάσας τὰς ἰδιότητας ταύτας συνοδευομένας ὑπὸ ἀδαμαντίνων καὶ χαλυβδίνων ἠθικῶν ἀρχῶν, τῶν ἀρχῶν τῆς τιμιότητος καὶ εἰλικρινείας, ἀρχῶν αἵτινες σπανιώτατα ἀπήντων κατὰ τὴν κατ' ἐξοχὴν ἐποχὴν τοῦ ἀρριτισμοῦ, καθ' ἣν ἐζησεν καὶ ἐδρασεὶν οὗτος. Εὐθύς, τίμιος, ἠθικός, αὐστηρὸς τῶν πατρίων παραδόσεων τηρητῆς ὑπῆρξεν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι πέρας τοῦ βίου του. Ἡ λέξις Ἑλλάς συνεχίνει βαθύτατα τὴν εὐγενῆ αὐτοῦ ψυχὴν, ἅπας δὲ ὁ βίος του, ἡ δράσις του καὶ ἡ εὐγενὴς σταδιοδρομία του ὑπῆρξαν ὕμνος ὑπέροχος πρὸς τὴν ἀθάνατον τοῦ θεοῦ Πλάτωνος ρῆσιν «πατρός τε καὶ μητρός τε καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων τιμιώτερόν ἐστιν ἢ πατρίς καὶ σεμνότερον καὶ ἀγιώτερον».

Ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος ἐγεννήθη τῷ 1884 εἰς μικρὸν καὶ ἀπόκεντρον χωρίον τῆς εὐάνδρου Ἡπείρου, ἐκτισμένον ἐπὶ μαγευτικῶν κλιτύων διακλαδώσεως τῆς Πηνελόπιδος εἰς τὸ ὠραῖον Πάπιγκον. Ὑπῆρξε δὲ γόνος τῆς μεγάλης Ἡπειρωτικῆς οἰκογενείας τῶν Ἀναγνωστοπούλων, ἐξ ἧς καὶ ὁ θεῖος τοῦ ἀείμνηστου διδασκάλου Μιχαὴλ Ἀναγνωστόπουλος, ἀνὴρ, ὅστις διὰ τῆς ἐξοχῆς ἐν Ἀμερικῇ δράσεώς του ἐτίμησεν, ὅσον οὐδεὶς ἄλλος ἐν αὐτῇ, καὶ ἐλάμπρυνε τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα, οὐδέποτε δὲ ἐπαύσατο ἀτενίζων μετὰ φλογερᾶς ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν μικρὰν καὶ πτωχὴν ἀλλ' εὐγενῆ πατρίδα του, ἐνδιαφερόμενος εἰλικρινέστατα διὰ τὰς τύχας καὶ τοὺς ἀγῶνας ταύτης, ὥστε δικαίως νὰ λεχθῆ περὶ αὐτοῦ : «Τὸ ὄνομα τοῦ Μ. Ἀναγνωστοπούλου ἀνήκει εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ φήμη του εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ἀλλὰ τὸ ἔργον του εἰς τὴν ἀνθρωπότητα» («The name of M. Anagnos belongs to Greece, the fame of him to the United States, but his service belongs to humanity» Gov. Curtis Guild.).

Ἡ ἐπιμεμελημένη καὶ σεμνοπρεπῆς ἀνατροφή, ἧς ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος ἔτυχεν παρὰ τῶν γονέων αὐτοῦ, ἔτι δὲ αἱ φυσικαὶ τῆς γενετείας αὐτοῦ καλλοναὶ διέπλασαν εὐγενῆ καὶ εὐαίσθητον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ προικίσασαι ταύτην δι' ἐξόχων διανοητικῶν καὶ ἠθικῶν δώρων. Τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς ἔλαβεν ἐν τῷ σχολείῳ τῆς γενετείας αὐτοῦ ὑπερβαλὼν πάντας τοὺς ἑαυτοῦ συμμαθητάς, καὶ παρασχὼν ἑαυτὸν πρότυπον ἀγχινοίας, φιλοπονίας καὶ ἠθους. Μετὰ ταῦτα ἠκροάσατο τῶν γυμνασιακῶν μαθημάτων ἐν τῇ Ζωσιμαίᾳ Σχολῇ τῶν Ἰωαννίνων, κατὰ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ (1884—1936)

5

τὴν ἐν τῇ ἐποίᾳ φοιτητῶν του ἐπέσυρε διὰ τε τῆς φιλομαθείας καὶ τοῦ ἤθους του ἀμέριστον τὸ ἐνδιαφέρον τῶν καθηγητῶν του, οἵτινες ἐνέβαλον αὐτῷ τὸν πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἔρωτα.

Μετὰ τὸ πέρασ τῶν γυμνασιακῶν του σπουδῶν ἐπανελθὼν εἰς τὴν γενέτειραν αὐτοῦ Πάπιγκον διωρίσθη ὡς διδάσκαλος τοῦ ἐκεῖ σχολείου διατελέσας ὡς τοιοῦτος ἐπὶ τετραετίαν ὀλόκληρον. Φύσει θμῶς ὀρεγόμενος τοῦ εἰδένα· κατέλιπε τὴν προσφιλῆ αὐτοῦ πατρίδα, ὅπως ἔλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐγγραφεὶς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς φοιτητῆς ἠκρόατο ἀνελλιπέστατα τῶν μαθημάτων τῶν ἑαυτοῦ καθηγητῶν ἐπὶ τετραετίαν. Ἰδιαιτέραν πρὸς τὴν μελέτην τῶν κλασσικῶν γλωσσῶν ἀίσθανθεις κλίσειν ἤδη ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ εἰσόδου αὐτοῦ ὤρμησεν πρὸς τὸν πατριάρχην τῶν γλωσσολόγων, τὸν κράτιστον καὶ πολὺν Γεώργιον Χατζιδάκιν, ὅστις ἐμεσουράνει τότε ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ στερεώματι. Ὑπὸ τοῦ μεγάλου καὶ ἐπιφανοῦς διδασκάλου, προιδόντος τὸ μέγα καὶ εὐρὸν μέλλον, τὸ ὅποιον θὰ ἐδημιούργει αὐτός, θαυμασθεὶς διὰ τε τὴν ἀκρίβειαν ἐπιμέλειαν καὶ ἐργατικότητα αὐτοῦ, ἔτι δὲ διὰ τὴν φρόνησιν καὶ τὸ ἀδαμάντινον αὐτοῦ ἤθος ἠγαπήθη καὶ ἐτιμήθη λίαν. Ὑπὸ τούτου ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος ἐμούθη εἰς τὰ δυσχερέστατα τῆς αὐστηρᾶς καὶ προσηκούσης γλωσσικῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου μυστήρια καὶ εἰσῆχθη εἰς τοὺς διδασκάλους τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, τῆς ἱστορικωτέρας τῶν γλωσσῶν, δόμους. Τῷ μεγάλῳ τούτῳ διδασκάλῳ ἑμιλῶν ἰδίᾳ, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον τὴν ἐπίδρασιν καὶ ροπὴν καὶ ἐνίων ἄλλων διδασκάλων αὐτοῦ δεχθεὶς, ἠσθάνθη τὸ κάλλος τῶν ἀθανάτων ποιητικῶν τοῦ Ὀμήρου, τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Σοφοκλέους, τοῦ Εὐριπίδου, τοῦ Πινδάρου καλλιτεχνημάτων, ἔτι δὲ εἰσέδυσεν εἰς τὰ ἄδυτα τῶν ἰδεῶν τοῦ θεοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους διαπλάσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὕψηλόφρονα καὶ εὐγενῆ, παραμείνας διὰ παντὸς τοῦ βίου του τοιαύτην.

Ἄριστα περὶ τε τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Λατινικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν παρεσκευασμένος ὑπέστη κατ' Ἰούλιον τοῦ ἔτους 1911 τὰς διδακτορικὰς ἐξετάσεις ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ καὶ ἀξιωθεὶς τοῦ βαθμοῦ ἄριστα.

Ἀπελθὼν τοῦ ἱεροῦ τῶν Μουσῶν τεμένους διωρίσθη εὐθὺς Καθηγητῆς ἐν τῷ Παγκυπρίῳ Γυμνασίῳ, τὸ ὅποιον μετὰ ἓν ἔτος κατέλιπε σπεύσας νὰ ταχθῇ ὑπὸ τῆς σημαίας τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, συντελέσας οὕτω καὶ αὐτὸς εἰς τὸ νὰ κυματίσσουν οἱ Ἑλληνικοὶ ἀετοὶ ἀνὰ τὰ ὄρη καὶ τὰς πεδιάδας τῆς Θεσσαλίας, Ἠπείρου καὶ Μακεδονίας καὶ νὰ συντελεσθῇ ἡ μεγάλη καὶ ὑπέροχος ἐκείνη ἐποποιΐα τοῦ 1912—1913, δι' ἣν καιυχᾶται καὶ σεμνύνεται ὁ ἑλληνισμός.

ii

Κ. Ν. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

Μετά τὸ πέρασ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων διορίσθη εἰς τὸ Β'. Γυμνάσιον τῆς Ἑλληνικῆς ἤδη Θεσσαλονίκης ὡς Καθηγητῆς διδάξας μέχρι τοῦ τέλους σχεδὸν τοῦ ἔτους 1918. Περὶ τῆς ἐν τῇ ἐκπαιδευτικῇ ὑπηρεσίᾳ εὐδοκίμησέως του μαρτυρεῖ οὐ μόνον ἡ δὲ εἰς Γυμνασιάρχην προαγωγή του, ἣν ἠρνήθη δι' οἰκογενειακοὺς λόγους ν' ἀποδεχθῆ, ἀλλὰ καὶ ἡ συμφώνως πρὸς εὐμενεστάτην εἰσῆγησιν τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου πρόσκλησίς του, ἕπως μετὰσχῆ τοῦ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας προκηρυχθέντος διαγωνισμοῦ πρὸς ἀποστολὴν εἰς Ἑσπερίαν ὑποτροφίαν τοῦ Κράτους χάριν εὐρύτερων ἐπιστημονικῶν σπουδῶν, εἰς ἃν διαγωνισμὸν ἐκλήθησαν συμφώνως τῷ οἰκείῳ νόμῳ διδάκτορες τῆς φιλολογίας διακριθέντες διὰ τὴν ἑαυτῶν εὐδόκιμον ἐκπαιδευτικὴν ὑπηρεσίαν. Ἐπιτυχῶν εἰς τὸν διαγωνισμὸν τοῦτον ἔλαβε διητῆ ἐκπαιδευτικὴν ἄδειαν καὶ ἀπήλθεν εἰς Ἑσπερίαν, ἔνθα ἐπὶ τρία ἔξάμηνα ἠκροάσατο εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων, εἰς τὸ Collège de France καὶ εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Ἀνωτάτων Σπουδῶν (École des Hautes Etudes) φιλολογικῶν καὶ γλωσσολογικῶν μαθημάτων τῶν καθηγητῶν A. Meillet τῆς συγκριτικῆς Γλωσσολογίας—παρ' οὗ ἐδιδάχθη τὴν Ἰνδικὴν Γραμματικὴν, ἣτις εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν πλήρη κατανόησιν καὶ συγκριτικὴν μελέτην τῶν γλωσσικῶν φαινομένων τῆς Ἰαπετικῆς ἢ Ἰνδοευρωπαϊκῆς γλωσσικῆς ὁμοφυλίης—H. Pernot τῆς μεσαιωνικῆς καὶ νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας, M. Croiset καὶ P. Mazon τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ P. Jouguet τῆς παπυρολογίας.

Ἡ εὐδοκίμησις τούτου ἐν τῇ Ecole des Hautes Etudes ὑπῆρξε μετὰ τῆς τεκμήρια δὲ ταύτης εἶναι: τὸ μὲν αἰ' Annaires τῆς Σχολῆς ταύτης τῶν ἐτῶν 1919—1920 καὶ 1920—1921, ἐν αἷς πολλάκις γίνεται εὐφημος μνεῖα τῆς εὐδοκίμου καὶ λίαν ἐπιμελοῦς φοιτήσεώς του, τὸ δὲ ἡ ὑπὸ τοῦ Γαλλικοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἀπονομὴ εἰς αὐτὸν τοῦ διπλώματος τοῦ élève titulaire, ἕπερ λίαν σπανίως ἀπονέμεται εἰς σπουδαστὰς τῆς Σχολῆς. Μετὰ τὸ πέρασ τῶν σπουδῶν ταύτων ἠκροάσατο ἐπὶ ἔξάμηνον ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βασιλείας (Basel) τῶν παραδόσεων τοῦ ἐπιφανοῦς τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας καθηγητοῦ J. Wackernagel καὶ τοῦ τῆς κλασσικῆς φιλολογίας Peter von der Mühl.

Μετά τὸ πέρασ τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ σπουδῶν του, καθ' ἃς διήγαγε τὸν βίον ἀδιαλείπτως μελετῶν καὶ βεβύλων τὴν κριτικὴν του δύναμιν καὶ περιζῶμενος τὴν ἀρετὴν καὶ αὐστηρὰν ἐπιστημονικὴν μέθοδον τῆς σπουδῆς τῆς γλώσσης, ἠέτων οὕτω ἀρραγεῖς καὶ στερεὰς τὰς βάσεις τῆς

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ (1884—1936)

7

μετέπειτα συγγραφικῆς του παραγωγῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἐν γένει δράσεώς του, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἀγαπητὴν του Ἑλληνικὴν πατρίδα ἔμπλεως ἐλπίδων χρηστῶν καὶ ὀνείρων, τὰς ὁποίας δὲν διέψευσε, καίπερ ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς δράσεώς του ἀπελθὼν τοῦ κόσμου τούτου. Ἐπανελθὼν τῷ 1921 εἰς Ἑλλάδα, ἐξαίρετα ἐπιστημονικὰ ἐφόδια κεκτημένος, ἐπανελάβε τὴν ἐν τῷ Β΄ Γυμνασίῳ Θεσσαλονίκης διδασκαλίαν του, τὸν δὲ Νοέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους τῆς ἐπανόδου του προτάσει τῆς Ἐπιτροπείας τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης διωρίσθη εἰς αὐτὸ τακτικὸς συντάκτης παραμείνας ὡς τοιοῦτος μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 1927, ὅτε ἐξελέγη ὑπὸ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἀπ' εὐθείας τακτικὸς Καθηγητῆς τῆς Γλωσσολογίας, γενόμενος οὕτω διάδοχος τοῦ πρεσβύτου ἤδη πατριάρχου τῆς Γλωσσολογικῆς Γεωργίου Ν. Χατζιδάκι, τοῦ πολλαπλῶς καὶ τὰ μάλιστα τὴν ἐπιστήμην τῆς γλώσσης προαχθόντος ὀτρηροῦ αὐτοῦ τῆς ἐπιστήμης θεράπωντος.

Εἰς τὸ ἱερὸν τῶν Μουσῶν τέμενος, τὸν ἀκοίμητον αὐτὸν φρουρὸν τῶν μεγάλων τοῦ Γένους ἰδεωδῶν εἰσελθὼν μετὰ τῆς αὐτῆς ταπεινοφροσύνης καὶ συγκινησεως, μεθ' ἧς ἄλλοτε ὡς σπουδαστῆς εἰσῆρχετο, ἤρξατο πάραυτα τῆς λίαν καρποφόρου αὐτοῦ διδασκαλίας ἐγκαινίσας τὰ μαθήματα αὐτοῦ διὰ λαμπροῦ ἐναρκτηρίου λόγου ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Σύντομος ἱστορία τῶν γλωσσικῶν μελετῶν». Ἀπὸ τῶν θώκων τοῦ ἀνωτάτου τούτου παιδευτηρίου, ἀφ' οὗ ὡς ἐκ τηλαυγοῦς φάρου ἐκπέμπεται εἰς πᾶσαν γωνίαν τῆς Ἑλληνικῆς γῆς τὸ φῶς τῆς ἀληθοῦς ἐπιστήμης, ἐπὶ ἐνναετίαν ἐνεπότισε τὴν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ σπουδάζουσαν Ἑλληνικὴν νεολαίαν διὰ τῶν ζωοποιῶν τῆς ἀληθοῦς παιδεύσεως ναμάτων, ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὴν τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν ζήτησιν τῆς ἀληθείας καὶ κατηύθυνε ταύτην ἀριστοτεχνικώτατα πρὸς εὐγενεῖς καὶ ὑψηλὰς ἐπιδιώξεις. Ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἐδίδασκε Γενικὴν Γλωσσικὴν, Ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς γλώσσης, Φωνητικὴν καὶ Μορφολογίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς. Ἐπίσης ἤσκει τοὺς φοιτητὰς φροντιστηριακῶς τὸ μὲν εἰς ἀρχαῖα ἐπιγραφικὰ κείμενα καὶ εἰς μέρη τραγωδιῶν τοῦ Σοφοκλέους κατ' ἐκλογὴν, τὸ δὲ εἰς νεοελληνικὰ διαλεκτικὰ κείμενα. Ἐν τῇ διδασκαλίᾳ του συνεξήταζε τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν πρὸς τὴν μητέρα καὶ τὰς ἀδελφὰς γλώσσας, ἐν τῇ συνεξετάσει δὲ ταύτῃ καὶ τῇ παρακολουθήσει τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῶν διαφόρων γλωσσικῶν τύπων καὶ φαινομένων κατεφαίνετο ὁ πλοῦτος τῶν γνώσεών του, ἡ ὀρθὴ κρίσις του, ἡ διαυγὴς καὶ βαθύφρων διάνοιά του, ἔτι δὲ ἡ ἰκανότης καὶ εὐστροφία τοῦ πνεύματός του, μεθ' ἧς εἰσέδουε εἰς τὰς σχέσεις τῶν γλωσσικῶν τύπων, ἀνεύ-

ρισκε καὶ καθώριζε ταύτας. Καὶ οὐ μόνον τὴν ἱκανότητα τοῦ ἀνευρίσκειν καὶ τὴν μέθοδον τοῦ ἐξετάζειν τὰ ποικίλα γλωσσικὰ φαινόμενα καὶ τύπους ἐκέκτητο, ἀλλὰ προσέτι τὴν ἱκανότητα, ὅπως ζωντανούς ποιῆτοὺς νεκρούς καὶ ἀνιαρούς γλωσσικούς τύπους καὶ φαινόμενα καὶ μεταδίδη μετὰ καταπλησσοῦσης ἐναργείας, σαφηνείας καὶ χάριτος εἰς τοὺς φοιτητάς, καθιστῶν τούτους κτῆμα τούτων ἑσσεῖ. Ἡ φωνὴ του εὐήχως καὶ γλυκεῖα οὔσα ἐπεβάλλετο κατακηλοῦσα τοὺς ἀκρωμένους φοιτητάς καὶ ἐξαρτῶσα τούτους ἀπὸ τῶν χειλέων του. Αἱ ἀνωτέρω δὲ ἱκανότητες, ὡς καὶ τὸ εὐήχον τῆς φωνῆς αὐτοῦ, συνετέλουν τὰ μέγιστα ὥστε αὐθορμήτως ἅπαντες οἱ φοιτηταὶ νὰ σπεύδωσιν εἰς τὰ μαθήματα αὐτοῦ καὶ νὰ πληρῶσιν ἀσφυκτικῶς τὰς αἰθούσας τῶν παραδόσεων του. Ἐν τῷ νεοελληνικῷ του φροντιστηρίῳ ἅπασα ἢ προσπάθεια αὐτοῦ κατέτεινε εἰς τὸ πῶς θὰ μετέδιδεν εἰς τοὺς μαθητὰς του τὸν ἐνθουσιασμόν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς συλλογὴν τοῦ νεοελληνικοῦ γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ θησαυροῦ, διὰ τῆς μελέτης τῶν ὁποίων, ὡς συνήθιζε νὰ λέγῃ, δείκνυται τὸ ἐνιαῖον τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τῶν ἀρχαιστάτων χρόνων μέχρι σήμερον, ὅπερ ἀποτελεῖ τοῦλάχιστον ὄπλον κατὰ τῶν μισοελληνικῶν τοῦ Fallmerayer μωρολογίων. Οὐ μόνον δὲ μετὰ πατρικῆς στοργῆς καὶ προθυμίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἐχειραγῶγει τοὺς μαθητὰς του εἰς τὴν εὐρεσιν τῆς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας καὶ ἐμύει τούτους εἰς τὰ δυσπρόσιτα τῆς γλώσσης ζητήματα, ἀλλὰ καὶ κατ' ἰδίαν μετὰ τῆς αὐτῆς προθυμίας παρεῖχεν εἰς τοὺς συμβουλευομένους αὐτὸν τὴν λύσιν τῶν προβαλλομένων ὑπ' αὐτῶν ἀποριῶν οἰκειότατα καὶ φιλοφρονέστατα διαλεγόμενος αὐτοῖς καὶ θέτων ἐν ἀνάγκῃ εἰς τὴν διάθεσίν των τὰ ἴδια αὐτοῦ βιβλία. Τὸ γόνιμον καὶ τὰ μάλιστα ὠφέλιμον τῆς ἐπαγωγῆς καὶ ἐνθουσιώδους διδασκαλίας αὐτοῦ δείκνυται ἐκ τῶν ἐν τοῖς φροντιστηρίοις αὐτοῦ καὶ ἰδίᾳ τῷ νεοελληνικῷ ἐμφανίσεων περισπουδάζων πραγματειῶν μαθητῶν του, πολλὰ τῶν ὁποίων εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος, τινὲς δὲ μάλιστα ὑποβληθεῖσαι εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν ὡς ἐγκρίσιμοι ἐπὶ διδακτορικῇ διατριβῇ ἠρριστεύθησαν. Εἰς τὸν καλύτερον καταρτισμὸν τῶν φοιτητῶν του συνετέλεσε πολὺ καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἀνάληψις τῷ 1933 τῆς διευθύνσεως τοῦ τότε ἰδρυθέντος Γλωσσολογικοῦ Σπουδαστηρίου, ὅπερ ἐφιλοδόξησε καὶ ἠγωνίσθη, ὅπως καταστήσῃ ἐφάμιλλον πρὸς τὰ καλῶς λειτουργοῦντα καὶ συγχρονισμένα Γλωσσολογικὰ Σπουδαστήρια ξένων Πανεπιστημίων, ἵνα οὕτω παρασκευάσῃ ἱκανοὺς ἐρευνητὰς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Τῆς ἐν τῇ μέσῃ καὶ τῇ ἀνωτάτῃ ἐκπαίδευσει δράσειώς του οὐχ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ (1884—1936)

9

ἡττον ἀξιόλογος τυγχάνει οὕσα ἢ συγγραφικῇ αὐτοῦ δρασί. Ἀρχὴ τῆς συγγραφικῆς τούτου παραγωγῆς ἐγένετο ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἐσχάθητο ἔτι ἐπὶ τῶν Πανεπιστημιακῶν ἐδράνων. Φοιτητῆς ἔτι ὢν ἠσθάνθη μέγαν ἔρωτα πρὸς τὰς λαογραφικὰς καὶ γλωσσικὰς ἐρεῦνας καὶ μελέτας κατ' ἐπίδρασιν τῶν δύο μεγάλων διδασκάλων, τοῦ Ν. Πολίτου καὶ Γεωργίου Χατζιδάκι, τὸν ἔρωτα δὲ τούτον καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν πρὸς τὰς μελέτας ταύτας διετήρησε διὰ βίου ἀμείωτον καὶ μετέδωκεν εἰς τοὺς διατελέσαντας μαθητὰς αὐτοῦ διὰ συνεχῶν προτροπῶν καὶ παραινέσεων πρὸς συλλογὴν τοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ ὕλικου τῆς ἰδιαίτερας τῶν πατρίδος παρασχῶν ἑαυτὸν παράδειγμα, διότι τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ ἐκίνησε ἀμέριστον ἢ λαογραφικῇ καὶ τῶν ἰδιωμάτων τῆς ἰδιαίτερας τοῦ πατρίδος, τοῦ Ζαγορίου, ἔρευνα. Αἱ λαογραφικαὶ τοῦ συλλογαὶ ἐκτιμηθεῖσαι δεόντως ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Ν. Πολίτου ἐδημοσιεύθησαν ἐν διαφόροις τόμοις τοῦ περιοδικοῦ «Λαογραφία». Ὅτι χαρακτηρίζει τὰ λαογραφικά αὐτοῦ δημοσιεύματα εἶναι κυρίως ἢ μέθοδος περὶ τὴν συλλογὴν, πιστὴν φωνητικὴν ἀπόδοσιν καὶ ἐπεξεργασίαν τοῦ λαογραφικοῦ ὕλικου, ἣτις προσιώριζε τὴν μέλλουσαν φωτεινὴν αὐτοῦ ἐπιστημονικὴν δρασί. Τὰ γλωσσολογικὰ αὐτοῦ δημοσιεύματα ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἐξήτασέ μετ' ἀξιοθαυμάστου μεθοδικότητος, μετ' ἐξαιρέτου ἐμδριθείας, ἐξυτάτης κρίσεως καὶ καταπλησσοῦσης βαθυνοίας τὰ νεοελληνικὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆς Ἠπείρου, Κρήτης καὶ Κύπρου συντελέσας τὰ μέγιστα εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν νεοελληνικῶν γλωσσικῶν ἐργασιῶν. Ἠρεύνησε δὲ καὶ ἐξήτασε τὰ ἰδιώματα ταῦτα ἐν ἀδιασπαστῶ συναφείᾳ πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἀκολουθήσας αὐτῷ μεθόδῳ, ἣν εἰσηγήθη καὶ ἤρχισεν ὁ Ἄδαμ. Κοραΐς, ἐτελειοποίησε δὲ ὁ πατριάρχης τῶν γλωσσολόγων Γ. Ν. Χατζιδάκις. Τὸ συγγραφικόν αὐτοῦ ἔργον εἶχε κυρίως διὰ τῆς συγγραφῆς τῆς περισπουδάστου γλωσσολογικῆς πραγματείας αὐτοῦ «Περὶ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου», δι' ἣς τὸ πρῶτον ἐξητάσθη ἐπιστημονικῶς τὸ ἡπειρωτικὸν γλωσσικὸν ἰδιῶμα καὶ καθωρίσθησαν οἱ ἔροι καὶ ἡ ἔκτασις τῶν φωνητικῶν ἀλλοιώσεων, αἵτινες ἐπηγέθησαν εἰς αὐτὸ ὑπὸ τοῦ καλουμένου «δυναμικοῦ ἢ ἐντατικοῦ τονισμοῦ». Ἡ πραγματεία αὕτη, ὅπως πρῶτότυπος, ὑποβλήθη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἐνεκρίθη, ἔτυχε δὲ καὶ τοῦ Ραλλεῖου βραβείου. Ἐτέρα πολλοῦ λόγου ἀξία πραγματεία αὐτοῦ εἶναι ἢ «Περὶ τοῦ ῥήματος ἐν τῇ τῇ ἐν Ἠπείρῳ ὁμιλουμένῃ», ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ὁποίας παραθέτει γενικὴν ἐπισκόπησιν τῶν κυριωτέρων ἰδιωμάτων τῆς Ἠπείρου καὶ ἰδίᾳ τοῦ

τῆς Χιμάρης, τοῦ τῶν Ἰζουμέρκων, τοῦ τῶν Σαρκατσαναίων νομάδων, τοῦ τῶν Ἰωαννίνων, Κονίτσης, Δολιανῶν καὶ ἄλλων καὶ διαγράφει τοὺς κυριωτέρους τῶν φωνητικῶν καὶ λοιπῶν χαρακτήρων των μετὰ λίαν αὐστηρᾶς μεθόδου καὶ καταπληροφούσης ἀγχινοίας. Μετὰ ταῦτα πραγματεύεται εἰδικῶς περὶ τοῦ ῥήματος ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς Ἑπειρωτικοῖς ἰδιώμασι. Λίαν εὐφυῶς καὶ πειστικῶς ἐρμηνεύονται ὅπ' αὐτοῦ πλεῖστοι ἀναλογικοί καὶ λοιποὶ μετασχηματισμοὶ ὡς δέχνου, γγεύου, ἀπουγουρεύουμι, οβουντούροσα, πίνξα, λ'μάζου, στρουμπώχνου κ. ἄ. Ἐπίσης ἠρμάνευσε τὴν ἐν τῇ ἄριστικῇ τοῦ ἑπειρωτικοῦ ἐνεστώτος τῶν εἰς - ονω καὶ - λνω ῥημάτων ἀποβολὴν τοῦ - ν -, τὴν ἐξέσφυθμον κλίσιν τοῦ ὑπερσυντελικοῦ εἶχε φάου, εἶχε κοιμ'θῶ κλπ., ποικίλους ἐξομαλισμοὺς καὶ ἄλλα πολλὰ φαινόμενα. Τὴν πραγματείαν ταύτην κρίνας ὁ Δανὸς γλωσσολόγος C. Höfer ἐν τῷ ΔΓ' τόμῳ τῆς «Ἀθηνᾶς», σελ. 289 ἐχαρακτήρισε ταύτην ὡς «λαμπρὰν πραγματείαν... τὴν ὁποῖαν θὰ ὑποδεχθοῦν μὲ μεγάλην χαρὰν οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὴν μελέτην τῆς Νεοελληνικῆς».

Μετὰ ταῦτα ἐδημοσίευσε ἐν τῷ ΔΔ' τόμῳ τῆς «Ἀθηνᾶς», σελ. 165-247, ἑτέραν περιεκτικώτατον πραγματείαν «Περὶ τοῦ ἄρθρου», ἣτις ἐχαίρεισθη καὶ ἠγνώστο δεικτὴ μεθ' ὅλων ἰδικιτέρως χαρᾶς, ὡς ἀποτελοῦσα μεγίστην συμβολὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς συντάξεως. Περὶ ταύτης γράφησαν πλεῖστα εὐμενεῖς κρίσεις ὑπὸ κορυφαίων γλωσσολόγων. Ὁν τινες εἶναι ἢ ὑπὸ τοῦ P. Kretschmer ἐν XIV τόμῳ τῆς «Glossa», σελ. 233, ὅστις πρὸς τοὺς ἄλλοις ἐπάγεται «Neues bietet eigentlich die Erörterung des ngr. Gebrauchs des Artikels, des unbestimmten Artikels und des Fehlens des Artikels». Ὁ Meillet ἐν «Bulletin de la Société de Linguistique» XXIV, 2e fasc., p. 62 γράφει: «M. Anagnostopoulos a choisi un sujet de grande portée en traitant du développement de l'article en grec depuis le début jusqu'aux parlars actuels. Il l'a traité d'une manière correcte et méthodique». Ὁ Schwyzer ἐν «Bursian's Jahresbericht» 1925, s. 131 χαρακτηρίζει ταύτην ὡς «anregende Studie». Τέλος καὶ ὁ H. Pernot ἐν «Revue des Etudes Grecques» τόμ. 37^ο, σελ. 364, μεταξὺ ἄλλων γράφει σχετικῶς: «Le troisième paragraphe qui a pour titre *Emploi de l'article* est particulièrement *interessant*. Il occupe du reste la plus grande partie de cette étude. On y trouve nombre de rapprochements instructifs et d'observations originales» καὶ ἐπάγεται: «Les travaux que M. Anagnostopoulos

a publiés jusqu'ici dénotent un esprit méthodique et scrupuleux, dont il semble qu'on puisse beaucoup attendre».

Πρὶν ἢ περατώσω τὴν βραχεῖαν ταύτην ἐνίων ἔργων τοῦ ἀειμνήστου ἐπισκόπου ἐπισκόπησιν, θεωρῶ καθήκον νὰ κάμω εὐφημον μνείαν τοῦ βιβλίου του, ἕπερ φέρει τὴν ἐπιγραφὴν «Σύντομος Ἱστορία τῶν Ἑλληνικῶν διαλέκτων. Α'. Ἱστορία τῶν ἀρχαίων διαλέκτων» (Ἀθήναι: 1924, σελ. 162), ἣ ἐκ τοῦ ὁποίου ὠφέλεια ὑπῆρξεν, εἶναι καὶ θὰ ᾔηται: μεγίστη διὰ τὴν φαινητικὴν νεολαίαν, ὡς καὶ διὰ πάντα ἀσχολούμενον περὶ τὰς διαλέκτους, ἐπιγραφὰς κλπ. Ἐν τῷ πονήματι τούτῳ, ἕπερ ἐγένετο ἰδίᾳ χάριν τῶν κατηχητῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, οἱ ὁποιοὶ ἐστεροῦντο εἰδικοῦ βιβλίου περὶ τῶν ἀρχαίων διαλέκτων, εἰσαγωγικῶς γίνεται λόγος περὶ τῆς ἀποσχίσεως τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς διαλέκτους καὶ περὶ τῶν λόγων τῆς γλωσσικῆς ταύτης ἀποσχίσεως καὶ διαλεκτικῆς πολυμορφίας, περὶ τῶν πηγῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς διαλεκτολογίας, περὶ τῶν περιόδων τῆς Ἱστορίας τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν διαλέκτων. Μετὰ βραχεῖαν ἐπισκόπησιν τῆς προϊστορικῆς προόδου τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐξετάζονται συστηματικῶς καὶ περιγράφονται αἱ διάφοροι διάλεκτοι παρακολουθουμένης τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεώς τιν. Ἐπὶ πλέον δὲ ἐφρόντισεν ὁ ἀειμνήστος ἀνὴρ, ἕπως διὰ καταλλήλων καὶ ἐκλεκτῶν κειμένων ἐπιγραφικῶν καὶ ἄλλων μετὰ τῶν ἀπαραιτήτων γλωσσικῶν καὶ ἑρμηνευτικῶν σημειώσεων καταστήσῃ σαφεστέραν καὶ ἐναργεστέραν τὴν εἰκόνα τῆς ἐκάστοτε ἐξεταζομένης διαλέκτου ἢ διαλεκτικῆς μονάδος. Ἐν τέλει τοῦ ἔργου τούτου διαλαμβάνει περὶ τῆς ὑποχωρήσεως τῶν ἀρχαίων διαλέκτων καὶ τῆς ἀντικαταστάσεως αὐτῶν ὑπὸ τῆς Ἀττικῆς Κοινῆς. Ἐὐ βιβλίον τοῦτο ἐμφανίζει πολλὰς ἀρετάς, μία τῶν ὁποίων εἶναι καὶ ἡ ἐν αὐτῷ μεθοδικὴ καὶ εὐστοχος ἐκλογή τῆς βλῆς, ἡ σαφήνεια καὶ ἀκρίβεια τοῦ περιεχομένου, τὸ εὐσύννοπον καὶ εὐχρηστον τοῦτο. Ἐνιαχοῦ δὲ παρουσιάζει καὶ πρωτοτυπίαν. Οὕτω π. χ. ἐν σελίδι 34, σημ. 1, ἰδίᾳ ἀποφαίνεται ὁ συγγραφεὺς γνώμην περὶ τῆς ψιλώσεως τῆς ἀρχαίας Κυπριακῆς διαλέκτου ἐν δὲ τῇ σελ. 51 κέξ. ἀνασκευάζεται ἡ ἐσφαλμένη, τοῦ ἱστορικοῦ Belochi γνώμην, περὶ Ἀχαικῆς τῆς προδωρικῆς Πελοποννήσου, περὶ τῆς ὁποίας ὁ ἱστορικὸς οὗτος εἶπε τὰ ἑξῆς: «... ἀφ' οὗ λοιπὸν οἱ Ἀχαιοὶ ἐλάλουν θωριστί, οὐδεὶς λόγος θύναται νὰ γίνῃ περὶ τούτου, ὅτι οὗτοι ἀπατέλεσαν ἐν Πελοποννήσῳ προδωρικὸν στρώμα πληθυσμοῦ καὶ ὁ ἐκ τοῦ ἔπους ἐπινοηθεὶς συνδυασμὸς τῆς ἐκβολῆς τῶν Ἀχαιῶν ὑπὸ τῶν Δωριέων καταπίπτει ἀφ' ἑαυτοῦ. Εἶναι ἄρα ἀπλή παραποίησης τῆς ἱστορίας, εἰάν γλωσσολογοῦνται τὴν Ἀρκαδικὴν καὶ Αἰολικὴν διάλεκτον χαρακτηρίζουσιν

ὡς «Ἀρχαϊκὴν». Ἐπίσης πρωτοτυπία ἐμφανίζει τὸ ἔργον τοῦτο καὶ ἐν σελ. 25, ἐνθα προστίθενται εἰς τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου καὶ τὰ εἰς -άννυμι ῥήματα, τὰ ὅποια εἰς οὐδὲν ἄλλο σύγγραμμα περὶ τῶν ἀρχαίων διαλέκτων καταλέγονται εἰς τοὺς χαρακτῆρας τῆς Ἀττικῆς. Καὶ ἀλλαχοῦ ἐμφανίζει πρωτοτυπία. Διὰ πάντα τὰ προτερήματα ταῦτα τὸ βιβλίον τοῦτο ἔτυχεν εὐμενεστάτων κρίσεων ὑπὸ πλείστον ἐπιστημόνων ἡμετέρων τε καὶ ἀλλοδαπῶν. Οὕτω π. χ. ἔσεβαστό μου Καθηγητῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ κ. Ἐμ. Πεζόπουλος κρίνων τὸ βιβλίον τοῦτο ἐν Δ5' τόμῳ τῆς «Ἀθηνᾶς», σελ. 299 κέξ. γράφει: «Ὁ κ. Γ. Ἀναγνωστόπουλος παρέχει διὰ τοῦ βιβλίου τούτου σπουδαιότατον βοήθημα οὐ μόνον πρὸς τοὺς σπουδαστὰς τῆς φιλολογίας, ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντα φιλόλογον, ὅστις θέλει νὰ ἔχῃ εὐκαιρὴν καὶ συνοπτικὴν τῶν ἀρχαίων διαλέκτων εἰκόνα. Πρέπει δὲ νὰ ἐμολογήσωμεν, ὅτι ἦτο αἰσθητὴ ἡ ἔλλειψις παρ' ἡμῖν τοιοῦτου βιβλίου καὶ ὅτι τὸ ἀξιόλογον ἔργον τοῦ ἐγκρίτου γλωσσολόγου ἐπλήρωσε τὴν ἔλλειψιν ταύτην... Τελευτῶν δὲ τὴν βραχεῖαν ταύτην κρίσιν οὐδὲν ἄλλο ἔχω ἢ νὰ ἐπαινέσω τὸν συγγραφέα. ὅτι ἐν οὕτως εὐσυνόπτῳ βιβλίῳ παρέχει τελείαν καὶ ἀκριβῆ εἰκόνα τῶν ἀρχαίων διαλέκτων». Ἄφ' ἑτέρου ὁ D. Hesseling ἐν τῷ 33ῳ τόμῳ τοῦ Ὁλλανδικοῦ περιοδικοῦ «Museum» σελ. 115, μεταξὺ πολλῶν ἄλλων γράφει καὶ τὰ ἑξῆς: «Ὁ συγγραφεὺς ἐπραγματεύθη κατὰ τρόπον ἀνεξάρτητον (ἀπὸ ἄλλων) καὶ μετ' εὐφυΐας περὶ θέματος, ὅπερ πολλοὶ πρὸ αὐτοῦ ἐμελέτησαν». Τοῦ σπουδαιότατου αὐτοῦ ἔργου τὸ δεῦτερον μέρος, ὅπερ περιλαμβάνει τὴν νεοελληνικὴν διαλεκτολογίαν, ἐπεξεργαζόμενον ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου θὰ ἔβλεπεν ἕσον οὕπω τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος, πλὴν ὅμως διὰ τοῦ θανάτου τούτου διεκόπη ἢ περαιτέρω ἐπεξεργασία. Θέλομεν ὅμως νὰ ἐλπίζωμεν, ὅτι τὰ μικρὰς ἔτι ἐπεξεργασίας δεόμενα χειρόγραφα τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρὸς θέλουσι τύχει τοῦ κατάλληλου ἐπεξεργαστοῦ καὶ θέλουσι δημοσιευθῆ, διότι θὰ ἦτο ὄντως λίαν λυπηρὸν τσαύτη, καὶ τσαύτη ἐργασία, ἀπαιτήσασα πλείστους κόπους καὶ μόχθους, νὰ παραδοῖθῃ εἰς τὴν ἀφάνειαν.

Αἱ εἶναι αὐταὶ πραγματεῖαι τοῦ ἀκαμάτου ἐρευνητοῦ, μὲ τὰς ὁποίας διὰ βραχέων ἡσχολήθη, ὡς καὶ αἱ πλείσται ἄλλαι, ὧν πλήρης κατάλογος δημοσιεύεται κατωτέρω, διακρίνοντα διὰ τὴν ὀξύτητα τοῦ πνεύματος τοῦ συγγραφέως, τὴν παρατηρητικότητά αὐτοῦ, τὴν ὑπ' αὐτοῦ λεπτὴν καὶ σαφεῖ τῶν πραγμάτων ἀντίληψιν, τὴν λιτότητα, τὴν εὐμέλειαν καὶ σαφήνειαν εἰς τὴν διαπραγμάτευσιν, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὴν ὀρθοπέειαν. Πᾶσαι αὐταὶ φέρουσι τὴν σφραγίδα τῆς προσωπικότητός του, καθ' ἕσον ἐν αὐταῖς δια-

λάμπει τὸ ζητητικὸν καὶ ἐρευνητικὸν τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου πνεῦμα, ἀποτελοῦν δὲ αὐταὶ πειστικὰ καὶ ἀδιάσειστα τεκμήρια τοῦ ἀρίστου γλωσσολογικοῦ καὶ φιλολογικοῦ καταρτισμοῦ του, ἔτι δὲ γενναίας καὶ ἐπιμελεστάτας συμβολᾶς εἰς τὴν γλωσσικὴν ἔρευναν καὶ ἐπιστήμην.

Πλὴν τῶν ἐπιστημονικῶν του ἐργασιῶν ἔγραψεν καὶ πάντα σχεδὸν τὰ γλωσσολογικὰ ἄρθρα τῆς Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας, ἔτι δὲ πλεῖστα ἄρθρα ἐκλαϊκευτικὰ ἐν τῷ λαϊκῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδος «Βραδυνῆς» καὶ ἐν τῷ ἐλευθέρῳ πανεπιστημίῳ τῆς ἐπίσης Ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδος «Ἀνεξαρτήτου», ὡς περὶ τῆς ὀρθογραφίας τῶν Ἑλλήνων, τοῦ Ἑλληνικοῦ γλωσσικοῦ ἄτλαντος—διὰ τὸν καταρτισμὸν τοῦ ὁποῦ εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἐργάζεται τῇ εἰσηγήσει τοῦ διδασκάλου του Meillet—περὶ Kretschmer καὶ ἄλλων ζητημάτων σχετικῶν πρὸς τὴν ἐπιστήμην, ἣν ἐθεράπευεν.

Ἐκ χαρακτῆρος ὧν ἀνώτερος φανατισμῶν, παθῶν καὶ προλήψεων, ἔτι δὲ καὶ ἐχθρὸς παντὸς ἠοροῦ, εὐδόλως ἀνεμείχθη εἰς τὸ περιβόητον καταστάν γλωσσικὸν ζήτημα, καίπερ ὧν ἐκ τῶν κατ' ἐξοχὴν ἐνδεδειγμένων εἰς τοῦτο ὡς ἐκ τῆς ἰδιότητός του ὡς γλωσσολόγου καὶ ἰδίᾳ τῆς εἰδικότητός του περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, οὐχὶ δι' ἔλλειψιν ἐνδιαφέροντος ἢ θάρρους, ἀλλ' ἐκ σεβασμοῦ καὶ εὐλαθείας πρὸς τε τὴν ἐπιστήμην καὶ Ἑλληνικὴν κοινωνίαν, ἣτις ἐχειμάζετο καὶ ἐταράσσετο ἐκ τῶν ἐντυπωσιολογικῶν φωνασκιῶν καὶ ἐνεργειῶν ἐνίων ἀναρμοδίων καὶ ἀνευθύνων συγχρόνων του.

Μεγάλη ὑπῆρξεν ἡ συμβολή του εἰς τὴν πρόσδον τῆς ἐπιστήμης οὐ μόνον διὰ τῆς συγγραφικῆς του δράσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς συμμετοχῆς του ὡς μέλους εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Ἐπιστημονικὴν Ἐταιρείαν, εἰς τὴν Γλωσσικὴν Ἐταιρείαν τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν Ἐταιρείαν Βυζαντινῶν Σπουδῶν, ὡς καὶ εἰς ἄλλας Ἐταιρείας σκοπὸν ἐχούσας τὴν θεραπείαν καὶ πρόσδον τῆς ἐπιστήμης ἐν Ἑλλάδι. Ἐπίσης διετέλεσε μέλος διαφόρων ἐπιστημονικῶν ἐταιρειῶν τῆς Γαλλίας, ὡς τῆς Association pour l'encouragement des études grecques κ. ἄ. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἀντεπροσώπευσεν ἐπαξίως τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην ἐν πολλοῖς ἐπιστημονικοῖς συνεδρίοις, μικρὸν δὲ πρὸ τοῦ θανάτου του εἰς τὸ Γλωσσολογικὸν Συνέδριον τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ εἰς τὸ Ε', Βυζαντινολογικὸν Συνέδριον τῆς Ρώμης, ἐν οἷς καὶ ἰδίᾳ ἀνακοινώσεις ἐποιήσατο καὶ συμμετέσχεν εἰς τὰς συζητήσεις ἐπισύρας τὴν προσοχὴν καὶ τὸν θαυμασμὸν τῶν συνέδρων.

Πλὴν τῆς συμβολῆς του εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ πρόσδον τῆς ἐπιστή-

μης ἐν Ἑλλάδι, πολὺ ἐμόχθησεν καὶ πλείστας ὑπηρεσίας προσήνεγκε καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν ἐργασθεὶς μετὰ πίστεως καὶ ἐνθουσιασμοῦ ὡς καθηγητῆς γυμνασίου ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς σταδιοδρομίας του, μετὰ ταῦτα δὲ ὡς σύμβουλος τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος καὶ ὀλίγους πρὸ τοῦ θανάτου του μῆνας ὡς Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας.

Πρὶν ἢ περατώσω τὸ παρὸν σημεῖωμα θεωρῶ καθήκον μου, ὅπως μετ' εὐλαθείας καὶ συγκινήσεως στῶ πρὸ τοῦ ἀνθρώπου Γ. Ἀναγνωστόπουλου καὶ ἐξάρω ἰδιαιτέρως πως τὴν ἠθικὴν τούτου ὑπόστασιν. Διότι ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος, καίπερ ζήσας εἰς ἐποχὴν ἠθικῆς ἐκλύσεως καὶ ἐλλείψεως χαρακτήρων, παρέσχεν ἀδρᾶ καὶ φωτεινὰ παραδείγματα ἠθικῆς ἀνωτερότητος καὶ ἀρετῆς. Οὗτος εἶχε τὴν ἐξαιρετικὴν τύχην νὰ συνδυάζῃ μετὰ τῶν σπανίων πνευματικῶν χαρακτηριστῶν μεγάλας ψυχικὰς ἀρετάς. Ὑπῆρξε γρανίτης ἀρετῆς, ἀτέγκτου ἠθικῆς, ἣτις παρέμεινε διὰ βίου ἀδιάφθορος. Χρηστός, ὑψηλόφρων, μετριόφρων, σεμνός, εὐλακρινής, λεπτός, εὐγενής, ἀπλοῦς ἀποστέρων πάντα θόρυβον ἐπιδείξεως καὶ διαφημίσεως, ἔτι δὲ ἀκάμπτου χαρακτήρος διαπράττων ἀείποτε τὸ καθήκον, ἐν ᾧ ἐτάχθη, μεθ' ὑποδειγματικῆς εὐσυνειδησίας, ζήλου καὶ ἐνθουσιασμοῦ. Ἡ δικαιοσύνη του, ἡ ἀγαθότης του καὶ ἡ ἀνεξικακία του δὲν εἶχον ἕρια, πάντοτε δὲ μετὰ σταυρικῆς αὐτοθυσίας ἔσπευδε πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐρίσκετο ἀείποτε πρόθυμος καὶ χαριέστατος συμπαραστάτης παντός δεομένου τῆς συνδρομῆς καὶ βοήθειας αὐτοῦ. Ἐπὶ πλέον δὲ ὑπῆρξε πρότυπον συζύγου καὶ πατρός. Αὐτὸς ὁ ἀδαμάντινος χαρακτήρ του βαθυτάτην ἐπέθεσε τὴν σφραγιδα του εἰς ἕλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ κοινωνικῆς σταδιοδρομίας του, διότι τὰ πρῶτα αἰσθήματα καὶ αἱ ἠθικὰ ἀρχαὶ καὶ ἀντιλήψεις τούτου, αἱ στολιζοῦσαι τὴν ψυχὴν παντός γνησίου Χριστιανοῦ, ἦντανάκλων εἰς τὰς καθ' ἡμέραν πράξεις αὐτοῦ, αἵτινες οὕτω ἀπέβαινον σύμβολα καὶ ἠθικὰ διδάγματα, ὥστε νὰ δύναται νὰ λεχθῇ περὶ αὐτοῦ τὸ τοῦ Μενάνδρου «ὡς χαρίεν ἔσθ' ἄνθρωπος, ὅταν ἄνθρωπος ᾖ».

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ἐν ὀλίγοις ὡς ἐπιστήμων καὶ ἄνθρωπος ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος, ὅστις ἀποθανὼν ἐμείωσε τὰς ἠθικὰς τοῦ κόσμου, ἐν ᾧ ζῶμεν, δυνάμεις εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐργασθῇ ἐν ἕλῃ αὐτοῦ τῇ ἐνεργητικότητι τοῦλάχιστον ἐπὶ εἴκοσιν καὶ πέντε ἔτη εἰσέτι. Διὰ πάντας τοὺς ἀνωτέρω λόγους τὸ ἄγγελμα τοῦ θανάτου τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου ἐνέσκηψεν ὡς κεραυνός καὶ προεκάλεσε μέγαν ψυχικὸν σπαραγμὸν εἰς πάντας, ὅσοι ἐγνώρισαν, συνανέστράφησαν καὶ ἠγάπησαν

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ (1884—1986)

15

αὐτόν, οἷτινες ἐπὶ τῆς σεπτῆς σοφοῦ αὐτοῦ προσήνεγκον ὡς εὐλαβῆ, δέξιν διὰ τὴν ψυχὴν του ἀντὶ φυσικῶν ἀνθέων τὰ ἀμάραντα τοῦ πόνου των ἀνῆγ, τὰ δάκρυά των.

Καὶ ἀπέθανε μὲν ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος, ἀλλ' ἀνεξάλειπτος θέλει παραμείνει ἢ τε ἐπιστημονικῆ, καὶ κοινωνικῆ, αὐτοῦ δράσις καὶ ὁ ἀδαμάντινος χαρακτήρ, ὅτινα ἢ ἀποτελέσουν τὸν τριφυλῆ φάρον, ὅστις τὰ καταυγάζει, ἡμᾶς τοὺς εὐτυχέσαντας νὰ διατελέσωμεν μαθηταὶ του εἰς τὸν εὐγενῆ καὶ δυσχερῆ τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ βίου ἀγῶνα, ἐφ' ἧσιν δὲ ζῶμεν, ἢ ἀναπολῶμεν πάντοτε τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ ἀέμνηστου διδασκάλου ὡς ἓνα ἀπολεσθέντα Παράδεισον.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ Αὐτοῦ

Α) Λαογραφικά.

1. Συλλογὴ παραμυθῶν τοῦ Ζαγορίου. Λαογραφία 2 (1910—1911) 307—329.
2. Κατάροι ἐκ τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἠλείου. Αὐτέθ: 3 (1911—1912) 270—272.
3. Λαογραφικά ἐξ Ἠλείου. Αὐτέθ: 5 (1915—1916) 3—51.
4. Τὸ ἄσμα τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ. Κυπριακῆ, παραλλαγῆ. Αὐτέθ: σελ. 371—373.
5. Προλήψεις καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι ἐν Παπίγκῳ τοῦ Ζαγορίου. Αὐτέθ: 8 (1921) 217—219.
6. Ἀνέκδοτα λαογραφικά ἐκ Κύπρου. Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον Μέσης καὶ Νέας Ἑλληνικῆς 6 (1923) 86—87.
7. Κυπριακαὶ Παραμυθίαι. Κυπριακὰ Χρονικά 2 (1924) 12—24. 68—75. 98—107.
8. Παραμύθι καὶ δημοτικὸν ἄσμα [ἐκ Κρήτης]. Ἀθηνᾶ 38 (1926) 190—192.
9. Βιβλιοκρισία εἰς Μ. Μιχαηλίδου Νουάρον, Λαογραφικά σύμμεικτα Καρπάθου. Τόμ. Β'. Ἀθῆναι 1934. Σελ. 511. Σχ. 8ον [=Byz. —Ngr. Jahrbücher 12 (1936) 151].

Β') Γλωσσολογικά.

1. Περὶ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου. Ἐναίσιμος ἐπὶ διδακτορία διατριβή. Θεσσαλονίκη 1915. Σελ. 44 [Ἐτυχε τοῦ Ῥαλλεῖου βραβείου].
2. Ὀλίγα περὶ τῆς κλίσεως τῶν ὀνομάτων καὶ ἀντωνυμιῶν ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου. Ἀφιέρωμα εἰς Γ. Ν. Χατζιδάκιον. Ἐν Ἀθήναις 1921, σελ. 176—183.
3. Περὶ τοῦ ἄρθρου. Ἀθηνᾶ 33 (1922) 166—247.
4. Περὶ τῶν νεοελληνικῶν ἀνδρονυμικῶν. Λαογραφία 7 (1923) 121—126.
5. Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς Κυπριακῆς διαλέκτου. Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον 6 (1923) 72—87.
6. Βιβλιοκρισία εἰς Δ. Σάροον, Παρατηρήσεις εἰς τὸ «Ἡπειρωτικὸν Γλωσσάριον» τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ. Αὐτόθι σελ. 500—504.
7. Βιβλιοκρισία εἰς Κ. Ἀμάνταν, Οἱ βόρειοι γείτονες τῆς Ἑλλάδος. Ἐστία 29ης Δεκεμβρίου 1923.
8. Εἰσαγωγή εἰς τὴν νεοελλ. διαλεκτολογία. Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν νέων Ἑλληνικῶν διαλέκτων. Ἐπετηρίς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν 1 (1924) 93—108.
9. Περὶ τῆς γλώσσης τῶν κωμωδιῶν τοῦ Ἀριστοφάνους. Ἀθηνᾶ 36 (1924) 1—60.
10. Περὶ τοῦ ῥήματος ἐν τῇ ἐν Ἡπείρῳ ὁμιλουμένῃ. Αὐτόθι σελ. 61—98.
11. Βιβλιοκρισία εἰς D. Hesseling, *Histoire de la littérature grecque moderne*. Paris 1924, σ. IX+180 [=Αὐτόθι σελ. 301-303].
12. Βιβλιοκρισία εἰς H. Pernot, *Pages choisies des Evangiles*. Paris 1925, σελ. 259 [=Αὐτόθι σελ. 303—304].
13. Σύντομος ἱστορία τῶν Ἑλληνικῶν διαλέκτων. Α'. Ἱστορία τῶν ἀρχαίων διαλέκτων. Ἀθῆναι 1924. Σελ. 162.
14. Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς Βενετίας εἰς τὰς ὑπ' αὐτῆς καταληφθείσας Ἑλληνικὰς χώρας. Ἐπετηρίς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν 2 (1925) 306—315.
15. Βιβλιοκρισία εἰς Α. Ε. Μέγα, Ἱστορία τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος, Α'. Ἀθηνᾶ 37 (1925) 235—236.
16. Τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆς Ἡπείρου. Ἡπειρωτικὰ Χρονικά 1 (1926) 81—85.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ (1884—1936)

17

17. *Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν Ἠπειρωτικῶν τοπωνυμίων.*
Αὐτέθ: σελ. 86—101.
18. *Περὶ τῆς ἐν Κρήτῃ ὁμιλουμένης καὶ ἰδίως περὶ τοῦ ἰδιώματος τῆς Ἀγ. Βαυβάρως καὶ περιχώρων.* Ἀθηνᾶ 38 (1926) 139—193.
19. *Tsakonische Grammatik mit einem Geleitwort von Ed. Schwyzer (Texte und Foscungen zur Byzantinisch-neugriechischen Philologie. Nr. 5) Berlin-Athen 1926. Σελ. 84.*
20. *Les Études linguistiques en Grèce pendant ces dernières années.* Byzantion 2 (1926) 601—606.
21. Ὑπόμνημα πρὸς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου. Ἐν Ἀθήναις 1926. Σελ. 17.
22. Ἐτυμολογικά. Byzantinisch-neugriechische Jahrbücher 5 (1926 - 1927) 76—78.
23. Βιβλιοκρισία εἰς C. Höeg, *Les Saracatsans, une tribu nomade grecque I. Etude linguistique précédée d' une notice ethnographique. II. Textes (contes et chansons), vocabulaire, technique etc.* Paris - Copenhagen 1925—1926, σελ. XX+312, 212 [=Byzantinisch - neugriechische Jahrbücher 5 (1926/27) 228—230 καὶ Ἠπειρωτικά Χρονικά 1 (1926) 195—197].
24. Σύντομος ἱστορία τῶν γλωσσικῶν μελετῶν. Ἀθηνᾶ 39 (1927) 73—100 [Ὁ ἐναρκτήριος λόγος του εἰς τὸ μάθημα τῆς Γλωσσολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ].
25. Βιβλιοκρισία εἰς Max Vasmer, *Ein russisch - byzantinisches Gesprächsbuch. Beiträge zur Erforschung der älteren russischen Lexicographie.* Leipzig, Markert - Petters, 1922. Σελ. 180. Sov.—*Untersuchungen über die ältesten Wohnsitze der Slaven. I Die Iranier in Südrussland.* Leipzig, Markert - Petters, 1923. Σελ. IV+180. Sov [=Byzantinisch - neugriechische Jahrbücher 6 (1927/28) 250-252.
26. Τὸ Α'. Διεθνὲς γλωσσολογικὸν συνέδριον τῆς Χάγης. Ἀθηνᾶ 40 (1928) 216—218.
27. Βιβλιοκρισία εἰς Χρ. Πατελίδου, *Φωνητικὴ τῶν νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων τῆς Κύπρου, Λωδεκανήσου καὶ Ἰταλίας.* Ἐν Ἀθήναις (τύποις Π. Α. Σακελλαρίου) 1927, σελ. IS'+72, εἰς Sov. [=Byzantinisch-neugriechische Jahrbücher 7 (1928-29) 220-221].

28. *Περὶ τοῦ ἰδιώματος τῆς ἐν Ἠπείρῳ Βουρουπιώνης καὶ τῶν περὶ αὐτὴν κομῶν.* Αὐτόθι: σελ. 448—461.
29. *Ein Kleiner Beitrag zur neugriechischen Syntax.* [Schriften (Jos.) Donum natalicium 3 Mai 1929. Chartres Frances σελ. 421—422].
30. *Die Erforschung des Mittelgriechischen und d. neugr. Dialekte.* Byzantinische Zeitschrift 30 (1929) 220—224.
31. Βιβλιοκρισία εἰς Α. Παπαδοπούλου, *Γραμματικὴν τῶν βορείων ἰδιωμάτων τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης.* Αὐτόθι: σελ. 63—64.
32. Βιβλιοκρισία εἰς Ν. Ἀνδριώτου, *Περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς Ἰμβροῦ.* Ἄθηνᾶ τόμ. ΜΒ' [1930], σελ. 146—187 [=Byzantinisch - neugriechische Jahrbücher 9 (1930/31 u. 1931/32) 206—207].
33. Βιβλιοκρισία εἰς Γ. Ν. Χατζιδάκι, *Ἀκαδημαϊκὰ Ἀναγνώσματα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Λατινικὴν γραμματικὴν* (τόμ. Α'—Β', Ἄθηναι 1924—1931, σελ. κβ' + 553, ιε' + 604) [=Ἄθηνᾶ 43 (1931) 213—216.]
34. *Λατινικὴ γλῶσσα.* Μεγάλῃ Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδεῖα, τόμ. ΙΕ', σελ. 830—837.]
35. Βιβλιοκρισία εἰς Θ. Περὸν - Ἀθ. Κωστάκη, *Σύντομος Γραμματικὴ τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου.* Ἄθηναι 1933, σελ. 95, Σον [=Ἄθηνᾶ 45 (1933) 374—375].
36. *Ἡ Ἑλληνικὴ κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρινοὺς καὶ Ρωμαϊκοὺς χρόνους.* Μεσαιωνικὴ Ἑλληνικὴ. Νεωτέρα Ἑλληνικὴ. Μεγάλῃ Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδεῖα, τόμ. Γ', σελ. 692—705.
37. *Γραμματικὴ καὶ σύνταξις [τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης].* Αὐτόθι: σελ. 710—714.
38. *Ὄρθογραφία Ἑλληνικὴ.* Αὐτόθι: σελ. 714—718.
39. *Τσακωνικὴ διάλεκτος.* Αὐτόθι: τόμ. ΚΓ', σελ. 400—401.
40. *Περὶ τοῦ λεξικοῦ τῆς νέας Κυπριακῆς διαλέκτου.* Κυπριακὰ Χρονικά 11 (1935) 8—9.
41. *Πῶς θὰ προπαρασκευασθῇ ἡ μεγάλη ἱστορία τῆς Ἑλλ. γλώσσης καὶ ἰδίως τῆς μεσαιωνικῆς.* Φιλολογικὸς Νέος Κόσμος, Τεύχ. Α'. (1935) 44—48.
42. *Γλωσσικαὶ παρατηρήσεις εἰς Βοιωτικὰς ἐπιγραφάς.* Ἄθηνᾶ 46 (1935) 248—249.
43. *Περὶ τοῦ νεοελληνικοῦ ῥήματος «ἐργῶ».* Αὐτόθι: σελ. 249.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ (1884—1936)

19

44. *Über das neugriechische εἶναι (= ἐστί, εἶσι)*. Glotta 25 (1936) 9—11.
45. Βιβλιοκρισία εἰς *D. A. Zakythinos, Le chrysobulle d'Alexis III Comnène, empereur de Trébizonde, en faveur des Vénitiens (=Collection de l'Institut Néo-hellénique de l'Université de Paris, fascicule 12)*. Paris, «Les Belles-Lettres», 1932. Σελ. VIII+103. Σχ. *δov μικρόν*. [=Byzantinisch-neugriechische Jahrbücher 12 (1936) 150—151].
46. Βιβλιοκρισία εἰς *H. Pernot, Introduction à l'étude du dialecte tsakonien (=Collection del' Institut Néo-hellénique de l'Université de Paris. Tome II)*. Paris, «Les Belles-Lettres», 1934. Σελ. 550. Σχ. *δov*. [=Byzantinisch-neugriechische Jahrbücher 12 (1936) 151—152].
47. Βιβλιοκρισία εἰς *E. Schwyzer, Neugriechische Dialekttexte aufgenommen von Aug. Heisenberg. Unter Verwertung der Vorarbeiten von Joh. Kalitsunakis (=Lautbibliothek. Texte zu den Sprachplatten des Instituts für Lautforschung an der Universität Berlin, herausgegeben von D. Westermann. Nr. 94)* Berlin, 1934. Σελ. 68 Σχ. *δov*. [=Byzantinisch-neugriechische Jahrbücher 12 (1936) 152].
48. Ἀντὶ Προλόγου [«Πρωΐας» Λεξικὸν Ἑλληνικῆς γλώσσης τόμ. Α', σελ. 5—7].

Βιογραφικὰ καὶ ἄλλα δημοσιεύματα αὐτοῦ.

1. Ὁ Μιχαὴλ Ἀναγνωστόπουλος (ἢ Ἀνάγνος). Ἐν Ἀθήναις 1923. *δov*. σ. 62.
2. Ἐπίγραμμα τοῦ Wilamowitz ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει τῶν Ἰωαννίνων. Ἠπειρωτικὰ Χρονικὰ ἔτ. 1 (1926) 39—40.
3. Σταμάτιος Ψάλτης. Θρακικὰ 1 (1928) 240—243.
4. Τὰ «Ἠπειρωτικὰ Χρονικὰ» καὶ οἱ Ἠπειρωῶται. Ἠπειρωτικὰ Χρονικὰ ἔτ. 4 (1929) 186—188.
5. Ἐκ τῶν ἀνεκδότων ἔργων τοῦ Παναγιώτου Στ. Ἀραβαντινοῦ. Αὐτόθι ἔτ. 10 (1935) 187—191.
6. Περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Γουλιέλμου Schulze. Ἀθηνᾶ 46 (1935) 249—252.

20 Κ. Ν. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ (1884—1936)

**Ἀνακοινώσεις αὐτοῦ ἐν τῇ ἐν Ἀθήναις
Ἐπιστημονικῇ Ἐταιρείᾳ.**

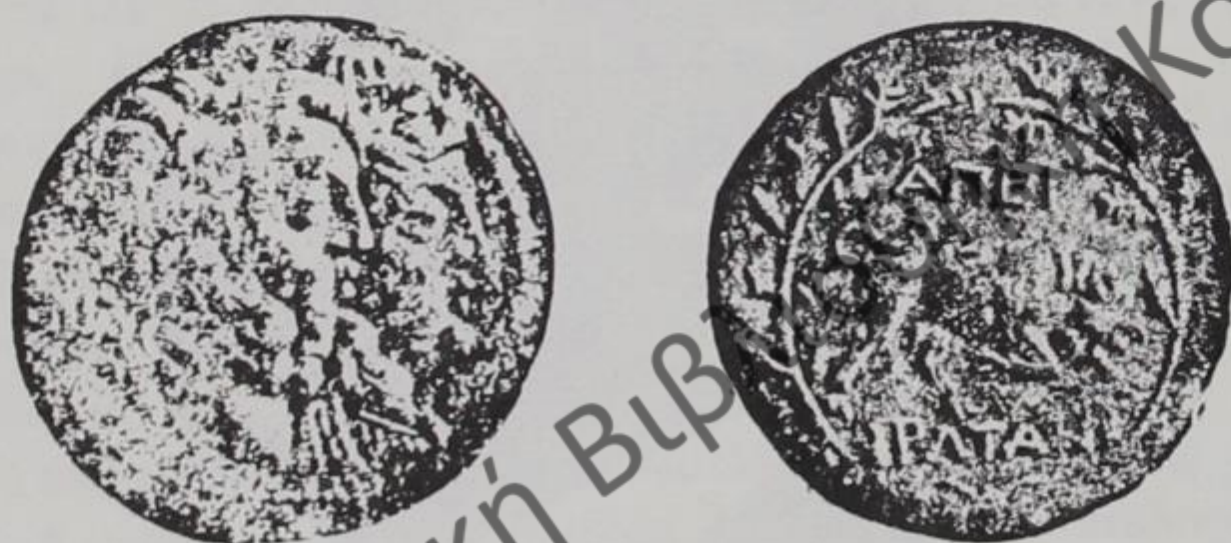
1. Περὶ τῶν παρ' Ἀριστοφάνει δημοδῶν γλωσσικῶν στοιχείων καὶ περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ιδιώματος τῆς Χειμάρας. Ἀθηνᾶ τέμ. 35 σελ. 253.
2. Περὶ τῆς ἐπιδράσεως ξένων γλωσσῶν ἐπὶ τὴν Ἑλληνικὴν. Ἀττική τέμ. 38 σελ. 214.
3. Περὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου τοῦ κατὰ τὴν 16 Ἰανουαρίου 1935 ἀποθανόντος καθηγητοῦ τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας Γουλιέλμου *Schulze*. Ἀττική 46 (1935) 290—291.

Κ. Ν. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ἩΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΠΡΟΝΟΙΑ, ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΞΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛΑΧΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ, ΔΕ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ
ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ,
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΟΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΥ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΕΒΡΑΒΕΥΘΗ ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
ΕΝ ΤΗ ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ

ΕΤΟΣ ΔΩΔΕΚΑΤΟΝ
1937

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

(* 1884 † 1936)

Πλῆγμα βαρὺ ἐπληξε δύο ἡμέρας πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ λήγοντος ἔτους τὰ «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά», ὁ θάνατος τοῦ διακεκριμένου Ἡπειρώτου ἐπιστήμονος Γεωργίου Π. Ἀναγνωστοπούλου, τακτικοῦ καθηγητοῦ τῆς Γλωσσολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, κλείσαντος ἡρέμα τοὺς ὀφθαλμούς, μετὰ βραχεῖαν, ἀλλ' ἀδυσώπητον νόσον, τῇ 30ῇ Δεκεμβρίου τοῦ 1936.

Βαρύ, πολὺ βαρὺ ὑπῆρξε τὸ πλῆγμα τοῦτο οὐ μόνον διὰ τὰ «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά», ὧν τῆς ἐκδόσεως ἐπεμελεῖτο ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ περιοδικοῦ, καὶ φυσικῶς τῷ λόγῳ πολλῶν μᾶλλον διὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ οἰκογένειαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν Ἡπειρον ὅλην, καὶ δὴ καὶ διὰ τὴν ἑλληνικὴν καθόλου ἐπιστήμην, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸν πρῦταν τῶν Ἑλλήνων σοφῶν, τὸν Γεώργιον Χατζιδάκιν, τὸν θεμελιωτὴν τῆς ἑλληνικῆς γλωσσολογίας, οὗτινος ὁ μεταστὰς ὑπῆρξε γαμβρὸς ἐπ' ἀνεψιᾷ καὶ διάδοχος εἰς τὴν πανεπιστημιακὴν ἔδραν. Ὑπῆρξεν ὄντως τραγικῶς δυσμενῆς καὶ ἀδικὸς ἡ Μοῖρα πρὸς τὸν μέγαν Ἕλληνα γλωσσολόγον, ὅστις, ἐνενήκοντα περίπου ἔτη γεγονώς, ἐπέπρωτο νὰ ἴδῃ ἀπερχόμενον πρὸ αὐτοῦ εἰς τὴν αἰωνιότητα τὸν φερέλπιδα μαθητὴν, τοῦ ὁποίου ἐγκαίρως εἶχε τόσον ἐκτιμήσει τὰ τε ἠθικὰ καὶ τὰ ἐπιστημονικὰ ἐφόδια καὶ τὰς πνευματικὰς ἰκανότητας, ὥστε νὰ ἀναδείξῃ αὐτὸν ἐν ζωῇ ἔτι ὧν διάδοχόν του, πρᾶγμα ἥκιστα σύνηθες ἐν Ἑλλάδι. Εἶναι δὲ χαρακτηριστικὴ τῆς πικρίας καὶ τοῦ πόνου τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς ἡ παρατήρησις, ἣν ἀπηύθυνεν ἐκ τῆς κλίνης πρὸς συνάδελφον, ἐκφράσαντα τὴν βαθεῖαν αὐτοῦ λύπην, κατὰ τὴν πρώτην συλλυπητήριον ἐπίσκεψιν, διότι διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἐπλήγη καιρίως ἡ ἑλληνικὴ ἐπιστήμη καὶ αἱ ἔδραι τῆς γλωσσολογίας ἐν ἀμφοτέροις τοῖς Ἑλληνικοῖς Πανεπιστημίοις θὰ παραμείνωσιν ἐπὶ μακρὸν ἴσως χρόνον κεναί. Ὁ Γεώργιος Χατζιδάκις καταληφθεὶς ὑπὸ συναισθημάτων πόνου σύναμα καὶ πατριωτισμοῦ ἀνέκραξε διὰ ζωηρᾶς φωνῆς: «Δὲν χάνεται ἡ γλωσσολογία, οὔτε τὸ ἔθνος χάνεται, ἐχάθη ὁ λαμπρὸς ἄνθρωπος». Καὶ ὄντως ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος δὲν ἦτο μόνον λαμπρὸς ἐπιστήμων, ἦτο καὶ λαμπρὸς ἄνθρωπος, περὶ τοῦ ὁποίου ὀρθῶς ἐγράφη ἐν τινὶ νεκρολογίᾳ τὸ τοῦ ποιητοῦ «ὡς χαρίεν ἔσθ' ἄνθρωπος ὅταν ἄνθρωπος ᾖ». Ἐκεῖνφ ἤρμοζεν εἶπερ τινὶ καὶ ἄλλφ τὸ ἀρχαῖον τοῦτο ρῆμα.

Ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος ἐγεννήθη, ἐκ πατρὸς Πολυχρόνου καὶ μητρὸς Ἑλένης (Ἀποστόλου), ἐν Παλίγκῳ τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἡλείου κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1884, ἦτο δὲ ἔγγονος τοῦ ἐν Ἀμερικῇ διαπρέψαντος ἐπιστήμονος καὶ μεγάλου φιλανθρώπου Μιχαὴλ Ἀναγνωστοπούλου (1837—1906) ἢ Ἀνάγνου, ὡς συντομίας ἔνεκεν ἀπεκαλεῖτο οὗτος ἐν Ἀμερικῇ, ἐνθα ἔδρασε κοινωφελῶς ὡς διάδοχος τοῦ ἐπιφανοῦς φιλλέληνος Σαμουήλ Χάου (Howe) ἐν τῇ διευθύνσει τοῦ μεγάλου Ἰδρύματος τῶν τυφῶν «Perkins» ἐν Βοστώνῃ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν. Τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου, περὶ οὗ εἶπεν ὁ Δήμαρχος τῆς Βοστώνης ἐν ἐπιμνημοσύνῳ τελειῇ, ὅτι «ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη διαμείνας ἐν Ἀμερικῇ δὲν ἔπαυσε ποτὲ νὰ εἶναι Ἕλληνας», ἐκληρονόμησεν, ὡς φαίνεται, ἢ ἐμιμήθη ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος τὰς πολλὰς ἀρετάς, τὴν φιλομάθειαν καὶ τὴν φιλοπονίαν καὶ τὴν σεμνότητα καὶ τὴν μετριοφροσύνην καὶ τὴν χρησιότητα καὶ τὴν καλοκαγαθίαν καὶ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν φιλοπατρίαν.

Ἀφοῦ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα ἐν τῇ μικρᾷ σχολῇ τῆς ἰδιαίτερας αὐτοῦ πατρίδος, μετέβη εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ ἀπεπεράτωσε τὰς γυμνασιακὰς σπουδὰς ἐν τῇ πρεσβυγενεῖ τῆς Ἡπειρωτικῆς πρωτευούσης Ζωσιμαίᾳ Σχολῇ, ἧς ἐγένετο ἀριστοῦχος ἀπόφοιτος (τῷ 1902). Εἶτα ἐδίδαξεν ἐν τῇ σχολῇ τῆς γενετείρας αὐτοῦ ἐπὶ τετραετίαν ὄλην (1903—1907), μεθ' ἧν, ἐφιέμενος ἀνωτέρας ἀκαδημεικῆς μορφώσεως, μετέβη εἰς Ἀθήνας καὶ ἐνεγράφη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου (τῷ 1907), ἧς ἔλαβε τὸ πτυχίον μετὰ τοῦ βαθμοῦ ἀριστα (κατ' Ἰούνιον τοῦ 1911). Κατὰ τὰ πανεπιστημιακὰ αὐτοῦ ἔτη ἠσχολήθη ἰδιαίτερος εἰς τὴν γλωσσολογίαν καὶ τὴν λαογραφίαν ὑπάρξας φίλτατος μαθητὴς τοῦ Γεωργίου Χατζιδάκι, ὡς ἤδη ὑπεδηλώθη, καὶ τοῦ Νικολάου Γ. Πολίτου. Ὡς ἐναίσιμον ἐπὶ διδακτορία διατριβὴν εἶχεν ὑποβάλλει πραγματείαν «Περὶ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἡλείου», δημοσιευθεῖσαν βραδύτερον ἐν Θεσσαλονίκῃ (1915).

Κατὰ τὰ κρατοῦντα τότε, καθ' ἃ οἱ ἀριστοὶ ἀπόφοιτοι τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ἐξεπέμποντο, ὡς ἐπὶ τῷ πολὺ εἰς τὴν ἀλλοδαπήν, οἶονεὶ ὡς ἔθνικοὶ ἀπόστολοι, ἵνα διδάξωσιν ἐν ταῖς σχολαῖς τοῦ ἐν τῇ Διασπορᾷ Ἑλληνισμοῦ καὶ φρονηματίσωσι τὰς ὑπὸ ξένην κυριαρχίαν εὐρισκομένας γενεὰς τῶν ἑλληνοπαίδων, ἐστάλη καὶ ὁ Ἀναγνωστόπουλος εἰς Κύπρον, ὁπόθεν, μετὰ βραχεῖαν διδασκαλίαν ἐν τῷ Παγκυπρίῳ Γυμνασίῳ (1911—1912), ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἅμα τῇ κηρύξει τοῦ πρώτου Βαλκανικοῦ πολέμου, ἵνα ἐκπληρώσῃ τὸ πρὸς τὴν στρατευομένην πατρίδα καθῆκον. Μετὰ δὲ τὴν λήξιν τῶν ἀπελευθερωτικῶν πολέμων διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ Β' Γυμνασίου τῆς Μακεδονικῆς πρωτευούσης, ἐνθα ἐδίδαξεν ἐπὶ πενταετίαν ὄλην (1913—1918). Μετὰ τὴν ἐν τοῖς ἰδρύμασι τούτοις τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ἐξαιρετικῶς εὐδόκιμον ὑπηρεσίαν, ἧς ἔνεκα δις προήχθη εἰς γυμνασιάρχην, ἀλλὰ δὲν ἀπεδέχθη τὴν προαγωγὴν δι' εἰδικοὺς λόγους, μετέσχε τοῦ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας πρὸς ἀποστολὴν ὑποτρόφων εἰς τὴν Δύσιν προ-

Γεώργιος Π. Ἀναγνωστοπούλου

263

κηρυχθέντος διαγωνισμοῦ καὶ ἐπιτυχῶν μετέβη εἰς Παρισίους, ἔνθα ἔτυχεν εὐρυτέρας ἐπιστημονικῆς καταρτίσεως φοιτήσας εἰς τὴν Σορβόννην καὶ εἰς τὴν Πρακτικὴν Σχολὴν τῶν Ἀνωτάτων Σπουδῶν, γενόμενος δὲ ἀκροατὴς τοῦ διασήμου Ἀντωνίου Μεγιέ (Meillet), τοῦ πρὸ διειτίας ἀποθανόντος καθηγητοῦ τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας, καὶ τοῦ διαπρεποῦς φωνητικοῦ γλωσσολόγου καὶ νεοελληνιστοῦ Οὐβέρτου Περνὼ (Pernot) καὶ ἄλλων σοφῶν ἀνδρῶν (1919—21). Εἶτα ἠκροάσατο καὶ ἐν Βασιλείᾳ τῆς Ἑλβετίας (1921) τοῦ ἐπιφανοῦς Ἑλβετοῦ γλωσσολόγου Ἰακώβου Βακκερνάγκελ (Wakkerpangel). Εἰδικευθεὶς οὕτως εἰς τὴν γλωσσολογίαν, ἀφ' οὗ εἶχεν ἤδη ἀριστα καταρτισθῆ καὶ εἰς τὴν κλασσικὴν φιλολογίαν, ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα πλήρης ἐπιστημονικῶν γνώσεων καὶ ἀγαθῶν ἐλπίδων καὶ διωρίσθη οὐ μετὰ πολὺ συντάκτης τοῦ μεγάλου Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπηρετήσας ἐπὶ πενταετίαν ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ (1922—1927). Μετὰ ταῦτα ἐξελέγη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἔδρας τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν καὶ διωρίσθη τῇ 15ῃ Φεβρουαρίου τοῦ 1927 εἰς τὴν ἔδραν ταύτην, διεκρίθη δὲ μέχρι τοῦ προῶρου θανάτου αὐτοῦ ὡς ἀφωσιωμένος τῆς ἐπιστήμης θεράπων καὶ κατ' ἐξοχὴν δεξιὸς καὶ μεταδοτικὸς γνώσεων ἀκαδημεικὸς διδάσκαλος. Ἐδίδαξεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς λατινικῆς γλώσσης καὶ γενικὴν γλωσσολογίαν, ὡς καὶ φωνητικὴν καὶ μορφολογίαν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ τῆς λατινικῆς γλώσσης.

Περὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου τοῦ Γεωργίου Ἀναγνωστοπούλου ἄλλοις ἀπόκειται νὰ γράψωσιν ἐν ἐκτάσει. Ἄλλ' ἀφοῦ καὶ εἰς ἐμέ, τὸν πρεσβύτερον τοῦ ἀπελθόντος φιλιτάτου συνεπιμελητοῦ τῆς ἐκδόσεως τῶν «Ἠπειρωτικῶν Χρονικῶν» συνάδελφον, ἔλαχεν ὁ θλιβερὸς κληρὸς νὰ γράψω τιμῆς ἔνεκα τὴν νεκρολογίαν ταύτην, θὰ σημειώσω τινὰ ἐν γενικωτάταις γραμμαῖς περὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ, ἐλπίζων ὅτι τοῦτο θὰ ἐκτιμηθῆ πρεπόντως καὶ ἐν εἰδικωτέροις ἑλληνικοῖς συγγράμμασιν ὑπὸ ἀρμοδιωτέρων ἀνδρῶν, καθὼς ἐξετιμήθη ἤδη ἐν ὁμοίοις συγγράμμασι τῆς ἀλλοδαπῆς, ὡς φέρ' εἶπεῖν παρὰ τοῦ Ἰταλοῦ ἑλληνιστοῦ Λαβαννίνη, ὅστις χαρακτηρίζει τὴν ἀπώλειαν τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς δράσεως ὡς βαρὺ πλήγμα διὰ τὴν ἑλληνικὴν γλωσσολογίαν καὶ ἐκφράζει τὴν ἐλπίδα ὅτι ἴσως ἐκ τῶν σημειώσεων αὐτοῦ θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἔλθῃ εἰς φῶς ἡ ἱστορία τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων, ἧτις μετὰ ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος παρ' αὐτοῦ ἀνεμένετο. (B. Lavagnini, *Rivista di filologia e d'istruzione classica*, 1937, σ. 105 ἔ.).

Ἡ ἐπιστημονικὴ δρασις τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἐξεδηλώθη πρὸς δύο κατευθύνσεις, δηλονότι τὴν λαογραφίαν καὶ τὴν γλωσσολογίαν, ἧτις ὑπῆρξεν, ὡς εἰκός, καὶ ἡ κυρία ἐνασχόλησις τοῦ διαπρεποῦς Ἠπειρώτου καθηγητοῦ. Τὸ λαογραφικὸν ἔργον τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ὑπῆρξε κυρίως συλλεκτικόν. Ἄλλ' αἱ συλλογαὶ αὐτοῦ τυγχάνουσι, κατὰ τὴν ἔγκυρον γνώμην

τοῦ φίλου λαογράφου Στίλπωνος Κυριακίδου καὶ πλούσιαι καὶ ἀξιόλογοι διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῆς διατυπώσεως. Αἱ λαογραφικαὶ μελέται αὐτοῦ ἀναφέρονται εἰς τὰ λαογραφικὰ στοιχεῖα οὐ μόνον τῆς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ πατρίδος Ἡπείρου, ἀλλὰ καὶ ἄλλων ἑλληνικῶν χωρῶν, ἃς ἐγνώρισεν, ὡς τῆς Κύπρου καὶ τῆς Κρήτης.

Τὸ δὲ γλωσσικὸν ἔργον τοῦ Ἀναγνωστοπούλου, τὸ καὶ κύριον ἄλλως, τυγχάνει καὶ περιγραφικόν, ἀφορῶν δηλαδὴ εἰς τὴν περιγραφὴν ἰδιωμάτων, τύπων, ρημάτων κ. ἄ., καὶ ἐρμηνευτικὸν καὶ ἱστορικόν. Περιέγραψε δὲ ὁ Ἀναγνωστοπούλος ὀλόκληρα νεοελληνικὰ ἰδιώματα, ὡς λόγου χάριν τὸ τῆς ἐν Κρήτῃ Ἀγίας Βαρβάρας καὶ τὸ Τσακωνικόν, οὗτινος συνέγραψε τὴν γραμματικὴν, ἣ ἐπεξεργάσθη ὠρισμένα μόνον κεφάλαια τῆς γραμματικῆς ἄλλων ἰδιωμάτων, ὅπως εἶναι φέρ' εἰπεῖν ἡ προμνησθεῖσα πρώτη αὐτοῦ καὶ διδακτορικὴ ἐργασία «Περὶ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου», ἔτι δὲ τὰ περὶ κλίσεως τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν ἀντωνυμιῶν ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου καὶ ἄλλα.

Ἀλλὰ δὲν περιορίσθη μόνον εἰς τὴν ἔρευναν ὠρισμένων νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων ὁ Ἀναγνωστοπούλος, ἀλλ' ἐπεξέτεινεν αὐτὴν καὶ εἰς ζητήματα βαθύτερα τῆς ἀνελίξεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς πραγματείας αὐτοῦ «Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν νέων ἑλληνικῶν διαλέκτων», καὶ τῆς ἐπὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐπιδράσεως τῆς γλώσσης ξένων λαῶν. ἐπικοινωνησάντων πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ὡς δεικνύει λόγου χάριν ἡ μελέτη αὐτοῦ «Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς Βενετίας εἰς τὰς ὑπ' αὐτῆς καταληφθεῖσας ἑλληνικὰς χώρας». Δὲν παρέλειψε δὲ καὶ τὴν ἔρευναν τῆς ἀρχαίας γλώσσης, ὡς γίνεται φανερόν ἐκ τῆς πραγματείας αὐτοῦ «Περὶ τῆς γλώσσης τῶν κωμῶν τοῦ Ἀριστοφάνους», ἐν ἣ ἐκτίθενται τὰ ἀρχαῖκα καὶ ποιητικὰ στοιχεῖα τῆς γλώσσης τοῦ μεγάλου κωμικοῦ καὶ ἐρευνᾶται ἡ λεξιολογία καὶ ἡ φρασιολογία καὶ ἡ σύνταξις τῆς γλώσσης τοῦ ποιητοῦ.

Ἱστορικὴ ἐργασία ἀξιόλογος εἶναι, κατὰ τὴν γνώμην καὶ τῶν εἰδικῶν, ἡ «Περὶ τοῦ ἄρθρου» πραγματεία, περιέχουσα πολλὰ τὰ ἀξία προσοχῆς. Ἐπίσης σπουδαία τυγχάνει ἡ «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν νεοελληνικὴν διαλεκτολογίαν» (περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν νέων ἑλληνικῶν διαλέκτων), ἐν τῇ ὁποίᾳ προσεπάθησεν ἡ εὐρη τὰ χρονικὰ ὅρια τῆς ἀναπτύξεως τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων. Ἡ ἐργασία αὕτη ἀποτελεῖ ἴσως τὴν γενναιοτέραν καὶ σημαντικωτέραν τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἐπιστημονικὴν προσπάθειαν, μολονότι τὰ συμπεράσματα αὐτῆς, ἔνεκεν ἐλλείψεως πηγῶν, δὲν δύνανται ἴσως ἀκόμη νὰ θεωρηθῶσιν ὀριστικά. Πάντως ὅμως διὰ τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἠνοιχθῆ ἤδη ὁ δρόμος πρὸς τὴν περαιτέρω ἐπὶ τοῦ πεδίου τούτου ἐπιστημονικὴν ἔρευναν.

Τὸ ἔργον τοῦ Ἀναγνωστοπούλου «Σύντομος ἱστορία τῶν ἑλληνικῶν διαλέκτων», οὗ ἐδημοσιεύθη μόνον τὸ πρῶτον μέρος (περὶ τῶν ἀρχαίων διαλέκτων), φέρει μᾶλλον διδακτικὸν χαρακτῆρα, ἀλλ' εἶναι λίαν εὐμέθοδον καὶ χρησιμώτατον τοῖς σπουδασταῖς τῆς φιλολογίας.

Γεώργιος Π. Ἀναγνωστοπούλος

265

Πρὸς τούτοις ἡ γερμανιστὶ ἐκδοθεῖσα «Τσακωνικὴ Γραμματικὴ» τοῦ Ἀναγνωστοπούλου εἶναι ἀξιόλογος συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ περιέργου τούτου ιδιώματος.

Ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστοπούλος θέσιν ἰδίαν ἐν τῷ γλωσσικῷ ζητήματι δὲν ἔλαβεν. Φύσεως συντηρητικῆς, ὀφειλομένης ἴσως καὶ εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν αὐτοῦ καταγωγὴν καὶ ἰδιοσυγκρασίαν, ἠκολούθει ὡς ἀφωσιωμένος μαθητῆς τοῦ Γεωργίου Χατζιδάκι τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ, δὲν ἔδειξεν ὅμως τὴν πολεμικὴν μαχητικότητα ἐκείνου καὶ δὲν ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν γλωσσικὸν ἀγῶνα. Τὴν μόνην πρακτικῆς σημασίας συμβολὴν αὐτοῦ ἀποτελοῦσιν αἱ δύο πραγματεῖαι, αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ὀρθογραφίαν, ὧν γίνεται μνεία ἐν τῷ συνημμένῳ πίνακι τῶν ἔργων αὐτοῦ (II ἀρ. 27 καὶ 31).

Σημειωτέον ἐν τέλει ὅτι πολυάριθμοι ἐρμηνεῖαι τοῦ Ἀναγνωστοπούλου εἶναι ἐγκατεσπαρμέναι εἰς τὰ πάσης φύσεως ἔργα αὐτοῦ καὶ ὅτι πολλὰς ἔγραψε βιβλιοκρισίας περὶ ἑλληνικῶν τε καὶ ξένων ἔργων.

Δέον πρὸς τούτοις νὰ προστεθῇ εἰς τὰ λεχθέντα ὅτι ὁ Ἀναγνωστοπούλος ἐξεπροσώπησεν ἐπανειλημμένως τὴν Ἑλλάδα εἰς διεθνή ἐπιστημονικὰ συνέδρια, οὕτως εἰς τὰ Διεθνῆ Γλωσσολογικὰ Συνέδρια τῆς Χάγης (1928) καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1935) καὶ τελευταίως εἰς τὸ Συνέδριον τῶν Βυζαντινῶν Σπουδῶν τῆς Ρώμης (1936), ὅπου καὶ ἐξεδηλώθη τὸ πρῶτον ἡ ὑπὸ αὐτοῦ καὶ βαρεῖα ἀσθένεια, εἰς ἣν ἐπέπρωτο νὰ ὑποκύψῃ, φεῦ, μὴ νὰς τινὰς ὕστερον.

Ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστοπούλος καὶ ὡς πρὸς τὴν μέθοδον καὶ ὡς πρὸς τὰς ἐπιστημονικὰς ἀντιλήψεις αὐτοῦ ὑπῆρξε καὶ ἔμεινε πάντοτε μαθητῆς τοῦ Γεωργίου Χατζιδάκι, τοῦ ὁποίου τὸ ἔργον ἀνέλαβε νὰ συνεχίσῃ μετὰ πίστεως καὶ ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐσυνέχισε πράγματι μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ἡ ἄσθενεια ἐκοψε τὸ νῆμα τοῦ βίου αὐτοῦ καὶ ἔθεσε προῶρως τέρμα εἰς τὸ σπουδαῖον ἐπιστημονικὸν καὶ διδακτικὸν ἔργον τοῦ ἐπιφυνοῦς ἠπειρωτοῦ. Καὶ εἶναι θλιβερόν τοῦτο, διότι τὰ ἐπιστημονικὰ τῆς Ἑλλάδος στελέχη οὐ μόνον δὲν ἔχουσιν ὑπεραρίθμους, ἀλλὰ πάσχουσι τὰ πολλὰ ἐκ λειψανδρίας. Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ματαιοῦται ἡ ἀποποπεράτωσις τοῦ ἔργου αὐτοῦ περὶ τῆς ἱστορίας τῶν ἑλληνικῶν διαλέκτων καὶ ἐκλείπει τό γε νῦν ἡ ἐλπίς τῆς καταρτίσεως τοῦ γλωσσολογικοῦ ἄτλαντος τῆς Ἑλλάδος, ὃν ὁ μνημονευθεὶς μέγας Γάλλος γλωσσολόγος Meillet παρὰ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἀνέμενεν. Ἴδου τί γράφει ὁ Ὀκτάβιος Μερλιέ (Merlier) περὶ τοῦ ζητήματος τούτου: «... εἶχε μιλήσει τότε ὁ Meillet γιὰ σχέδια ἐπιστημονικῆς ἐργασίας, παρακαλώντας ἐπίμονα τὸν Γεώργιον Ἀναγνωστοπούλον, παλαιὸν μαθητὴν του, νὰ ἀναλάβῃ τὴν κατάρτιση ἐνὸς γλωσσολογικοῦ ἄτλαντος τῆς Ἑλλάδος, γιὰτὶ σὲ λίγο θὰ ἦταν πιά πολὺ ἀργά γιὰ τὴν πραγματοποίησίν του. Ἦξερα ὅτι ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστοπούλος τὸ εἶχε ἤδη σκεφθεῖ, γιὰτὶ ἦταν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, πού με ὑπομονὴν καὶ ἀποφασισμένην ἐπιμονὴν πραγματοποιοῦν πάντοτε τὰ σχέ-

διά τους. Εἶχε καταλάβει ἀπὸ καιρὸ τί γλωσσολογικὸ πλοῦτο ἀντιπροσωπεύει γιὰ τὴν Ἑλλάδα τὸ προσφυγικὸν στοιχεῖον, καὶ ἐτοίμαζε σιγὰ - σιγὰ τὸ ἔργον ποῦ περιμέναμε ἀπ' αὐτόν, παρακινώντας τοὺς φοιτητὰς του στὴν μελέτην τῶν διαλέκτων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἢ τῶν ἀνεξερευνητῶν περιοχῶν τοῦ ἀλυτρώτου Ἑλληνισμοῦ. Ὁ θάνατος τὸν ἄρπαξε πρόωρα ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλωσσολογία ἔχασεν ἓνα ἀπὸ τοὺς καλυτέρους ἐργάτας της». (Octave Merlier ἐν «Νέα Ἑστία», 1937, σελ. 140).

Πρὸς προπαρασκευὴν τῆς μελλούσης ἐργασίας, ἧς γίνεται μνεῖα ἐν τῷ ἀνωτέρῳ σημειώματι, εἶχε μεριμνήσει ὁ Ἀναγνωστόπουλος περὶ τῆς ἰδρύσεως Γλωσσολογικοῦ Σπουδαστηρίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἣν ἐπέτυχε μετὰ πόνους καὶ μόχθους, ἀναλαβὼν δὲ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ (1933) κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως προσδώσῃ εἰς αὐτὸ τὸν τύπον ἐπιστημονικοῦ ἐργαστηρίου καὶ σὺν τῷ χρόνῳ καταστήσῃ αὐτὸ ἰσότιμον πρὸς τὰ ἐν τοῖς δυτικοῖς Πανεπιστημίῳις εὐδοκίμως λειτουργοῦντα ὁμοίας φύσεως ἰδρύματα.

Ἐὰν εἶναι ἀληθὲς ὅτι τοὺς διδασκάλους, ἀπὸ ἀποψέως τοῦλάχιστον χαρακτῆρος καὶ ἠθους, κρίνουσι κάλλιον παντὸς ἄλλου οἱ μαθηταὶ αὐτῶν, ἃς ἐπιτραπῆ νὰ παραθέσω ἐνταῦθα τὰς κρίσεις εὐγνώμονος τοῦ Ἀναγνωστοπούλου μαθητοῦ, ἐχούσας ὡδε: «Ἦτο γλυκὺς τοὺς τρόπους, εἰλικρινὴς καὶ τοῦ καλοῦ πάντοτε πρόθυμος ἐπαινετῆς, μετριοπαθῆς δὲ εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ ἄλλων γενικωτέρων αὐτοῦ ἀντιλήψεων, δι' ὃ καὶ ἀπέσπα ἀμέριστον τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὴν ἀγάπην τῶν περὶ αὐτόν, ὁμοφρόνων καὶ μὴ. Ἀλλ' ὅπως ἰδιαίτερον καθῆκόν μου θεωρῶ νὰ τονίσω εἰς τὸ σημείωμά μου τοῦτο τὴν ἐξαιρετικὴν στοργήν, μὲ τὴν ὁποίαν πάντοτε ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἀπέβλεπε πρὸς ἡμᾶς τοὺς μαθητὰς του ὄχι μόνον κατὰ τὸν χρόνον τῶν πανεπιστημιακῶν μας σπουδῶν, ἀλλὰ καὶ κατόπιν ἐν τῇ ἀσκολίᾳ μας περὶ τὴν ἐπιστήμην. Ἀλησμόνητος καὶ παραδειγματικὴ δὲντως θὰ μείνῃ ἡ καλωσύνη τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἢ πάντοτε διατρανουμένη, ὅσας τις ἐξ ἡμῶν κατέφευγεν εἰς τὰ φῶτα τῆς ἐπιστήμης του, καὶ τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἐν γένει ἐνδιαφέρον του. Μὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἀναγνωστοπούλου δὲν ἐχάσαμεν μόνον τὸν διαπρεπῆ ἐπιστήμονα, ἀλλὰ πρὸ παντὸς τὸν ἐξαιρετικὸν ἄνθρωπον. Εἶναι ἀληθῶς εὐτύχημα διὰ τοὺς νέους, τοιοῦτους ἄνδρας, οἷος ὁ Ἀναγνωστόπουλος, νὰ ἔχωσιν ὡς διδασκάλους» (Μ. Κριαρᾶς ἐν «Νέα Ἑστία», 1937, σελ. 218).

Ἐτερος δ' εὐγνώμων τοῦ Ἀναγνωστοπούλου μαθητῆς, ὁ ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ τῆς γλωσσολογίας βοηθὸς αὐτοῦ, ἀφ' οὗ ἀφιέρωσε πολλὰς σελίδας εἰς τὴν ἔξαρσιν τῆς ἐπιστημονικῆς σταδιοδρομίας καὶ τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἔργου τοῦ διδασκάλου, προσέθηκεν ἐν κατακλειδί τάδε: «Ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος καίπερ ζήσας εἰς ἐποχὴν ἠθικῆς ἐκλύσεως καὶ ἐλλείψεως χαρακτήρων, παρέσχεν ἀδρὰ καὶ φωτεινὰ παραδείγματα ἠθικῆς ἀνωτερότητος καὶ ἀρετῆς. Οὗτος εἶχε τὴν ἐξαιρετικὴν τύχην νὰ συνδυάζῃ μετὰ τῶν σπανίων πνευματικῶν χαρισμάτων μεγάλας ψυχικὰς ἀρετὰς. Ὑπῆρξε γρα-

νίτης ἀρετῆς, ἀτέγκτου ἠθικῆς, ἣτις παρέμεινε διὰ βίου ἀδιάφθορος. Χρηστός, ὑψηλόφρων, σεμνός, μετριόφρων, εἰλικρινής, λεπτός, εὐγενής, ἀπλοῦς, ἀποστέργων πάντα θόρυβον ἐπιδείξεως καὶ διαφημίσεως, ἔτι δὲ ἀκάμπτου χαρακτῆρος, διαπράττων ἀείποτε τὸ καθῆκον, ἐν ᾧ εἰτάχθη, μεθ' ὑποδειγματικῆς εὐσυνειδησίας, ζήλου καὶ ἐνθουσιασμοῦ. Ἡ δικαιοσύνη του, ἡ ἀγαθότης του καὶ ἡ ἀνεξικακία του δὲν εἶχον ὄρια, πάντοτε δὲ μετὰ σταυρικῆς αὐτοθυσίας ἔσπευδε πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐρίσκετο πρόθυμος καὶ χαριέστατος συμπαραστάτης παντὸς δεομένου τῆς συνδρομῆς καὶ τῆς βοηθείας αὐτοῦ». (Κ. Ν. Ἡλιόπουλος ἐν Ἀθηνᾶς 43, 1937, σελ. 14 τοῦ ἀνατύπου).

Εἶχεν ὄντως τόσῃν περίσσειαν καλωσύνης ὁ Ἀναγνωστοπούλος, ὥστε ἐξ ἰδίων ἔκρινε πάντοτε καὶ τὰ τῶν ἄλλων καὶ ἦτο πρόθυμος νὰ συνηγορήσῃ ὑπὲρ παντὸς νεαροῦ ἐπιστήμονος πρὸς ταχεῖαν ἀνάδειξιν αὐτοῦ. Ἐνθουμοῦμαι δὲ ζωηρῶς τὴν ἀπάντησιν, ἣν μοι ἔδωκεν, ὅτε παρεπονέθην, διότι μὲ συνέστησέ ποτε ἐπιτήδειον σπουδαρχίδην, δι' ἐνδειαν καταλληλοτέρων ἀναρριχηθέντα ταχέως καὶ παρ' ἀξίαν εἰς πανεπιστημιακὰ ἀξιώματα καὶ μὴ φανέντα ἀξίον τῆς πρὸς αὐτὸν εὐμενείας τῆς τύχης καὶ τοῦ προστάτου αὐτοῦ Ἀναγνωστοπούλου· «Συγχώρησέ με, φίλε μου», μοι εἶπε· «δὲν ἐφантаζόμην ποτὲ ὅτι ἄνθρωπος ἐμφανιζόμενος μὲ τόσῃν σεμνότητι καὶ φιλῶν εἰς πᾶσαν ἐπίσκεψιν τὸ χέρι τοῦ Χατζιδάκι θὰ ἦτο τόσο ἀυθάδης καὶ πρὸ παντὸς τόσο κίβδηλος ἄνθρωπος». Τοῦτο δεικνύει τὴν ἐξαιρετικὴν τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνδρὸς καλωσύνην καὶ τοῦ ἠθους τὴν σεμνότητα.

Ἐνεκα τῆς ἐξαιρετικῆς καλωσύνης τοῦ Ἀναγνωστοπούλου τὸ πένθος ἐπὶ τῷ προώρῳ ἀπωλείᾳ αὐτοῦ ὑπῆρξεν εἰλικρινές καὶ βαθύ· βαθύ δὲ ὑπῆρξεν ὄχι μόνον τὸ πένθος τῆς ἀνεπανορθώτως πληγείσης συζύγου καὶ τῶν ἀνηλίκων τέκνων τοῦ μεταστάντος, καὶ τὸ εὐνόητον πένθος τοῦ Γεωργίου Χατζιδάκι, ἀλλὰ καὶ τὸ πένθος πάντων τῶν συναδέλφων καὶ φίλων τοῦ ἀλησμονήτου ἀνδρὸς, ἔτι δὲ καὶ τῶν ἀντιπάλων ἢ μᾶλλον τῶν ἀντιφρονούντων αὐτῷ, διότι οὔτε ἐχθροὺς οὔτε ἀντιπάλους εἶχεν ὁ Ἀναγνωστοπούλος.

Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἐχάθη ὄχι μόνον ὁ λαμπρὸς ἐπιστήμων, ἀλλὰ καὶ ὁ λαμπρὸς ἄνθρωπος, ὡς ὀρθότατα εἶπεν ἐν στιγμῇ ὑπερεκχειλίζοντος πόνου ὁ σοφὸς γέρον Γεώργιος Χατζιδάκις. Ἐχάθη, προσθέτω ἐγώ, καὶ ὁ λαμπρὸς ἠπειρώτης καὶ ὁ λαμπρὸς Ἕλλην.

Τὰ «ἠπειρωτικὰ Χρονικά» καὶ μετ' αὐτῶν ἡ ἠπειρος ὅλη θὰ διατηρήσῃ διαρκῆ ἀρίστην ἀνάμνησιν τῆς ἐξαιρετικῆς φυσιογνωμίας τοῦ Γεωργίου Ἀναγνωστοπούλου. Φρονῶ δέ, ὅτι πλὴν τῶν τιμῶν, ἃς ἀπένειμεν ἢ θὰ ἀπομείνη εἰς τὸν Γεώργιον Ἀναγνωστοπούλον ἢ γενέτειρα αὐτοῦ, πρέπει νὰ τιμήσῃ καὶ τὰ Ἰωάννινα τὸν παλαιὸν μαθητὴν τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς, τὸν τιμήσαντα ταύτην καὶ τὴν ἠπειρον, δίδοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς τινὰ τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως. Τοιούτους ἠπειρώτας, ἀξίους ὁμοίας τιμῆς, ὀλίγους ἀτυχῶς ἔχομεν!

Ἐν Θεσσαλονίκῃ, Δεκεμβρίου λήγοντος τοῦ 1937.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ Κ. ΒΙΖΟΥΚΙΔΗΣ

Σημ. «*Ἡπειρ. Χρον.*» Κατὰ τὴν κηδεῖαν τοῦ Γεωργίου Ἀναγνωστοπούλου, γενομένην τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1936, ἐτίμησαν δι' ἀποχαιρετιστηρίων προσφωνήσεων τὸν νεκρὸν οἱ ἐπόμενοι· ἐκ μέρους 1) τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν, ἐντολῇ τῆς Ἀκαδημεικῆς Συγκλήτου, ὁ Πρύτανης κ. Γρηγόριος Παπαμιχαήλ.

2) τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς ὁ καθηγητὴς κ. Ἐμμανουὴλ Πεζόπουλος.

3) τῆς ἐν Ἀθήναις Ἡπειρωτικῆς Ἐταιρείας ὁ ἀντιπρόεδρος αὐτῆς ἀκαδημαϊκὸς καὶ τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Πατρολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ κ. Δημήτριος Σ. Μπαλᾶνος.

4) τοῦ Σπουδαστηρίου τῆς Γλωσσολογίας ὁ βοηθὸς τοῦ μεταστάντος κ. Κ. Ν. Ἡλιόπουλος.

5) τοῦ Συλλόγου τῶν φοιτητῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς ὁ τελειόφοιτος κ. Τιμόθεος Ν. Στεφανάκης.

6) τῶν μαθητῶν τοῦ μεταστάντος ὁ φοιτητὴς κ. Κωνσταντῖνος Ἐμμ. Βασιλάκης. Δι' ἐμμέτρου δὲ μυρολογίου ἡ φιλόλογος κ. Ἑλένη Δ. Βοσραζέλη.

Πρὸς τούτοις ὁ τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Νομικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Θεσσαλονίκης κ. Περικλῆς Κ. Βιζοσκίδης ὤρισε τιμῆς ἔνεκα τρισχιλιόδραχμον βραβεῖον ἀπονεμηθησόμενον εἰς τὴν ἀρίστην συλλογὴν λαογραφικοῦ ἠπειρωτικοῦ ὑλικοῦ, δημοσιευθησομένην ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ, εἰς μνήμην Γεωργίου Ἀναγνωστοπούλου.

Ἡ κρίσις ἐπὶ τοῦ γενομένου ἤδη διαγωνίσματος, γραφείσα ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης κ. Στίλπωνος Π. Κυριακίδου δημοσιεύεται ἐν τέλει τοῦ τόμου τούτου.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

I. ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

- 1) Συλλογὴ παροιμιῶν τοῦ Ζαγορίου : «*Λαογραφία*» 2 (1910—1911) σελ. 307—329.
- 2) Κατάραι ἐκ τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἡπείρου : «*Λαογραφία*» 3 (1911—1912) σελ. 270—272.
- 3) Λαογραφικὰ ἐξ Ἡπείρου : «*Λαογραφία*» 5 (1915—1916) σελ. 3—51.
- 4) Τὸ ἄσμα τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ. Κυπριακὴ παραλλαγή : «*Λαογραφία*» 5 (1915—1916) σελ. 371—73.
- 5) Προλήψεις καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι ἐν Παπίγκῳ τοῦ Ζαγορίου : «*Λαογραφία*» 8 (1921) σελ. 217—219.
- 6) Ἀνέκδοτα λαογραφικὰ ἐκ Κύπρου : «*Δεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον μέσης καὶ νέας ἑλληνικῆς*» 6 (1923) σελ. 86—87.
- 7) Κυπριακὴ παροιμία : «*Κυπριακὰ Χρονικὰ*» ἔτος 1924 τεῦχος Α'—Β' σελ. 12—24, τεῦχος Γ' σελ. 68—75, τεῦχος Δ' σελ. 98—107.
- 8) Παραμῦθι καὶ δημοτικὸν ἄσμα (ἐκ Κρήτης) : «*Ἀθηνᾶ*» 38 (1926) σελ. 190—92.

II. ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΑ

- 1) Περὶ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου, ἐν Θεσ-

- σαλονίκη 1915, σελ. 44. (Ἐναίσιμος ἐπὶ διδακτορία διατριβὴ τυχοῦσα τοῦ Ραλλείου βραβείου).
- 2) Ὀλίγα περὶ τῆς κλίσεως τῶν ὀνομάτων καὶ ἀντωνυμιῶν ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου : «Ἀφιέρωμα εἰς Γ. Ν. Χατζιδάκιν», ἐν Ἀθήναις (1921), σελ. 176—183.
 - 3) Περὶ τοῦ ἄρθρου : «Ἀθηνᾶ» 34 (1922) σελ. 166—247. (Ἐν τῷ ἐξωφύλλῳ τῆς ἀνατυπώσεως : «Συμβολὴ πρώτη εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης». Περὶ τοῦ ἄρθρου ἦτοι ἱστορικὴ ἔρευνα περὶ τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς χρήσεως αὐτοῦ ἐν τε τῇ ἀρχαίᾳ καὶ τῇ νεωτέρᾳ ἑλληνικῇ).
 - 4) Περὶ τῶν παρ' Ἀριστοφάνει δημωδῶν γλωσσικῶν στοιχείων καὶ περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς Χειμάρρας : «Ἀθηνᾶ» 35 (1923), σελ. 253—4 (Ἀνακοίνωσις ἐν τῇ Ἑλλ. Ἐπιστ. Ἐταιρείᾳ).
 - 5) Περὶ τῶν νεολληνικῶν ἀνδρωνυμικῶν : «Λαογραφία» 7 (1923) σελ. 121—126.
 - 6) Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς Κυπρίας διαλέκτου : «Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον μέσης καὶ νέας Ἑλληνικῆς» 6 (1923) σελ. 72—87.
 - 7) Γλωσσικὰ ἀνάλεκτα : «Ἀθηνᾶ» 36 (1924) σελ. 3—98. (Ἐν τῷ ἐξωφύλλῳ τῆς ἀνατυπώσεως : «ἦτοι 1) περὶ τῆς γλώσσης τῶν κωμωδιῶν τοῦ Ἀριστοφάνους, πραγματεία τυχοῦσα τοῦ Κοντείου βραβείου». Πρβ. καὶ ἀνακοίνωσιν ἐν «Ἀθηνᾶ» 35 (1923) σελ. 253—4. 2) περὶ τοῦ ῥήματος ἐν τῇ ἐν Ἠλείῳ ὁμιλουμένῃ).
 - 8) Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν νεοελληνικὴν διαλεκτολογίαν. Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν νέων ἑλληνικῶν διαλέκτων : «Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν 1 (1924) σελ. 93—108.
 - 9) Σύντομος ἱστορία τῶν ἑλληνικῶν διαλέκτων. Μέρος πρῶτον. Ἱστορία τῶν ἀρχαίων διαλέκτων, ἐν Ἀθήναις (1924), σελ. I' καὶ 162.
 - 10) Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν νέων ἑλληνικῶν διαλέκτων : «Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν 1 (1924) σελ. 93—103. Βλ. ὑπ' ἀρ. 8.
 - 11) Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς Βενετίας εἰς τὰς ὑπ' αὐτῆς καταληφθείσας ἑλληνικὰς χώρας : «Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν» 2 (1925) σελ. 306—135. Πρβ. καὶ ἀνακοίνωσιν ἐν «Ἀθηνᾶ» 38 (1926) σ. 214.
 - 12) Περὶ τῆς ἐπιδράσεως ξένων γλωσσῶν ἐπὶ τὴν ἑλληνικὴν : «Ἀθηνᾶ» 38 (1926) σελ. 214 (Ἀνακοίνωσις ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἐπιστημονικῇ Ἐταιρείᾳ).
 - 13) Τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆς Ἠλείου (ὁδηγίαι διὰ τὴν συλλογὴν τοῦ ὕλικου των) : «Ἠπειρωτικὰ Χρονικὰ» 1 (1926) σελ. 81—85.
 - 14) Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν Ἠπειρωτικῶν τοπωνυμιῶν : «Ἠπειρωτικὰ Χρονικὰ» 1 (1926) σελ. 86—101.
 - 15) Τσακωνικὴ γραμματικὴ (γερμανιστί) Tsakonische Grammatik; mit einem Geleitwort von Prof. Dr Eduard Schwyzer, Zürich : «Texte und Forschungen zur byzantinisch-neugriechischen Philo-

- logie (παράρτημα ὑπ' ἀρ. 5 τῶν «Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher»), Berlin - Athen, 1926, σελ. XII καὶ 84.
- 16) Περί τῆς ἐν Κρήτῃ ὁμιλουμένης καὶ ἰδίως περὶ τοῦ ἰδιώματος τῆς Ἀγίας Βαρβάρας καὶ περιχώρων : «Ἀθηνᾶ» 38 (1926), σελ. 139—193.
- 17) Les études linguistiques en Grèce pendant ces derniers années : «Byzantion» 2 (1926) σελ. 601—606.
- 18) Ἑτυμολογικά : «Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher» 5 (1926—27) σελ. 76—78.
- 19) Σύντομος ἱστορία τῶν γλωσσικῶν μελετῶν : «Ἀθηνᾶ» 39 (1927) σελ. 73—100. (Ἀνατύπωσις Ἐναρκτήριος λόγος εἰς τὸ μάθημα τῆς γλωσσολογίας).
- 20) Τὸ Α' Διεθνὲς Γλωσσολογικὸν Συνέδριον τῆς Χάγης : «Ἀθηνᾶ» 40 (1928) σελ. 216—218.
- 21) Περί τοῦ ἰδιώματος τῆς ἐν Ἠπειρῷ Βουρμπιάνης καὶ τῶν περὶ αὐτὴν κωμῶν : «Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher» 7 (1928—1929) 1930, σελ. 448—461.
- 22) Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν νεοελληνικὴν σύνταξιν (γερμανιστί· Ein kleiner Beitrag zur neugriechischen Syntax): «Donum natalicium Jos. Schrijnen» 1929 σελ. 421—422.
- 23) Ἡ ἔρευνα τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων (γερμανιστί· Die Erforschung des Mittelgriechischen und die neugriechischen Dialekte): «Byzantinische Zeitschrift» 30 (1929—1930) σελ. 220—24.
- 24) Ἡ λατινικὴ γλῶσσα, ἐν Ἀθήναις 1931, 16ον σελ. 69. (Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας τόμ. 15 (1931) σελ. 830—37.
- 25) Ἡ Ἑλληνικὴ κατὰ τοὺς ἀλεξανδρινούς καὶ ρωμαϊκοὺς χρόνους. Μεσαιωνικὴ Ἑλληνικὴ. Νεωτέρα Ἑλληνικὴ : «Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία τόμ. 10 (1933) σελ. 692—705.
- 26) Γραμματικὴ καὶ σύνταξις (τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης): Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 10 (1934) σελ. 710—714.
- 27) Ἡ ἑλληνικὴ ὀρθογραφία ἤτοι σύντομος ἐπισκόπησις αὐτῆς ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τῆς σήμερον, ἐν Ἀθήναις 1934, 16ον σελ. 43. (Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας, λέξι. Ὀρθογραφία τόμ. 10 (1934) σελ. 714—718.
- 28) Περί τοῦ λεξικοῦ τῆς νέας κυπριακῆς διαλέκτου : «Κυπριακὰ Χρονικά» 11 (1935) σελ. 8—9.
- 29) Πῶς θὰ παρασκευασθῆ ἡ μεγάλη Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ ἰδίως τῆς μεσαιωνικῆς : «Φιλολογικὸς Νέος Κόσμος» τεῦχος α' (1935) σελ. 44—48.
- 30) Ποικίλα γλωσσολογικά· 1) γλωσσικαὶ παρατηρήσεις εἰς βοιωτικὰς ἐπι-

γραφάς· 2) περὶ τοῦ νέου ἑλληνικοῦ ῥήματος «ἐργῶ»· 3) περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Γουλιέλμου Schulze : «Ἀθηνᾶ» 46 (1935) σελ. 248—49, 249, 249—52.

Τὸ Ὄρθογραφικὸν μας ζήτημα : «Λαϊκὸν Πανεπιστήμιον» (Βραδυνῆς) 6ης Φεβρουαρίου 1935.

Περὶ τῆς συγχρόνου κυπριακῆς διαλέκτου καὶ τῆς μελέτης αὐτῆς : «Ἡ Γνώσις», ἐν Λευκοσίᾳ Κύπρου 1933, τόμ. Α', τεῦχος α', σελ. 10—13.

Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς κυπρίας διαλέκτου : «Ἡ Γνώσις», ἐν Λευκοσίᾳ Κύπρου 1933 — 34 τόμ. Α', τεύχη β' καὶ γ' σελ. 44—52, 84—91.

Αἱ βαλκανικαὶ γλῶσσαι (γαλλιστί· Les langues balkaniques: «Revue internationale des études balkaniques» vol. I. σελ. 272—73.

Περὶ τοῦ νεοελληνικοῦ εἶναι (=ἔστί, εἰσί), γερμανιστί· Ueber das neugriechische εἶναι =ἔστί, εἰσί): «Glotta» 25 (1936) σελ. 9—11.

Περὶ τῆς ἑλληνικῆς καταλήξεως -εύς (γερμανιστί· Ueber das griechische Suffix -εύς: Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung auf dem Gebiete der Indogermanischen Sprachen, Neue Folge, Band 63 (Heft 1—2) Göttingen 1936 σελ. 141—44.

III. ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Σάρρου Δ., Παρατηρήσεις εἰς τὸ ἠπειρωτικὸν γλωσσάριον τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ: «Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον μέσης καὶ νέας Ἑλληνικῆς» 6 (1923) σελ. 500—504.

Ἀμάντου Κ., Οἱ βόρειοι γείτονες τῆς Ἑλλάδος: «Ἐστία» 29ης Δεκεμβρίου 1923.

Collection de l'Institut Néo-hellénique de Paris 1) D. Hesseling, Histoire de la littérature grecque moderne, Paris 1924, σελ. IX. 180, 2) H. Pernot, Pages choisies des Évangiles, Paris 1925, σελ. 259): «Ἀθηνᾶ» 36 (1920) σελ. 301—4.

Δέφνερ Μιχαήλ, Λεξικὸν τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου, ἐν Ἀθήναις 1923 (σελ. XXI, 411): «Byzantinische Zeitschrift» 25 (1925) σελ. 368—73.

Μέγα Α. Ε., Ἱστορία τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος, Α', ἐν Ἀθήναις 1925 (σελ. 367): «Ἀθηνᾶ» 37 (1925) σελ. 235—36.

Høeg C., Les saracatsans, une tribu nomade grecque, I. Étude linguistique précédée d'une notice ethnographique; II, Textes (Contes et chansons), vocabulaire, technique etc., Paris - Copenhague 1925—26, σελ. XX καὶ 321, 212: «Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher» 5 (1926—27) σελ. 228—30 καὶ «ἠπειρωτικὰ Χρονικὰ» 1 (1926) σελ. 195—97.

- 7) Vasmer, Max, Ein russisch-byzantinisches Gesprächsbuch; Beiträge zur Erforschung der älteren russischen Lexikographie, Leipzig 1922 σελ. 180. Untersuchungen über die ältesten Wohnsitze der Slaven; I. Die Iranier in Südrussland, Leipzig 1923 σελ. 180 : «Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher» 6 (1928—29) σελ. 250—52.
- 8) Παντελίδου, Χρ., Φωνητική τῶν νεοελληνικῶν ιδιωμάτων Κύπρου, Δωδεκανήσου καὶ Ἰκαρίας, ἐν Ἀθήναις 1927, σελ. 15' καὶ 72 : «Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher» 7 (1928—29) 1930, σ. 220—21.
- 9) Παπαδοπούλου, Ἀνθ., Γραμματικὴ τῶν βορείων ιδιωμάτων τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης : «Byzantinische Zeitschrift» 29 (1928) σ. 63—4.
- 10) Ἀνδριώτου, Ν. Π., Περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ιδιώματος τῆς Ἰμβροῦ : «Ἀθηνᾶ», τόμ. 42 (1930) σελ. (146—187) : «Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher» 9 (1930—31, 1931—32) σελ. 206—207.
- 11) Χατζιδάκι Γ. Ν., Ἀκαδημεικὰ ἀναγνώσματα εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γραμματικὴν, τόμ. Α' καὶ Β', ἐν Ἀθήναις 1924—1931, σελ. κβ' καὶ 553, 15' καὶ 604 : «Ἀθηνᾶ» 43 (1931) σελ. 213—216.
- 12) Περονό, Οὐμπ. - Κωστάκη, Ἀθ., Σύντομος γραμματικὴ τῆς τσακωνικῆς διαλέκτου, ἐν Ἀθήναις 1933, σελ. 95 : «Ἀθηνᾶ» 45 (1933) σελ. 374—75.
- 13) Χατζηϊωάννου Κ., Βιβλιογραφία τῆς κυπριακῆς λαογραφίας καὶ γλωσσολογίας, ἐν Λευκωσίᾳ 1933 : «Ἡ Γνώσις», ἐν Λευκωσίᾳ 1933, τόμ. Α', τεῦχος α' σελ. 13.
- 14) Zakythinou, D. A., Le chrysobulle d'Alexis III Comnène, empereur de Trébizonde, en faveur des Vénitiens (Collection de l'Institut Néo-hellénique de l'Université de Paris, fascicule 12) Paris 1932 (σελ. VIII, 103) : «Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher» 12 (1935—36) 1936 σελ. 150—51.
- 15) Μιχαηλίδου Νουάρου, Ν., Λαογραφικὰ σύμμεικτα Καρπάθου, τόμ. Β', ἐν Ἀθήναις, 1934, σελ. 511 : «Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher» 12 (1936) σελ. 151.
- 16) Pernot, H., Introduction à l'étude du dialecte tsakonien (Collection de l'Institut Néo-hellénique de l'Université de Paris, tome II), Paris 1934 (σελ. 550) : «Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher» 12 (1936) σελ. 151—52.
- 17) Schwyzer, Ed., Neugriechische Dialekttexte aufgenommen von Aug. Heisenberg unter Verwertung der Vorarbeiten von Joh. Kalitsunakis (Lautbibliothek. Texte zu den Sprachplatten des Instituts für Lautforschung an der Universität Berlin, herausgegeben von D. Westermann, No 94) Berlin 1934 (σελ. 68) : «Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher» 12 (1936) σελ. 152.

Γεώργιος Π. Ἀναγνωστόπουλος

273

IV. ΠΟΙΚΙΛΑ

- 1) Ὁ Μιχαὴλ Ἀναγνωστόπουλος ἢ Ἀνάγνος, ἐν Ἀθήναις 1923, σελ. 62.
- 2) Ἐπίγραμμα τοῦ Wilamowitz ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει τῶν Ἰωαννίνων : «Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ» 1 (1926) σελ. 39—40.
- 3) Σταμάτιος Ψάλτης : «Θρακικὰ» 1 (1928) σελ. 240—243.
- 4) Τὰ «Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ» καὶ οἱ Ἡπειρωῖται : «Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ» 4 (1929) σελ. 186—188.
- 5) Ἐκ τῶν ἀνεκδότων ἔργων τοῦ Παναγιώτου Στ. Ἀραβαντινοῦ : «Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ» 10 (1935) σελ. 187—191.
- 6) Ἀντὶ προλόγου : Λεξικὸν ἑλληνικῆς γλώσσης τῆς ἐφημερίδος «Πρωΐας», 1 (1935) σελ. 5—7.
- 7) Πάντα σχεδὸν τὰ γλωσσολογικὰ ἄρθρα ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ.

V. ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ

- 1) Ἱστορία τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων (ὕλικὸν διὰ τὸ δεύτερον μέρος τῆς «Συντόμου ἱστορίας τῶν ἑλληνικῶν διαλέκτων. Βλ. ἀν. II ἀρ. 9).
Π. Κ. Β.

Σημ. «Ἡπειρωτ. Χρον.» Ἐκ τῶν περὶ τῶν ἔργων τοῦ Ἀναγνωστοπούλου δημοσιευθεισῶν ἐν περιοδικοῖς συγγράμμασι κρίσεων ἡμετέρων τε καὶ ξένων ἐπιστημόνων ἐγένοντο ἤμῃν γνωσταὶ αἱ τῶν ἐπομένων : C. Höeg ἐν «Ἀθηνᾶ» 36 (1924) σελ. 219, Ἐμμανουὴλ Πεζοπούλου ἐν «Ἀθηνᾶ» 36 (1924) σελ. 299 ἔ., P. Kretschmer ἐν «Glotta» 14 (1925) σελ. 232 ἔ., Ed. Schwyzer ἐν «Bursians Jahresbericht» (1925) σελ. 131, Ant. Meillet ἐν «Bulletin de la Société de Linguistique» 24, 2 (1925) σελ. 62, Hub. Pernot ἐν «Revue des études grecques» 37 (1924) σελ. 365 ἔ. καὶ D. Hesseling ἐν «Museum» 33 (1925) σελ. 115. Νεκρολογία δ' ἐγράφησαν ὑπὸ τῶν ἐπομένων Octave Merlier ἐν «Νέα Ἑστία» 21 (1937) σελ. 140, Μ. Κριαρᾶ ἐν «Νέα Ἑστία» 21 (1937) σελ. 217—19, Β. Lavagnini ἐν «Rivista di Filologia e d'istruzione classica» 65, 1 (1937) σελ. 105—106), Κ. Ν. Ἡλιοπούλου ἐν «Ἀθηνᾶ» 47 (1937) (καὶ ἀνάτυπον σελ. 20).

Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ 12 (1937)

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

Περὶ τὰ Γεγονότα καὶ τὰ Ζητήματα

217

Γεώργιος Π. Ἀναγνωστόπουλος

Τὴν 30ὴν Δεκεμβρίου παρελθόντος ἔτους ὁ θάνατος ἀφήραξεν ἐκ τοῦ μέσου ἡμῶν ἐπιστήμονα ἐκλεκτὸν καὶ ἄνθρωπον ἐξαιρετὸν, τὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Γεώργιον Ἀναγνωστόπουλον. Ἡ ἀπώλεια τοιοῦτου ἀνδρός, καὶ δὴ ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ δράσεως, συνέκλινε βαθύτατα τὸσον τοὺς συναδέλφους τοῦ ὁδὸν καὶ τοὺς ἄλλοτε καὶ νῦν μαθητὰς του, καθὼς ἐν γένει καὶ οἰονδήποτε ἐκ τοῦ σύνεγγυς γνωρίσαντα τὸν ἀείμνηστον καθηγητὴν. Λοιπὸν ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος ἦτο ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ἡ πρός τοὺς ὁποίους ἀναστροφή ἐνθυμίζει τὸ γνωστὸν ρητὸν τοῦ Μενάνδρου: «Ὡς χάριεν ἔσθ' ἀνθρώπος, ὅταν ἀνθρώπος ἦ!»

Ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος, ἕγγονος τοῦ ἐν Ἀμερικῇ δράσαντος Μιχαὴλ Ἀναγνωστοπούλου, ἐγεννήθη εἰς τὸ Πάπιγκον τῆς Ἡπείρου τῷ 1884. Τὰ στοιχειώδη γράμματα ἐδίδαχθη εἰς τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ πατρίδα, τὰ δὲ γυμνασιακὰ εἰς τὴν Ζωσιμαίαν Σχολὴν τῶν Ἰωαννίνων. Ἀφοῦ ἐπὶ τέσσαρα ἔτη ἐδίδαξεν εἰς τὸ σχολεῖον τῆς γενετικῆς του, ἐπιθυμῶν ἀνώτερα ἀκροάματα ἐνεγράφη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἔλαβε δὲ τὸ πτυχίον του μετὰ τὸν βαθμὸν «ἄριστα».

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐπιστημονικοῦ του βίου, ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος ἐδίδαξεν ἐν τῷ ἔξω Ἑλληνισμῷ, χρηματίσας καθηγητῆς τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου. Ἐπανελθὼν ἐκ Κύπρου, διωρίσθη καθηγητῆς τοῦ Β' Γυμνασίου Θεσσα-

λονίκης. Κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ διδασκαλίας του, ἐκδίδει τὴν πρώτην αὐτοῦ πραγματείαν: «Περὶ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἡπείρου», τὴν ὁποίαν εἶχε παλαιότερον ὑποβάλει ὡς ἐναίσιμον διατριβὴν.

Πρὸς περαιτέρω σπουδὰς ἀποβλέπων, ἐφοίτησεν ὡς ὑπότροφος τοῦ Κράτους εἰς τὴν Σορβόννην, τὴν Σχολὴν Ἀνωτέρων Σπουδῶν τῶν Παρισίων καὶ τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βασιλείας, ἀφοσιωθεὶς ἰδίᾳ εἰς τὴν μελέτην τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης.

Ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν ἐξ Εὐρώπης ἐπάνοδόν του, διορίζεται τῷ 1921 συντάκτης τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, παραμένει δὲ εἰς τὴν θέσιν ταύτην μέχρι τοῦ 1927, ὅποτε ἀναλαμβάνει νὰ διδάξῃ γλωσσολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ ἐπιστημονικὴ δραστηριότης τοῦ Γεωργίου Ἀναγνωστοπούλου ἐστράφη κυρίως περὶ τὴν ἔρευναν τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος, διάδοχος τοῦ Γεωργίου Χατζιδάκι εἰς τὴν ἔδραν τῆς γλωσσολογίας, ἀνήκει εἰς τοὺς ἐπιστήμονας ἐκείνους, τοῦ: ὁποίους ἐκέντρισεν ἡ ρηξικέλευθος τοῦ γλωσσολόγου τούτου περὶ τὴν νέαν ἑλληνικὴν ἀφοσίωσις. Ἡ σχολήθη διὰ τοῦτο ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἄλλοτε μὲν περὶ τὴν ἔρευναν μεμονωμένων νεοελληνικῶν γλωσσικῶν ἰδιωμάτων (τῆς Ἡπείρου ἰδίᾳ, τῆς Τσακωνιάς, τῆς Κύπρου, τῆς Κρήτης), ἄλλοτε δὲ περὶ ζητήματα γενικώτερα τῆς καθόλου ἑλληνικῆς, οἷον τὸ περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν νέων ἑλληνικῶν διαλέκτων καὶ τὸ τῆς ἐπιδράσεως ἐπὶ τὴν νεοελληνικὴν τῆς γλώσσης λαῶν ἐλθόντων εἰς ἐπικολο-

νονίαν πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν ἔρευναν τῆς γλώσσης ἀρχαίων συγγραφέων, οὖν τοῦ Ἀριστοφάνους, ἠσχολήθη ἀκόμη δὲ καὶ περὶ θέμα τῆς καθόλου ἑλληνικῆς, συγγράψας τὴν περὶ τοῦ ἀρθροῦ ἀξιόλογον πραγματείαν του. Ἀποβλέπων δὲ εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν σπουδαστῶν τῆς φιλολογίας, συνέγραψε τὸ βιβλίον αὐτοῦ: *Ἱστορία τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν διαλέκτων*.

Ἀλλὰ καὶ δείγματα τῆς πρὸς τὴν λαογραφικὴν ἐπιστήμην στοργῆς αὐτοῦ μᾶς ἔδειξεν ὁ ἀείμνηστος καθηγητῆς, δημοσιεύσας ἀρχετὰς μονογραφίας ἀναφερομένας κυρίως εἰς τὴν λαογραφικὴν ἔρευναν τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδος, ἀλλὰ καὶ ἄλλων τμημάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ (Κύπρου κλπ.).

Δυστυχῶς ὁ θάνατος ἠμπόδισε τὸν ἀλησμόνητόν μου διδάσκαλον νὰ δώσῃ εἰς τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος τὸ ἀπὸ ἐτῶν παρασκευαζόμενον βιβλίον του περὶ τῆς ἱστορίας τῶν νέων ἑλληνικῶν διαλέκτων, τὸ ὁποῖον πάντες ἀνεμένομεν.

Σημαντικὴν ἀκόμη ὑπηρεσίαν προσέφερον ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος εἰς τὸ διανοούμενον κοινὸν καὶ ὡς συντάκτης τῶν γλωσσολογικῶν ἀρθρῶν τῆς Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας.

Ἄς προστεθῇ ὅτι ἰδιαιτέτως ἀπασχόλει αὐτὸν ἐσχάτως τὸ ζήτημα τοῦ καταρτισμοῦ τοῦ γλωσσολογικοῦ Ἀτλαντοῦ τῆς Ἑλλάδος, τὸν ὁποῖον διακαῶς ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ καταρτιζόμενον.

Ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος ἠκολούθει ὡς κανόνα τοῦ ἐπιστημονικοῦ του βίου τὸ ἀθορύβως, ἀλλὰ διηνεκῶς ἐργάζεσθαι. Ἦτο ἀπλοῦς καὶ γλυκὺς τοὺς τρόπους εἰσακοίνης καὶ τοῦ καλοῦ πάντοτε πρόθυμος ἐκαιρέτης, μετριοπαθῆς δὲ εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ ἄλλων γενικωτέρων αὐτοῦ ἀντιλήψεων, δι' ὃ καὶ ἀπέσπα ἀμέριστον τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὴν ἀγάπην τῶν περὶ αὐτόν, ὁμοφρόνων ἢ μὴ. Ἀλλ' ὅπως ἰδιαιτέρον καθῆκόν μου θεωρῶ νὰ τονίσω εἰς τὸ σημεῖμά μου τοῦτο τὴν ἐξαιρετικὴν στοργὴν, μὲ τὴν ὁποίαν πάντοτε ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἀπέβλεπε πρὸς ἡμᾶς τοὺς μαθητάς του ὄχι μόνον κατὰ τὸν χρόνον τῶν πανεπιστημιακῶν μας σπουδῶν, ἀλλὰ καὶ κατοπιν ἐν τῇ ἀσχολίᾳ μας περὶ τὴν ἐπιστήμην. Ἀλησμόνητος καὶ παραδειγματικὸς ὄντως θά μείνῃ ἡ καλωσύνη τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἢ πάντοτε διαφρανομένη, ὅσάκις τις ἐξ ἡμῶν κατέφευγεν εἰς τὰ φῶτα τῆς ἐπιστήμης του καὶ τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἐν γένει ἐνδιαφέρον του.

Μὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἀναγνωστοπούλου δὲν ἐχάσαμεν μόνον τὸν διαπρεπῆ ἐπιστήμονα, ἀλλὰ πρὸ παντός τὸν ἐξαιρετικὸν ἄνθρωπον. Εἶναι ἀληθῶς εὐτύχημα διὰ τοὺς νέους, τοιοῦτους ἄνδρας, οἷος ὁ Ἀναγνωστόπουλος, νὰ ἔχωσιν ὡς διδασκάλους.

Κατωτέρω θά μιν ἐπιτραπῇ νὰ παραθέσω πρόχειρον καὶ ἐλλιπῆ ἀσφαλῶς κατάλογον τῶν σημαντικωτέρων δημοσιευμάτων του, μετὰ τινος ὑπαινιγμοῦ ἐνίοτε περὶ τοῦ περιεχομένου των.

Μ. ΚΡΙΑΡΑΣ

Δημοσιεύματα Γ. Ἀναγνωστοπούλου(1)

Α'. Γλωσσολογικά.

1. Περὶ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου [τῆς Ἠπείρου]. Ἐναίσιμος ἐπὶ διόρακτο-
ρία διατριβή. Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1915. Σελ. 41.
2. Ὀλίγα περὶ τῆς κλίσεως τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν
ἀντωνυμιῶν ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου. (Ἀφιέ-
ρωμα εἰς Γ. Ν. Χατζιδάκιν, ἐν Ἀθήναις 1921,
σελ. 176-183).
3. Περὶ τοῦ ἀρθροῦ. (Ἀθηνᾶ 34 (1922), 166-247). [Ἡ
περὶ τοῦ ἀρθροῦ πραγματεία αὕτη εἶναι ἰδιαιτέ-
ρως ἐνδιαφέρουσα διὰ τὴν διασαφήνισιν τῆς νεο-
ελληνικῆς χρήσεως τοῦ ὀριστικοῦ ἀρθροῦ, τοῦ
ἀορίστου ἀρθροῦ ἑνας καὶ τῆς ἐλλείψεως τοῦ
ἀρθροῦ].
4. Περὶ τῶν νεοελληνικῶν ἀνδρονυμικῶν. (Λεξι-
γραφία 7 (1923), 121-126). [Εἰς τὴν προκειμένην μελέ-
την γίνεται λόγος κυρίως περὶ τῶν ἀνδρονυμι-
κῶν Παπίγκου Ἠπείρου, ἀκροθιγῶς δὲ ἄλλων πε-
ρὶ τῶν ἀπαντῶντων εἰς ἄλλας ἑλληνικὰς γῶσας].
5. Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς κυπριακῆς δια-
λέκτου. (Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον μέσης καὶ νέας
ἑλληνικῆς 6 (1923), 72-85).
6. Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν νέων ἑλληνικῶν διαλέκτων.
(Ἐπετηρίς Ἑταιρείας Βυζαντ. Σπουδῶν 1 (1924),
93-103).
7. Σύντομος ἱστορία τῶν ἑλληνικῶν διαλέκτων. Μέ-
ρος Α'. Ἱστορία τῶν ἀρχαίων διαλέκτων. Ἀθῆ-
ναι 1924. Σελ. 162.
8. Γλωσσικὰ ἀνάλεκτα: 1) Περὶ τῆς γλώσσης τῶν
κωμῶδων τοῦ Ἀριστοφάνους. 2) Περὶ τοῦ ὄση-
τος ἐν τῇ ἐν Ἠπείρῳ οὐιλουμένη. (Ἀθηνᾶ 35
(1924), 3-98). [Εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ δημοσιεύ-
ματος τούτου, μετὰ τὴν καταχώρισιν τῶν ποιη-
τικῶν, ἀρχαϊκῶν καὶ διαλεκτικῶν στοιχείων τῆς
γλώσσης τοῦ Ἀριστοφάνους, ἐξετάζεται ἡ σύντα-
ξις, τὸ λεξιλόγιον καὶ ἡ φρασεολογία αὐτῆς.
Πρβλ. καὶ σχετικὴν πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο ἀνα-
κοίνωσιν τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἐν Ἀθηνᾶ 35
(1923), 253].
9. Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς Βενετίας εἰς τὰς ὑπ'
αὐτῆς καταληφθείσας ἑλληνικὰς γῶσας. (Ἐπε-
τηρίς Ἑταιρείας Βυζαντ. Σπουδῶν 2 (1925), 305-
315. Πρβλ. καὶ σχετικὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ Ἀνα-
γνωστοπούλου ἐν Ἀθηνᾶ 38 (1925), 214).
10. Tsakonische Grammatik mit einem Geleitwort von
Ed. Schwyzer (Texte und Forschungen zur Byzan-
tinisch-neugriechischen Philologie. Nr 5.) Berlin-
Athen 1926. Σελ. 84.
11. Τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆς Ἠπείρου. (Ἠπει-
ρωτικά Χρονικά 1 (1926), 81-85.) [Διὰ τοῦ δημο-
σιεύματος τούτου παρέχονται ὁδηγίαι πρὸς συλλο-
γὴν τοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου τῆς Ἠπείρου].
12. Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν ἠπειρωτι-
κῶν τοπωνυμιῶν (Ἠπειρωτικά Χρονικά 1 (1926),
86-101). [Ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ ἐξετάζονται
μόνον τὰ ἑλληνικῆς προελεύσεως τοπωνύμια τῆς
Ἠπείρου].
13. Περὶ τῆς ἐν Κρήτῃ οὐιλουμένης καὶ ἰδίως περὶ
τοῦ ἰδιώματος τῆς Ἁγίας Βαρβάρας καὶ τῶν
περιχώρων. (Ἀθηνᾶ 38 (1925), 139-189).
14. Ἑτυμολογικά. (Byzantinisch-neugriechische Jahrbü-
cher 5 (1926/27), 76-78). [Ἑτυμολογοῦνται μερικαὶ
ἰδιωματικαὶ νεοελληνικαὶ λέξεις].
15. Σύντομος ἱστορία τῶν γλωσσικῶν μελετῶν. (Ἀ-
θηνᾶ 39 (1927), 73-103). [Ὁ ἐναρκτήριος λόγος
τοῦ Ἀναγνωστοπούλου, διορισθέντος καθηγητοῦ
τῆς γλωσσολογίας].
16. Περὶ τοῦ ἰδιώματος τῆς ἐν Ἠπείρῳ Βουρπιάνης
καὶ τῶν περὶ αὐτὴν κωμῶν. (Byzantinisch-neu-
griechische Jahrbücher 7 (1930), 448-451).
17. Die Erforschung des Mittelgriechischen und die
neugriechischen Dialekte. (Byzant. Zeitschrift 30

(1) Γενικὴ βιβλιογραφία τῶν δημοσιευμάτων τοῦ Ἀναγνωστοπούλου εὐκταῖον θά ἦτο νὰ δημοσιευθῇ εἰς εἰδικὸν ἐπιστημονικὸν περιοδικόν. Εἰς τὴν βιβλιογραφίαν αὐτὴν θά περιλαμβάνοντο μετὰ τῶν ἄλλων καὶ αἱ βιβλιοκρισίαι τοῦ Ἀναγνωστοπούλου, αἱ ὁποῖαι παρελείφθησαν ἐδῶ.

Περὶ τὰ Γεγονότα καὶ τὰ Ζητήματα

219

- (1930) 220 - 224). [=Ἡ περὶ τὴν μεσαιωνικὴν ἑλληνικὴν ἔρευνα καὶ αἱ νεοελληνικαὶ διάλεκτοι].
18. Λατινικὴ γλῶσσα. (Μεγάλῃ Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδείᾳ 15 (1931), 830 - 837).
 19. Ἡ ἑλληνικὴ κατὰ τοὺς ἀλεξανδρινούς χρόνους. Μεσαιωνικὴ ἑλληνικὴ. Νεωτέρα ἑλληνικὴ. (Μεγάλῃ Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδείᾳ 10 (1934), 692-705).
 20. Γραμματικὴ καὶ σύνταξις [τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης]. (Μεγάλῃ Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδείᾳ 10 (1934), 710 - 714).
 21. Ὄρθογραφία (ἑλληνικὴ). (Μεγάλῃ Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδείᾳ 10 (1934), 714 - 718).
 22. Ποικίλα γλωσσολογικά. 1) Γλωσσικὰ παρατηρήσεις εἰς βοιωτικὰς ἐπιγραφὰς. 2) Περὶ τοῦ νεοελληνικοῦ ρήματος «ἐργῶ». 3) Περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Γουλιέλμου Schulze. (Ἀθῆναι 46 (1935), 248 - 252).

Β'. Λαογραφικά.

1. Κατάραι ἐκ τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου. (Λαογραφία 3 (1911), 270-272).
2. Λαογραφικά ἐξ Ἠπείρου. (Λαογραφία 5 (1915), 3-51). [Δημοσιεύονται παροιμίαι, γαυήλια ἔθιμα, ἔθιμα κατὰ τὴν γέννησιν, προλήψεις ἠπειρωτικά, παραδόσεις τῶν Σαρακατσαναίων καὶ τραγούδια τοῦ γοροῦ αὐτῶν].
3. Τὸ ἄσμα τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ. Κυπριακὴ παραλλαγή. (Λαογραφία 5 (1915), 371-3).
4. Προλήψεις καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι ἐν Παπίκῳ τοῦ Ζαγορίου. (Λαογραφία 8 (1921), 217-219).
5. Ἀνέκδοτα λαογραφικά ἐκ Κύπρου. (Λεξικογραφικὸν ἀρχεῖον μέσης καὶ νέας ἑλληνικῆς 6 (1923), 86-87).
6. Κυπριακαὶ παροιμίαι. (Κυπρικὰ Χρονικά τ. 2 (1924), σελ. 12-24, 63-75, 98-107). [Ἐρμηνεύονται τινες τῶν παροιμιῶν τῶν περιλαμβανομένων εἰς τὰ «Κυπριακά» τοῦ Ἀ. Σακελλαρίου (τομ. Β', ἐν Ἀθῆναις 1891), προστίθενται παραλλαγὰὶ ἄλλων καὶ δημοσιεύονται ἀνεκδοτοί].
7. Παραμῦθι καὶ δημοτικὸν ἄσμα [ἐκ Κρήτης]. (Ἀθῆναι 38 (1926), 190-2).

M. K.

N. Ἐστία 21 (1937)

Σύμμικτα (Νεκρολογία).

305

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

1884 - 1936

Βαρεῖαν ἀπώλειαν ὑπέστη ἡ νεοελληνικὴ ἔρευνα ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Γ. Π. Ἀναγνωστοπούλου, καθηγητοῦ τῆς γλωσσολογίας ἐν τῇ Φιλοσοφικῇ σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἣτις καὶ δὲν εὔρεν ἀκόμη τὸν διάδοχόν του. Ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος, ἕγγονος τοῦ ἐν Ἀμερικῇ δράσαντος ὀνομαστοῦ Ἑλληνοῦ ἐπιστήμονος καὶ φιλανθρώπου Μιχαὴλ Ἀναγνωστοπούλου, ἐγεννήθη ἐν Παπίγκῳ τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου ἐν ἔτει 1884. Περαιτῶσας τὰς γυμνασιακὰς αὐτοῦ σπουδὰς ἐν τῇ Ζωσιμαίᾳ σχολῇ τῶν Ἰωαννίνων ἐν ἔτει 1902, ἐργάσθη τὸ πρῶτον ὡς διδάσκαλος ἐν τῇ πατρίδι του ἀπὸ τοῦ 1903 - 1907, μετὰ δὲ τοῦτο ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου καὶ ἐνεγράφη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1907, καθ' ἃ καὶ ὁ γράφων τὰς γραμμὰς ταύτας, ὅστις ἔκτοτε ἠτύχησε νὰ συνδεθῇ πρὸς αὐτὸν διὰ στενῆς φιλίας καὶ εἶχεν οὕτω τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκτιμήσῃ ὅλα τὰ προτερήματα καὶ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ, τὰς τε ἐπιστημονικὰς καὶ τὰς ψυχικὰς. Ἐν συνεχείᾳ σχεδὸν ἐπικοινωνία ἢ μᾶλλον συμβιώσει, ἰδίως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ὅτε συγκαταρκοῦμεν εἰς τὸν ἔσχατον πρὸς τὸ δάσος τοῦ Λυκαβηττοῦ σκίσκον παρὰ τὴν Δεξαμενὴν, παρηκολουθήσαμεν ὁμοῦ μετ' ἰδιαιτέρας ἀγάπης καὶ ἐπιμελείας τοὺς δύο κορυφαίους τῆς γλώσσης καὶ τοῦ βίου τοῦ νεοελληνικοῦ λαοῦ ἐρευνητὰς, τὸν Γεώργιον Χατζιδάκιν καὶ τὸν ἀείμνηστον Ν. Γ. Πολίτην, παρὰ τῶν ὁποίων καὶ ἐνεπνεύσθημεν τὴν ἀγάπην πρὸς τὰς γλωσσικὰς καὶ λαογραφικὰς ἐρεῦνας. Νεαρὸς δ' εἰσέτι φοιτητὴς ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἠσχολήθη μὲ τὴν λαογραφίαν τῆς πατρίδος του, δημοσιεύσας ἀξιολογωτάτην καὶ πλουσίαν συλλογὴν παροιμιῶν τοῦ Ζαγορίου ἐν τῇ τότε ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου ἡμῶν Πολίτου δημοσιευομένῃ Λαογραφίᾳ (Β' 307 - 329).

Μετὰ τὸ πέρασ τῶν σπουδῶν μας ἐχωρίσθημεν, καθ' ὅσον ἐγὼ μὲν εἶχον τὴν τύχην νὰ ἀποσταλῶ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν καθηγητὴς εἰς τὴν Ζωσιμαίαν σχολὴν (1911/2), αὐτὸς δ' εἰς τὸ Παγκύπριον γυμνάσιον. Μετὰ ἓν ἔτος ἡ τύχη μᾶς ἦνωσεν ἐκ νέου, ὅτε ἀπεστάλην εἰς Κύπρον

ὡς γυμνασιάρχης τοῦ Παγκυπρίου (1912/14). Ὡς δεῖγμα δὲ τῆς καλοκάγαθίας τοῦ ἀνδρός δύναμαι νὰ ἀναφέρω τὸ γεγονός, ὅτι ὄχι μόνον δὲν ἐδυσφόρησε, διότι ἐπρόκειτο νὰ ἐργασθῆ ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν μου, ἀλλὰ πᾶν τούναντίον προσεπάθησε διὰ παντοίων προτροπῶν νὰ κατανικήσῃ τοὺς δισταγμούς, τοὺς ὁποίους εἶχον νὰ ἀναλάβω εἰς νεαρωτάτην ἡλικίαν, ἥμην τότε μόλις εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν, τὸ βᾶρος τῆς διεύθυνσεως γυμνασίου, τὸ ὁποῖον, χωρισθὲν λόγῳ τῶν μακροχρονίων κομματικῶν ἐν Κύπρῳ διαμαχῶν, δὲν εἶχεν εἰσέτι εἰσέλθει εἰς κατάστασιν ἀπολύτως ὁμαλῆς λειτουργίας παρὰ τὰς ἀξιολόγους προσπαθείας τοῦ προηγηθέντος εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἡνωμένου γυμνασίου Κωνσταντίνου Ἀμάντου (1911/12).

Ἡ συνεργασία μας ὁμως δὲν ὑπῆρξε μακρά. Διότι ἐκτραγῆντος μετ' ὀλίγον τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου ὁ Ἀναγνωστόπουλος, ἐγγεγραμμένος ἤδη εἰς τὰ μητρώα τῶν ἀρρένων τοῦ δήμου Ἀθηναίων ἐκ πολιτογραφήσεως, ἐσπευσε νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκον. Καὶ συμμετέσχε τότε εἰς τὴν νικηφόρον ἐκστρατείαν, παρακολουθήσας τὰς προελαυνούσας ἑλληνικὰς φάλαγγας μέχρι τοῦ Νευροκοπίου.

Μετὰ τὸ εὐτυχὲς τέρμα τοῦ ἐνδόξου ἐκείνου πολέμου καὶ τὴν ἀποστράτευσιν διωρίσθη καθηγητὴς ἐν Θεσσαλονίκῃ, ὅπου καὶ παρέμεινε μέχρι τοῦ 1918. Ἀποσταλεὶς κατόπιν εἰς Ἑσπερίαν πρὸς περαιτέρω εἰδικὰς σπουδὰς, ἦλθε τὸ πρῶτον εἰς Παρισίους, ὅπου ἐγένετο ἀκροατὴς τῶν A. Meillet καὶ H. Pernot, εἶτα δ' εἰς Βασιλείαν τῆς Ἑλβετίας, ὅπου ἤκουσε τοῦ Wakkernagel, εἰδικευθεὶς οὕτως εἰς τὴν γλωσσολογίαν. Ἐπιστρέψας εἰς Ἀθήνας, διωρίσθη συντάκτης τοῦ Ἱστορικοῦ λεξικοῦ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ὅπου ὑπηρέτησεν ἀπὸ τοῦ 1922 - 1927, ὅπότε ἐξελέγη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας, εἰς ἣν θέσιν καὶ διετέλεσε μέχρι τοῦ προώρου αὐτοῦ θανάτου ἐκ νόσου, τῆς ὁποίας τὰ πρῶτα συμπτώματα ἠσθάνθη εἰς ἓνα βραδινὸν μας περίπατον μετὰ τοῦ συναδέλφου κ. Σωκράτους Κουγέα ἀνὰ τοὺς ἀπεράντους κήπους τοῦ Πύργου τῆς Ρώμης κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Συνοδίου τῶν βυζαντινῶν σπουδῶν (1936).

Μολονότι αἱ πρῶται ἐργασίαι τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ὑπῆρξαν λαογραφικαὶ, ταχέως ἐστράφη πρὸς τὴν γλωσσολογίαν, ἣ δὲ πρώτη αὐτοῦ γλωσσολογικὴ ἐργασία ὑπῆρξεν ἡ ἐπὶ διδακτορικῇ διατριβῇ του «Περὶ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου. Θεσσαλονίκη 1915»¹⁾. Καὶ ἠσχολήθη μὲν καὶ περὶ τὴν ἀρχαίαν γραμματικὴν, ἀλλὰ τὸ κύριον αὐτοῦ ἐνδιαφέρον ἐστρέφετο πάντοτε πρὸς τὰς νεοελληνικὰς διαλέκτους. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο ἐκληρονόμησε παρὰ τοῦ ἀγαπητοῦ του διδασκάλου Γ. Χατζιδάκι, τοῦ ὁποίου βραδύτερον ἔγινε καὶ γαμβρὸς ἐπὶ ἀνεψιᾷ καὶ τοῦ ὁποίου παρέμεινε μαθητὴς μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του.

Ἡ κυριώτερα αὐτοῦ ἐπιστημονικὴ προσπάθεια ὑπῆρξεν ἡ ἀνίχνευσις τῆς ἀρχῆς τῶν νέων ἑλληνικῶν διαλέκτων, τὴν ὁποίαν ὁμοῦς ὁ ἐπελθὼν θά-

1) Ἀναγραφὴν τῶν ἔργων αὐτοῦ βλέπε παρὰ Π. Κ. Βιζοσυκίδη, Γεώργιος Π. Ἀναγνωστόπουλος. Ἐν Ἰωαννίνοις 1937 (Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ IB' τόμου τῶν Ἡπειρωτικῶν χρονικῶν).

Σύμμικτα (Νεκρολογία).

307

νατος δὲν ἀφῆκε νὰ φέρῃ εἰς πέρας. Τὴν ἰδίαν τύχην εἶχε καὶ τὸ ἀναληφθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἐγχείρημα τῆς συστηματικῆς συλλογῆς τοῦ ἀναγκαίου ὑλικοῦ διὰ τὸν καταρτισμὸν τοῦ διαλεκτικοῦ ἄτλαντος τῆς Ἑλλάδος. Ἐνθουμοῦμαι μὲ πόσον ἐνθουσιασμὸν μοῦ ὠμίλει περὶ αὐτοῦ, ἐνθουσιασμὸν, τὸν ὅποιον δὲν ἴσχυον νὰ μετριάσουν αἱ ἐκ τῆς ἰδίας μου πείρας παρατηρήσεις περὶ τῶν δυσκολιῶν, τὰς ὁποίας συναντᾷ ἐν Ἑλλάδι οἰαδήποτε συστηματικῆ προσπάθεια, προϋποθέτουσα εὐρύτεραν πῶς ὀργάνωσιν καὶ συνεργασίαν πολλῶν. Τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ἀκαδημίας, εἰς τὴν βοήθειαν τῆς ὁποίας πολλὰς ἐλπίδας ἐστήριξεν, κινήθην πρὸς ὥρας ἐκ τῆς σχετικῆς ἐν αὐτῇ ὀμιλίας τοῦ A. Meillet, ἐξητιμίσθη, ὡς συνήθως, ταχέως, καὶ ὁ Ἀναγνωστόπουλος δὲν ἠδυνήθη οὐδὲ κἂν νὰ ἀρχίσῃ τὸ μέγα πρᾶγμα διὰ τὴν Νέαν Ἑλλάδα ἔργον, τὸ ὅποιον μὲ τόσον ἐνθουσιασμὸν ἐσχεδίαζε.

Ἡ εἰδικότης τοῦ περιοδικοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ στενοτάτη φιλία, ἡ ὅποια μὲ συνέδεε πρὸς τὸν ἀείμνηστον Ἀναγνωστόπουλον, δὲν μοῦ ἐπιτρέπουν νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν κρίσιν καὶ ἐκτίμησιν τοῦ ἀξιολόγου ἐπιστημονικοῦ γλωσσολογικοῦ αὐτοῦ ἔργου, διότι πᾶς ἔπαινος λεγόμενος δι' αὐτὸ ὑπ' ἐμοῦ εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ θεωρηθῇ ὡς ὑπερβολή, ἔχουσα τὴν πηγὴν αὐτῆς εἰς αἰσθήματα μᾶλλον ἢ εἰς κρίσιν ἀκραιάαν καὶ ἀνεπηρέαστον. Τοῦτο μόνον δύναμαι νὰ εἶπω χωρὶς, νομίζω, νὰ διατρέξω τὸν κίνδυνον νὰ θεωρηθῶ ὡς ὑπερβιάλων τὰ πρᾶγματα, ὅτι ἐν τῇ προσώπῳ τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἐχάθη Ἑλλην καλὸς κάγαθός καὶ ἐπιστήμων ἄριστος καὶ ἐνθουσιώδης, καθ' ἣν ἀκριβῶς ὦραν ἡ ἐπιστημονικὴ αὐτοῦ προσπάθεια εἰσηχέτο εἰς τὸ στάδιον τῆς πλήρους αὐτῆς ἀποδόσεως καὶ καρποφορίας.

ΣΤΙΛΠΩΝ Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

Λαογραφία IB (1938-1948)

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθηκὴ Κωνσταντίας

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ξαφνικά κι' απροσδόκητα, σὲ μιὰν ἡλικίαν ἀνθηρὴ καὶ γόνιμη τῶν 52 χρόνων, πέθανε στὸ τέλος τοῦ περασμένου Δεκεμβρίου ὁ Καθηγητὴς τῆς Γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος. Ἡ πειρώτης στὴν κατὰ γωγὴν, ὑπερέβησε μόλις τέλειωσε τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν, στὴν ἀρχὴ τοῦ σταδίου του, ἐδῶ στὸ Παγκύπριον Γυμνάσιον κι' ἀργότερα σ' ἄλλα γυμνάσια τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Ἐσυμπλήρωσεν ἐπειτα τὰς σπουδὰς του στὴ Σορβόνη, στὴν École des Hautes Études τῆς Γαλλίας καὶ στὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βασιλείας. Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου ἔγινε στὰ 1927, ἀφοῦ πρωτύτερα ἐργάσθηκε ὡς συντάκτης τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ ἀπὸ τὸ 1921—1927. Ἀπὸ τὴν πανεπιστημιακὴν του εἰσα δίδαξε μὲ πολλὴ μέθοδον καὶ ζῆλον καί, μὲ τὸ πατρικὸν ἐνδιαφέρον ποῦ εἰδειχνε στοὺς μαθητάς του, τοὺς ἐνεθάρρυνε κ' ἐκέντριζε τὴν ἀγάπην τους στὴν ἔρευνα καὶ

τὴν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν. Τὰ ἐπιστημονικὰ του ἔργα ἀναφέρονται τόσο εἰς τὴν γένεσιν καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλωσσολογίαν καθὼς καὶ εἰς τὴν λαογραφίαν. Ἔργον αὐτοτελὴ ἐξέδωκε τὸ «Περὶ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου», ἐργασία ποῦ ἀπετέλεσε τὴν διδακτορικὴν διατριβὴν του καὶ βραβεύτηκε εἰς τὸν «Ρώμαιον Φιλολογικὸν Διαγωνισμόν», τὴν «Tsakonische Grammatik» (Γραμματικὴ τῆς Τσακωνικῆς) μετὰ πρόλογον τοῦ Γερμανοῦ Καθηγ. Ε. Schwyzer καὶ τὴν «Σύντομον Ἱστορίαν τῶν Ἑλληνικῶν διαλέκτων» ποῦ πρόφρασε καὶ δημοσίευσεν μονάχα τὸ πρῶτον μέρος, τὴν «Ἱστορίαν τῶν Ἀρχαίων διαλέκτων». Ὁ μακαρίτης Καθηγητὴς σκοπὸν εἶχε νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἐργασίαν του καὶ εἰς τὰς νεοελληνικὰς διαλέκτους καὶ εἶχε δημοσιεύσει ἤδη τὴν εἰσαγωγὴν, ποῦ ἐτοίμασε γιὰ τὸ δεύτερον αὐτὸ μέρος, εἰς τὴν Ἑξατηρίδα τῆς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν τ. 1 (1924) 98—103, μετὰ τὸν τίτλον «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Νεοελληνικὴν διαλεκτολογίαν, 1) Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν νέων Ἑλληνικῶν διαλέκτων».

Τὴν Κύπρον τὴν ἀγάπησε ξεχωριστὰ καὶ ἀρκετὰς ἐργασίας του ἀφιέρωσε εἰς τὴν μελέτην τῆς γλώσσας καὶ λαογραφίας τῆς, ὅπως: Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς κυπριακῆς διαλέκτου: Δεξικαγρ. Ἀρχ. 6 (1923) 72—82, Κυπριακὰ παροιμίαι: Κυπρ. Χρον. 2 (1924) 12—24, 68—75, 98—107 καὶ. Ἄλλες πραγματείας του δημοσιευμέναι εἰς τὴν Λαογραφίαν, εἰς τὴν Ἀθηνᾶ, εἰς τὰ Byzantinisch—Neugriechische Jahrbücher, εἰς τὴν Byzantinische Zeitschrift, εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦ Kuipn κλπ. ἀναφέρονται ἄλλαι εἰς λαογραφικά καὶ γλωσσικά θέματα τῆς ἰδιαιτέρας τοῦ πατριῶδος, ἄλλαι εἰς γλωσσικά τῆς Κρήτης, ἄλλαι εἰς τὴν ἐρευναν ἀνεξέταστων ἀκόμα στοιχείων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ ἄλλαι εἰς διδασκαλίας. Ἡ πραγματεία του μάλιστα «Περὶ τῆς γλώσσας τῶν κωμῶν τοῦ Ἀριστοφάνους» εἰς τὸν ὄσον τόμ. τῆς Ἀθηνᾶς σελ. 1—60 πῆρε καὶ τὸ «Κόντειον βραβεῖον». Μεγάλῃ ἐπίσης ὑπῆρξεν ἡ συμβολὴ του εἰς τὴν ἐκδόσιν τοῦ λαμπροῦ περιοδικοῦ «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά», ποῦ ἐκδίδεται ἀπὸ τὸ 1926 καὶ ποῦ δημοσίευσεν ἀρκετὰς μελέτας καὶ διδασκαλίας του. Πῆρε μέρος εἰς πολλὰ διεθνή γλωσσολογικά συνέδρια, εἰς τὰ προκτικὰ τῶν ὁποίων ἐδημοσιεύθησαν οἱ ἀνακοινώσεις του. Τὸ τελευταῖον συνέδριον, ποῦ πῆρε μέρος, ἦταν τὸ Ε΄ διεθνὲς Συνέδριον Βυζαντινῶν Σπουδῶν τοῦ παρασμένου Σεπτεμβρίου εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου ἔκαμε καὶ τὴν τελευταίαν του ἀνακοίνωσιν «Περὶ τῆς διαλεκτικῆς ποικιλίας τῆς Μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς». Μετὰ τὴν ἐπιστάσιν του καὶ πᾶνω εἰς οἶκόν του ἐρωτη-

ματολόγιο με χίλιες τέσες ἐρωτήσεις, ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν εἶχεν ἀγκολπυθῆ σκέδιο καὶ ἀπρόκειται ν' ἀρχινηθῆ ἢ κατάρτιση τοῦ Γλωσσικοῦ Ἀπλάντα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καὶ πρὶν λίγους μῆνες με χορηγία τοῦ κράτους ἐτοιμάζειν Ἑπετηρίδα τοῦ Γλωσσολογικοῦ Σπουδαστηρίου του, με τὴν συνεργασίαν τῶν μαθητῶν του. Δυστυχῶς ὁ θάνατος δὲν τὸν ἀφήκε νὰ τὴ φέρῃ στὸ φῶς. Ἐλπίζουμε πὼς οἱ μαθητῆς του θ' ἀναλάβουν τώρα αὐτοὶ νὰ ἐκδώσουν τὴν Ἑπετηρίδα, ἀφιερωμένη στὴ μνήμη τοῦ δασκάλου τους, ποὺ δὲν ἐπρόφθασαν νὰ τὸν χάσουν.

Ὁ Καθηγητὴς Ἀναγνωστοπούλος, με τὸν χαρακτήρα τοῦ ἀποστρέφεται τοὺς καυχᾶδες, εἶναι τὸ μοναδικὸν παράδειγμα ἀνθρώπου, στὰ χρονικά τῶν ἐπιστημόνων καὶ μάλιστα τῶν γλωσσολόγων τῆς Νέας Ἑλλάδος, ποὺ κατώρθωσε νὰ μὴ ἀναμειχθῆ στὸ γλωσσικὸ ζήτημα, νὰ προσηλακισθῆ καὶ νὰ προσηλακίσῃ. Ὑπῆρξε τόσο λεπτὸς στὸ σημεῖον αὐτὸ καὶ ὅσα φορὰς τοῦ δόθηκε ἀφορμὴ νὰ μιλήσῃ ἀπὸ τὴν καθηγητικὴν του εἶρα τὸ ἐκάμε μετὰ τὴν μεγαλύτερην ἀμεροληψία καὶ τὸν δεξιώτερον χειρισμό. Εἶναι ἡ ἀλήθεια πὼς εὐνοῦσε τὴν νεοδραματιστικὴν κίνησιν καὶ εἶχε χεῖρ: τόσο στὴν ἰδρυσὴ τῆς, ὅσο καὶ στὴ συγγραφή τῆς «Γραμματικῆς τῆς γραμμῆς ἀπὸ Ἀθηνάϊους», μὰ δὲν φαινόταν καθόλου ὁ ἴδιος. Ἔτσι, με τὸν θάνατον τοῦ καθηγητοῦ Ἀναγνωστοπούλου, ἔχασαν ἡ Ἐπιστήμη ἕνα ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀκούραστους ἐργάτες τῆς καὶ ὁ φρονιτικὸς κόσμος ἕνα ἀπὸ τοὺς πιὸ εὐσυνείδητους δασκάλους.

Κ. Π. ΣΑΤΖΗ-Γ. ΩΑΝΝΟΥ

Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος

Πᾶνε μόλις λίγοι μῆνες ἀπὸ τότε πού ἡ Γαλλία ἔχασε τὸν Antoine Meillet, ἕναν ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους γλωσσολόγους τῆς, καὶ σήμερον, καθὼς ἀναλογίζομαι τὶς λίγες μέρες πού εἶχε περάσει στὴν Ἀθήνα, ἐδῶ καὶ πέντε χρόνια, δὲν μπορῶ νὰ μὴ θυμηθῶ τοὺς φίλους μου Ἑλληνας γλωσσολόγους, πού μ' αὐτοὺς εἶχε μιλήσει τότε ὁ Meillet γιὰ σχέδια ἐπιστημονικῆς ἐργασίας, παρακαλώντας ἐπίμονα τὸν Γεώργιον Ἀναγνωστόπουλον, παλαιὸ μαθητὴ του, ν' ἀναλάβει τὴν κατάρτιση ἑνὸς γλωσσολογικοῦ ἀτλαντοῦ τῆς Ἑλλάδος, γιὰτὶ σὲ λίγο θὰ ἦταν πιά πολὺ ἀργά γιὰ τὴν πραγματοποίησίν του.

Ἦξερα ὅτι ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος τὸ εἶχε ἤδη σκεφθεῖ, γιὰτὶ ἦταν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους πού μὲ ὑπομονὴ καὶ ἀποφασισμένην ἐπιμονὴν πραγματοποιοῦν πάντοτε τὰ σχέδιά του. Εἶχε καταλάβει ἀπὸ καιρὸ τί γλωσσολογικὸ πλοῦτον ἀντιπροσωπεύει γιὰ τὴν Ἑλλάδα τὸ προσφυγικὸ στοιχεῖον, καὶ ἐτοίμαζε σιγά-σιγά τὸ ἔργον πού περιμέναμε ἀπ' αὐτόν παρακινώντας τοὺς φοιτητὰς του στὴ μελέτη τῶν διαλέκτων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἢ τῶν ἀνεξερευνητῶν περιοχῶν τοῦ ἀλυτρώτου Ἑλληνισμοῦ. Ὁ θάνατος τὸν ἄρπασε πρόωκα ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην, καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλωσσολογία ἔχασε ἕναν ἀπὸ τοὺς καλύτερους ἐργατὰς τῆς.

Ἔμαθα τὸ τέλος του μὲ βαθεῖαν συγκίνηση, μὴ μπορώντας στὴν ἀρχὴ νὰ τὸ πιστέψω. Εἶχα κι' ἐγὼ διαφύσει σχέδια συνεργασίας μαζί του, καὶ τίποτα δὲ συνδέει τόσο τοὺς ἀνθρώπους, ὅσο τὸ ἰδιωτικὸν καὶ ἡ κοινὴ ἐργασία. Δὲν εἶν' εὐκόλον νὰ παρηγορηθεῖ κανεὶς γιὰ τὸ χαμὸ ἑνὸς συνεργάτου καὶ ἑνὸς φίλου.

Ξέροντας μὲ πόση συγκίνηση οἱ Γάλλοι φίλοι του — καὶ ἦταν πολλοί, ἀνάμεσα στοὺς νεοελληνιστὰς καὶ τοὺς γλωσσολόγους — θὰ μάθουν τὸ θάνατό του, φέρνω στὸν Γεώργιον Ἀναγνωστόπουλον, μαζί μὲ τὸν ὕστατον ἀποχαιρετισμό μου, τὸν ἀποχαιρετισμὸ τῶν Ὁργανώσεων πού εἶμαστε μέλη τους καὶ πού παρακολουθοῦσαμε τὸ ἔργον τους, τῆς Ἑταιρείας γιὰ τὴν Ἐνίσχυση τῶν Ἑλληνικῶν Σπουδῶν στὴ Γαλλία καὶ τῆς Γλωσσολογικῆς Ἑταιρείας.

Μαζί μὲ τὸ φίλον, θέλω ν' ἀποχαιρέτησω τὸν ἄνθρωπον πού συνεδύαζε ἐπιστήμην καὶ συνείδησιν, — τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐπιστήμης αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρετὴ, — καὶ ἐνώνω τὸν χαιρετισμό μου μὲ τὸν χαιρετισμὸ τῶν φίλων του, πού ἐγνώρισαν καὶ ἐξετίμησαν ὅπως ἐγὼ τὶς ὑψηλὰς ἀρετὰς τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδιάς τοῦ Γεωργίου Ἀναγνωστοπούλου.

OCTAVE MERLIER

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ

Τῆ 30 Δεκεμβρίου ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις ὁ καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ἡμέτερος συνεργάτης ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΛΟΣ. Ὁ θάνατος αὐτοῦ ἀφήνει ὄντως κενὸν δυσαναπλήρωτον. Ἐγνωρίσαμεν τὸν ἀειδιμόν Ἀναγνωστόπουλλον τὸ πρῶτον τῷ 1912 ὡς καθηγητὴν τοῦ Παγκ. Γυμνασίου καὶ εὐθύς ἐξετιμήσαμεν αὐτὸν οὐ μόνον διὰ τῆς βαθείας ἐπιστημονικῆς του γνώσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ψυχικὰ του χαρίσματα. Εὐθύς εἰς τοὺς λόγους του, φιλαλήθης, εἰλικρινῆ, ἀγνῶς φίλος, ἔτερπε τοὺς μετ' αὐτοῦ συναναστρεφόμενους καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς συγχρόνως.

Μετὰ τὴν λήξιν τῶν βαλκανικῶν πολέμων, ἐνθα ἔλαβε μέρος, ἐπέστη ὡς ὑπάρχων τοῦ Πανεπιστημίου εἰς Εὐρώπην διὰ τὴν σπουδαστὴν τῆς γλωσσολογίας καὶ μετὰ τριετῆς σπουδῆς ἐπιστρέψας εἰς Ἀθήνας διορίσθη συντάκτης τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ καὶ ἀκολούθως καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου. Τὰ ἐμβριθῆ ἐπιστημονικὰ του συγγράμματα καὶ τὰ πάμπολλα ἄρθρα του εἰς περιοδικὰ ἢ ἐφημερίδας ἀνεβίβασαν αὐτὸν λίαν ἐνωρίς εἰς τὴν πρῶτην γραμμὴν τῆς ἐπιστημονικῆς τοῦ ἔθνους κινήσεως.

Ραίνοντες μὲ εὖρομα ἀνθ' ἡμῶν τὸν νεοσκαφῆ αὐτοῦ τάφον εὐχόμεθα τῷ Παναγὰθῳ ὁπῶς ἡ καλύψουσα τὸ σκήμα του γῆ ἢ ἐλεησά.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΙΩΝΙΑΝ ΑΝΑΤΟΛΗΝ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Μὲ τὴν δύσιν τοῦ λήξαντος ἔτους ἔδυσεν εἰς φωτοβόλος ἀστὴρ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιστήμης, ὁ Φίλιππος Ἀδ.: Γ. Ἀναγνωστόπουλος καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ Ἀθήνησι Πανεπιστημίῳ. Γεννηθεὶς τῷ 1884 ἐν Παλίγκῳ τῆς Ἡπείρου, μετὰ τὰς γυμνασιακὰς ἐν Ἰωαννίνοις καὶ Πανεπιστημιακὰς σπουδὰς ἐν Ἀθήναις ἔτυχεν εὐρυτέρων γλωσσολογικῶν γνώσεων ἐν Παρισίοις καὶ Βασιλείᾳ. Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν διαφόροις Γυμνασίοις καὶ τελευταῖον ἐν Θεσσαλονίκῃ, ὅπουθεν ἐκλήθη ὡς συντάκτης τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης. Τῷ 1927 διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Συνέγραψε πλεῖστα γλωσσολογικὰ καὶ λαογραφικὰ συγγράμματα, ὃ θάνατός του δὲ ὑπῆρξε μίᾳ ὀδυνηρᾷ ἀπώλειᾳ διὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην, εἰς ἣν ἀφιερῶθη ὁ ἐκλεκτὸς ἡμῶν Ἀδελφὸς εἰς βαθμόν, ὥστε ἡ γνώμη του ἐπὶ ζητημάτων γλωσσολογικῶν νὰ ἔχη μεγάλην βαρῦτητα καὶ εἰς τοὺς διεθνεῖς ἐπιστημονικοὺς κύκλους.

Ὡς καθηγητὴς καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν ὑπῆρξεν ιδεώδης, ὄχι μόνον διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν αὐθεντίαν του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἦθος του καὶ διὰ τὸν χαρακτῆρά του, κατακτήσας τὴν ἀγάπην καὶ τὸν σεβασμόν, ὄχι μόνον τῶν φοιτητῶν καὶ τῶν συναδέλφων του, ἀλλὰ καὶ τοῦ εὐρυτέρου κοινωνικοῦ περιβάλλοντός του.

Ὁ προῶρος εἰς τὴν Αἰωνίαν Ἀν.: μεταστὰς πεφιλημένος Ἀδ.: ἡμῶν εἶδε τὸ Τεκτ.: Φῶς ἐν Θεσσαλονίκῃ τῷ 1918 ἐν τῇ Σ.: Στ.: «Φίλιππος», τῆς ὁποίας διετέλεσε καὶ Ἀντιπρόσωπος παρὰ τῇ Γεν. Συνελεύσει κατὰ τὴν τριετίαν 1926 1928.

“ΦΙΛΙΠΠΟΣ.”

14. MITTEILUNGEN UND NACHRICHTEN

Georg Anagnostopoulos †

Am 30. Dezember 1936 schloss, durch ein unerbittliches Schicksal heimgesucht, ein wahrhafter Diener der Wissenschaft, der Professor für Glossologie Dr. G. Anagnostopoulos, für immer seine Augen. Sein Leben bestand aus einer Reihe von Opfern auf dem Altar der Wissenschaft.

Geboren am 3 Juni 1884 in Papigo in Epirus, erhielt er seinen ersten Unterricht in der Schule seines Heimatortes. Später besuchte er das Gymnasium in Jannina. Nach Beendigung desselben wurde er Lehrer an der Dorfschule von Papigo, wo er vier Jahre lang unter den schwierigsten Verhältnissen für sein Vaterland arbeitete. Dann bezog er, von Natur mit Geist begabt und voller Wissensdrang, die Universität Athen und schrieb sich in die philosophische Fakultät ein. Mit Eifer folgte er seinen grossen Lehrern G. Hatzidakis und N. Politis. Nach glänzend bestandenem Examen wurde er Gymnasialprofessor auf Cypern. Von dort wurde er in gleicher Eigenschaft nach Saloniki berufen.

Später sandte das griechische Kultusministerium Georg Anagnostopoulos auf Staatskosten nach Paris zur Erweiterung seiner Studien. Er hörte an der Universität Paris, in dem „Collège de France“ und in der „Ecole des Hautes Etudes“, philologische und sprachwissenschaftliche Vorlesungen. Von dem glücklichen Verlauf seiner Studien in den französischen Seminaren der „Ecole des Hautes Etudes“ sprechen nicht nur die „Annales“ dieser Schule von 1919-21, sondern auch die Verleihung des Diploms durch das französische Kultusministerium, das nur in den seltensten Fällen an Absolventen der Seminare verliehen wird. Kurz nach der Rückkehr ans dem Ausland wurde er von dem Ausschuss für das „Historische Wörterbuch der Griechischen Sprache“ berufen, am Wörterbuch mitzuarbeiten. Hier blieb er bis zu seiner Berufung an die Athener Universität und hier wurde ihm Gelegenheit geboten, sprachwissenschaftliche Arbeiten zu leisten, z. B. die Durchsicht des Lautlehren- und Rechtschreibungsplanes für das Historische Wörterbuch, die Abfassung des Planes von der Lautlehre der nördlichen Mundarten u. a. mehr.

Schon als Student hat sich Anagnostopoulos mit der Volkskunde seiner Heimat Zagorion in Epirus beschäftigt. Seine volkskundlichen Arbeiten wurden von Professor N. Politis in dessen «Λαογραφία»¹⁾

1) Bd. II (1910-1911) 307-329, III (1911-1912) 270-272, V (1915-1916) 217-219.

veröffentlicht. Die Hauptmerkmale seiner Arbeiten bestanden in der Art und Weise, wie er aus den verschiedensten Quellen das richtige Material zusammentrug und das volkskundliche Material, welches seine spätere wissenschaftliche Tätigkeit bestimmte, ausarbeitete. Seine wissenschaftlichen Arbeiten beziehen sich auf die alt-mittel- und neugriechische Sprache. Er durchforschte die neugriechischen Mundarten von Epirus, Kreta und Cypern. Dadurch hat er viel zur Weiterentwicklung der neugriechischen Sprache beigetragen.

Die wissenschaftliche Taufe erhielt er durch seine Dissertation «Περὶ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου» (Thessalonike, 1915), in welcher er als Erster die epirotischen Mundarten untersucht und deren Grenzen, die durch die dynamische Betonung bedingt werden, festsetzt. Diese Abhandlung wurde von der philosophischen Fakultät der Athener Universität anerkannt und gebilligt. Er erhielt für sie den Rhallis-Preis.

In der bedeutenden Abhandlung «Περὶ τῆς κλίσεως τῶν ὀνομάτων καὶ ἀντωνυμιῶν ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου» erklärte er kurz in dem Ἀφιέρωμα εἰς Γ.Ν. Χατζιδάκι, S. 176-183, die Deklination der Substantive und Pronomen und schuf hier wichtige Umbildungen der Formenlehre.

Eine weitere Arbeit von Anagnostopoulos «Περὶ τοῦ ῥήματος ἐν τῇ ἐν Ἠπειρῷ ὁμιλουμένῃ.»¹⁾ widmet sich dem Verb im zagorischen Dialekt u. a. epirotischen Mundarten. Er klärt mittels analogischen u. a. Umgestaltungen die Eigenheiten in den Konjugationen einiger Zeiten auf. Diese Abhandlung wurde von dem dänischen Sprachforscher C. Hoeg für ausgezeichnet erklärt.

In der „Tsakonischen Grammatik“²⁾ beleuchtet und löst er einige überaus schwierige Fragen des Tsakonischen Dialektes³⁾. In «Περὶ τῆς ἐν Κρήτῃ ὁμιλουμένης καὶ ἰδιώματος τῆς Ἀγ. Βαρβάρας καὶ περιχώρων» bestimmt er die bezeichnenden Merkmale der kretensischen Mundarten und hält die bedeutendsten auf einer dialektischen Karte fest. Ferner untersucht er dort die Mundart des Dorfes Hagia Barbara und dessen Umgebung. Zu seinen bekanntesten Arbeiten gehören «Περὶ τῆς γλώσσης τῶν κωμωδιῶν τοῦ Ἀριστοφάνους»⁴⁾ und «Περὶ τοῦ ἄρθρου»⁵⁾, über welche Kretschmer schrieb „Neues bietet namentlich die Erörterung des ngr. Gebrauchs des Artikels, des

1) «Ἀθηνᾶ», Bd. XXXVI (1924) 61-98.

2) Beiheft der Byz.-Ngr. Jahrbücher. Athen 1926.

3) «Ἀθηνᾶ» Bd. XXVIII (1926) 139-193.

4) Ebenda Bd. XXVI (1924) 1-60.

5) Ebenda, Bd. XXXIII (1922) 166-247.

unbestimmten Artikels und des Fehlens des Artikels“ (vgl. „Glotta“ Bd. 14., S. 233). Sein letztes Werk «Σύντομος Ἱστορία τῶν ἐλληνικῶν διαλέκτων. Α: Ἱστορία τῶν ἀρχαίων διαλέκτων (Athen. 1934)» wurde in erster Linie für die griechischen Studierenden geschrieben, denen bisher kein spezielles Hilfsbuch über die altgriechischen Dialekte zur Verfügung stand! Nach kurzer Übersicht über das vorgeschichtliche Zeitalter der griechischen Sprache und über die erste dialektische Spaltung prüft und beschreibt er systematisch die verschiedenen Dialekte, wie sie sich der historischen Entwicklung gemäss gestalten.

Als Nachfolger seines berühmten Lehrers G. Hadzidakis speist er die griechische Jugend aus dem Born der wahren Wissenschaft und begeisterte sie. Er lehrte allgemeine Geschichte der griechischen und lateinischen Sprache, sowie historische Laut- und Formenlehre der beiden klassischen Sprachen. Auch veranstaltete er mit seinen jungen Zuhörern praktische Übungen.

Er war befähigt, die historische Entwicklung der Sprachtypen und ihre verschiedenen Beziehungen zueinander zu beweisen. In schwungvoller Rede belebte er die toten Formen und regte zur Erforschung neuer Probleme an. Er setzte seine ganze Kraft daran, in den Studenten die Begeisterung für die Sammlung des neugriechischen sprachlichen und volkskundlichen Materials zu wecken, weil durch dieses die Einheitlichkeit des Griechentums vom Altertum bis zur Neuzeit zutage tritt.

1933 übernahm er die ehrenamtliche Leitung des sprachwissenschaftlichen Seminars. — Nicht nur durch seine schriftstellerische Tätigkeit¹⁾ ragte er hervor, sondern auch durch sein Wirken in wissenschaftlichen und sprachlichen Verbänden sowohl innerhalb Griechenlands als auch im Auslande. Kurz vor seinem Tod war er auf dem sprachwissenschaftlichen Kongress in Konstantinopel und auf dem 5. byzantinischen Kongress in Rom anwesend.

Als Professor der Athener Universität, später auch als Ratgeber der griechischen «Φιλεκαπαιδευτικῆ Ἑταιρεία», sowie kurz vor seinem Tode als Generalsekretär des Kultusministeriums arbeitete er unermüdlich für sein Volk. Durch sein Dahinscheiden verloren wir nicht nur einen verehrungswürdigen Gelehrten, sondern auch einen vorbildlichen Menschen. G. Anagnostopoulos ist tot, aber sein Werk und sein Beispiel leben!

Athen.

K. N. Iliopoulos.

¹⁾ Ein Verzeichnis der Schriften des verschiedenen Gelehrten werde ich in einem der nächsten Hefte der Zeitschrift «Ἀθηνᾶ» veröffentlichen.

GEORGES P. ANAGNOSTOPOULOS.

(1884-1936)

Le professeur de linguistique à l'Université d'Athènes, Georges P. Anagnostopoulos, dont la science grecque a pleuré sincèrement la disparition prématurée, naquit en Epire l'an 1884. D'abord instituteur dans sa patrie épirote, il fit ses études supérieures à l'Université d'Athènes, où il se sentit attiré par la linguistique, qu'enseignait alors l'initiateur de l'étude scientifique du néo-grec, G. N. Hatzidakis.

Après un stage dans l'enseignement secondaire, il poursuivit ses études à Paris, à la Sorbonne et à l'École des Hautes Études, ainsi qu'à Bâle auprès de Wackernagel.

Revenu d'« Europe », il fut nommé rédacteur à l'*Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης* et le resta jusqu'en 1927. Cette année il devint professeur ordinaire de linguistique à l'Université d'Athènes.

L'intérêt scientifique de Georges Anagnostopoulos se tourna particulièrement vers l'étude des dialectes néo-helléniques, et notamment des idiomes de sa patrie, l'Épire, puis de la Tsakonie, de Chypre et, en partie, de la Crète. Des questions plus générales de la linguistique néo-grecque retinrent aussi son attention : origine des dialectes néo-grecs, influence sur le néo-grec de la langue des peuples avec lesquels les Grecs furent en contact : la communication faite par Anagnostopoulos au Congrès des Études byzantines de Sofia, en 1934, touchait à ce dernier point.

Mais le grec ancien n'était pas négligé par Anagnostopoulos. Il a donné à la revue *Ἀθηνᾶ* une étude sur la langue des comédies d'Aristophane. Un de ses meilleurs travaux est son mémoire sur l'Article en grec ancien, en moyen et en néo-grec. On y trouve nombre d'observations précieuses sur l'emploi de l'article défini en néo-grec, sur l'article indéfini du même néo-grec (*ἕνας*), et sur l'omission de l'article dans notre langue actuelle.

Le professeur Anagnostopoulos songeait sans cesse à ses élèves. Pour eux, il composa un livre très utile, sa *Σύντομος Ἱστορία τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν διαλέκτων*, et depuis longtemps, il préparait la suite naturelle de ce livre, son *Ἱστορία τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων*, étude qui, comme il est bien naturel, est destinée à donner une grande impulsion à la dialectologie néo-grecque.

Nous sommes heureux d'apprendre que notre inoubliable maître avait achevé ce dernier livre, et que, même, il en avait traduit en français une partie considérable.

Il faut ajouter ceci : Anagnostopoulos s'intéressait beaucoup à une œuvre indispensable et dont on ne saurait assez déplorer l'absence, un *Atlas linguistique de la Grèce*, et l'Académie d'Athènes avait officiellement confié l'établissement du plan de cet *Atlas* à notre maître. Malheureusement, sa mort retarde encore la réalisation de ce projet.

Parmi tous ses autres travaux, Anagnostopoulos ne perdait pas de vue le folklore néo-grec, inséparable des études linguistiques. Il a rassemblé quantité de matériaux folkloriques, surtout pour l'Épire, pour Chypre, etc.

Georges Anagnostopoulos, nous devons y insister, n'était pas seulement un savant d'élite : c'était un cœur d'or. C'est pourquoi sa mort atteint cruellement tous ceux qui étaient en relation avec lui et singulièrement nous ses élèves, nous qu'il n'a point cessé de guider avec zèle, avec amour.

BIBLIOGRAPHIE DE G. ANAGNOSTOPOULOS (1).

I. — Linguistique.

1. Περὶ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου (τῆς Ἠπείρου). Ἐναίσιμος ἐπὶ διδακτορία διατριβή. Ἐν Θεσσαλονίκῃ, 1915, σελ. 41.
2. Περὶ τοῦ ἄρθρου ('Αθηνᾶ 34 (1922), 166-247).
3. Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς Κυπρίας διαλέκτου. (Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον 6 (1923), 72-85).
4. Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν νέων ἐλληνικῶν διαλέκτων ('Επετηρίς Ἑταιρ. Βυζαντ. Σπουδῶν 1 (1924), 93-103).
5. Σύντομος ἱστορία τῶν ἐλληνικῶν διαλέκτων. Μέρος Α'. Ἱστορία τῶν ἀρχαίων διαλέκτων. Ἀθῆναι 1924, σελ. 162.
6. Γλωσσικὰ ἀνάλεκτα : 1) Περὶ τῆς γλώσσης τῶν κωμωδιῶν τοῦ Ἀριστοφάνους. 2) Περὶ τοῦ ῥήματος ἐν τῇ ἐν Ἠπείρῳ ὁμιλουμένῃ ('Αθηνᾶ 36 (1924), 3-98).

(1) Πληρεστέραν βιβλιογραφίαν τῶν δημοσιευμάτων τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ ἐλληνικῷ περιοδικῷ « Νέα Ἑστία », τόμ. 21, σελ. 218-219 (Note de M. Kriaras).

724

BYZANTION

7. *Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς Βενετίας εἰς τὰς ὑπ' αὐτῆς καταληφθείσας χώρας* (*Ἐπετηρὶς Ἑταιρ. Βυζαντ. Σπουδῶν* 2 (1925), 306-315).
8. *Tsakonische Grammatik, mit einem Geleitwort von Ed. Schwyzer* (*Texte und Forschungen zur Byzantinisch-neugriech. Philologie, Nr. 5*), Berlin-Athen, 1926, σελ. 84.
9. *Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν ἠπειρωτικῶν τοπωνυμίων* (*Ἠπειρωτικὰ Χρονικά*, 1 (1926), 86-101).
10. *Περὶ τῆς ἐν Κρήτῃ ὁμιλουμένης καὶ ἰδίως περὶ τοῦ ἰδιώματος τῆς Ἁγίας Βαρβάρας καὶ τῶν Περιχώρων* (*Ἀθηνᾶ*, 38 (1926), 139-192).
11. *Σύντομος ἱστορία τῶν γλωσσικῶν μελετῶν* (*Ἀθηνᾶ*, 39 (1927), 73-100).
12. *Περὶ τοῦ ἰδιώματος τῆς ἐν Ἠπειρῷ Βουρμπιάνης καὶ τῶν περὶ αὐτὴν κωμῶν* (*Byzant.-neugriech. Jahrb.*, 7 (1930), 448-461).

II. Folklore.

1. *Λαογραφικὰ ἐξ Ἠπειροῦ* (*Λαογραφία*, 5 (1915), 3-51).
2. *Κυπριακαὶ παροιμίαι* (*Κυπριακὰ Χρονικά*, 2 (1924), 12-24, 68-75, 98-107).

Athènes.

Manoli KRIARAS.
(Traduction H. G.)

CRONACHE E COMMENTI

- Si è spento ad Atene il 30 Dicembre 1936, in età ancor florida, Giorgio Anagnostopoulos, professore di glottologia nella Università di Atene e successore nella cattedra al suo maestro, il fondatore della glottologia neoellenica, Giorgio Hatzidakis, del quale anche aveva sposato la figlia e il quale tuttavia gli sopravvive. Nato in un villaggio dell'Epiro, nel 1884, compì ad Atene gli studi universitari, sotto la guida illustre dello Hatzidakis e del famoso laografo N. G. Politis. Insegnò nelle scuole di Cipro e di Salonico. Successivamente fece studi di perfezionamento in Europa, a Parigi con Meillet e Pernot, a Basilea col Wackernagel. Poco dopo il suo ritorno in Grecia fu nominato redattore del Lessico storico della Lingua greca, e tenne l'ufficio dal 1921 al 1927, nel quale anno fu chiamato a coprire la cattedra lasciata vacante dallo Hatzidakis.

Fu insegnante efficace, studioso paziente e probo. La sua perdita, nel fiore degli anni e della attività scientifica, è lutto grave per la glottologia greca alla quale si riferisce la maggior parte delle sue pubblicazioni. Particolarmente notevole lo studio sulla lingua delle commedie di Aristofane (in *'Αθηνᾶ*, 1924), ma soprattutto furono oggetto del suo studio i dialetti greci, dell'Epiro, della Tsacunia (*Tsakonische Grammatik*, 1926), di Cipro, di Creta. Da segnalare anche la ricerca sull'influsso di Venezia nelle regioni greche da essa occupate (*Ἐπετηρίς Ἐταιρείας Βυζ. Σπουδῶν*, II, 1925, 306-315), e gli articoli glottologici nella Grande Enciclopedia Greca. In questi ultimi tempi lo occupava in particolar modo il problema dell'Atlante linguistico della Grecia, e un'opera sulla storia dei dialetti greci, della quale purtroppo solo la prima parte, la Storia dei dialetti antichi (Atene, 1924), si è pubblicata. Auguriamo che dalle sue carte sia ora possibile trar fuori la Storia dei dialetti neogreci, da tutti gli studiosi con vivo interesse desiderata, come quella che ancora attendeva di essere scritta.

B. LAVAGNINI.

11: Mitteilungen: Nekrologe

G. ANAGNOSTOPULOS †

Am 31. Dezember 1936 verschied zu Athen G. Anagnostopoulos, Professor der Sprachwissenschaft an der Universität Athen, Mitarbeiter an unserer Zeitschrift, der noch im September auf dem Byzantinistenkongreß in Rom unter uns geweilt hatte. Als Nachfolger seines Schwiegervaters G. Chatzidakis auf dem durch dessen Tätigkeit wohlbekannt gewordenen Lehrstuhl hatte A. eine verantwortungsvolle Aufgabe übernommen. Er hat sich ihrer in der allzukurzen Zeit seines Lebens als Lehrer und als Gelehrter mit Tatkraft und Erfolg angenommen. Seine unermüdliche Arbeit, von der die zahlreichen in unserer Bibliographie notierten Aufsätze künden, war auf unserem Gebiete besonders der Erforschung der neugriechischen Dialekte zugewandt, deren Kenntnis und Geschichte er ganz wesentlich gefördert hat. Zuletzt beschäftigte ihn der Plan einer ausführlichen Geschichte der griechischen Sprache von den Anfängen bis zur Jetztzeit. Wir werden dem Toten stets ein ehrendes Andenken bewahren.

F. D.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κωνσταντινίδας

ΕΚΘΕΣΙΣ
ΤΩΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ
ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1936

(ἀνεγνώσθη ἐν τῇ γενικῇ συνελεύσει τῆς 2 Μαοτίου 1937)

Κύριοι Ἐταῖροι,

Πρὶν ἀνακοινώσωμεν εἰς ὑμᾶς τὰ πεπραγμένα τοῦ Δ. Συμβουλίου κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, καθήκον λυπηρὸν ἐκπληροῦντες ἀναγγέλλομεν εἰς ὑμᾶς τὴν σκληρὰν ἀπώλειαν, τὴν ὁποῖαν ὑπέστη τοῦτο διὰ τοῦ θανάτου τῶν μελῶν του Πέτρου Φουρίκη Διευθυντοῦ τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου καὶ Γεωργίου Ἀναγνωστοπούλου Καθηγητοῦ τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Καὶ περὶ μὲν τοῦ Π. Φουρίκη ἔγινεν ὁ προσήκων λόγος καὶ ἐν γενικῇ συνελεύσει τῆς Ἐταιρείας καὶ δι' ἰδίας πραγματείας περὶ τοῦ βίου καὶ ἐπιστημονικοῦ ἔργου του, ἡ ὁποία ἐγράφη ὑπὸ τοῦ ἐταίρου κ. Ἰωάννου Φωκίτη καὶ ἐδημοσιεύθη εἰς τὸν 46 τόμον τῆς «Ἀθηνᾶς», περὶ δὲ τοῦ Γ. Ἀναγνωστοπούλου θὰ γίνῃ βεβαίως λόγος εἰς τὸν ἐκτυπούμενον 47 τόμον, ἀλλ' ὀφείλομεν καὶ ἐνώπιον τῆς παρούσης γενικῆς συνελεύσεως νὰ μνησθῶμεν αὐτοῦ.

Ὁ Γ. Ἀναγνωστόπουλος ἐγεννήθη κατ' Αὐγούστον τοῦ 1884 εἰς τὸ χωρίον Παπίγκο τοῦ Ζαγορίου ἐν Ἠπείρῳ καὶ ἀπέθανε τὴν 30 Δεκεμβρίου 1936 ἐν Ἀθήναις εἰς ἡλικίαν 52 ἐτῶν, εἰς τὴν ἀκμὴν δηλαδὴ τῆς ἐπιστημονικῆς του δράσεως. Ἐσπούδασεν ὑπὸ δυσκόλους οἰκονομικὰς συνθήκας, ἀλλὰ πάντοτε ἀριστεύων. Ἀφοῦ ὑπηρέτησεν ὡς καθηγητὴς ἐν Κύπρῳ καὶ Θεσσαλονίκῃ ἐπιδειξάμενος καρποφόρον ἐργασίαν, συνεπλήρωσεν εἰδικώτερον τὰς φιλολογικὰς καὶ γλωσσολογικὰς σπουδὰς του ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἑλβετίᾳ καὶ ἀφιερῶθη ἔκτοτε εἰς τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ὡς συντάκτης τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ 1927 ὡς καθηγητὴς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, ὅπου διεδέχθη τὸν Γ. Χατζιδάκιν, συνέταξε πλῆθος πρωτοτύπων μελετῶν φιλολογικῶν καὶ γλωσσικῶν, αἱ ὁποῖαι ταχέως κατέστησαν αὐτὸν γνωστὸν καὶ ἔξω τῆς Ἑλλάδος. Μεγάλην καὶ σπουδαιοτάτην ἐργασίαν σχεδὸν

274 ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

έτοιμην περὶ τῶν Νεοελληνικῶν διαλέκτων δὲν ἐπρόφθασε νὰ δημοσιεύσῃ καὶ εἶναι καθήκον τῆς Ἑταιρείας νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς τυπώσεως αὐτῆς. Ἡ μεγάλη ἐργασία τοῦ Γ. Ἀναγνωστοπούλου εἰς διάστημα ὀλίγων σχετικῶς ἐτῶν (ἀπὸ τοῦ 1922—1936) δεικνύει ποίαν ἀπώλειαν ὑπέστη ἡ Ἑλληνικὴ ἐπιστήμη καὶ πόσον θὰ ὠφελεῖτο, ἂν ἔζη ὀλίγα ἀκόμη ἔτη ὁ πολύκλαυστος σύμβουλος τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας. Εἰς τὸν Γ. Ἀναγνωστόπουλον ἀνέθηκεν ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν τὴν σύνταξιν σχεδίου Γλωσσολογικοῦ Ἀτλαντος τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὁποίαν ἐζήτησαν ἐπιμόνως ξένοι μεγάλοι γλωσσολόγοι. Ὁ θάνατος ἠμπόδισε καὶ τὸ ἔργον τοῦτο τῆς Ἀκαδημίας. Ἀλλ' ὁ Γ. Ἀναγνωστόπουλος δὲν ἦτο μόνον δημιουργικὸς ἐπιστήμων, ἀλλὰ καὶ ἀγαθὸς ἄνθρωπος, τῆς καλωσύνης του δὲ μάρτυρες εἶναι οἱ φίλοι καὶ μαθηταὶ του, οἱ ὅποιοι τὸν ἠγάπων εὐλικρινῶς καὶ τὸν ἐθρήνησαν μεγάλως. Ὁ θάνατος ἐστέρησε καὶ τοὺς φοιτητὰς πολυτίμου διδασκάλου καὶ ὁδηγοῦ εἰς τὰ ζητήματα τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Τοιοῦτον ἄνδρος τὴν ἀπώλειαν θρηνεῖ καὶ ἡ ἡμετέρα Ἐπιστημονικὴ Ἑταιρεία.

Ἀθηνᾶ 47 (1937) 273-274

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Ἡ Ἡπειρωτικὴ Ἐταιρεία μετὰ βαθείας θλίψεως παρηκολούθησε καὶ τὸ δεύτερον πένθος τῆς οἰκογενείας αὐτῆς Προέδρου, ἐκ τοῦ ἐπιστημονικοῦ Δούμα, τακτικῶς.

Τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ 1936, μετὰ ὀλιγοχρόνιον πλήν πολυώδυνον ἀσθένειαν, ἡ Ἐταιρεία ἡμῶν ἐστερήθη καὶ ἄλλου πολυτίμου μέλους τοῦ Διοικητικοῦ αὐτῆς Συμβουλίου, τοῦ ἀειμνήστου Γεωργίου Ἀναγνωστοπούλου.

Διανόσεις κατάφωτος καὶ τετραγῶνος, ὑπερήφανος Ἡπειρώτης, κοσμῶν τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον, ἀσκῶν τὴν ἐπιστήμην αὐτοῦ με καταπλήττουσαν ἐργατικότητα, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου, ἐνδιατροίβων μετὰ ἰδιαιτέρας κλίσεως καὶ εἰς τὰς Ἡπειρωτικὰς πνευματικὰς μελέτας, εἰδικῶς καὶ τὰς γλωσσολογικὰς, νεώτατος ἀκόμη, ὑπαρξίς καταχυρωμένη ἀπὸ θέλησιν καὶ σωφροσύνην, ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος ἀπετέλει, διὰ τοὺς συναδέλφους καὶ τὴν Ἡπειρωτικὴν Ἐταιρείαν, πολύτιμον συμβουλευτικὸν καὶ ἐκτελεστικὸν αὐτῆς παράγοντα.

Τὴν στέρησίν του αἰσθανόμεθα πλήρως. Τὰς ἀρετάς του ἐκτιμῶμεν καὶ τὴν μνήμην του θὰ τηρῶμεν πάντοτε ζωντανὴν εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν.

Μνημονεύσαντες τῶν ἀποικομένων μελῶν τῆς ἡμετέρας Ἐταιρείας εἴμεθα βέβαιοι ὅτι καὶ ἡ Γενικὴ Συνέλευσίς μας, ἐν τῇ παρουσίᾳ στιγμῇ, αἰσθάνεται, ἐν καταφανεῖ θλίψει, τὴν στέρησίν των καὶ ἐνθυμουμένη, ἐν σιγῇ, ὅσα ταῦτα ἰδιαιτέρως καὶ περὶ τῆς Ἡπείρου ἔπραξαν, εὐχεται ὑπὲρ ἀγήρου τῆς μνήμης αὐτῶν.

Ἑταιρεία Βυζαντινῶν Σπουδῶν

ΤΑ ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1936 ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΑ

Μετὰ πόσον ἐνδιαφέροντος παρακολουθεῖ τὸ Ἑλληνικὸν κοινὸν τὴν δρασίαν τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας καὶ πόσον ἐκτιμᾷ τὸ ἔργον αὐτῆς κατάδηλον γίνεται καὶ ἐκ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν παρακολουθούντων τὰς δημοσίας συνεδρίας τῶν μελῶν τῆς καὶ ἐκ τῆς κατὰ τὸ τρέχον ἔτος ἐγγραφῆς τεσσαράκοντα νέων μελῶν, ὧν δύο ἀντεπιστέλλοντα.

Ἄλλ' ἂν ἡ χαρὰ μας εἶναι μεγάλη ἐπὶ τῇ αὐξήσει τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐταίρων, μεγάλη συγχρόνως εἶναι καὶ ἡ λύπη μας διὰ τὴν ἀπώλειαν προσφιλῶν συνερευνητῶν καὶ συνεργατῶν, οἵτινες ἀπῆλθον εἰς τὴν αἰωνιότητα. Ὁ τιμος ἡμῶν ἑταῖρος καὶ εὐεργέτης τῆς Ἑταιρείας Ἑλεῖος ὁ κυβερνήσας τὴν Ἑλλάδα ἐν ἱστορικοῖς χρόνοις μὲ τὰ σπουδαιότερα ἱστορικὰ γεγονότα τὸ ζῆν. Ὁ ἀνὴρ τοῦ ὁποῦ εἴλκυεν ἡ πρῶτη

Ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς δράσεώς του ἀπεσπάσθη τοῦ ὁμίλου ἡμῶν ὁ καθηγητὴς τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος ὁ εὐδοκιμώτατος ἀσχολούμενος περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῶν διαλέκτων αὐτῆς, περὶ ὧν καὶ εἰδικὰς μελέτας ἔγραψε καὶ ἀξιόλογον ἔκαμεν ἀνακοίνωσιν κατὰ τὸ τελευταῖον ἐν Ρώμῃ διεθνὲς Βυζαντινολογικὸν συνέδριον. Διὰ τοῦ θανάτου του ἐξέλιπεν ὁ εὐδόκιμος διδάσκαλος καὶ ἐρευνητὴς, ἀπὸ τὸν ὁποῖον, πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ πολλὰς ἀνεμένονεν μελέτας εἰς τὴν Βυζαντινὴν γλῶσσαν ἀναγομένας.

Καὶ ἑτέρου ἐρευνητοῦ τὴν ἀπώλειαν ἐθρηνήσαμεν κατὰ τὸ τρέχον ἔτος τοῦ τέως διευθυντοῦ τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου Γ. ἀσχολούμενος μὲ τὴν

PROCÈS-VERBAUX DES SÉANCES

SÉANCE DU 6 FÉVRIER 1937.

Présidence de M. J. FÉVRIER, vice-président.

Membres présents : Mmes Bazin-Foucher, Colombe, Jonval, Meillet, Tachauer ; MM. Beaulieux, Benveniste, Bercot, O. Bloch, Burnay, Chantraine, M. Cohen, Damourette, Deny, Des Places, Guillaume, Haguenaux, Jolivet, Leroy, Macrea, Martinet, Maspéro, Mazon, Mirambel, Namitok, Pichon, Renou, Sauvageot, Unbe-
gaun, Vaillant, Vendryes, Vey.

Excusés : MM. J. Bloch et Colin.

Invités : MM. Laitinen et Makeläinen

Décès. L'administrateur fait part du décès dont il a été informé du linguiste grec, M. G. Anagnostopoulos, professeur à l'Université d'Athènes : il rappelle les travaux qu'il a publiés dans le domaine de la dialectologie néohellénique, relatifs surtout aux parlers d'Asie Mineure aujourd'hui en voie de disparition après les échanges de populations survenus en 1923.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

—Τὴν 30 Δεκέβρη πέθανε στὴν Ἀθήνα ὁ καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος. Ὁ μ. καθηγητὴς στὰ 1911-1912 ἐργάστηκε στὸ Παγκύπριον Γυμνάσιον· ἔγραψε μελέτες καὶ γιὰ τὴν κυπριακὴν διάλεκτον.

Κυπριακά Γράμματα I (1937) ἀρ. 3-4

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ
ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ὙΛΗΣ
ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Τὰ «Ἑπειρωτικά Χρονικά», ἀθλοθετοῦντος τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Περικλέους Κ. Βιζουκίδου, προκηρύσσουν διαγωνισμόν Ἑπειρωτικῆς Λαογραφικῆς ὕλης ὑπὸ τοὺς ἑξῆς ὅρους:

Κύριον θέμα συλλογῆς Δαϊκὸν ἑορτολόγιον καὶ τὰ κατ' αὐτὸ ἔθιμα, δοξασίαι, παραδόσεις, ᾄσματα, στίχοι καὶ παροιμίαι.

Οἱ συλλογεῖς, δηλονότι, θὰ ἀναζητήσωσι καὶ θὰ περισυλλέξωσιν ὅλα τὰ ἔθιμα καὶ δοξασίας καὶ ὅτι ἄλλο σχετιζόμενον πρὸς τὰς δεσποτικὰς καὶ θεομητορικὰς ἑορτάς, ὡς καὶ τὰς ἑορτάς τῶν ἁγίων, παρακολουθοῦντες ἡμερολογιακῶς τὸ ἑορτολόγιον τῆς Ἐκκλησίας καθ' ὅλον τὸν ἐνιαυτὸν ἀπὸ τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων μέχρι τῆς ἐπαυόθου εἰς αὐτήν.

Μετὰ τῶν ἑορτῶν τῆς Ἐκκλησίας θὰ περιληφθῶσι καὶ αἱ καθαρῶς λαϊκαὶ ἑορταί, ὡς εἶναι, φέρ' εἰπεῖν, ἡ πρώτη, Μαρτίου, ἡ πρώτη Μαΐου, ἡ πρώτη Σεπτεμβρίου καὶ εἴ τις ἄλλη, ἔτι δὲ τὰ λεγόμενα γεωργικὰ ἔθιμα, δηλαδή τὰ κατὰ τὴν σπορὰν καὶ τὸν θερισμόν τῶν σιτηρῶν, τὰ κατὰ τὸν τρυγητὸν καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Ἐπειδὴ ὁ σκοπὸς τῆς συλλογῆς εἶναι αὐστηρῶς ἐπιστημονικός, οἱ συλλογεῖς δέον:

Α'.) Νὰ μὴ περιορισθῶσιν εἰς γενικότητος, ἀλλὰ νὰ ἐρευνήσωσι τὰ ἔθιμα καὶ τὰ συναφῆ πρὸς αὐτὰ ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ, ἔχοντες ὡς ὁδηγὸν τὰς ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Στίλπωνος Κυριακίδου πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συνταχθείσας ὁδηγίας καὶ ἐρωτήματα. Τὸ σχετικὸν τεῦχος ἀποστέλλεται ὑπὸ τοῦ γραφείου τῆς Ἱερᾶς Μητρο-

πόλεως Ἰωαννίνων παντὶ ἐνδιαφερομένῳ. Πρὸς πληρεστέραν ἀκριβειαν καλὸν θὰ εἶναι, ὅπως οἱ συλλογεῖς οὐ μόνον καταγράψωσι τὰ ὑφιστάμενα, ἀλλὰ καὶ σημειώσωσι τὴν ὑπαρξιν ἐκείνων, ὅσα σημειούμενα ἐν τῷ εἰρημένῳ τεύχει τῶν ὁδηγιῶν δὲν ἀπαντῶνται ἐν τῷ τόπῳ τῆς συλλογῆς αὐτῶν.

Β.) Ἡ ἔκθεσις νὰ εἶναι σαφῆς, λεπτομερειακὴ καὶ ἀπέριττος, εἰ δυνατὸν δὲ εἰς τὸ τοπικὸν ἰδίωμα, παρακολουθοῦσα τὴν ἀπλήν ἔκφρασιν τῶν χωρικῶν. Πάντως τὰ ὀνόματα τῶν ἑορτῶν καὶ αἱ εἰδικαὶ λέξεις, δι' ὧν δηλοῦνται πράγματα, δοξασίαι, ἔθιμα καὶ εἴ τι ἄλλο, δεόν ἀπαραιτήτως νὰ καταγράφωνται εἰς τὸ ἰδίωμα τοῦ τόπου τῆς συλλογῆς. Αἱ ἰδιωματικαὶ λέξεις δεόν νὰ ἐξηγητεύωνται ἐν ὑποσημειώσεσι.

Γ.) Ν' ἀναγράφωνται, κατ' ἀπαραίτητον ὅρον, ὁ τόπος τῆς συλλογῆς, εἴ δὲ νὰ μνημονεύωνται καὶ τὰ πρόσωπα, παρὰ τῶν ὁποίων ἠρύσθη ὁ συλλογεύς, ὡς καὶ ἡ ἡλικία αὐτῶν. Ἐὰν ἔθιμά τινα ὑπῆρχον μὲν ἄλλοτε, περιέπεσαν δὲ σήμερον εἰς ἀχρηστίαν, δεόν καὶ τοῦτο σαφῶς ν' ἀναγραφῆται.

Δ.) Τὰ χειρόγραφα καθαρῶς καὶ σαφῶς γεγραμμένα ἐπὶ τῆς μιᾶς σελίδος τοῦ χαρτοῦ δεόν νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν Διεύθυνσιν τῶν «Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν» ἐν τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει Ἰωαννίνων, μέχρι τῆς 20ῆς Μαΐου 1938.

Ε.) Ἐκ τῶν ὑποβληθησομένων συλλογῶν θὰ βραβευθῶσι δύο, ὧν ἡ μὲν κριθησομένη ἀρίστη διὰ δραχμῶν **δισχιλίων**, ἡ δὲ μετ' αὐτὴν διὰ δραχμῶν **χιλίων**. Εἰς τὴν τρίτην ἢ καὶ πλείονας ἀξίας λόγου θὰ ἐκφρασθῇ ἔπαινος διὰ τῶν «Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν».

ΣΤ.) Τὰ ὑποβληθησόμενα χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται.
Ἐν Ἰωαννίνοις, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1937

Η ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ
ΤΩΝ "ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΧΡΟΝΙΚΩΝ"

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ
ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΥΛΗΣ

ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΡΙΣΙΣ

ὑπό

ΣΤΙΛΠΩΝΟΣ Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ

Τακτικοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης

Τὰ Ἑπειρωτικά Χρονικά, ἀθλοθετοῦντος τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης *Περικλέους Κ. Βιζουκίδου*, προεκήρυξαν κατὰ Μάρτιον τοῦ 1937 διαγωνισμόν περισυναγωγῆς λαογραφικῆς ὕλης, τῆς κύριον θέμα ὡρίσθη «τὸ λαϊκὸν ἑορτολόγιον καὶ τὰ κατ' αὐτὸ ἔθιμα, δοξασίαι, παραδόσεις, ᾄσματα, στίχοι καὶ παροιμίαι». Εἰς τὸν διαγωνισμόν τοῦτον ὑπεβλήθησαν αἱ ἀκόλουθοι, δεκαοκτὼ τὸν ἀριθμόν, συλλογαί.

1) Σακκά Γεωργίου, Ἐρωτήματα διὰ τὴν λαϊκὴν λατρείαν, Καμάρινα Πρεβέζης. 4ον σελ. 5.

2) Ἰκκου Γεωργίου Κ., Ἀπαντήσεις διὰ τὴν λαϊκὴν λατρείαν. Βουλιάσσα-Ἰωαννίνων. 4ον σελ. 4.

3) Τόλη Ἀποστόλου, Ἀπαντήσεις τοῦ ἀντιτύπου Λαϊκὴ λατρεία Στίλπωνος Π. Κυριακίδου. Κουκούλι Πρεβέζης. 4ον σ. 3.

4) Μήτσου Βασ., Ἀπαντήσεις ἐπὶ ἐρωτημάτων διὰ τὴν λαϊκὴν λατρείαν. Παναγιὰ-Πρεβέζης. 4ον σ. 4.

5) Γεωργίου Ἀλεξάνδρου, Ἀπαντήσεις εἰς ἐρωτήματα διὰ τὴν λαϊκὴν λατρείαν. Λούτσα-Πρεβέζης. 4ον σ. 12.

6) Τάτη Παύλου, Ἀνεπίγραφον. Πληκάτι Κονίτσης. 4ον σ. 15.

7) Νταλαμάγκα Λ., Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὕλικου διὰ τὴν λαϊκὴν λατρείαν. Γοργόμυλος Πρεβέζης. 4ον σ. 16.

8) Νάσκαρη Σπ., Ἀπάντησις εἰς διάφορα ἐρωτήματα διὰ τὴν λαϊκὴν λατρείαν. Νικολίτσι Πρεβέζης. 4ον σ. 12.

9) Δάνου Δημ., Ἐθιμα ποῦ ἀφοροῦν τῇ λαϊκῇ λατρείᾳ. Βίτσα - Ζαγορίου. 4ον σ. 10.

10) Καλαμπόκη Γεωργ., Ἀπαντήσεις διὰ τὴν λαϊκὴν λατρείαν τοῦ χωρίου Μιχαλητσίου Ἰωαννίνων κατὰ τὰ ἐρωτήματα (λαϊκὸν ἑορτολόγιον) τοῦ καθηγητοῦ κ. Στίλπωνος Κυριακίδου. Μιχαλήτσι - Ἰωαννίνων. 4ον σ. 16.

11) Δεοντίου Κυρ., Ἀπαντήσεις διὰ τὴν λαϊκὴν λατρείαν κατὰ τὰ ἐρωτήματα (λαϊκὸν ἑορτολόγιον) τοῦ καθηγητοῦ κ. Στίλπωνος Κυριακίδου. Ζαγορίτσι Ἰωαννίνων. 4ον σ. 11.

12) Νικάκη Ἀθ., Ἀπάντησις εἰς τὰ ἐρωτήματα διὰ τὴν λαϊκὴν λατρείαν. Καμπὴ-Πρεβέζης. 4ον σ. 21.

13) Στεργίου Νικολ. Γ., Ἀπάντησις διὰ ἐρωτήματα τῆς λαϊκῆς λατρείας. Ἄγναντα-Ἄρτης. 4ον σ. 24.

14) Νέγιου (;) Ἰω., Ἀπαντήσεις εἰς τὰ ἐρωτήματα κ. Στίλπωνος Π. Κυριακίδου διὰ τὴν λαϊκὴν λατρείαν, Γαννάδι-Κονίτσης 4ον σ. 18.

15) Κολοβοῦ Φιλ. Δ., Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὕλικου νομοῦ Ἄρτης διὰ τὴν λαϊκὴν λατρείαν. Α' Λαϊκὸν ἑορτολόγιον. Ἄρτα. 8ον σ. 57.

16) Ἀφεντουλίδου Παρ., Λαϊκὸν ἑορτολόγιον χωρίου Ριζῶν-Ἠπείρου, Σινώπης-Πόντου. 4ον σ. 38.

17) Χριστογιώργου Χρ., Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὕλικου ἀπὸ μέρους τοῦ νομοδιδασκάλου Πατέρου-Ἰωαννίνων μετὰ ἐρωτήματα διὰ τὴν λαϊκὴν λατρείαν (Α' Λαϊκὸν ἑορτολόγιον) τοῦ κ. Στίλπωνα Π. Κυριακίδου. Πάτερο-Ἰωαννίνων. 4ον σ. 27.

18) Γκατσοπούλου Σταύρου, Ἀπαντήσεις ἐπὶ τῶν ἐρωτημάτων «Περὶ λατρείας λαϊκῆς» τῶν τεθέντων ὑπὸ τοῦ κ. καθηγητοῦ Στίλπωνος Κυριακίδου. Μολυβδόρα-Κονίτσης. 4ον σ. 51.

Ὁ διαγωνισμὸς διενεργήθη ἐπὶ τῇ βάσει λεπτομεροῦς ἐντύπου ἐρωτηματολογίου, ἀποσταλέντος εἰς τοὺς κατὰ τόπους ἐπιθεωρητὰς πρὸς τοὺς διδασκάλους τῆς ὑπαίθρου μετὰ συστάσεως ὅπως μετάσχουν τούτου ἀπαντῶντες εἰς τὰ ἐρωτήματα. Ἐν τούτοις, παρὰ τὴν σύστασιν ταύτην, διὰ τὴν ὁποίαν χαριτες ὀφείλονται εἰς τοὺς κ. ἐπιθεωρητὰς ἢ συμμετοχὴ τῶν μόνων, ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν, δυναμένων νὰ συμβάλουν εἰς τὴν περισυλλογὴν καὶ περίσσωσιν τοῦ λαογραφικοῦ θησαυροῦ, ὑπῆρξε μᾶλλον πενιχρά, ἔνιαι δὲ τῶν ἀπαντήσεων ἀπλῶς τυπικαί, γινόμεναι μόνον πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἐντολῆς καὶ ὄχι ἐξ ἀγάπης πρὸς τὴν λαϊκὴν ζωὴν καὶ τὰς ἐκδηλώσεις τῆς, τὴν ὁποίαν ὁ ἔχων πλήρη συνείδησιν τῆς εὐρείας αὐτοῦ μορφωτικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀποστολῆς διδάσκαλος ἔργον ἔχει πρῶτον νὰ γνωρίσῃ καὶ ἐννοήσῃ, ἔπειτα δὲ νὰ καλλιεργήσῃ τονίζων καὶ ἐνισχύων καὶ ἐξυψῶν τὸν πατριὸν καὶ ἐθνικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα.

Ἐν τῇ προκηρῦξει τοῦ διαγωνισμοῦ ἀνεγράφετο ὅτι οἱ συλλογεῖς ἔπρεπε 1) νὰ μὴ περιορισθῶσιν εἰς γενικότητος, ἀλλὰ νὰ ἐρευνήσωσι τὰ ἔθιμα καὶ τὰ συναφῆ ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ, 2) ἢ ἐκθεσις αὐτῶν νὰ εἶναι σαφῆς, λεπτομερειακῆ καὶ ἀπέριτος, εἰ δυνατόν δὲ εἰς τὸ τοπικὸν ἰδίωμα, παρακολουθοῦσι τὴν ἀπλὴν ἔκφρασιν τῶν χωρικῶν. Τὰ ὀνόματα τῶν ἑορτῶν καὶ αἱ

εἰδικαὶ λέξεις, δι' ὧν δηλοῦνται πράγματα, δοξασίαι, ἔθιμα καὶ εἴ τι ἄλλο, νὰ καταγράφονται ἀπαραιτήτως εἰς τὸ ἰδίωμα τοῦ τόπου τῆς συλλογῆς, αἱ δὲ ἰδιωματικαὶ λέξεις νὰ ἐρμηνεύωνται ἐν ὑποσημειώσεσι, 3) νὰ ἀναγράφονται ἀπαραιτήτως ὁ τόπος τῆς συλλογῆς, ὡς καὶ τὰ πρόσωπα παρὰ τῶν ὁποίων ἠρύσθη ὁ συλλογεύς, ἔτι δὲ καὶ ἂν ἔθιμόν τι ἐκ τῶν περιγραφομένων ζῆ ἀκόμη ἢ περιέπεσεν εἰς ἀχρησίαν. Τοὺς ὄρους τούτους ἔπρεπεν σὶ διαγωνιζόμενοι συλλογεῖς νὰ ἔχωσιν ὑπ' ὄψιν κατὰ τὸν καταρτισμὸν τῆς συλλογῆς αὐτῶν. Δυστυχῶς ὅμως τοῦτο δὲν ἐγένετο ἐπαρκῶς. Βεβαίως αἱ περισσότεραι τῶν ὑποβληθεισῶν συλλογῶν ἐγένοντο πράγματι μετ' ἐπιμελείας καὶ προσοχῆς, παρουσιάζουσιν ὅμως ἐλαττώματά τινα, τὰ ὅποια προέρχονται τοῦτο μὲν προφανῶς ἐκ ποιᾶς τινος ἀπειρίας τῶν συλλογέων περὶ τὸ ἔργον τῆς συλλογῆς λαογραφικοῦ ὕλικου, τοῦτο δ' ἴσως καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἀπαντῶντες εἰς ἐρωτήματα ἐνόμισαν ὅτι εἶναι ἀρκετὴ βραχεία καὶ περιληπτικὴ ἀπάντησις, ὡς γνωστῶν οὐσῶν εἰς τὸν ἐρωτῶντα τῶν λεπτομερειῶν. Ἡ τοιαύτη ἀντίληψις εἶναι ἐσφαλμένη καὶ ἀντίκειται εἰς τὰς ὁδηγίας τῆς προκηρύξεως. Τὰ ἐρωτήματα δὲν ἐτέθησαν ὅπως δοθῆ ἀπλῶς ἀπάντησις καταφατικὴ ἢ ἀποφατικὴ, ἀλλ' ὅπως ἐξοικειώσῃ τὸν συλλογέα πρὸς τὴν φερομένην παρὰ τῷ λαῷ λαογραφικὴν ὕλην καὶ καταστήσωσιν αὐτὸν προσεκτικὸν ἐπὶ τῶν λεπτομερειῶν ὁρῶντα τὴν παρατήρησιν αὐτοῦ, ἵνα μηδεμίαν πτυχὴν, μηδεμίαν λεπτομέρεια παραμείνη σκοτεινὴ καὶ ἀνεξερεῦνητος. Ὡς πρὸς τὴν ἐκθεσιν τῶν παρατηρηθέντων, αὕτη δὲν ἔπρεπε μὲν νὰ εἶναι περιτολόγος, ἀλλὰ δὲν ἔπρεπε νὰ εἶναι καὶ περιληπτικὴ, παραλείπουσα τὰς λεπτομερείας, αἵτινες ἀκριβῶς εἰς τὰ λαογραφικὰ πράγματα ἐνέχουσι καὶ τὴν μεγαλυτέραν σημασίαν. Ἄλλαι τινὲς ἀτέλειαι, ὡς πρὸς τὴν γλωσσικὴν ἰδίαν ἀπόδοσιν διαλεκτικῶν λέξεων καὶ φράσεων, ὀφείλονται εἰς τὴν ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαίων διαλεκτολογικῶν γνώσεων καὶ πείρας περὶ τὴν καταγραφὴν διαλεκτικῶν κειμένων. Γενικὴ εἶναι ἡ ἔλλειψις μνείας τῶν προσώπων, ἐξ ὧν ἠρύσθη ἕκαστος τῶν συλλογέων.

Κατόπιν τῶν γενικῶν τούτων παρατηρήσεων, αἵτινες κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐφαρμόζονται εἰς τὰς πλείστας τῶν ὑποβληθεισῶν συλλογῶν, ὡς πρὸς μίαν ἐκάστην ἰδιαιτέρως ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν τὰ ἑξῆς :

Ἡ ὑπ' ἀρ. 1 συλλογὴ δὲν ἐξαντλεῖ ὀλόκληρον τὸ ἐρωτηματολόγιον φθάνουσα μέχρι τῆς 29ης Αὐγούστου. Τὰ μνημονευόμενα σχήματα ἄρτων καὶ πλακουντίων δὲν παρατίθενται, ὅπως καὶ τὰ συνοδεύοντα τὰ ἔθιμα ἄσματα. Ἡ ἐκθεσις ἐν τῷ συνόλῳ περιληπτικὴ.

Ἡ ὑπ' ἀρ. 2 συλλογὴ δὲν ἐξαντλεῖ τὸ ἐρωτηματολόγιον. Παρατρέχονται σπουδαῖαι ἑορταί, ὡς τὸ Πάσχα, ὁ ἅγιος Γεώργιος, ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς 24ης Ἰουνίου, ἐν τῷ συνόλῳ δὲ ἡ ἐκθεσις εἶναι λίαν περιληπτικὴ, ὄθεν καὶ ἐνιαχοῦ ἀσαφής.

Ἡ ὑπ' ἀρ. 3 συλλογὴ παρέχει σποραδικὰς μόνον διὰ τινὰς τῶν ἑορτῶν πληροφορίας καὶ ταύτας περιληπτικῶς, χωρὶς προσπάθειαν συστημα-

τικῆς παρακολουθήσεως τοῦ ἐρωτηματολογίου καὶ σχετικῆς ἐρεῦνης.

Ἡ ὑπ' ἀρ. 4 συλλογὴ ἐλέγχει ἀρκετὴν προσπάθειαν, ἀλλ' αἱ ἀπαντήσεις εἶναι λίαν περιληπτικά.

Ἡ ὑπ' ἀρ. 5 συλλογὴ ἐλέγχει ἀρκετὴν προσπάθειαν καὶ παρέχει σποραδικῶς ἐνδιαφερούσας πληροφορίες. Ἐν τῷ συνόλῳ ὅμως αἱ περιγραφαὶ εἶναι μᾶλλον περιληπτικά, λείπουν διαφωτιστικὰ σχήματα ὡς πρὸς τοὺς ἄρτους καὶ τὰ περιγραφόμενα κουλλούρια, ἡ δὲ παρεμβαλλομένη ἐνδιαφέρουσα λαϊκὴ διήγησις δὲν ἐκτίθεται ἀκριβῶς ὡς ὑπὸ τοῦ λαοῦ λέγεται, ἀλλ' ἐν διασκευῇ. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ὡς πρὸς τὰς δοξασίας, αἵτινες κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γεννῶσι παρὰ τῷ ἀναγνώστῃ ἀρκετὰς ἀπορίας. Οὕτω π.χ. εὐθύς ἐν ἀρχῇ λέγεται ὅτι κατὰ τὴν περίοδον τῶν Χριστουγέννων «εὐρίσκονται εἰς τὴν γῆν δαιμόνια, τὰ ὅποια προσπαθοῦν νὰ παρασύρουν εἰς τὴν μερίδα των καὶ ἄλλους». Τοιαῦται ἐκφράσεις προκειμένου περὶ λαϊκῶν δοξασιῶν εἶναι λίαν ἀσαφεῖς.

Ἡ ὑπ' ἀρ. 6 συλλογὴ προερχομένη ἐξ ἀλβανογλώσσου χωρίου ἀποτελεῖ ἀξιόλογον προσπάθειαν, παρέχουσα ἐνδιαφερούσας λεπτομερείας, εἶναι δὲ ἀξιέπαινος ἡ ἐκδήλωσις τῆς ζωηρᾶς ἐπιθυμίας τοῦ συλλογέως, ὅπως συμβάλῃ εἰς τὴν γνῶσιν τῆς λαογραφίας τῆς πατρίδος του. Δυστυχῶς τὴν ἀξίαν τῆς συλλογῆς μειώνει πολὺ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ συλλογεὺς προσεπάθησε νὰ εὔρη, ὅπως ὁ ἴδιος λέγει, «τὸν πλέον συμβιβαστικὸν καὶ πλησιέστερον ὄρον τῶν διαφόρων ὀνομασιῶν τῶν ἐθίμων». Ἡ ἀλλοίωσις αὕτη τῶν πρωτοτύπων ὀνομάτων ἀχρηστεύει κατὰ μέγα μέρος τὴν συλλογὴν.

Ἡ ὑπ' ἀρ. 7 συλλογὴ ἐλέγχει ἀξιόλογον προσπάθειαν, παρουσιάζει ὅμως καὶ ἐλαττώματα. Οὕτω π.χ. τὴν ἐμφάνισιν τῶν καλλικαντζάρων, τοὺς ὁποίους ὀνομάζει διαβόλους, ἀποδίδει εἰς ἀπασχόλησιν τῶν ἀγγέλων περὶ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, ἐν γένει δὲ ὁμιλεῖ περὶ διαβόλου, ἐπιθυμοῦντος νὰ βλάψῃ τοὺς χριστιανούς. Ταῦτα ἐλέγχουν οὐχὶ ἀκριβῆ παρατήρησιν ἢ ἀλλοίωσιν τῶν λαϊκῶν δοξασιῶν εἴτε ὑπὸ τοῦ συλλογέως εἴτε ὑπὸ τοῦ πληροφοριοδότη αὐτοῦ. Ὁ συλλογεὺς δὲν κατορθώνει νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ λαϊκὸν πνεῦμα.

Ἐπίσης παραλείπει τὰ ἄσματα παραπέμπων τὸν ἀγωνοθέτην εἰς νέαν ζήτησιν αὐτῶν, δὲν παραθέτει δὲ καὶ διαφωτιστικὰ σχέδια τῶν περιγραφόμενων ἄρτων καὶ κουλλουρίων.

Ἡ ὑπ' ἀρ. 8 συλλογὴ ἐλέγχει ἀρκετὴν προσπάθειαν, λείπουν ὅμως χαρακτηριστικαὶ λεπτομέρειαι, πιθανῶς λόγῳ τῆς περιληπτικότητος τῶν ἀπαντήσεων. Ἀξιοσημεῖωτος εἶναι ἡ σύγχυσις τῶν καλλικαντζάρων μὲ τὰς νεράϊδας, ἡ ὅποια ὀφείλεται ἴσως εἰς ἀτελεῖς πληροφορίες τοῦ πληροφοριοδότη.

Ἡ ὑπ' ἀρ. 9 εἶναι ἀξιόλογος διὰ τὸν τρόπον τῆς ἐκθέσεως τῶν κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Δωδεκαημέρου δοξασιῶν καὶ ἐθίμων, καθ' ὅσον παραθέτει αὐτοουσίαις τὰς διηγήσεις τῶν γρσιῶν, μολονότι ἡ ἀπόδοσις τῆς διαλέκτου

παρὰ τὴν καταφανῆ προσπάθειαν δὲν εἶναι πανταχοῦ ὁμοιόμορφος. Δυστυχῶς ὁ συλλογεὺς δὲν τηρεῖ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐκθέσεως μέχρι τέλους, ἐνιαχοῦ μάλιστα ἢ ἐκθεσις ἀποβαίνει περιληπτική. Ὁ συλλογεὺς προσθέτει καὶ ἄλλα τινὰ ἔθιμα καὶ δεισιδαιμονίας ἐκτὸς τοῦ ἑορτολογίου, ὅπως λ.χ. τὸ ἔθιμον τοῦ Ζαφείρη, τὸ ὁποῖον περιέγραψεν ἤδη ὁ Σάρρος ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνογραφικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ὑπ' ἀρ. 10 συλλογὴ παρουσιάζει ἀρκετὴν προσπάθειαν, ἢ δὲ ἐκθεσις ἐν τῷ συνόλῳ εἶναι ἀρκετὰ καλή, μολονότι ἐν τισι περιληπτική, ὡς λ.χ. προκειμένου περὶ τοῦ χοροῦ τῆς 15ης Αὐγούστου, ὃν ὀνομάζει γκίγκλες καὶ παραβάλλει πρὸς λαβύρινθον. Αἰσθητὴ εἶναι ἡ σύγχυσις τῶν περὶ τῶν καλλικαντζάρων δοξασιῶν πρὸς ἄλλας ἄλλων δαιμονίων, χωρὶς δυστυχῶς νὰ φαίνεται ἂν αὕτη ὀφείλεται εἰς τὸν λαὸν ἢ τὸν πληροφοριοδότην ἢ καὶ αὐτὸν τὸν συλλογέα. Πάντως οὗτος δὲν κατώρθωσε νὰ φιλοκρινήσῃ τὰ πράγματα. Ἄλλη ἔλλειψις τῆς συλλογῆς εἶναι ἡ παραπομπή, προκειμένου περὶ ἄσμάτων εἰς ἄλλην συλλογὴν ἐκ πλησιοχώρου τόπου. Δεδομένου ὅτι, παρὰ τὴν γενικὴν ὁμοιότητα, τὰ ἄσματα παρουσιάζουν κατὰ τόπους ποικιλίας καὶ παραλλαγάς, δέον νὰ ἐνεργῆται πάντοτε ἡ συλλογὴ, ὅπως πιστωθῆ ἡ ὁμοιότης τούτων ἢ ἡ διαφορά.

Ἡ ὑπ' ἀρ. 11 συλλογὴ ἐλέγχει καὶ αὕτη ἀρκετὴν προσπάθειαν, ἀλλ' ἢ ἐκθεσις ἐν τῷ συνόλῳ εἶναι περιληπτική. Ἐλάττωμα εἶναι ἐπίσης ὅτι δὲν χρησιμοποιεῖ ὁ συλλογεὺς ἀπαραποιήτους τὰς λαϊκὰς ἐκφράσεις, οὐδὲ σαφηνίζει περαιτέρω τὰ πράγματα προκειμένου περὶ λαϊκῶν δοξασιῶν ἢ δεισιδαιμονιῶν, οὕτω δὲ αἱ πληροφορίαι ἀποβαίνουν σχεδὸν ἄχρηστοι, ὅπως λ.χ. ὅταν λέγῃ ὅτι «ἡ φωνὴ τοῦ κούκκου τσακίζει τὰ κελύφη τῶν κοχλιῶν». Ἡ φράσις καὶ ἡ ἀντίστοιχος δοξασία προφανῶς εἶναι συνάρτησις ἄλλης ἀναφερομένης εἰς τὸν ἄνθρωπον· ἀλλὰ καὶ ἂν τοῦτο δὲν συμβαίῃ, ἡ δοξασία παραμένει ἀνερμήνευτος. Ἐπειτα γίνεται μὲν λόγος περὶ κουδουნიῶν καὶ καλαθίων τῶν παιδῶν τῶν ἀγειρόντων κατὰ τὸ Σάββατον τοῦ Λαζάρου, ἀλλ' οὔτε τὰ πράγματα περιγράφονται λεπτομερῶς, οὔτε τὰ ἄσματα παρατίθενται. Ἀσαφὴς δ' ἐντελῶς εἶναι ἡ πληροφορία ὅτι κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα «παίζονται ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν καὶ διάφορα παιγνίδια».

Ἡ ὑπ' ἀρ. 12 συλλογὴ κατηρτίσθη μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ προσοχῆς, ἢ δὲ παράθεσις λαϊκῶν ἀφηγήσεων σαφηνίζει, ἀλλὰ καὶ πιστοποιεῖ τὰ πράγματα. Ἐν τούτοις δὲν κατώρθωσεν ἡ συλλογεὺς νὰ ἀποφύγῃ ἐνιαχοῦ τὸν σκόπελον τῆς περιληπτικότητος. Οὕτως ὁμιλεῖ περὶ δραματικῶν παραστάσεων χωρὶς νὰ ἀναφέρῃ ὁποῖων, παραλείπει τὰ ἄσματα τοῦ Λαζάρου, τοῦ δὲ θρήνου τῆς Μ. Παρασκευῆς παραθέτει τμῆμα μόνον. Ἐπίσης περιληπτικὰ εἶναι τὰ τῆς αὐγομαντείας καὶ τοῦ περισχοινισμοῦ, ἐν ᾧ ἔπρεπε νὰ περιγραφῶσι λεπτομερῶς. Ἐλάττωμα ἐπίσης εἶναι ὅτι αἱ παρατιθέμεναι ἀφηγήσεις δὲν καταγράφονται εἰς τὸ τοπικὸν ἰδίωμα, ἀλλ' εἰς τὴν κοινὴν δημοτικὴν.

Ἡ ὑπ' ἀρ. 13 συλλογὴ ἐλέγχει ἀρκετὴν ἐπιμέλειαν. Ὁ συλλογεὺς παρακολουθεῖ τὸ ἐρωτηματολόγιον μετὰ προσοχῆς καὶ ἀπαντᾷ εἰς αὐτὸ ὄχι μόνον ὅταν ὑπάρχη τὸ ἔθιμον, ἀλλὰ καὶ ὅταν δὲν ὑπάρχη. Ἀλλὰ αἱ πληροφορίες κατὰ τὸ πλεῖστον δίδονται λίαν περιληπτικῶς. Ἐπειτα εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι αἱ ἀρνητικαὶ ἀπαντήσεις εἶναι περισσότεραι ἢ ὅσον θὰ ἐπερίμενε κανεὶς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐμβάλλει εἰς ὑπόνοιαν ὅτι ὁ συλλογεὺς παρὰ τὴν εὐσυνειδησίαν του δὲν εἶχε τὴν τύχην νὰ ἔχῃ καλοὺς πληροφοριοδότας. Ἄλλο ἐλάττωμα τῆς συλλογῆς εἶναι ὅτι δὲν δίδονται τὰ κείμενα τῶν ἄσμάτων, δὲν γίνεται δὲ καὶ χρῆσις τῶν διαλεκτικῶν φράσεων, ὅπου τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητον.

Ἡ ὑπ' ἀρ. 14 συλλογὴ εἶναι μετὰ προσοχῆς καὶ αὕτη κατηρητισμένη. Ἡ ἐκθεσις ὅμως εἶναι περιληπτικὴ, ὅθεν καὶ λείπουν χαρακτηριστικαὶ λεπτομέρειαι. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι ὁ συλλογεὺς ὁμολογεῖ ὅτι συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀντικατάστασιν τῶν πατροπαραδότων τοῦ τόπου καλανῶν διὰ τῶν κοινῶν Καλημέρων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπαινέσωμεν. Οἱ διδάσκαλοι ἄλλο ἔχουν ἔργον νὰ κάμουν καὶ ὄχι νὰ μεταβάλλουν τὰ πατροπαραδότα ἄσματα, ἀντικαθιστῶντες αὐτὰ διὰ λογιωτατιζόντων ἡμιμαθῶν στιχορρηγμάτων. Ἐτυμολογίαι ὡς τὰ Ρουσάλια ἐκ τοῦ Ἱερουσαλήμ καλύτερον νὰ ἀποφεύγωνται. Ἡ ἐτυμολογία δὲν εἶναι ἔργον τοῦ καθενός, ἡ δὲ παρετυμολογία ἄς ἀφεθῇ εἰς τὸν λαόν. Ἀντὶ ταύτης καλύτερον θὰ ἦτο νὰ διατυπώνωνται ἀκριβέστερον αἱ διαλεκτικαὶ φράσεις, αἱ πρὸς τὰ ἔθιμα συνδεόμεναι.

Ἡ ὑπ' ἀρ. 15 εἶναι ἐπιμελής καὶ εὐσυνειδήτος συλλογὴ. Ἡ ἐκθεσις εἶναι κατὰ κανόνα καλὴ, ἐνιαχοῦ ὅμως καὶ περιληπτικὴ. Ἡ γλωσσικὴ διατύπωσις τῆς διαλέκτου σαλεῦει καὶ δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀκριβής. Αἰσθητὴ εἶναι ἐνιαχοῦ ἡ ἔλλειψις ἐπισημνυμάτων τῶν διαλεκτικῶν λέξεων καὶ φράσεων. Τὰ τῶν καλλικανιζάρων ἐκτίθενται ὅπωςδήποτε ἀκριβῶς, περίεργος ὅμως εἶναι ἡ βεβαίωσις ὅτι ἐμφανίζονται ἐνίοτε καὶ ὄχι μόνον κατὰ τὸ δωδεκαήμερον. Τὰ τῶν νεραϊδῶν, ἐφ' ὅσον δὲν ἐμφανίζονται εἰδικῶς κατὰ τὸ δωδεκαήμερον, θὰ ἔτρεπε διαφοροτρόπως νὰ ἐκτεθοῦν, ὅπως μὴ γεννᾶται παρὰ τῷ ἀναγνώστῃ σύγχυσις αὐτῶν πρὸς τοὺς καλλικανιζάρους. Ὡς πρὸς τὰ ἄσματα χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ παραπομπὴ εἰς τὰ Καλήμερα τῶν ἐκδοτῶν Καστρινάκη καὶ Γεωργαντᾶ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δεικνύει ποίαν ἐπίδρασιν ἀσκοῦν αἱ δημῶδεις αὐταὶ ἐκδόσεις διὰ τὴν ὑποκατάστασιν τῶν παλαιότερων κειμένων διὰ νεωτέρων.

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 16 συλλογὴ περιλαμβάνει ὕλην ἠπειρωτικὴν ἅμα καὶ ποντιακὴν, καθ' ὅσον ἡ συλλογεὺς κατάγεται ἐκ Σινώπης. Ἡ συλλογὴ ἔγινε μετὰ προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας, ἡ δ' ἐκθεσις, ὡς ἀρμόζει εἰς τὰ τοιαῦτα, φέρει τὸν τύπον τῆς λαϊκῆς διατυπώσεως. Μόνον ἡ διατύπωσις τῆς διαλέκτου δὲν εἶναι ἀκριβής. Ἐνιαχοῦ ἡ ἐκθεσις γίνεται περιληπτικὴ, παραλείπονται δὲ καὶ τὰ ἄσματα τοῦ Λαζάρου.

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 17 συλλογή ἐπεκτείνεται εἰς δύο κοινότητας, τὴν τοῦ Φορτωσίου καὶ τῆς Ἀειτορράχης. Ὁ ζῆλος τοῦ συλλογέως εἶναι ἀξίειπαινος, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ λάβῃ πρόνοιαν νὰ σημειώσῃ καὶ τὴν ἐξ ἑκάστου χωρίου προέλευσιν τῶν εἰδήσεων. Δὲν εἶναι ἀσήμαντον διὰ τὴν λαογραφικὴν γεωγραφίαν νὰ γνωρίζωμεν ποῦ ἀκριβῶς ἕκαστον ἔθιμον ἢ κείμενον ἀπαντᾶται, διότι μόνον οὕτω δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἀσφαλῶς περὶ τῶν ὁρίων τῆς γεωγραφικῆς αὐτοῦ ἐξαπλώσεως. Ἀντιστρόφως ἢ παροχὴ πληροφοριῶν συμμείκτων ἐκ διαφόρων τόπων, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι γειτονικοί, ἐλαττώνει τὴν χρησιμότητα τούτων διὰ τὴν γεωγραφίαν. Ἡ συλλογὴ ἔγινε μετὰ προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας, ἢ δ' ἔκθεσις εἶναι ἀρκετὰ καλὴ. Ἀξία λόγου εἶναι ἡ παρένθεσις αὐτουσίων λαϊκῶν παραδόσεων, μολονότι ἡ καταγραφὴ τῆς διαλέκτου δὲν εἶναι κατὰ πάντα ἀκριβής. Ἐλάττωμα ἀποτελεῖ ἡ παράλειψις τῶν ᾄσμάτων ὡς γνωστῶν. Τὰ κείμενα, ἐφ' ὅσον καταγράφονται ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ λαοῦ, εἶναι πάντοτε εὐπρόσδεκτα διὰ τὴν ἐπιστήμην.

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 18 συλλογὴ κατηρτίσθη μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας. Ὁ συλλογεὺς ἐν προλόγῳ ἐκθέτει τὰς δυσκολίας, ἃς εἶχε διὰ νὰ εὔρη τὸ διατί τῶν ἐθίμων, καὶ λυπεῖται, διότι δὲν τὸ εὔρε παντοῦ. Ἀλλὰ τοιοῦτόν τι δὲν ἐζητήθη παρὰ τῶν συλλογέων. Παρ' αὐτῶν ἐζητήθη μόνον ἡ περισυλλογὴ τῆς ὕλης, τὸ δὲ διατί τῶν ἐθίμων μόνον ἐφ' ὅσον δίδεται καὶ καθ' ὃν τρόπον δίδεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Ἡ περαιτέρω ἐπιστημονικὴ ἐπεξεργασία καὶ ἐρμηνεία τοῦ ὕλικου ἀπαιτεῖ εἰδικὰς ἐπιστημονικὰς γνώσεις καὶ δὲν δύναται νὰ ἀπαιτηθῇ παρὰ τῶν συλλογέων. Τὸ ἔργον τούτων εἶναι σαφῶς καθωρισμένον, νὰ ἀποδώσῃ ὅσον τὸ δυνατόν ἀκριβέστερον καὶ πιστότερον τὸ φερόμενον παρὰ τῷ λαῷ, ἀποφεύγοντες μάλιστα ἰδίας ἐρμηνείας καὶ γνώμας, πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως καὶ νοθείας τῶν λαϊκῶν δοξασιῶν. Ἡ συλλογὴ ἐν τῷ συνόλῳ εἶναι πλουσία, παρέχουσα ἀρκετὰς ἐνδιαφερούσας πληροφορίας, ἢ δ' ἔκθεσις ἀρκετὰ καλὴ. Μόνον ἡ σημείωσις τῆς διαλέκτου δὲν φαίνεται ἀκριβής. Ἀξία σημειώσεως εἶναι ἡ ἐπικράτησις ἡμιλογίων στιχουργημάτων μεταξὺ τῶν ᾄσμάτων τοῦ Λιζάρου. Ὁ συλλογεὺς ὁμολογεῖ ὅτι ἠγωνίσθη διὰ τὴν ἐξάλειψιν διαφόρων ἐθίμων, τῶν ὁποίων ἢ ὕπαρξις κατὰ τὴν γνώμην τοῦ οὐδένα ἔχει λόγον. Καλὰ θὰ κάμῃ ἂν ἐφεξῆς ἀπέχη τοιούτων ἐνεργειῶν. Τὰ ἔθιμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἔχουν τὸν λόγον των εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ του, ἀποτελοῦν τὴν ζωντανὴν συνέχειαν τοῦ βίου τοῦ παρελθόντος, τὴν ὁποῖαν πᾶς ἐθνικῶς σκεπτόμενος ὀφείλει νὰ σέβεται καὶ νὰ ἀγαπᾷ, καὶ ὄχι νὰ ἀγωνίζεται κατ' αὐτῆς. Ὁ ἄκρατος ὀρθολογισμὸς εἶναι ἴδιος τῶν ὕλιστων, μὴ δυνάμενος δὲ νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων πλανᾶται πολλάκις περισσότερον καὶ τῆς χονδροειδεστεράς φαινομενικῶς δεισιδαιμονίας.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξάγεται ὅτι, πλὴν τινῶν ὄχι μετὰ τῆς δεούσης ἐπιμελείας καὶ ἀγάπης καταρτισθεισῶν συλλογῶν, αἱ λοιπαὶ ἀπὸ ἀπόψεως ποιοῦ εἶναι περίπου ἰσάζιαι, παρουσιάζουσαι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τὰ αὐτὰ προτερήματα καὶ ἐλαττώματα. Ἀπὸ ἀπόψεως ποσοῦ τὴν περισσοτέ-

Διαγωνισμὸς συλλογῆς λαογραφικῆς ὕλης

307

ραν ὕλην παρέχει ἢ ὑπ' ἀρ. 18 συλλογή, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον αἰ ὑπ' ἀρ. 16 καὶ 17. Διὰ τοῦτο κρίνομεν τοῦ μὲν πρώτου βραβείου ἀξίαν τὴν ὑπ' ἀρ. 18 συλλογὴν τοῦ δημοδιδασκάλου *Γκατσοπούλου*, τοῦ δὲ δευτέρου τὴν ὑπ' ἀρ. 16 τῆς διδασκαλίσσης *Ἀθ. Ἀφεντουλίδου* καὶ τὴν ὑπ' ἀρ. 17 τοῦ διδασκάλου *Χριστογιώργου*, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρέπει νὰ διανεμηθῇ τοῦτο. Ἐπαίνου ἀξίας κρίνομεν τὴν ὑπ' ἀρ. 15 συλλογὴν τοῦ διδασκάλου *Κολοβοῦ*, τὴν ὑπ' ἀρ. 13 τοῦ διδασκάλου *Ν. Στεργίου*, τὴν ὑπ' ἀρ. 12 τῆς διδασκαλίσσης *Ἀθ. Νικάκη* καὶ τὴν ὑπ' ἀρ. 9 τοῦ διδασκάλου *Δημ. Δάνου*.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 18ῃ Μαΐου 1938

ΣΤΙΛΠΩΝ Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

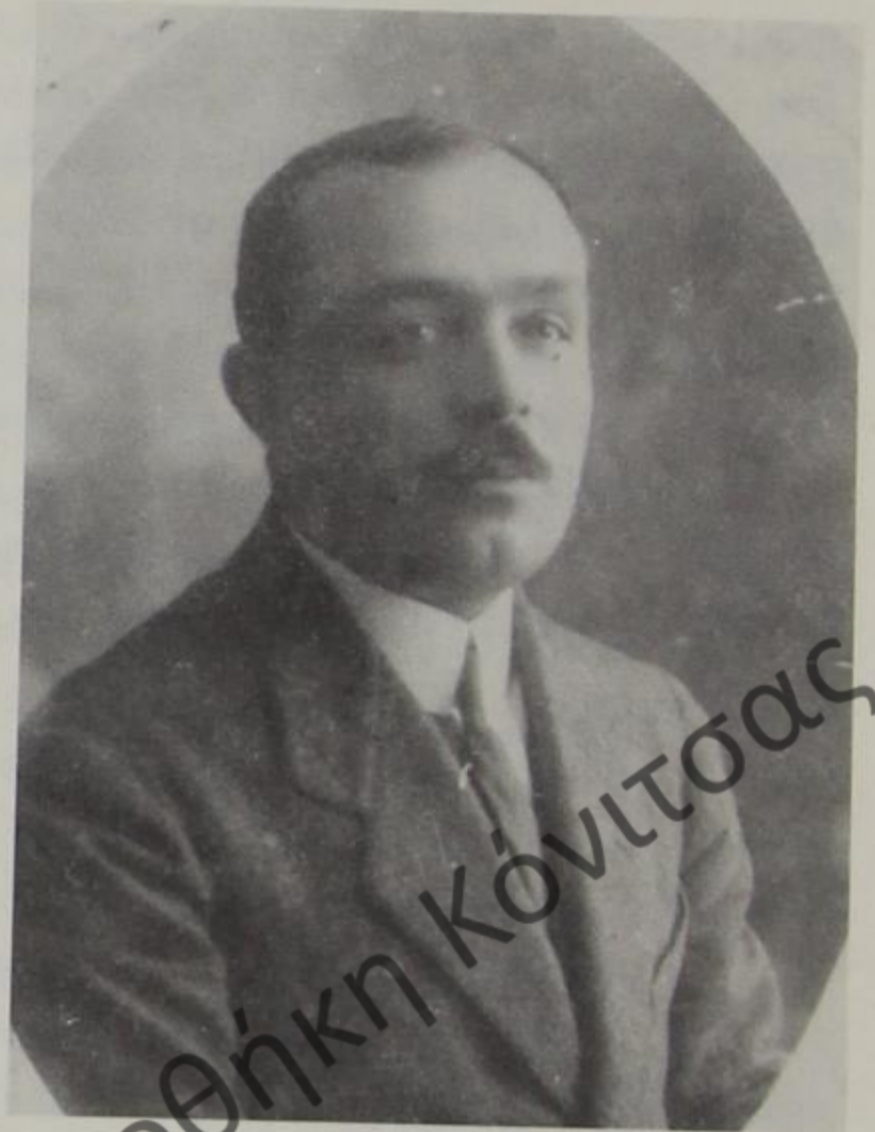

Ἡπειρωτικὰ Χρονικά 12 (1937) 300-307

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κορυθίας

Σε νεαρή ηλικία

Σε ώριμη ηλικία

Σε μία από τις τελευταίες
φωτογραφίες τουΜε τη σύζυγό του Έλενη,
τὸ γένος Κυργιάκου Χατζιδάκη

Καθηγητὲς τοῦ Παν. Ἀθηνῶν στὸ Βυζαντινολογικὸ Συνέδριον Ῥώμης (1936).
Πρῶτος ἀπὸ ἀριστερὰ ὁ Γ. Π. Ἀναγνωστόπουλος

Παγκύπριο Γυμνάσιο Λευκωσίας (1911-1912). Ο Γ. Π. Αναγνωστόπουλος είναι στη δεξιά πλευρά

Φοιτητὲς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Παν. Ἀθηνῶν με τοὺς καθηγητὲς τοὺς (22-6-1936).
Τέταρτος στή σειρά ἀπὸ ἀριστερὰ ὁ Γ. Π. Ἀναγνωστόπουλος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Α. ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ	369-372
Β. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΕΡΓΟ	372-378
Γ. ΤΟ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΕΡΓΟ ΤΟΥ Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ	379-402
1. ΕΚΔΕΔΟΜΕΝΟ ΕΡΓΟ	379-394
1.1. Γλωσσικές εργασίες	379-383
1.2. Λαογραφικές εργασίες	383
1.3. Γραμματολογικές εργασίες	384-389
2. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	389-394
3. ΚΑΤΑΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΑΡΧΕΙΑΚΟ ΥΛΙΚΟ	394-396
4. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ	396-402
Δ. ΕΠΙΜΕΤΡΟ	402-403
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	405-408
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	
ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑ	411-426
ΕΠΙΚΗΔΕΙΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ	427-517

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας